

ABC VAN DE GENEALOGIE

JOHAN ROELSTRAETE

2012

abc
van de
genealogie

Johan Roelstraete

COLOFON

auteur

Johan Roelstraete

eindredactie

Rob Belemans, Birgit Geudens, Annemie Vanthienen, Valérie Vermassen

vormgeving

Silke Theuwissen

foto's

© Maarten Devoldere

druk

Antilope

oplage

500 ex.

wettelijk depot

D/2012/11.524/4

ISBN

978-90-8992-010-2

verantwoordelijke uitgever

Marc Jacobs, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw
Priemstraat 51
1000 Brussel

© 2012 Johan Roelstraete

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud

■ Inleiding	7
■ Over de auteur	11
■ Lexicon A - Z	17
■ Bibliografie	283
■ Afkortingenlijst	285

Inleiding

Wanneer men aan een willekeurig gekozen groep van bijna 2.000 Vlamingen tussen de 18 en 85 jaar vraagt of ze interesse hebben in stamboomonderzoek, familiekunde, genealogie of familiegeschiedenis, dan antwoordt 68 % dat ze matig tot zeer sterk geïnteresseerd zijn.¹ Bijna 7 op 10 inwoners van Vlaanderen heeft dus belangstelling voor zijn eigen voorouders. Inspelen op dit grote draagvlak voor alles wat met familiegeschiedenis te maken heeft en het bestendigen - en bij voorkeur zelfs nog uitbreiden - van deze brede interesse vormen vandaag en morgen de uitdaging voor Familiekunde Vlaanderen.

Opgericht in 1964 als Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, verzamelde Familiekunde Vlaanderen decennialang ervaring en documentatie inzake genealogie en heraldiek. Verspreid over geheel Vlaanderen werden regionale en provinciale afdelingen opgericht, evenals vier grote documentatiecentra die gespecialiseerd zijn in familiegeschiedenis. Dat ook de overheid deze jarenlange inzet van talloze vrijwilligers apprecieert, bleek einde 2011 toen Familiekunde Vlaanderen voor de periode 2012-2016 erkend werd volgens de bepalingen van het Cultureel-erfgoed-decreet (2008). Als landelijke cultureel-erfgoedorganisatie voor volkscultuur in het domein van het familiaal erfgoed werkt Familiekunde Vlaanderen de komende vijf jaar aan zijn missie om een zo breed mogelijk publiek van belangstellenden wegwijs te maken in de boeiende wereld van de familiegeschiedenis.

De expertise die Familiekunde Vlaanderen daarbij aanbiedt, slaat enerzijds op het materiële aspect van familiekunde: van het letterlijk bij elkaar brengen en ontsluiten van alle mogelijke bronnen voor familiegeschiedenis (parochieregisters, rouwbrieven, staten van goed, poorterlijsten ...) tot het inventariseren en digitaliseren van de beschikbare bronnen voor familiegeschiedenis die berusten in de publieke en private archieven. Het helpen toegankelijk en doorzoekbaar maken van de beschikbare gegevens over het leven van onze voorouders is en blijft een basistaak binnen de werking. Anderzijds heeft de expertise van Familiekunde Vlaanderen ook een immaterieel aspect: even belangrijk is immers het doorgeven en verspreiden van de kennis die nodig is om de overgeleverde bronnen te kunnen interpreteren. Dit impliceert niet enkel de vaardigheid om oude handschrifttypes te kunnen lezen, maar ook historische taalkennis verwerven (Oudfrans, Latijn, Middelnederlands ...), inzicht hebben in de betekenis van thans verouderde begrippen (bv. maagschap), op de hoogte zijn van de bevoegdheden van verdwenen instellingen (bv. de kasselrijen) en een idee hebben van de omvang van vroegere geografische omschrijvingen (bv. de Vier Ambachten). Recent kwamen daar nog de ontwikkelingen in de genetische genealogie bij, zodat een aspirant-genealoog/familiehistoricus voortaan ook een beetje bioloog moet zijn !

We zijn dan ook blij en trots op het voorliggende *ABC van de genealogie*. Dit naslagwerk werd samengesteld door Johan Roelstraete, een zeer ervaren familiekundige en heraldicus en binnen Familiekunde Vlaanderen reeds zeer vele jaren een van de drijvende bestuurskrachten. Dit

¹ Deze resultaten werden overgenomen uit het PRISMA-onderzoek, meerbepaald uit de bijdrage van A. VANDER STICHELE, 'Vlamingen en het verleden. Een bevolkingsonderzoek naar erfgoedbeleving in Vlaanderen', in: *faro | tijdschrift over cultureel erfgoed*, PRISMA-themanummer (september 2011), p. 18, tabel 1.

genealogisch lexicon heeft de ambitie een onmisbaar hulpmiddel te zijn voor iedereen die interesse heeft in onderzoek naar zijn of haar familiale voorgeschiedenis. Johan Roelstraete is met dit lexicon duidelijk niet aan zijn proefstuk toe. Zoals Wilfried Devoldere in zijn bijdrage over de auteur aanhaalt, is hij de auteur van een indrukwekkende lijst genealogische en heraldische publicaties. Johan heeft ook twee handleidingen voor familiegeschiedenis geschreven. Zijn *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen* verscheen in 1998. Naar aanleiding van het grote succes ervan publiceerde hij vervolgens in 2006 bij het Davidsfonds *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*. In dit laatste boek was reeds een deel van dit genealogisch ABC opgenomen. Daarna vatte Johan de taak aan om dit *ABC van de genealogie* verder uit te werken, zodat het kan gehanteerd worden als praktisch hulpinstrument voor zowel ervaren als beginnende genealogen. Er is immers nood aan een naslagwerk dat een beknopte, begrijpelijke verklaring geeft van talrijke begrippen waarmee men tijdens genealogisch onderzoek in aanraking komt.

Dikwijls wordt men in de loop van internet- of archiefonderzoek geconfronteerd met termen waarvan de betekenis niet voor zich spreekt. In historisch bronnenmateriaal courant voorkomende termen als 'gediede' of 'leendenombrement' zijn zo vakspecifiek dat even 'googlen' geen oplossing biedt. Een afkorting als GPS betekent in de genealogische context iets heel anders dan het courant gebruikte navigatiesysteem voor voertuigen (*Global Positioning System*). Het moge duidelijk zijn voor nog-niet-ingewijden: de genealogie heeft als hulpwetenschap van de familiegeschiedenis een heel eigen jargon. Een eminente genealoog als Johan Roelstraete is dan ook de gids bij uitstek om zoekenden via dit ABC snel en efficiënt wegwijs te maken.

De gedrukte uitgave van dit *ABC van de genealogie* is de eerste manier waarop Familiekunde Vlaanderen deze gecumuleerde expertise vanaf nu beschikbaar wil maken. We vonden in FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed een gewaardeerde partner voor de uitgave en verspreiding ervan. Rob Belemans, Birgit Geudens en Annemie Vanthienen stonden in voor de eindredactie, Silke Theuwissen voor de vormgeving van dit boek. De foto-illustraties zijn van de hand van Maarten Devoldere. De oud-voorzitter van Familiekunde Vlaanderen, Wilfried Devoldere, verzorgde een toelichting over de auteur. We danken hen op deze plaats dan ook van harte voor hun inspanningen om dit lexicon in zijn papieren vorm samen met ons te realiseren.

In dit digitale tijdperk lijkt het opportuun om informatie voor een brede doelgroep ook online te verspreiden. In samenspraak met Johan Roelstraete zullen we dit lexicon in een tweede fase daarom ook opnemen in de website www.familiegeschiedenis.be. Dit is de portaalwebsite van het IPG-project 'Mijn verloren land', geconcipieerd door Nele Provoost in samenwerking met het Instituut voor Publieksgeschiedenis, Amsab-ISG, Familiekunde Vlaanderen, Heemkunde Vlaanderen, FARO en het Rijksarchief. Doelstelling van deze website is het aanreiken van een basishandleiding voor het beginnen met onderzoek naar familiegeschiedenis. Ook het voorliggende *ABC van de genealogie* krijgt een plaats op deze website, in een wiki-formaat. Op deze wijze is de informatie vlot toegankelijk voor iedereen en kan ze bovendien voortdurend en interactief geactualiseerd worden. In deze tweede fase zal het *ABC van de genealogie* aangevuld worden met meer links naar interessante websites, biografieën van belangrijke genealogen en dergelijke meer.

Familiegeschiedenis is het einddoel, genealogie is de kapstok. Dit lexicon wil fungeren als een houvast in de speurtocht naar het wel en wee van voorouders. Dankzij de diversiteit aan onder-

werpen die aan bod komen, geeft het een idee van de reikwijdte van de genealogische wereld. Er komen organisaties en instellingen in voor, in onbruik geraakte woorden en specifieke termen, historische geografische omschrijvingen en ook hedendaagse archief- en erfgoedbewaarders ... Dikwijls wordt ook verwezen naar niet zo voor de hand liggende informatievindplaatsen. Personen die bijvoorbeeld op zoek zijn naar gegevens over de militaire dienstplicht van een familielid, vinden in het lemma 'militie' verwijzingen naar bewaarplaatsen van archiefmateriaal dat hiermee verband houdt. Af en toe geeft de auteur ook tips die het onderzoek kunnen vooruithelpen. Ze zijn het resultaat van Johans beroepservaring in de archiefsector en van zijn jarenlange speur- en veldwerk als genealogisch vorser met de geluksvondsten en tegenslagen die daar eigen aan zijn. Indien dit lexicon sommigen kan helpen bij het samenstellen van hun familiegeschiedenis en voor anderen de aanzet kan zijn om te beginnen met de zoektocht naar hun voorouders, is onze missie geslaagd. We wensen u alvast veel succes toe en we staan bij Familiekunde Vlaanderen steeds tot uw dienst om eventuele hindernissen te overwinnen !

Valerie Vermassen
coördinator Familiekunde Vlaanderen

Over de auteur

Johan Roelstraete werd geboren in Brugge op 31 juli 1941 maar werd van jongs af aan een echte Heulenaar. In 1962 studeerde Johan af aan het Sint-Thomasinstituut te Brussel, richting ‘moedertaal-geschiedenis’. Hij trouwde met Christinne Vanhamme en werd de fiere vader van twee kinderen en grootvader van vier kleinkinderen. Binnen het bestuur van Familiekunde Vlaanderen is hij trouwens een van de weinigen bij wie de competenties van een goede genealoog – aanwezig bij talrijke vorsers in de genealogische wereld – ook gebaseerd zijn op een historische vorming.

Tijdens zijn jeugd was de auteur van dit *ABC van de genealogie* actief als KSA-leider, in het Jong-Davidsfonds en bij het amateurtoneel. Gaandeweg verplaatste zijn interessesfeer zich naar de heemkundige en genealogische wereld. Nadat hij vier jaar als ontwikkelingshelfer in Congo vertoefde (1962-1966) ging hij in Kortrijk aan de slag als leraar in het Sint-Amandscollege. In deze functie zou hij ook zijn beroepsloopbaan afsluiten maar tussendoor oefende hij de (voor hem) droomfunctie van educatief medewerker uit bij het Rijksarchief (Kortrijk 1987-1993).

Reeds in 1973 werd hij secretaris (tot 2006) van de Kortrijkse afdeling van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, daarna werd hij er voorzitter tot einde 2011, toen de afdeling fuseerde met de Roeselaarse afdeling tot Familiekunde Vlaanderen, regio Mandel-Leie. Van 1994 tot 2001 was hij voorzitter van de provinciale afdeling in opvolging van wijlen Jozef Ghysaert. Sedert 1980 zetelt Johan ook in de redactieraad van *Vlaamse Stam*. Sinds het jaar 2001 zetelt hij ook in het Heraldisch College, eerst als secretaris en momenteel als voorzitter. Daarnaast is hij actief in heel wat andere aanverwante verenigingen (Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, 't Manneke uit de Mane, algemene vergadering van FARO, voorzitter van de Heulse heemkring, enz.)

Meer dan honderd geschiedkundige en genealogische artikels van de hand van Johan Roelstraete zagen reeds het licht. Ze werden gepubliceerd in *Vlaamse Stam*, *De Leiegouw*, 't *Stamboompje*, *Jaarboek van de Franse Nederlanden*, *De Gaverstreke*, *Heulespiegel*, *Heraldicum Disputationes ...* Hij schreef ook een aantal gefundeerde familiegeschiedenissen. We melden hier Du Gardyn (1981), Van Steenkiste (2003), Gheysen, Vander Houfstraete-Roelstraete maar ook een werk met als titel *De voorouders van Stijn Streuvels* (1971).

Vergeeten we echter ook niet de inbreng van de auteur tot het uitdragen van de kennis van ‘het metier’ familiekunde. Dat hier nood aan was, bleek onmiddellijk bij de publicatie van de eer-

ste 'versie' van de *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen* in 1992. De toenmalige Roeselaarse VVF-afdeling was de uitgever en moest meteen een tweede druk uitbrengen, want de eerste duizend exemplaren vlogen in enkele dagen tijd de deur uit. Ook het nieuwe, uitgebreide gelijknamige boek in 1998 kende hetzelfde succes. Niettegenstaande momenteel heel wat informatie te vinden is via het internet blijft het nog steeds een standaardwerk dat binnen handbereik ligt van iedere goede genealoog. In 2003 verscheen van Johan Roelstraete ook een genealogische handleiding bij het Davidsfonds, een werk dat zich tot een ruim publiek richtte maar daarom niet minder wetenschappelijk onderbouwd was (*Je stamboom, je familiegeschiedenis*). Met deze geciteerde werken leverde Johan Roelstraete een wezenlijke bijdrage tot een van de doelstellingen van Familiekunde Vlaanderen, met name kennisoverdracht inzake familiaal cultureel erfgoed voor een ruim publiek. Maar zijn boeken en bijdragen zijn ook vormend voor elke familiekundige en brengen hem of haar dan ook in contact met alle mogelijke bronnen die de basis vormen van een goed onderbouwde familiegeschiedenis. We zijn dan ook zeer verheugd dat dit *ABC van de genealogie*, een lexicon voor familiekundig erfgoed, nu als volgende pennenvrucht van Johan Roelstraete mag verschijnen. Dat getuigt van zijn aanhoudende gedrevenheid om de zelf verworven kennis en inzichten beschikbaar te stellen en deelbaar te maken voor al wie daar belangstelling voor heeft.

Wilfried Devoldere

- **Aalst** stad in Oost-Vlaanderen; SA, DOC voor het Daensisme, FV-regio Aalst (GC in Erembo-degem).
Bib – L. ARNOUITS, *Voorlopige en beknopte deelinventaris van het modern archief van Aalst en deelgemeenten. Burgerlijke Stand 1796-1892*. Aalst, 1992.
 L. ARNOUITS, *Voorlopige en beknopte deelinventaris van het modern archief van Aalst en deelgemeenten. Bevolking 1796-1892*. Aalst, 1992.
www.madeinaalst.be
<http://aalst.courant.nu>
- **Aalter** gemeente in Oost-Vlaanderen; GA (gemeentehuis), heemkundig documentatiecentrum, FV-regio Meetjesland (GC in Aalter).
- **Aangelande** (de, -n) vgl. aangelag: erf om een huis; 1) iemand die een stuk land bezit dat aan een weg, dijk of rivier grenst; 2) eigenaar van een stuk grond die woont in een aangrenzend dorp Syn. aanbelande, nabuur.
- **Aangifte** (de, -n of -s) kennisgeving aan de overheid volgens de voorgeschreven regels, bv. aangifte van geboorte of overlijden in de dienst burgerlijke stand.
- ~ **van nalatenschap** (de, -n of -s) bron die terug te vinden is in het al dan niet gedeponeerde archief van de registratiekantoren, die gegevens bijhouden over de wettelijke eigenaar van een goed (de Registratie en Domeinen). In een aangifte van nalatenschap vinden we: de identiteit van de overledene, zijn erfgenamen en hun verwantschap met de overledene, de personen die normaal tot de erfenis geroepen worden bij gebrek aan testamentaire beschikkingen, eventueel de datum en de naam van de notaris die het contract verleden heeft, idem voor de schenking onder echtgenoten, het totaal actief dat de overledene nagelaten heeft en het passief van de nalatenschap. In de periode van het Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) werd ze *memorie van aangifte* genoemd. In de registratie is ze vanaf 1926 te vinden onder het nr. 187 (aangifte van nalatenschap) of 187bis (aangifte van overgang bij overlijden).
Bib – 'Bronnen met betrekking tot de aangifte van nalatenschappen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 259-263.
- **Aanlegger** (de, -s) eiser, aanklager.
- **Aanstelling** (de, -en) ambtelijke kennisgeving dat men tot zekere betrekking aangesteld is. Een akte van aanstelling is een schriftelijk bewijs van benoeming. Het is voor de moderne periode in alle mogelijke overheidsarchieven, o.m. in gemeentearchieven terug te vinden; voor het ancien régime in o.m. schepenakten, familiearchieven. Syn. benoeming.
- **Aantekening** (de, -en) (archiefterm) geschrift, houdende een losse notitie ter ondersteuning van het geheugen of ter vastlegging van bepaalde gegevens. Syn. notitie.
- **Aanvaardingsakte** (de, -n of -s) akte opgesteld bij het aanvaarden van een vondeling.
- **Aanverwant** 1) (bn.) door huwelijk verwant. Syn. vermaagschap, aangetrouwd, aangehuwd,

geparenteerd; 2) (de, -en), aanverwante, aangetrouwd familielid, te onderscheiden van bloedverwant →. We onderscheiden: aanverwanten in de opgaande lijn: schoonvader, schoonmoeder (= schoonouders), grootvader van echtgeno(o)t(e), grootmoeder van echtgeno(o)t(e); aanverwanten in de neergaande lijn: schoonzoon, schoondochter (= schoonkinderen), aange-trouwde kleinzoon, aange-trouwde kleindochter; aanverwanten in de zijwaartse lijn: zwager (schoonbroer), schoonzuster, aange-trouwde neef, aange-trouwde oom, nicht of tante. Syn. aangehuwde, aange-trouwde.

- **~schap** (de) (Lat. *affinitas*) er zijn twee soorten: 1) geestelijke aanverwantschap ontstaat door het doopsel tussen de dopeling en de peter en meter (geestelijke incest); 2) lichamelijke verwantschap bestaat tussen de echtgenoot/echtgenote en de eigen bloedverwanten van de andere partij in rechte linie. Zowel lichamelijke als geestelijke verwantschap zijn in de katholieke kerk een huwelijksbeletsel →.
- **Aanvraagformulier** (het, -en) aanvraagbriefje, meestal vooraf gedrukt formulier dat men moet invullen om iets aan te vragen bv. een archiefstuk, een boek in een archief of bibliotheek.
- **Aanvullen** (overg.) (archiefterm) het in een archief invoegen van afgedwaalde bescheiden, die vanouds tot dat archief behoren.
- **Aanvullend register van de burgerlijke stand** (het, -s) bijzonder register waarin allerlei akten, vonnissen en arresten worden genoteerd. Het wordt samen met het overeenkomende hoofdregister ingebonden.
- **Aanwijzende tabel** (de, -len) tabel bij het kadaster die het percelenregister van de gemeente vormt. Biedt een jaarlijks bijgewerkte lijst van de percelen, gerangschikt in numerieke volgorde binnen elke kadastrale sectie, met voor ieder perceelnummer de concordantie met het overeenstemmende artikel in de kadastrale legger. Brengt de schakel tussen het perceelsplan en de kadastrale legger.
- **Aanwinsten** (de) (archiefterm) recent verworven archieven en/of archiefstukken worden in het archief soms voorlopig in een apart fonds 'Aanwinsten' met voorlopige nummers ondergebracht. Fr. *acquisitions*.
- **Aardrijkskundig woordenboek** (het, -en) woordenboek verwijzend naar plaatsnamen en de (etymologische) herkomst ervan. Syn.: toponymisch woordenboek. Zie ook: plaatsnaam →. Eng. *gazetteer*.
- **Aarschot** stad in Vlaams-Brabant; GA, FV, MUS.
- **Aarts-** voorvoegsel om voorouders (vanaf de 66ste generatie) te benoemen. Aartsvader kan ook synoniem zijn van stamvader: Abraham, Isaac en Jacob zijn de aartsvaders van het volk van Israël.
- **Aartsbisschop** (de) bisschop die aan het hoofd staat van een kerkprovincie (of aartsbisdom). België heeft slechts één kerkprovincie, namelijk Brussel-Mechelen (voorheen alleen Mechelen). Het wapen van een aartsbisschop vertoont aan beide zijden van het wapen tien kwasten. Syn. metropoliet, primaat. Eng. *archbishop*.
- **~pelijk Archief Mechelen** bevat o.m. de archivalia van de aartsbisschoppen (1561-1961), van het Groot Seminarie en van het Sint-Romboutskapittel, de *Acta Episcopalia*, enz. Het historisch archief gaat terug tot in de 12de eeuw en loopt tot 1961. Het recentere hedendaags archief is niet toegankelijk.
- **Abavia** (Lat. *abaviae*) betovergrootmoeder, voormoeder. Fr. *trisaïeule*, Eng. *great-great-grandmother*, Du. *Ururgrossmutter, Altmutter, Grossältermutter*.
- **Abavus** (Lat., -i) is de mannelijke tegenhanger en betekent betovergrootvader, voorouder, voorvader. Fr. *trisaïeul*, Eng. *great-great-grandfather*, Du. *Ururgrossvater, Altvater*.

- **Abbreviatuur** (de) (paleografie) afkorting; samentrekkingsteken of verkortingen worden verdeeld in suspensies waarbij een woord of woorddeel wordt teruggebracht tot één teken en contracties wanneer tussen begin en einde van woord of woorddeel letters werden weggelaten.
Bib – K. TREEBUS, *Symbolenwijzer*, Amsterdam, 2007, p. 37-38.
- **Abdij** (de, -en) zelfstandig klooster voor mannen of vrouwen met aan het hoofd een abt of abdis. Aangezien abdijen heel wat grondbezit hadden, lieten ze veel archief na, zoals bv. het archief van de Gentse Sint-Pietersabdij bewaard in het RA Gent.
- ~**archief** (het) voor adressen en websites zie Reguliere geestelijkheid →.
- **Ab intestato** bij versterf/overlijden →, zonder testament na te laten.
- **Absoute** (de, geen mv.) 1926-1950 Fr. vgl. absolutie; een rite en gebed bij de lijkbaar van een overledene, waarbij wordt gebeden om kwijtschelding van de zonden.
- **Académie Internationale d'Héraldique** (Fr.) internationale vereniging van heraldici, opgericht in 1954. Doel: door internationale samenwerking en coördinatie de studie van de heraldiek bevorderen. Er zijn actieve leden, de z.g. 'académiciens', beperkt tot maximum 75 en een onbeperkt aantal geassocieerde leden.
Bib – De meeste wapens van de leden van de academie verschenen in Z.G. ALEXI, *Ex libris armalis* (zie bibliografie heraldiek).
- **Accijns** (de, accijnzen) indirecte belasting op bepaalde goederen. Oorspronkelijk een vergoeding voor bewezen diensten. Er werden bv. accijnzen geheven op het gebruik van viswater. Deze accijnzen kwamen te goede aan de heer, de vorst, de stad. De neerslag van deze accijnzen vindt men in allerlei rekeningen → terug. In onze tijd wordt accijns alleen geheven op een beperkt aantal producten als alcoholhoudende dranken, rookwaren, benzine. Syn. verbruiksbelasting.
- **Achterkleinkind** (het, -eren) kind van kleinkind; achter- is een vertaling uit het Frans.
- **Achterleen** (het, -lenen) leen dat afhankelijk was van een ander leen, dus een leen in de tweede graad. Syn. onderleen. Lat. *subfeudum*.
- **Achterleenman** (de, -nen) een leenman van een andere leenman afhankelijk, houder van een achterleen. Door het systeem van afhankelijkheid ontstond een leenpiramide (bv. koning van Frankrijk > graaf van Vlaanderen > heer van Heule > heer van Borborg > heer van Melle).
- **Achternaam** (de, -namen) onderdeel van de naam waarmee een persoon wordt aangeduid ter onderscheiding van andere personen. Historisch gezien is de achternaam de laatste component van de naam en we gebruiken deze term voor het begrip dat taalkundig en cultuurhistorisch aan de familienaam voorafgaat. Syn. familienaam, geslachtsnaam. Eng. *family name*.
- **Achterneef** (de, achterneven) als de bloedverwantschap een of meer graden verder gaat dan neef, spreekt men van achterneef; vgl. Fr. *arrière-, petit-neveu, cousins issus de germain*: achterneven, zoon van een volle neef →. Achternicht (de, -en) vrouwelijke variant van achterneef. Fr. *cousines issues de germains*: achternichten.
- **Acht Parochies** (de) administratief onderdeel in het graafschap Vlaanderen in de omgeving van Poperinge bestaande uit Elverdinge, Loker, Noordschote, Reningelst, Vlamertinge, Watou, Woesten en Zuidschote. Deze acht parochies noemde men ook *generaliteit* en ze bezaten in vergelijking met de omringende kasselrijen een hoge graad van zelfstandigheid. Voor het Transport van Vlaanderen werden ze ingedeeld bij Veurne-Ambacht. Het ontbreken van een juiste afbakening tussen Veurne-Ambacht en de Acht Parochies leidde tot vele onderlinge twistingen.
- **Acta episcopatus** (Lat.) geschriften waarin de voornaamste beslissingen van de bisschoppen genotuleerd worden.

- **Actum** (Lat.) opgemaakt, gepasseerd te ... op ... in akten en andere vormelijke stukken. Syn. datum.
 - **A.D.** (Lat. afkorting), *Anno Domini*, in het jaar onzes Heren, gevolgd door het jaartal der christelijke jaartelling.
 - **Adam** de genealogieën in de Bijbel beschrijven stamreeksen die tot Adam opklimmen. Figuurlijk spreekt men soms over 'stambomen tot Adam' als iemand heel ver wil (kan) opklimmen in zijn genealogie; de mensen worden soms 'kinderen van Adam' genoemd, een verre neef noemt men spottend 'een neef van Adamswege'; Adam wordt ook wel eens gebruikt als synoniem voor stamvader.
 - **Adel** (de, geen mv.) 1) bevoorrechte, historisch gezien de eerste, maatschappelijke stand, voornaam geslacht; 2) alle edelen samen, de adelstand. De definities over de adeldom lopen uiteen. Tot in de 18de eeuw bekleedde de adel in West-Europa de belangrijkste posities in de samenleving. De adel is in de vroege middeleeuwen ontstaan uit een samengaan van de maatschappelijke bovenlaag (de grootgrondbezitters) met de ridders (de strijders). Deze laatsten kregen voor bewezen diensten gronden als beloning (grondadel). In ieder geval vormde de adel aan het eind van de middeleeuwen, vooral door het systeem van erfelijkheid, een gesloten groep. Vanaf de 16de eeuw vermindert de rol van het grootgrondbezit en zien we rijke burgers in de adel opgenomen worden (geldadel). De Franse Revolutie schafte alle voorrechten van de adel af. Al onder Napoleon werd een nieuwe adel in het leven geroepen. Hoewel de adel zijn wettelijk beschermde positie verloor, blijft hij ook nu nog een invloedrijke groep in de samenleving. Syn. adelstand, nobiliteit. Zie ook Vorstenhuis →.
- Bib - Etat présent de la Noblesse Belge*, 1984-2002, 38 dln.
- J. AALBERS, M. PRAK, *De bloem der Natie. Adel en patriciaat in de Noordelijke Nederlanden*, Amsterdam, 1987.
- V. D'ALKEMADE, *Sang bleu belge. Noblesse et anoblissement en Belgique*, Brussel, 2003.
- F. BUYLAERT, *Eeuwen van ambitie. De adel in laatmiddeleeuws Vlaanderen*, Brussel, 2010.
- F. BUYLAERT, *Repertorium van de Vlaamse adel (ca. 1350-ca. 1500)*, Gent, 2011.
- G. CROENEN, *Familie en macht. De familie Berthout en de Brabantse adel*, Leuven, 2003.
- P.-G. DE LA GUETTE, M. DÉCENEUX, *La noblesse en France. Son histoire, ses règles, son actualité*, Rennes, 2002.
- P. DE MONTJOUVENT, *Retrouver ses ancêtres nobles*, Paris, 2005.
- P.A. DONCHE, *Edelen en leenmannen van Vlaanderen 1437*, Antwerpen, 2010.
- L. DUERLOO, P. JANSSENS, *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*, 1992, 4 dln.
- H. GÉRARD, H. VIVIER, *Princes en Belgique*, Brussel, 2003.
- E. HAMERLIJNCK, *Een nobel doel. Maak kennis met de adellijke kasteelheren van België*, Tielt, 2005.
- L. HEYNENS, *Adel in 'Limburg' of de Limburgse adel. Geschiedenis en repertorium 1590-1990*, Maas-tricht, 2008.
- P. JANSSENS, *De evolutie van de Belgische adel sinds de late Middeleeuwen*, Brussel, 1998.
- H. ROTTIER, 'De adel in het Land van Waas tot 1600', in: *VS*, 45 (2009), p. 98-151.
- D. VAN DEN ABEELE, 'Het geslacht Stochove, komen en gaan van een adellijke familie in Brugge', in: *VS*, 38 (2002), p. 203-217.
- J. VAN DEN BERGHE, *Noblesse Oblige. Kroniek van de Belgische adel*, Groot-Bijgaarden, 1997.
- H. VAN OUTRYVE D'YDEWALLE, *De adel in Vlaanderen zal Vlaams zijn, of niet zijn*, Meise, 2010.
- J. VERBESSELT, e.a. *De adel in het hertogdom Brabant*, Brussel, 1985.
- E. WARLOP, *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1975-76, 2 dln. (vert. van *De Vlaamse adel voor 1300*).

- **~brief** (de, -brieven) officiële akte die de verlening van een adellijke gunst kenbaar maakt, vooral opnemings in de adel of titeltoekenning. Adelbrieven worden vooral vanaf de Spaanse en Oostenrijkse vorsten gul uitgedeeld. Een inventaris van alle adelbrieven voor ons land kan men terugvinden in het *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*, Brussel, 1992-1994. Syn. adelpapier.
- **~lijke titel** (de, -s) de koning kan iemand in de adel verheffen zonder titel, hij/zij mag de titel voeren van jonkheer (Fr. *écuyer*) of jonkvrouw; de eigenlijke titels in ons land zijn sinds 1815 in opklimmende rangorde: ridder, baron, burggraaf, graaf, markies, hertog en prins (in het ancien régime prins en hertog).
- **~slijst** (de, -en) officiële lijst van adelbrieven. Overzichtslijsten verschenen af en toe in het Belgisch Staatsblad, tenminste tot 1912. Een inventaris van alle adelbrieven kan men vinden in het *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*. Sedert 1960 verschijnt halfjaarlijks de *État présent de la noblesse belge*, waarin men de adellijke geslachten tot 1815 terugvindt.
- **~srecht** (het) alle wetgeving i.v.m. adel, vooral ter bestrijding van usurpatie en bescherming van het vorstelijk monopolie op de verlening van adelendom of van een adellijke titel.
Bib – *Le Droit nobiliaire et le Conseil héraldique (1844-1994)*. *Het Adelsrecht en de Raad van Adel (1844-1994)*, Brussel, 1994.
- **Adenine** (de) een van de vier basen waaruit DNA → is opgebouwd.
- **Adler** Oostenrijkse heraldische en genealogische vereniging. Een eerste periode liep van 1870 tot 1938. In 1946 werd ze heropgericht en bleef bestaan tot nu. De vereniging geeft een gelijknamig maandblad, tijdschrift en jaarboek uit.
- **Adoptant** (de, -en) iemand die een kind aanneemt.
- **Adopteren** (overg.) met betrekking tot kinderen, aannemen.
- **Adoptie** (de, -s) iemand als een wettig kind aannemen. De adoptie is een overeenkomst waardoor één of twee personen (echtgenoten volgens BW art. 346) een andere persoon als afstameling aannemen. Er is de volle adoptie (de geadopteerde krijgt dezelfde rechten en plichten als de andere kinderen) en de gewone adoptie (er zijn tussen adoptant en geadopteerde nauwe juridische banden alsof er een bloedband is, maar daarnaast blijven er bepaalde banden bestaan met de oorspronkelijke familie). Lat. *adoptio*, Fr. *adoption* Eng. *adoption*, Du. *Adoption*. Een aangenomen kind: Eng. *adopted child*.
Bib – K. NIJS, 'Adoptie, een historische studie van een oud rechtsprincipe', in: *OH*, 57-1 (2004), p. 27-43.
K. NIJS, *De aanneming van een kind en dienstwillige voogdij. Adoptie in België van 1803 tot 1951*, Gent, 2001-2002.
- **~akte** (de, -n of -s) akte die de adoptie regelt.
- **Adresnaam** (de) type van familienamen waarbij de naam van de naamdrager ontleend is aan de plek waar de eerste naamdrager woonde (een huis, een boerderij, enz.). Voorbeelden van adresnamen zijn: Van den Broecke, Vandenbogaerde, Vercruysse, Dubois, van Dijk, Verhaeghen.
- **Adresboek(je)** (het) komt in de 18de tot 20ste eeuw voor, ongeveer hetzelfde als almanak →. Syn. adressenlijst. Een gemeente geeft soms jaarlijks een informatie- en adressengids uit. Sommige firma's geven ook adressenlijsten van verschillende gemeenten uit (*De Klapper, de Flapuit*). Fr. *carnet d'adresses*.
- **Advertentie** (de, -s) openbare aankondiging in een krant; genealogisch zijn o.m. de overlijdensadvertenties interessant; andere familieadvertenties als geboorte- en huwelijksberichten, aankondigingen van huwelijksjubilea vinden we in vooral lokale of regionale kranten.

- **ADV N** Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-Nationalisme →.
- **Aetatis** Lat. in de ouderdom van (in akten en op portretten).
- **Afdruk** (de, -ken) (archiefterm) door afdrukken verkregen vorm, afschrift dat langs (foto) mechanische weg is vervaardigd, beeltenis, plaat, prent, kopie. Syn. *moulage*.
- **Affinitas** (Lat.) aanverwantschap → (Eng. *affinity*, Fr. *affinité*, Du. *Affinität*); ook als huwelijksbeletsel →.
- **Afgeleide bron** (de) bron waarbij de vorm en/of inhoud van de originele bron bewerkt is. Digitale bronbewerkingen op internet zijn bijvoorbeeld afgeleide bronnen.
- **Afkorting** (de, -en) afgekort woord of woorddeel. 1) paleografische tekens worden in oude geschriften gebruikt om tijd en ruimte te winnen, ook uit eerbied voor de namen van God en goddelijke personen werden afkortingen gebruikt (bv. IHS voor Iesus, XPS voor Christus, enz; om afkortingen aan te duiden, maakte men gebruik van allerlei tekenjes die wijzen op afkapping of suspensie, op samentrekking of contractie; het gebruik van allerlei afkortingen maakt het lezen van oud schrift complexer. Enkele voorbeelden van tekens die afkortingen aanduiden zijn horizontale streepjes, verticale of schuine streepjes, bovengeschreven letters, punten en daarvan afgeleide tekens (dubbele punt, komma, kommapunt, speciale tekens (het con-teken, het et-teken); 2) genealogische afkortingen: zie genealogische tekens en afkortingen →; 3) geijkte afkortingen bij aanvragen in bibliotheek of archief, bij bronvermeldingen.
Bib - A. CAPELLI, *Lexicon abbreviatarum. Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, Milaan, 1961 (reprint, 1990).
A. CHASSANT, *Dictionnaire des abréviations latines et françaises [...] du Moyen Âge*, Parijs, 1862.
P. A. GRUN, *Schlüssel zu alten und neuen Abkürzungen: Wörterbuch*, Limburg/Lahn, 1966.
K. PAPIN, H. VANDENBERGHE, *Afkortingen in het oud-schrift*, Roeselare, 1994.
K.F. TREEBUS, *Symbolenwijzer. Een praktische gids voor gedrukte tekens en symbolen*, Amsterdam, 2007.
- **Aflaat** (de, aflaten) (rooms-katholieke kerk) de kwijtschelding door de kerkelijke overheid van een straf die men in het vagevuur nog zou moeten ondergaan. Men bekwam onder meer aflaten door het lezen van een gebed op sommige bidprentjes (bv. op bidprentjes onderaan: “300 d. aflaat = 300 dagen aflaat”).
- **~brief** (de, -brieven) brief of oorkonde waarin een aflaat wordt verleend.
- **Aflijvig** (bn.) overleden.
- **Afrikaans archief** (het) of Afrika-archief in het ministerie van Buitenlandse Zaken bewaart een belangrijk documentair fonds met materiaal afkomstig uit de periode van de Onafhankelijke Congostaat (1885-1908) en de daaropvolgende koloniale periode (1908-1962). De collecties gaan allemaal over Centraal-Afrika, met name Congo, Rwanda en Burundi en bestrijken alle domeinen van de koloniale administratie: politiek, administratie, justitie, veiligheid, burgerlijke stand, economie, openbare werken, mijnen, communicatie en telecommunicatie, onderwijs, godsdienst, etnografie, geschiedenis, stedenbouw.
- **Afrikaanse voorouders** zie ook Congo →.
Bib - C. SIBILLE, *Guide des sources de la traité négrière, de l'esclavage et de leurs abolitions, La documentation française*.
J. BOSCO SAFARI, ‘Een Antwerpse artiest op rootsreis’, in: *Mores*, 4-1 (2003), p. 17-19.
D. TAFFIN, ‘Identités reconstituées et mémoire libérée’, in: *RFG*, 29, nr. 171 (2007), p. 39-44.
- **Afscheidsritueel** (het, rituelen) gebruik of gewoonte – meestal van religieuze aard – bij overlijden.
- **Afschrift** (het, -en) (archiefterm) geschrift, gelijkkluidend aan een ander geschrift, waarnaar

het is vervaardigd. We noemen een afschrift authentiek als het door de bevoegde autoriteit in de vereiste vorm is opgemaakt. Syn. kopie, doorslag, duplicaat, apograaf, transcript. Elke persoon kan een afschrift van een uittreksel uit de register van de burgerlijke stand vragen. In zo een uittreksel wordt geen melding meer gemaakt van de afstamming van de personen op wie de akte betrekking heeft. Wanneer een letterlijk afschrift van een akte mag afgeleverd worden, is het toegelaten van die akte een uittreksel af te geven waarin de afstamming van de persoon op wie de akte betrekking heeft, wordt vermeld (omzendbrief Min. Just. 16.6.1969).

- **Afstammeling(e)** (de, -en) persoon die afstamt van een voorouderpaar. Syn. *descendent*, *nakomeling*, *nazaat*, telg. Fr. *descendant*, Eng. *descendent*.
- **Afstammen** van iemand afstammen: zijn oorsprong aan hem of haar ontleen, tot zijn/haar nageslacht behoren.
- **Afstamming** (de) bloedverwantschap in de dalende lijn. De afstamming van wettige kinderen (daarom nog niet biologische!) wordt bewezen door de akten van geboorte. Je afstamming traceren is dus je voorouders zoeken. Een genealoog die zoekt naar de afstamming vat deze op in de juridische zin. Hij zoekt dus naar de wettige vader en moeder van een kind. In veel gevallen valt dit samen met de biologische afstamming. De vader op papier is echter niet altijd de biologische vader; voor de moeder is dat bijna altijd wel het geval, op enkele uitzonderlijke gevallen van verwisseling na. Door de nieuwe voortplantingstechnieken kunnen eveneens verschillen tussen juridisch en biologisch moederschap voorkomen. Moederlijnen zijn dus biologisch gezien zekerder dan de mannelijke lijnen of stamreeksen. De genealoog houdt het dus bij de juridische verwantschap. Eng. *descent*, *parentage*; syn. *filiatie* →, *descendentie*. Zie ook *roots* →, recht op afstamming. Fr. *descendance*.
- **~sbewijs** (het, -bewijzen) bewijs van afstamming geleverd door officiële documenten (oorkonden, akten van de burgerlijke stand →, akten uit parochieregisters →). De genealoog stelt zich met deze bewijzen tevreden. Deze documenten geven strikt genomen geen bewijs van afstamming in biologische zin. Zo een bewijs kan alleen geleverd worden door een DNA-onderzoek.
- **~sgegevens** genealogische gegevens betreffende de afstamming.
- **~sgroep** (de, -groepen) groep personen die van dezelfde voorouders afstammen, bv. de clan → Fr. *linéage* → Eng. *descent group*.
- **~slijn** (de) lijn van een voorouder tot de proband. De proband is de persoon die als uitgangspunt wordt gebruikt bij genealogisch onderzoek.
- **~slijst** (de, -en) lijst waarbij de verwantschap tussen twee personen wordt aangeduid. Een kwartierstaat kan eigenlijk beschouwd worden als een samenvoeging van verschillende afstammingslijsten.
- **~sonderzoek** (het) stamboomonderzoek.
- **~sreeks** (de) afstammingslijst →. Opstelling die de verwantschap tussen een stamvader en een persoon weergeeft via een rechte, ononderbroken lijn. In tegenstelling tot de stamreeks maakt het niet uit of de verwantschapslijn loopt via de mannelijke of de vrouwelijke lijn. De indeling en de nummering volgt die van een stamreeks →.
- **~stabel** (de, -len) genealogische tabel.
- **~stafel** (de) parenteel →.
- **Afstand in bloedverwantschap** (de) afstand in bloedverwantschap wordt bepaald door het aantal generaties; graad →.
- **Aftrekfout** (de) als men het geboortjaar van een persoon wil kennen door de leeftijd van het overlijdensjaar af te trekken, dan bekomt men niet altijd het juiste geboortjaar. Dit is een

veel voorkomende fout omdat men soms geen rekening houdt met de exacte geboortedag en geboortemaand.

- **Afwezigheid** (de) (jur.) toestand van de persoon die zonder orde op het beheer van zijn zaken gesteld te hebben, zijn woonplaats heeft verlaten. Het Burgerlijk Wetboek vermeldt de procedure die moet gevolgd worden bij afwezigheid: "Wanneer een persoon opgehouden heeft te verschijnen daar waar hij zijn woonplaats of zijn verblijfplaats had, en men sinds vier jaren van hem geen tijding heeft ontvangen, kunnen de belanghebbende partijen zich tot de rechtbank van eerste aanleg wenden om de verklaring van afwezigheid te doen uitspreken" (BW art. 115). Het BW wijdt verder verschillende artikelen aan het vermoeden van afwezigheid (112-114), verklaring van afwezigheid (115-119) en de gevolgen van afwezigheid (120-142).
- **Agenda** (de, 's) (archiefterm) de agenda is begonnen als kerkelijke term in de betekenis van opsomming voor de te verrichten handelingen en gebeden. Bij uitbreiding kwam de term ook in het dagelijks leven terecht als een geschrift, waarin de te verrichten activiteiten of de in een vergadering te behandelen punten zijn vastgelegd (kantooragenda, schoolagenda, zakagenda, enz.). Het kan ook administratief bedoeld zijn als een document, waarbij in chronologische volgorde met behulp van een doorlopende nummering aantekeningen worden genomen met betrekking tot het inkomen, behandelen en uitgaan van stukken.
- **Agent municipal** (Fr.) ambtenaar tijdens de Franse periode (1795-1799) afgevaardigd door het kanton en voor een bepaalde gemeente belast met het uitvoeren van de genomen besluiten, het handhaven van de orde en het bijhouden van de akten van de burgerlijke stand.
- **Agnaat** (de, agnaten) naaste bloedverwant van vaderszijde, behorende tot de mannelijke afstammelingen van dezelfde vader in verschillende rechte linies Fr. *agnat*, Eng. *agnate*. Ant. *cognaat* →.
- **Agnatisch** (bn.) een agnatische genealogie bevat alleen de vaderlijke linie.
- **Akte** (de, -n of -s) (archiefterm) een geschrift, opgemaakt om als rechtsgeldig bewijs van het daarin vermelde te dienen. Bijzondere soorten akten zijn de oorkonde →, de kwitantie, akten van contracten. Eng. *record*.
- ~ **datum** (de, -data) sommige akten zoals de geboorteakten zijn volgens volgorde van de datum van de akte ingeschreven. In het geval van geboorte- of overlijdensakte is de datum van de akte niet noodzakelijk de datum van de geboorte of van het overlijden.
- ~ **van bekendheid** (de, -n of -s) 1) akte die opgesteld wordt door een notaris als bewijs van geboorte wanneer de geboorteakte ontbreekt; 2) akte opgesteld door de vrederechter of de notaris die nodig is om de geblokkeerde rekeningen en spaarboekjes weer vrij te maken. Syn. ~ van notoriëteit.
- ~ **van cautie** → borgbrief.
- ~ **van contracten** (de, -n of -s) (meestal in het mv. gebruikt) benaming in sommige steden voor schepenaakten; ook wel akten en contracten genoemd.
- ~ **van de burgerlijke stand** zie burgerlijke stand.
- ~ **van deling** (de, -n of -s) akte die de verdeling bepaalt van roerende en onroerende goederen.
- ~ **van eerbied** (de, -n of -s) akte verleend door de vrederechter wanneer men tussen de leeftijd van 21 en 30 jaar een huwelijk wil aangaan tegen de wil van de ouders. Deze akte wordt opgesteld door de notaris of de ambtenaar van de burgerlijke stand. De wet van 19 januari 1990 schafte deze akte af.
- ~ **van erkenning** (de, -n of -s) authentieke akte opgesteld bij de erkenning van een kind wanneer zij niet is gedaan door de geboorteakte (BW, art. 327).

- ~ **van indemniteit** (de, -n of -s) syn. akte van cautie, borgbrief →.
- ~ **van lijkvinding** (de) wordt geregistreerd in het overlijdensregister.
- ~ **van notoriëteit** (de) akte van bekendheid →.
- ~ **van vinding** (de) vondelingenakte →.
- ~ **van wezerij** (de) weesakke →.
- **Album amicorum** (het, *alba amicorum*) (Lat.) een boek met gedichten, tekeningen die afgestudeerde studenten meegaven aan hun medestudenten (tot de 19de eeuw). Aangezien ook wapens in deze boeken werden getekend, zijn *alba amicorum* een bron om bepaalde familie-wapens op te zoeken. In het Duits spreekt men trouwens van *Stammbuch*, of *Stamm- und Wap-penbuch*, *Gesellenbuch*. Ook in het Nederlands komen termen als stamboek of vriendenrol voor. *Bib* – K. THOMASSEN, *Alba amicorum. Vijf eeuwen vriendschap op papier gezet: het album amico-rum en het poëziealbum in de Nederlanden*, Maarssen-'s-Gravenhage, 1990.
- **Album studiosorum** (het, *alba studiosorum*) naamlijst van studenten die aan een bepaalde universiteit studeerden; in veel gevallen wordt de herkomst van de student vermeld.
- **Aldfaer** Nederlandstalig genealogisch computerprogramma dat gratis van het internet kan gedownload worden. *Bib* – R. BALHAN, R. VAN DRIE, *Uw stamboom op de computer*, Den Haag, 2003 (inclusief het programma *Aldfaer*).
- **Alfabetische naamklapper** (de, -s) index die alfabetisch op de familienaam gerangschikt is. Zo worden op de akten van de burgerlijke stand om het jaar en vervolgens om de tien jaar alfabetische indices opgesteld. Dit gebeurde ook voor de parochieregisters. Ook van andere documenten kunnen indices gemaakt worden.
- **Alfabetisme** (het) het kunnen lezen en schrijven; men kan de graad van alfabetisme min of meer nagaan door controle van de akten van de burgerlijke stand waarbij de betrokken par-tijen soms verklaren niet te kunnen lezen of schrijven. Ant. analfabetisme. *Bib* – G. ALGOET, C. VANDENBROEKE, 'Alfabetisme in Vlaanderen en inzonderheid in Zuidelij-k Vlaanderen (einde 18de eeuw- ca. 1870)', in: *De Gaverstreke*, 5 (1977), p. 142-178.
- **Algemeen Politieblad** In Nederland uitgegeven blad tussen 1852 en 2005 met signaleringen van verdachten, veroordeelden, gedeserteerden, vermisten, bedoeld voor een betere informa-tievoorziening van de politie. Ook uitgezette en toegelaten vreemdelingen (dus ook Belgen) werden erin opgenomen.
- **Algemeen Rijksarchief in België** (het) grootste federale archiefinstelling in België met pro-vinciale depots (de Rijksarchieven) in elke provincie. Het Algemeen Rijksarchief bevindt zich in Brussel. Enkele interessante archieffondsen in het Algemeen Rijksarchief in Brussel zijn: de verschillende familiearchieven, de Oostenrijkse Geheime Raad, de Papieren van Staat en van de Audiëntie, de Raad van Financiën, de Raad van State, de verschillende Rekenkamers, de Staten van Brabant, de Charters van Brabant, Vlaanderen, Namen en Luxemburg, de Wet-achtige Kamer. Afk. ARA.
- **Algemeen Rijksarchivaris in België** (de) hoogste functionaris in het Algemeen Rijksarchief. Vanaf 1830 zijn dat achtereenvolgens Louis-Prospër Gachard (1830-1885), Charles Piot (1886-1897), Alphonse Goovaerts (1898-1904), Arthur Gaillard (1904-1912), Joseph Cuvelier (1912-1935), Dieudonné Brouwers (1936-1939), Camille Tihon (1939-1954), Etienne Sabbe (1955-1968), Carlos Wyffels (1968-1987), Ernest Persoons (1987-2002), Karel Velle (2005-).
- **Algemene dienstplicht** (de, geen mv.) de plicht van alle staatsburgers om als militair in dienst te treden; in België wordt de algemene dienstplicht in 1913 ingevoerd en in juli 1992 opgeschort. Zie ook militie →.

- **Alias** (Lat.) (< Lat. *alias* (een andere keer, anders) dat bij *alius* (ander) behoort) anders gezegd, bijgenaamd, bijnaam. Syn. alias-naam.
Bib - J. CALUWAERTS, 'Alias is mijn naam. Een verzameling toenames uit het Brusselse', in: *VS*, 29 (1993), p. 563-569.
- **Alimentatie** (de) toelage voor levensonderhoud aan bloed- of aanverwanten in de rechte lijn, met name aan echtgenoot of echtgenote en/of kinderen.
- **Allel** (het, -en) allelomorf. Elk van de verschillende vormen van hetzelfde gen. Allelen zijn de overeenkomstige delen van twee partnerchromosomen. Bijvoorbeeld twee middenstukjes van chromosoom nr. 4. Ook genen worden wel eens allelen genoemd omdat ze op dezelfde plaats op de twee partnerchromosomen liggen.
- **Alliantie** (de, -s) (affinitas →) vermaagschapping (= door verwantschap → verbonden) door huwelijk.
- **Allodiaal** (bn.) niet afhankelijk van een leen, vrij.
- **Allodium** (het, mv. *allodia*, allodiën) vrije eigendom; zonder feodale band. Ant. leengoed; syn. zonneleen. Fr. *alleu*, *franc-alleu*, Eng. *freehold*.
- **Almanac de Gotha** jaarboek dat de genealogie van vorstenhuizen, maar ook lijsten van diplomaten publiceert; verscheen voor het eerst in 1764, eerst in het Duits (tot 1870), daarna ook in het Frans. In 1944 werd het archief van Gotha door de Russen vernietigd en hield de almanak op te bestaan. Later zijn er wel pogingen geweest om de almanak nieuw leven in te blazen.
- **Almanach royal officiel de Belgique** (de) (Fr.) almanak → die vanaf 1840 verscheen met o.m. een lijst van Belgische scholen met hun leraren en data van indiensttreding.
- **Almanak** (de, -ken) boekje dat ieder jaar verschijnt met een aantal chronologische en astronomische opgaven voor een jaar, weersvoorspellingen, vaak ook met allerlei praktische mededelingen zoals adressen en letterkundig mengelwerk. Vooral de almanakken door de overheid (bv. provincie, stad) uitgegeven bevatten belangrijke informatie voor heem- en familiekundigen: naamlijsten van overheden, vrije beroepen, ambachtsgilden, vertrekuren van de postkoetsen en barges, enz. Een voorbeeld is de sedert 1840 tot ca. 1955 uitgegeven *Almanach royal officiel* die o.m. personeelslijsten bevat van openbare instellingen, ook onderwijsinstellingen. Syn. kalenderboekje, wegwijzer.
Bib - 'Annales en adresboeken', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 343-346.
L. DEPRAETERE, *Brugse Almanakken (1683-1850)*, Antwerpen, 1979 [Nederlandse Volkskundige Bibliografie, XXX] (De Brugse almanakken zijn bewaard in het stadsarchief en in de stadsbibliotheek).
L. ABENSUR-HAZAN, 'Les almanachs et annuaires', in: *RFG*, nr. 186 (2010), p. 41-44.
- **Altaar** (het) 1) het belangrijkste meubelstuk vooraan in een kerk; 2) het gehele kerkgebouw; 3) *altare* is ook de naam van een derde van de tiende, naast *bodium* voor de andere twee derde.
- **Ambacht** (het, -en) 1) rechtsdistrict op het platteland onder gezag van een ambtenaar, evolueerde soms naar het statuut van heerlijkheid onder gezag van een erfelijk gezagsdrager, syn. ambachtshoofdelijkheid, Fr. *métier*; 2) ambachtsgilde, gilde; 3) beroep →.
- **Ambachten**, (de Vier) een bestuurlijke en juridische eenheid in het graafschap Vlaanderen. Het gebied werd begrensd door Honte, Hulst, Biervliet en Wachtebeke.
- **Ambtenaar** (de, ambtenaren) persoon die aangesteld is in openbare dienst; de ambtenaar van de burgerlijke stand is belast met het houden van de registers ervan, Fr. *officier de l'état civil*.
- **Ambtman** (de, -en) amman; middeleeuws rechterlijk ambtenaar door de vorst aangesteld; in Brabant = amman, in Vlaanderen = baljuw, elders = drost, proost of provoost.

- **Ambtsketen** (de) ketting als waardigheidsteken.
- **Amerika** werelddeel; vooral in de 19de en het begin van de 20ste eeuw trokken vele Vlamingen als emigrant → naar Amerika; men vindt hun namen terug in emigrantenlijsten. De Verenigde Staten kennen een bloeiend genealogisch verenigingsleven. Vooral door het succes van de mormonen → en hun genealogische verzamelingen in Salt Lake City. Een van de bekendste genealogische verenigingen is de *American Society of Genealogists* met als grootste genealogische website *Ancestry*.
- **Amman** (de, -nen) door een heer benoemde middeleeuwse ambtenaar die in een bepaald gebied de rechterlijke en bestuurlijke macht uitoefende. Hij is te vergelijken met de schout of de baljuw →, al was hij soms hoger, soms lager in rang.
- **Ammanie van Brussel** (de) een van de zes grote bestuurlijke en gerechtelijke omschrijvingen van het oude hertogdom Brabant vanaf de late middeleeuwen. De ammanie van Brussel omvatte de stad Brussel zelf, de vrijheid van Brussel, de meierijen van Vilvoorde, Merchtem, Kapelle-op-den-Bos, Kampenhout, Sint-Genesius-Rode en Asse. Het mag niet verward worden met 'het kwartier Brussel' dat in de 15de eeuw gecreëerd werd met het oog op de belastingverdeling en naast de ammanie nog vijf meierijen in Waals-Brabant omvatte.
- **AMSAB-Instituut voor Sociale Geschiedenis** (het) Archief en museum van de socialistische arbeidersbeweging. Het Amsab werd gesticht in 1980 en in 1985 als privaatrechtelijke archiefinstelling erkend door de Vlaamse Gemeenschap.
Bib – M. VERMANDERE, 'AMSAB-Instituut voor sociale geschiedenis', in: *VS*, 37 (2001), p. 97-102.
Tijdschrift: *Brood en Rozen*.
- **Amsterdam** zie Gemeentearchief Amsterdam →.
- **AMVC-Letterenhuis** opgericht in 1933 en momenteel het grootste letterkundige archief van Vlaanderen. Handschriften, brieven, documenten, portretten en foto's van Vlaamse auteurs worden er verzameld, bewaard en ontsloten. Niet alleen schrijversarchieven, maar ook archieven van literaire tijdschriften en uitgeverijen behoren tot het verzamelgebied. De aanvangsgrens van de collectie ligt rond 1780.
- **Ancien régime** (het, geen mv.) Syn. oud regiem. De periode die de Franse Revolutie voorafgaat. Voor ons land geldt de datum van 1 oktober 1795 als scheiding tussen oud en nieuw regime.
Bib – L. BÉLY, *Dictionnaire de l'Ancien Régime*, Paris, 1996.
G. CABOURDIN, G. VIARD, *Lexique historique de la France d'Ancien Régime*, Paris, 1978.
- **Anderlecht** RA in Anderlecht, met o.m. een uitgebreide microfilmverzameling; GA bevindt zich in het gemeentehuis. Bekend MUS is het Erasmushuis →.
- **Anderzweer** (de, -en, -s) zoon van volle neef of nicht; anderzweers zijn twee personen wier respectieve grootvaders of grootmoeders broers of zusters zijn; Ant. rechtzweer. Fr. *arrière-cousin*, *arrière-neveu*, *cousin issu de germain*.
- **Andorra** Federatie: *La Fedraccio de genealogia, heraldica i altre disciplines afins dela paisos de parla Catalana*. Catalaanse vereniging voor genealogie en heraldiek.
- **Annalen** (de) jaarboeken, geschiedkundig verhaal van gebeurtenissen jaar na jaar; boeken waarin jaarlijks bepaalde gebeurtenissen werden opgetekend. Na de late middeleeuwen geraakten de annalen in onbruik en werden vervangen door kronieken. [Afgeleid van bn. annaal < Lat. *annalis* (dubbelgangers), een jaar durend].
- **Annotatie** (de, -s) voetnotenapparaat →.
- **Annuaire de la noblesse de Belgique** jaarboek met een overzicht van de Belgische edellie-

- den, opgericht in 1847 en verschenen met onderbrekingen tot 1951.
- **Annuaire des familles patriciennes** genealogisch tijdschrift verschenen tussen 1940 tot 1945 en in 1968.
 - **Annus** (Lat.) jaar. Bv. in de uitdrukking *anno domini*, in het jaar onzes Heren, *anno passato*, in het afgelopen jaar, *eodem anno*, in hetzelfde jaar.
 - **Antenuptiaal** (bn.) voorhuwelijks-, bv. antenuptiaal; contract antenuptiaal: een voorhuwelijkscontract, akte van huwelijksvoorwaarden.
 - **Antropogenetisch onderzoek** (het) onderzoek naar objectief aantoonbare erfelijkheidsverschijnselen bij de mens. Hierbij wordt ook gebruikgemaakt van genealogische methodes. Zie *genetica* →.
 - **Antropologie** (de) de wetenschap die zich met de mens bezighoudt, met de relatie van de mens tot zichzelf en met zijn medemens zoals de psychologie en de sociologie dit doen; ook in de betekenis van etnologie (volkenkunde); zie historische antropologie →.
Bib - T. BARFIELD (ed.), *The dictionary of anthropology*, Oxford, 1997.
 - **Antroponymie** (de) studie van de persoonsnamen (voornamen en familienamen): ontstaan, verbreiding. Syn. persoonsnaamkunde. Zie naamkunde →.
 - **Antwerpen** 1) provincie in Vlaanderen. Er is een Rijksarchief in Antwerpen, maar veel Antwerpse bronnen moet men in het Rijksarchief van Beveren-Waas raadplegen. Het grootste genealogisch centrum van FV bevindt zich in Merksem; 2) Hoofdstad van de gelijknamige provincie. PH, AB, AG, BA, DOC, KA, MUS, OCMW, RA, SA, SB, UB, FV (GC in Merksem).
 - **Apostille** (de, -n) (archiefterm) 1) aanbeveling, verwijzing of beschikking geschreven in de marge van een rekest →; 2) een certificaat dat aan een document wordt toegevoegd om de vormelijke juistheid ervan te bevestigen.
 - **Apparitor** Lat. deurwaarder, gerechtsbode.
 - **Appèl** (het, -s) hoger beroep (te onderscheiden van hoofdvaart →).
 - **Appellant** (de, -en) eiser in beroep.
 - **April** de vierde maand van het jaar. Mnl. grasmaand, Lat. *mensis Aprilis*, Fr. *avril*.
 - **Arbeidsrechtbank** (de, -en) rechtbank in België die bevoegd is voor sociaalrechtelijke geschillen; ingericht op het niveau van het gerechtelijk arrondissement.
 - **Arbor consanguinitatis** (Lat.) stamboom → wordt gebruikt om de verwantschappen aan te duiden.
 - **Archief** (het, -archieven) Het woord archief heeft een dubbele betekenis. Het woord is afgeleid van het Grieks *arkheion* of *archeion*, wat ambtsgebouw betekent. Hieruit komt het Latijn *archivum*. Deze betekenis bleef bewaard in de latere uitleg: een bewaarplaats voor officiële stukken. 1) Bewaarplaats van archiefstukken. Er zijn publiekrechtelijke archieven (van de overheid) en privaatrechtelijke archieven, zoals archieven van religieuze gemeenschappen, verenigingen of sociale instellingen; 2) het geheel van archiefbescheiden, de verzameling documenten, geschreven stukken, oorkonden, akten bewaard in een archief; 3) een samenhangend geheel binnen het archief. Wanneer een gemeente zijn archief neerlegt in het Rijksarchief dan blijven we spreken van het gemeentearchief (zie ook Rijksarchief).
Bib - HGV, p. 147-148. P. VAN DEN EECKHOUT, G. VANTHEMSCHE, 'Bronnen afkomstig van privé-instellingen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 683-705.
J.-L. BEAUCARNOT, 'Le labyrinthe des archives', in: *RFG*, 21 (1999), nr. 122, p. 33-35.
S. CCEURÉ, V. DUCLERT, *Les archives*, Paris, 2001.

'Généalogie et archives', in: *RFG*, 20 (1999), nr. 119. Supplément, I-XVI.

J. FAVIER, *Les archives, Que sais-je ?* 805, Paris, 1965.

F.C. HARTMAN, *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven van verenigingen en instellingen*, Houten, 1995.

Tijdschriften:

Archievenblad (Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland), 10 afl. per jaar.

META (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen), 6 afl. per jaar.

La Gazette des Archives (Association des Archives français), 4 afl. per jaar.

- **~bank Vlaanderen** geautomatiseerd register van alle Vlaamse archieven, project toevertrouwd aan de vier privaatrechterlijke archiefcentra, m.n. ADVN, AMSAB, KADOC en Liberaal archief.

Bib - M. VERMOTE, 'Archiefbank Vlaanderen een goede investering voor genealogen', in: *VS*, 44 (2008), p. 459-463.

P. VAN DEN EECKHOUT, G. VANTHEMSCHE, 'De Vlaamse archiefinstellingen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 686-695.

- **~beheer** (het) bestuur en toezicht over het archief.
- **~bescheiden** (de) volgens de archiefterminologie zijn archiefbescheiden al die bescheiden die ongeacht hun vorm, naar hun aard bestemd zijn om te berusten onder de instelling, persoon of groep personen die deze heeft ontvangen of opgemaakt uit hoofde van zijn/haar activiteiten of vervulling van zijn/haar taken. Het is dus niet zo dat alle archiefbescheiden oude documenten zijn. Syn. archivalia, archiefstukken.
- **~beschrijving** (de) (archiefterm) beschrijving van de archiefdocumenten. De beschrijving bevat verschillende onderdelen: het nummer dat aan elk archiefbestanddeel wordt toegekend, de redactionele vorm die o.m. de functie van het stuk aanduidt of de soort van het archiefstuk (brief, dossier, rekening, contract, enz.), een beknopte inhoudsomschrijving of de eigenlijke inhoud van het stuk, de datering (volgens het tijdstip van het ontvangen van een stuk of de opmaak van het archiefstuk).
- **~bestand** (het, -en) (archiefterm) geheel van gegevens in eenzelfde opslagformaat; het geheel van de archiefstukken → die door één archiefvormer → zijn ontvangen of opgemaakt.
- **~bestanddeel** (het) een of meerdere archiefstukken die op grond van hun archivalistische kenmerken tot één geheel zijn samengevoegd. Een archiefbestanddeel is de eenheid van beschrijving en ordening, bv dossier.
- **~bewaarplaats** (de, -en) (archiefterm) een speciaal voor de bewaring van archiefbescheiden bestemde ruimte.
- **~blok** (het, -ken) (archiefterm) een fysieke, organische gegroeide verzameling archiefbescheiden die als kenmerk een bloknummer heeft en waarvan de fysieke eenheden een uniek nummer hebben.
- **~code** (de) systeem van cijfer en/of lettercombinaties voor de aanduiding van onderwerpen en hun rangschikking in een archief. De Fransen hebben een code voor de gemeentearchieven en een andere code voor de departementale archieven.
- **~decreet** (Vlaams -) (het) goedgekeurd door het Vlaams Parlement op 9 juli 2010. Het betreft een wettelijke regeling voor de archieven van de Vlaamse overheden en de Vlaamse openbare instellingen die ook van toepassing is op de gemeentearchieven. Wallonië en Brussel hebben al enkele jaren een eigen wetgeving.
- Bib - 'Uw aandacht voor het Vlaams archiefdecreet', in: *Archiefleven*, 17 (2010), p. 1.
- **~dienst** (de) instelling die een archief beheert; de overheid heeft archiefdiensten in de stad, de

provincie, het rijk. Zie ook archief →.

- **~fonds** (het, -en) fonds →.
- **~geschiedenis** (de) geschiedenis van de archiefinstellingen
Bib – E. AERTS, L. DE MECHELEER, 'Le César des archives, Archivistiek en historiografie in de eeuw van Gachard', in: *Bibliotheek & archiefgids*, 79-3 (2003), p. 24-35.
 M. BEYEN, *Oorlog en Verleden. Nationale geschiedschrijving in België en Nederland 1938-1947*, Amsterdam, 2002.
 P. DELSALLE, *Une histoire de l'archivistique*, Sainte-Foy, 1990.
 K. POMIAN, 'Les archives. Du trésor des chartes au Caran', in: P. NORA (ed.), *Les lieux de mémoires III. De l'archive à l'emblème*, Paris, 1992, p. 163-233.
- **~ordening** (de) het Algemeen Rijksarchief geeft richtlijnen uit om archief te ordenen. Gemeente- en provinciearchieven kunnen een eigen ordening hebben.
- **~schema** (het) schema voor de ordening van een archiefbestand, dat ook de basis voor de indeling van de inventaris vormt.
- **~stuk** (het, -ken) (archiefterm) document opgemaakt door een persoon of organisatie bij de uitoefening van zijn/haar taken of activiteiten.
- **~terminologie** (de) geheel van termen, woorden, uitdrukkingen die verband houden met het archief.
Bib – H. COPPENS, *Archiefterminologie*, Brussel, 1997.
 A.J.M. DEN TEULING, *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*, Antwerpen, 2003.
 M. VERSCHELDE, *Zakboekje archiveren*, Brugge, 2004.
- **~toegang** (de, -en) middel bv. een inventaris om archiefbescheiden in een archief te kunnen raadplegen; in de leeszaal van een archief staan een aantal toegangen ter beschikking van de zoeker. Wanneer er van een archiefvormer → meerdere archiefblokken → te vinden zijn in het archiefdepot, dan worden soms meerdere toegangen opgesteld. Toegangen komen meestal voor als een inventaris. Deze worden genummerd.
- **~ en Documentatiecentrum voor het Vlaams-Nationalisme (ADVN)** Opgericht in 1984 met als doel het verzamelen, beheren en beschikbaar stellen van historische informatie met betrekking tot de Vlaams-nationale beweging, het bevorderen en uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en het onderhouden van (inter)nationale contacten in verband met de geschiedenis van het nationalisme. In 1985 erkend als privaatrechtelijke archiefinstelling door de Vlaamse Gemeenschap. www.adnv.be
Bib – L. BOEVA, 'Genealogisch onderzoek in het ADVN', in: *VS*, 37 (2001), p. 114-118.
- **~ van het Koninklijk Paleis** (het) bewaart de archieven gevormd door de departementen en diensten van het Koninklijk Paleis (Kabinet van de Koning, Grootmaarschalk, Civiele Lijst en Militair Huis) vanaf 1831 tot heden. Daarnaast is er een archief gevormd door de secretariaten van leden van de Koninklijke Familie. Het Archief omvat ook een grote fotoverzameling, een verzameling muziekpartituren en een bibliotheek m.b.t. de geschiedenis van België en van de monarchie.
Bib – G. JANSSENS, 'De federale uitvoerende macht. I. Het Staatshoofd', in: *Bronnen voor de geschiedenis van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 271-292.
- **~vormer** (de, -s) al wie archiefstukken vormt, bijeenbrengt en beheert bij de uitoefening van zijn persoonlijke of organisatiegebonden activiteiten kan beschouwd worden als een archiefvormer. Dit kan een persoon, een familie of een bedrijf zijn, maar ook een bestuur of een organisatie. Bij het klasseren van een archief moet men uitgaan van de archiefvormer (zie herkomstbeginsel).

Bib – M. PRENEEL, *Overzicht van de archieven in het Rijksarchief te Beveren. Archiefvormers van het ressort Vlaanderen*, Brussel, 2006.

- **~wet** (de, -ten) de voor het archief geldende wet in een land; in België dateert de laatste Archiefwet van 24 juni 1955 (aangepast op 6 mei 2009). De Archiefwet bepaalt wie archief in het Rijksarchief moet neerleggen. De wet van 6 mei 2009 wijzigt de Archiefwet van 1955 in die zin dat archief van meer dan 30 jaar in het Rijksarchief gedeponerd moet worden en als gevolg daarvan openbaar wordt. Verder heeft de Archiefwet het over de contracten die de Algemene Rijksarchivaris kan afsluiten met gemeenten, openbare instellingen, bijzondere personen en private ondernemingen die archief willen neerleggen. In Frankrijk dateert de Archiefwet van 15 juli 2008, in Nederland van 28 april 1995.
- **~wiki** initiatief van Nederlandse en Vlaamse archivariissen met als doel het digitaliseren van archivalische naslagwerken te bewerkstelligen en te komen tot een lexicon van archiefterminologie. Voor de inbreng rekent men op de medewerking van een groot aantal leden, vooral uit de archiefwereld, op dezelfde leest als Wikipedia.
- **Archieven in Nederland** het archievenlandschap heeft in Nederland de laatste jaren (vooral tussen 1998 en 2005) een echte facelift gekregen vooral ten gevolge van schaalvergroting en publieksverbreding. Naast het Nationaal Archief in Den Haag zijn er in Nederland Rijksarchieven, Streekarchieven, Stads- en gemeentearchieven. Een overzicht van de meeste Nederlandse archieven is te vinden op: www.archieven.nl.
- **Archievenoverzicht** (het) (archiefterm) systematisch overzicht van alle aanwezige archieven (fondsen) van personen en instellingen (archiefvormers) en van de toegangen tot deze fondsen en collecties (inventarissen, klappers, indices) die in een archiefinstelling aanwezig zijn. Het geeft toegang tot de bestaande toegangen en inventarissen. Syn. archiefoverzicht (zie ook archiefvormer →).
Als voorbeeld: H. VAN ISTERDAEL, *Beknopt overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Kortrijk*, Brussel, 2002.
- **Archipel** netwerkgericht project voor het opzetten van een digitale archiefinfrastructuur in Vlaanderen; onderzoeksproject dat voortbouwt op BOM-Vlaanderen (Bewaring en ontsluiting van multimediale data), een project van IBBT (Instituut voor Breedbandtechnologie).
- **Archivalia** archiefstukken, archiefbescheiden →.
- **Archivaris** (de, -sen) beheerder van een archief.
- **Archiveren** volgens voorschrift in een archief opbergen en rangschikken.
Bib – P.J. HORSMAN, *Archiveren, een inleiding*, 's-Gravenhage, 2006.
- **Archives départementales** Fr. archiefinstellingen in de hoofdsteden van de Franse departementen.
- **Archives nationales** (de) Fr. Frans nationaal archief.
- **Archivistiek** (de, geen mv.) wetenschap die het archiefwezen bestudeert, syn. archiefkunde, Fr. *archivistique*.
Bib – Y. BOS-ROPS, G. JANSSENS, C. JEURGENS, *Lezen! Teksten over het archief*, Jaarboek 2007, Stichting archiefpublicaties, 's-Gravenhage, 2009.
H. WAALWIJK, J. WETERINGS, *Spreken is goud. Oraties en colleges van hoogleraren en de archivalistiek*, Jaarboek 2008 Stichting Archiefpublicaties, 's-Gravenhage, 2009.
- **Archivistisch kenmerk** (het) gegeven in of op een archiefstuk waardoor het zich van elk ander document of groep documenten onderscheidt.
- **Archivschule Marburg** Duitse webstek met een overzicht van archieven in de hele wereld:
- **Argentinië** Federatie: *Federación Argentina de Genealogía y Heráldica*, Argentijnse genealogi-

sche en heraldische vereniging. www.genproba.com.ar

- **Ariadne** naam van het genealogisch informatiesysteem van FV (GIS), een geïntegreerd geheel van databanken, documenten en programma's met betrekking tot de genealogie. Aanvankelijk was dit systeem te raadplegen in de genealogische documentatiecentra van FV, nu ook op internet. www.ariadnedatabank.be
- **Aristocratie** (de) adel, (verzamelnaam) adellijke families van een land, een gebied of een stad.
- **Armenbeleid** (het) in het ancien régime werd het armenbeleid overgelaten aan religieuze orden en particulieren. Pas na de Franse Revolutie krijgen we een meer officiële aanpak door de oprichting van de Burgerlijke Godshuizen en de Burelen van Weldadigheid. De wet van 10 maart 1925 zou leiden tot de oprichting van de Commissie van Openbare Onderstand, voorloper van het huidige OCMW →.
- **Armenbestuur** (het) kerkelijke instelling belast met de zorg voor de armen. Vooral de rekeningen van deze instelling (disrekeningen →) zijn belangrijke bronnen voor de genealoog, zeker als ze nog de bewijsstukken (gewoonlijk op losse papiertjes) bevatten. Syn. dis, armentafel, H. Geestafel.
Bib - HGV, p. 247.
 R. CAUWE, A. WOSTIJN, e.a., *Zorg voor armen en bejaarden in Harelbeke*, Harelbeke, 1992.
- **Armenkamer** (de) instelling die in de 18de eeuw in verschillende steden werd opgericht (bv. Kortrijk 1774) om de armoede en de bedelarij te bestrijden. Het bestuur werd toevertrouwd aan de armenmeesters. Zij moesten de aalmoezen helpen verdelen onder de behoeftige bevolking. Het bestuur van de wezenscholen viel eveneens onder hun bevoegdheid.
- **Armentafel** armenbestuur →.
- **Armenzorg** (de) 1) zorg voor de armen; 2) vereniging die zich deze zorg tot doel stelt. De zorg bestond vooral uit financiële en materiële ondersteuning van behoeftigen.
- **Armoriaal** (het, -s) armoriaals of wapenboeken werden aangelegd door herauten, o.m. om de deelnemers aan toernooien bij te houden. Ze zijn heel belangrijk voor de kennis van de middeleeuwse wapens en dus ook voor de families die deze wapens voerden. Syn. wapenboek.
- **Arrest** (het, -en) uitspraak door een gerechtshof.
- **Arrondissementscommissariaat** (het) bestuur van een arrondissement in België. Het archief van deze instelling werd voor Vlaanderen gecentraliseerd in Beveren-Waas. Voor de overbrenging werden overdrachtslijsten gemaakt.
Bib - G. MARECHAL, Bewaar- en vernietigingslijst voor arrondissementscommissariaatsarchief 1836-1987, Brussel, 1992.
 P. VAN DEN EECKHOUT, 'De arrondissementscommisariaten', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 125-131.
- **Arrondissementsrechtbank** (de, -en) rechtbank die binnen een Belgisch arrondissement oordeelt over de bevoegdheid van lagere rechtbanken. De arrondissementsrechtbank komt tussen in bevoegdheidsverschillen, wanneer de partijen niet overeenkomen welke rechtbank voor hun geschil bevoegd is. Deze rechtbank situeert zich op het niveau van het gerechtelijk arrondissement.
- **Ascendent** (de, -en) verwante(n) in opklimmende lijn, voorouder(s). In België gebruikt men wel eens het woord ascendentenverdeling voor boedelverdeling.
- **~ie** (de) opklimmende lijn van bloedverwantschap. (Fr. *ascendance*, Eng. *ancestry*, Du. *Aszendenz*).
- **Asiel** (het) bescherming vanwege de staat of de kerk verleend aan, resp. gevraagd door personen die elders door de overheid vervolgd worden of kunnen worden; syn. toevlucht. In Frank-

rijk werd het asielrecht door de ordonnantie van Frans I in 1539 afgeschaft: het kerkgebouw bood vanaf dan geen veilige toevluchtshaven meer.

- **Assignaat** (het, assignaten) stuk papieren geld, gedekt door geconfisqueerd kerkgoed, zoals in Frankrijk van 19 december 1789 tot 19 februari 1796 in omloop werd gebracht.
- **Assignment** (het) (archiefterm) bewijsstuk.
- **Assise** (de, -n) 1) middeleeuwse stedelijke verbruiksbelasting; 2) belasting op de productie, het vervoer, de verkoop en/of het verbruik van allerlei consumptiegoederen. Etym. voorloper van accijns.
- **Atavisme** (het) het wederom te voorschijn komen van een eigenschap of kenmerk van een verre voorvader, welke al sinds generaties niet meer voorkwam. Deze term wordt gebruikt in de genetica.
- **Atlas** (de, -sen) verzameling prenten, portretten en tekeningen die betrekking hebben op de geschiedenis van een stad, een streek of een land, eig. Topografische, historische atlas.
Bib – P. RATSMA, C.C.S. WILMER, *Handleiding voor het beheer van een topografisch-historische atlas*, Hilversum, 1988.
- ~ **der buurtwegen** atlas van alle buurtwegen in een gemeente, opgesteld in 1841 in opdracht van de provinciale overheid.
Bib – J.-M. YANTE, 'De atlassen van de buurtwegen (ca. 1841-1845). Een miskend cartografisch patrimonium', in: *GKB*, nr. 193 (1995), p. 43-73.
- **Attestatie** (de, -s) formele verklaring die moet dienen als getuigenis, getuigschrift. De getuige wordt vermeld met naam, leeftijd, beroep en woonplaats. We vinden ze zowel in strafrechterlijke als burgerlijke zaken. Vooral de 16de- en 17de-eeuwse gerechtelijke registers bieden een interessante aanvulling voor de soms tekortschietende of ontbrekende primaire bronnen.
< Fr. *attestation* < Lat. *attestatio*.
- **Attesteren** (overg.) getuigen, verklaren
- **Attribuut** (het, attributen) zaak die op grond van een bepaalde traditie aan de voorstelling van een persoon of een begrip als karakteriserend kenteken wordt verbonden, met name in de iconografie, zinnebeeldig kenteken. Een attribuut van een heilige kan gebruikt worden als identificatiemiddel bij het creëren van een familiewapen.
Bib – J. CLAES, A. CLAES, K. VINCKE, *Sanctus: heiligen herkennen*, Leuven, 2002.
Ibid., *Sancti: nog meer heiligen herkennen*, Leuven, 2004.
Ibid., *Sanctorum: heiligen herkennen*, Leuven, 2007.
- **Aubaniteitsrecht** (het) middeleeuws recht van de plaatselijke heer om de hand te leggen op het hele bezit van een vreemdeling na zijn dood. Syn. stragiersgoed.
- **Audiencier** (de) ambtenaar van de Geheime Raad tijdens de nieuwe tijd, die de beslissingen op schrift stelt en belast is met het uitvoeren daarvan.
- **Audiëntie** (de) terechtzitting. Vanaf ca. 1330 benaming van de Raad van de graven van Vlaanderen, toen deze als gerechtshof zetelde.
Bib – J. BUNTINX, *De Audiëntie van de graven van Vlaanderen*, 1949.
- **Auditeur-generaal** (de) functionaris die belast was met de behandeling van alle zaken vallend onder de militaire rechtspraak. Hij werd bijgestaan door de auditeurs in de regio's, in de garnizoenen en bij de regimenten.
- **Augustus** de achtste maand van het jaar. Mnl. oogstmaand, Lat. *augustus*, Fr. *août*
- **Australië** Federatie: *Australasian federation of family-history organisations* Australische genealogische koepelvereniging.

- **Ausweis** zie *Personalausweis* →.
- **Authenticiteit** (de) document dat echt en daardoor betrouwbaar is; authenticiteit zegt niets over de juistheid van de informatie (de inhoud), maar stelt dat het document gemaakt is in de omstandigheden dat het beweert gemaakt te zijn (tijd, auteurs). Een authentiek document is het tegenovergestelde van een vervalst document.
- **Autobiografie** (de) beschrijving van de eigen levensloop.
Bib – M. HUISMAN, *Publieke levens. Autobiografieën op de Nederlandse boekenmarkt 1850-1918*, Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel, Nieuwe Reeks, dl. 9, Zutphen, 2008.
M. VAN DE CRUYS, 'Pleidooi voor de autobiografie en een autobiografisch fonds als instrument voor toekomstige genealogen', in: *VS*, 46 (2010), p. 473-478.
- **Autodafe** (de) procedure ten tijde van de inquisitie, proclamatie van de verzoening van een ketter met de rooms-katholieke kerk of van zijn veroordeling, gevolgd door de uitlevering aan de wereldlijke justitie.
- **Autosoom** (het, autosomen) elk chromosoom dat geen geslachtschromosoom is.
- **Aveu de fief** (de) (Fr.) oorkonde waarin de vazal erkent leenman te zijn van een bepaalde heer en waarin eventueel ook de leningsmodaliteiten aan bod komen.
- **Avia** (Lat.) grootmoeder. Eng. *grandmother*, Fr. *aïeul*, Du. *Grossmutter*.
- **Avond** de dag vóór het feest, kerstavond = de dag voor Kerstmis = 24 december, Meivond is de avond van 30 april; volgens de oud-Germaanse opvatting behoorde de avond tot de volgende dag, het etmaal begon met zonsondergang.
- **Avunculus** (Lat.) moeders broer, oom.
- **Avus** (Lat.) grootvader Eng. *grandfather*, Fr. *aïeul*, Du. *Grossvater*.

- **Baanderheer** (de) baron (eig. een ridder die gerechtigd is een banier te voeren bij oorlog).
- **Bakermat** (de) 1) grote lage mand waarin de baker (of de moeder) met het kind zat om het te bakken; 2) (figuurlijk) de plaats waar iemand is geboren en opgegroeid, waar hij vandaan komt; 3) plaats waar iets is ontstaan, waar de oorsprong van iets ligt. Genealogisch is vooral de tweede betekenis belangrijk: de bakermat van een familie kan soms opgespoord worden door de frequentie van een familienaam na te gaan.
- **Balans** (de) (archiefterm) staat van bezittingen en schulden op een bepaald tijdstip opge- maakt om de vermogenstoestand vast te stellen.
- **Baljuw** (de) rechterlijk ambtenaar als vertegenwoordiger van koning, hertog of graaf in een bepaald district (baljuwschap of *bailliage*). In sommige streken werd de baljuw prevoost (*pre- positus*) genoemd. Een baljuw kan ook de vertegenwoordiger van een heer in een heerlijkheid zijn bij de uitoefening van de rechtspraak. Lat. *ballivus*, Fr. *bailli*.
- **~rekening** (de, -en) rekening van de grafelijke baljuw. Bewaard vanaf de 13de eeuw in de Reken- kamers van Rijsel en Brussel.
- **~schap** (het) 1) het ambt van een baljuw; 2) een district waar de vorst vertegenwoordigd is door een baljuw. In Doornik viel het baljuwschap (*bailliage*) samen met het grondgebied van de landsheerlijkheid (het gewest). In Frankrijk kan men de *bailliage* vooral in het noorden van het koninkrijk veelvuldig aantreffen.
- **Banmis** (de, geen mv.) verkort uit St.-Bavomis; bepaalde dag in het jaar die verwijst naar Sint- Bavo wiens sterfdag gevierd werd op 1 oktober. Veel boeren en pachters moesten juist op die dag hun pacht of cijns betalen. Syn. Baafmis.
- **Ban** (de, -nen) 1) plechtige afkondiging door de overheid van een gebod of verbod onder dreig- ing van straf (verbanning); 2) afbakening van een rechtsgebied; het ten strijde roepen van de vazallen door de leenheer (heerban); 3) excommunicatie in het kerkelijk recht, uitsluiten van geestelijken of leken van de kerkelijke gemeenschap; 4) in de uitdrukking *proclamationes ban- norum* gaat het over de huwelijksafkondiging →, Eng. *banns*, Fr. *bans*.
- **Band** (de, -en) (archiefterm) deel; een band bestaat uit een aantal in boekvorm genaaide of gebonden stukken, die afzonderlijk zijn ontstaan.
- **Banistiek** (de, geen mv.) kennis van vlaggen, vaandels, standaarden, wimpels en banieren. Syn. vlaggenkunde, vexillologie.
Bib – zie heraldiek.
- **Banmolen** (de, -s) molen waar de onderhorigen van een heer hun graan moesten laten malen op straffen van een boete en een verbeurdverklaring.
- **Banrecht** (het, -en) verplichting voor de onderdanen van een heerlijkheid → om de heerlijke banmolen, de banoven, de banbrouwerij enz. tegen betaling te gebruiken. Letterlijk: het recht om te bannen. Fr. *banalité*.

- **Baptisatus, baptisata** (Lat.) gedoopt(e)
- **Baptisterium** (het, baptisteria) (Lat.) doopkapel. Dit was een gebouw in de nabijheid van een kathedraal waarin de bisschop op vastgestelde tijden (de zaterdagen voor Pasen en Pinksteren) het doopsel toediende door onderdompeling van de dopeling. Dit gebeurde in de *piscina*, een groot bekken midden het gebouw. Dit gebruik bleef van de 4de eeuw tot de 12de eeuw in voege. Geleidelijk aan werd het doopsel het werk van de pastoors en werd de onderdompeling vervangen door het uitgieten van doopwater over het hoofd van de dopeling.
- **Bar mitswa** (de, -s) feestelijk gevierde, godsdienstige meerderjarigheid van de joodse jongen aan het eind van zijn 13^e levensjaar; hij heeft vanaf dat ogenblik de plicht de positieve geboden na te komen en het recht in de synagoge de Thora voor te lezen.
- **Base** (de, -n) bouwsteen van DNA.
- **Basisgegevens** (het, -s) primair gegeven →.
- **Bastaard** (de, -en of -s) niet uit een wettig huwelijk geboren kind, natuurlijk kind. De wetting volgde wanneer de ouders na de geboorte van het onwettig kind in het huwelijk traden. In sommige streken nam de moeder dan het kind onder een mantel mee naar de kerk waar de bevestiging van het huwelijk plaatsvond. Vandaar de uitdrukking ‘met de mantel der liefde bedekken’.
- **~goed** (het) goed van onwettig geboren; de heer van een heerlijkheid had recht op bastaardgoed bij overlijden van betrokkene.
- **~ij** (de) hoedanigheid of toestand van bastaard te zijn. Eng. *bastardy*.
- **Bat mitswa** (de) joods feest voor het meerderjarig geworden meisje (12 jaar).
- **Bede** (de, -n of -s) (ancien régime) verzoek om geld door de landsheer aan zijn onderdanen; belasting.
Bib - N. MADDENS, *De beden in het graafschap Vlaanderen tijdens de regering van Keizer Karel V (1515-1550)*, Heule, 1978.
- **~(n)boek** (het, -en) lijst of boek met de namen van belastingplichtigen, ook pointing en zettingsrol.
- **Bedevaart** (de) reis naar een heilige plaats waarbij het gebed een grote plaats inneemt. Het doel is een gunst af te smeken, boetedoening of ter verdieping van het geloof. Syn. pelgrimstocht →.
- **~vaantje** (het, -s) een driehoekig vaantje dat vooral in Vlaanderen op bedevaartplaatsen verkocht worden. Ze dienden als bewijs dat men een bedevaart gedaan had. Men sprak van ‘gaan dienen’ of ‘beewegen’.
Bib - R. VAN DER LINDEN, *Bedevaartvaantjes. Volksdevotie rond 200 heiligen op 1000 vaantjes*, Brugge, 1986.
- **Bediening** (de) het toedienen van de laatste sacramenten aan een stervende. In de overlijdensakten van de parochieregisters wordt soms vermeld of de overledene al of niet bediend werd van de sacramenten. Syn. berechting.
- **Bedrijf** (het) het gebruik van grond (zaailand, weide, bos) hetzij in pacht, hetzij in eigendom. Het *bedryf* vormde samen met de *negotiatie* en de *gestaathede* een van de criteria om iemands vermogen te bepalen.
- **~sarchief** (het, -archieven) archief van een onderneming, bedrijf; van een inrichting waar industrie of handel wordt uitgeoefend.
Bib - ‘Bronnen uit het bedrijfsarchief’, in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 293-303.

- C. VANCOPPENOLLE, *Bedrijfsarchieven. Hedendaagse tijd*, Brussel, 1999 (zoekwijzer).
- C. VANCOPPENOLLE, *Bedrijfsarchieven. Hedendaagse tijd*, Brussel, 1999 (folder).
- C. VANCOPPENOLLE (m.m.v. B. SAS), *Een succesvolle onderneming. Handleiding voor het schrijven van een bedrijfsgeschiedenis*, Brussel, 2002.
- H. COPPEJANS-DESMEDT, *Gids van de bedrijfsarchieven bewaard in de openbare depots van België*, Brussel, 1975.
- A. KORS, 'Werken met bedrijfsarchieven. Voorouders aan het werk', in: *Genealogie*, I (1995), p. 33-36.
- B. DELBROEK, 'De Limburgse mijnindustrie in het genealogisch onderzoek: een verkenning van de relevante bedrijfsarchieven', in: *VS*, 43 (2007), p. 103-107.
- **~sleven** (het) het praktische economisch leven, zakenleven; sporen van wie een bedrijf of beroep uitoefende vindt men in de patentregisters; wie handel dreef kwam wellicht terecht in het handelsregister beheerd door de Kamer van Koophandel →.
Bib - C. VANCOPPENOLLE, *Een succesvolle onderneming. Handleiding voor het schrijven van een bedrijfsgeschiedenis*, Brussel, 2002.
 - **Beeldarchief** (het) digitaal beeldarchief vindt men vaak via internet. Archieven, musea, bibliotheken bieden meer en meer hun beeldarchief online aan.
 - **Beeldenbank** (beeldbank) (de) site op internet waarop afbeeldingen (foto's, prenten, enz.) kunnen gezien en gedownload worden. Steden, archieven en erfgoedorganisaties plaatsen dikwijls beelden op internet in een beeldenbank.
 - **Beeldmateriaal** (het) het geheel van gebruikte illustraties (bij een boek, een tentoonstelling); iconografische verzameling in een archief.
Bib - S. AASMAN, 'Beeld als historische bron', in: *faro*, 2, nr. 1 (2009), p. 34-39.
 - **Beeldmerk** (het) logo →.
 - **Begraafakte** (de, -n of -s) akte in een parochieregister, bestemd om de overledene in te noteren, meer bepaald diegene die begraven werd. Men registreerde dus in de eerste plaats de begrafenis en niet zozeer het overlijden van een persoon; soms zijn de akten zeer summier en bevatten ze alleen de naam van de overledene, later worden ze gedetailleerder en bevatten ze ook de overlijdensdatum, de burgerlijke staat (gehuwd of ongetrouwd, weduwe of weduwnaar), zelden de ouders, de aard van de begrafenisdienst, de leeftijd, de plaats van begraven (kerkhof of in de kerk)). Overleden kinderen werden in sommige parochies in bepaalde periodes niet genoteerd.
 - **Begraafboek** (het, -en) parochieregister dat de begraafakten bevat, vergelijkbaar met een overlijdensregister. De begraafboeken zijn veelal later ontstaan dan de geboorte- en huwelijksboeken, die na het Concilie van Trente tijdens de 16de en 17de eeuw geleidelijk aan in gebruik genomen werden.
 - **Begraafplaats** (de, -en) plaats waar overledenen begraven worden. Tot de 18de eeuw werden mensen begraven in en rond de kerk. Ook in de dood was blijkbaar niet iedereen gelijk. Tot in de 18de eeuw bestond het gebruik om notabelen in de kerk te begraven. De uitdrukking 'rijke stinkers' is een gevolg van dit gebruik en verwijst naar de geurhinder van de graven in de kerk. Dit werd reeds onder Jozef II verboden. Aan dit verbod werd niet altijd gevolg gegeven of men keerde vanaf 1791 terug naar de kerkomgeving, zeker na het decreet van 23 prairial XII (12 juni 1804) ten tijde van Napoleon. In 1813 werd begraven in de kerk weer toegestaan en ten slotte in 1828 opnieuw verboden op enkele uitzonderingen na. Toch vinden we van dan af veel kerkhoven buiten het stadscentrum of de dorpskom. Graven blijven niet eeuwig liggen. Zelfs als het graf van de gezochte voorouder verdwenen is, blijft een bezoek aan het kerkhof nuttig.

Op 20 september 1998 werd de Wet van 20 juli 1971 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging gewijzigd. Syn. kerkhof, dodenakker, dodentuin, godsakker, grafakker.

Bib - L. DE COCK, *Geschiedenis van de dood. Begraafplaatsen in Europa*, Leuven, 2006.

- **Begraafregister** (het) begraafboek →; het overlijdensregister in het ancien régime is eigenlijk een begraafregister. In de eerste plaats werd de begrafenis → geregistreerd. Deze registers maken in België deel uit van de parochieregisters →. Afk. B.
 - **Begravenis** (de, -sen) 1) strikt genomen gaat het om de begraafing van een lijk, maar er worden ook andere lijkbehandelingen (bv. crematie) onder verstaan; 2) afgeleid van de eerste betekenis verstaat men onder begrafenis ook de gezamenlijke handelingen en plechtigheden waarmee een dode ter aarde besteld wordt: de begrafenisplechtigheid; we maken hierbij onderscheid tussen burgerlijke en kerkelijke plechtigheden; een kerkelijke uitvaart gaat gepaard met een eucharistieviering (requiemmiss) en het afscheidsritueel (o.m. de absoute); na de viering volgt het uitgeleide van de overledene van de kerk naar het kerkhof of het crematorium. Vroeger werd er begraven in gewijde grond. Dit werd geweigerd aan niet-gedoopten, ketters en zelfmoordenaars. Uitvaartplechtigheden verschilden naargelang de klasse: klokgelui, baarkleed, het behangen met zwart fluweel, het aantal kaarsen rond de katafalk, het aantal lezingen ... De stoet of optocht was aangepast aan de financiële draagkracht van de overledene of zijn familie. Een begrafenis werd soms apart vermeld in de overlijdensregisters. Het kan ook dat het overlijdensregister eigenlijk een begraafregister is. Vermelding van begrafenissen gebeurt ook in de kerkrekeningen. Syn. 1) graflegging, teraardebestelling; 2) begrafenisplechtigheid, uitvaart.
 - **~gebruik** (het) rouwgebruik →.
 - **~klasse** (de) de manier van begraven. Onder meer de ceremonie in de kerk werd bepaald door de sociale rang en de financiële situatie van de overledene. Zo verschilde het klokgelui, het aantal priesters en misdienaars, de hoeveelheid kaarsen, het aantal lezingen. Vandaar stamen ook meldingen als 9, 6, 3 lessen (= lezingen). Wie te arm was, kreeg een begrafenisdienst op last van de armenis. Gegevens hierover vindt men in de begraafboeken (overlijdensregisters).
- Bib* - *Rendez-vous met Magere Hein*, Gent, 1986, p. 62-64.
 A. MARIS, 'Begravenisklassen onder het oude regime', in: *VS*, 1 (1965), p. 197-198.
 R. DEBOUVER, 'De prijs en de klas van een begrafenis in het oud regime', in: *Leiestam*, 17 (2009), p. 702-705.
- **Begraven** Eng. *buried*, Fr. *enterré*. Du. *begraben* Lat. *sepultus*.
 - **Begroting** (de) (archiefterm) document dat een raming van inkomsten en/of uitgaven bevat.
 - **Bejaardenzorg** (de) zorg voor de oudere mensen. Deze gebeurde vroeger vooral thuis bij familieleden; vanaf de 17de eeuw ontstaan speciale huizen, meestal 'oudemannen- of -vrouwenhuizen' genoemd. De mannen- en vrouwenhuizen zijn in de 20ste eeuw omgevormd tot moderne bejaardenhuizen, onder meer ingericht door OCMW's.
 - **Bekendheid** zie akte van bekendheid →.
 - **Bekendmaking** (de, -en) (archiefterm) een geschrift, waarin iets ter algemene kennis wordt gebracht. Bijzondere soorten zijn de advertentie, de annonce, de affiche. Syn. Publicatie, kennisgeving, openbaarmaking. Een plechtige vorm is de proclamatie.
 - **Beklaagde** (de) persoon die verschijnt voor de correctionele rechter of de politierechtbank.
 - **Belangenvereniging** (de) vereniging die opkomt voor de belangen van gelijkgezinden, met name werkgevers en werknemers. Bij de oudste werkgeversorganisaties zijn de Kamers van Koophandel →, verenigingen van werknemers zijn onder meer de vakbonden.

Bib – 'Bronnen van belangenverenigingen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 311-322.

- **Belasting** (de, -en) verplichte bijdrage tot de openbare geldmiddelen; directe belastingen zijn belastingen waarvan de heffing periodiek volgens kohieren plaatsvindt (grond-, vermogens-, inkomstenbelasting, personele belasting); indirecte belastingen worden door de belasting-schuldige niet rechtstreeks aan de overheid betaald (bv. accijnzen, registratierechten ...); de belasting over de toegevoegde waarde (BTW) is een belasting die in iedere productie- en distributiefase wordt geheven over de in die fase aan het goed of de dienst toegevoegde waarde; gemeentelijke belasting is een door de gemeente geheven belasting. Syn. census, retributie.

Bib – A. SELS, e.a., *Geef aan de keizer. Geschiedenis van de belastingen*, Turnhout, 1987.

F.H.M. GRAPPERHAUS, *Belasting, vrijheid en eigendom. Hoe belastingheffing leidde tot meer zeggenschap voor burgers en meer eenheid tussen staten 511-1787*, Amsterdam, 1989.

P. JANSSENS, H. VERBOVEN, A. TIBERGHIE, *Drie eeuwen Belgische Belastingen. Van contributies, controleurs en belasting-consulenten*, Brussel, 1990.

H. VAN ISTERDAEL, 'Fiscale bronnen – typologische benadering', in: *Jaarboek 4 VGCH*, Handzame, 1989, p. 11-26.

- **Belevingsgeschiedenis** (de) geschiedenis gebaseerd op persoonlijke belevenissen of ervaringen.
- **België** Het ontstaan van België situeert zich tussen 1815 en 1830, toen het een onderdeel was van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder koning Willem I. De omwenteling van 1830 maakte daar een einde aan. Op 4 oktober 1830 werd de onafhankelijkheid uitgeroepen en op 7 februari 1831 kreeg België van het Nationaal Congres zijn eerste grondwet. In de grondwet worden de hoofdlijnen van de staatsstructuur vastgelegd. In 1831 werd België een parlementaire democratie. In 1963 werd België opgedeeld in vier taalgebieden: het Nederlandse taalgebied, het Franse taalgebied, het Duitse taalgebied, het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gevormd door 19 Brusselse gemeente.

België is een federale staat. In 1830 was het nog een eenheidsstaat met één centrale overheid. De grondwetsherziening van 1970 was een eerste stap in de richting van het federalisme. De grondwetsherziening van 1993 maakte van België een federale staat, samengesteld uit gemeenschappen en gewesten. Er zijn drie gemeenschappen: de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige Gemeenschap. Er zijn drie gewesten: het Vlaams Gewest (dat samenvalt met de Vlaamse Gemeenschap), het Waals Gewest (Franse taalgebied + Duitse taalgebied) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Wat zijn de gevolgen voor genealogische zoekers? De nationale wetenschappelijke instellingen zijn federale instellingen. Hiertoe behoren o.m. de Koninklijke Bibliotheek, het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA) en het Algemeen Rijksarchief. Ook het SOMA → is federaal. Tot de federale bevoegdheid behoort ook justitie, alles wat te maken heeft met de organisatie van de rechterlijke macht. Ook het burgerlijke recht is federaal (contracten, huur, lening ...).

In de Vlaamse Gemeenschap vindt men dus de provincies. In iedere provincie is er minstens één Rijksarchief, dat dus wel een federale instelling is. De provincie kan een eigen provinciearchief hebben. Dit is bv. in West-Vlaanderen het geval. De provincie kan er ook voor kiezen zijn archief te deponeren in het Rijksarchief.

Gemeenten en steden moeten instaan voor hun eigen archief, maar kunnen wel hun oud archief deponeren in het Rijksarchief. Dit houdt in dat er naast de Rijksarchieven in de provincies ook een aantal stadsarchieven en gemeentearchieven zijn die de zoeker wellicht zal moeten bezoeken. Wie voorouders heeft in Brugge en omstreken zal niet alleen het Rijksarchief

in Brugge, maar ook het Stadsarchief moeten bezoeken. Men moet dus goed weten tot welke bestuurlijke entiteiten een vroegere gemeente behoorde. Het best raadpleegt men als eerste H. HASQUIN, *Gemeenten van België, geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek*, Brussel, 1980-1981, 4 dln., te vinden in de leeszaal van de Rijksarchieven of in de bewaarbibliotheken.

De bestuurlijke indeling van België heeft ook zijn weerslag op het genealogisch verenigingsleven. Federaal is er het overkoepelend orgaan van de Belgische Federatie voor Genealogie en Heraldiek. In de praktijk richten het SGCD (www.sgcd.net) en het OGHB (www.oghb.org) zich in hoofdzaak tot Franstalige zoekers, maar wel over heel België. Hun respectievelijke tijdschriften zijn *L'Intermédiaire/De Middelaar* en *Le Parchemin*. Voor Wallonië is er nog Gêniwal (www.geniwal.be). In Vlaanderen is er Familiekunde Vlaanderen (www.familiekunde-vlaanderen.be) (voordien SVVF en VVF →). Familiekunde Vlaanderen geeft twee tijdschriften uit: *Genealogie en heraldiek in Vlaanderen* en *Vlaamse Stam. Tijdschrift voor familiegeschiedenis*. FV beschikt over een documentatiecentrum in Merksem, twee provinciale documentatiecentra (Oostende en Melle), het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek (VGCH) en nog een aantal regionale of lokale centra.

Bib - J. VANDE LANOTTE, S. BRACKE, G. GOEDERTIER, *België voor beginners*, Brugge, 2003.

K. MATTHIJS, *Belgoscopie. De Belgen, de Vlamingen en de Walen. Wie ze zijn, waar ze wonen en hoe ze leven*, Tielt, 1988.

M. REYNEBEAU, *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2004.

Nieuwe geschiedenis van België, Tielt, 2005-2009, 3 dln.

P. VAN DEN ECKHOUT, G. VANTHEMSCHE (red.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999.

E. WITTE, J. CRAEYBECKX, A. MEYNEN, *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*, Brussel, 1997.

- **Belgisch Congo** zie Congo →.
- **Beneficium** Lat. (het) bron van inkomsten (grond, een ambt) door een heer in leen gegeven aan zijn volgelingen; deze waren dan door een persoonlijke eed van trouw aan de heer gebonden. Door het *beneficium* was de leenman materieel aan zijn leenheer gebonden, met de opbrengst kon hij oorspronkelijk de kosten van zijn uitrusting en paard betalen. Vanaf de 10de eeuw wordt het woord *beneficium* meer en meer vervangen door het woord *feodum*; dit systeem is de kern van het leenstelsel.
- **Benjamin** (de, -s) Benjamin was de jongste zoon van aartsvader Jacob, hiervan afgeleid is de benjamin de jongste zoon in een gezin, Fr. *cadet*.
- **Benoemingsregister** (het) deel waarin de benoemingen van functionarissen voor de Raad van Brabant werden genoteerd.
- **Berg van Barmhartigheid** (de) een kredietverstrekker waar leningen aan lage rente kunnen afgesloten worden tegen een onderpand. Deze instelling werd opgericht door goeode personen met als doel de woekerinteressen van private personen tegen te gaan. Wenceslas Coebergher, raadsman van Albrecht en Isabella, bouwde het systeem uit. Daardoor werden op 6 januari 1618 alle vroegere leentafels afgeschaft en in vele steden vervangen door nieuwe instellingen.

Bib - P. SOETAERT, *De bergen van Barmhartigheid in de Spaanse, de Oostenrijkse en de Franse Nederlanden (1618-1795)*, Brussel, 1986.

- **Beroep** (het, -en) maatschappelijke werkkring waartoe iemand behoort door zijn aanstelling of opleiding. Aantekeningen over het beroep en het beroepsleven zijn belangrijke secundaire gegevens bij het genealogisch onderzoek; het beroep wordt in heel wat bronnen teruggevon-

den, wat ons toelaat ook de evolutie in iemands beroepsleven weer te geven: parochieregisters, registers over ambachten en neringen (bv. inschrijvingsboeken), gerechtelijke bronnen, rekeningen, poortersboeken, paspoortboeken, schepenakten, staten van goed, tellingen in het ancien régime; bevolkingsregisters, akten burgerlijke stand, almanakken, kiezerslijsten, patentboeken, pers, registratie, notariële akten, handelsregister, akten *commodo et incommodo* enz. na het ancien régime. Je moet ook aandacht besteden aan de evolutie van iemands beroepsleven en dus de periode waarbinnen een bepaald beroep werd uitgeoefend noteren. Syn. *professie, ambacht* →. Eng. *profession*, Fr. *la profession*.

Bib – HGV, p. 382-383. De bibliografie is heel uitgebreid. Hier volgt alleen een selectie.

B. DE MUNCK, D. DENDOOVEN, *Al doende leert men. Leertijd en ambacht in het Ancien Régime [1500-1800]*, Brugge.

C. DENIG, *Van aakschipper tot zwikker. Gids van historische beroepen*, Utrecht, 2004.

G. FRADET, *Noms de métiers, appellation de fonctions ou situations*, Cercle généalogique Poitevin, Poitiers.

A. FRANKLIN, *Dictionnaire historique des arts, métiers et professions*, Revigny, 2006. (eerste druk, 1906)

J.B. GLASBERGEN, *Beroepsnamenboek. Beroepsaanduidingen voor 1900 in Nederland en België*, Amsterdam-Antwerpen, 2004.

P. REYMOND, *Dictionnaire des vieux métiers*, Paris, [2005].

E. VANHAUTE, J. DE BELDER, 'Sporen en trajecten. Geschiedenis van industrie en bedrijf in de 19e en 20e eeuw', in: *Geschiedenis maken. Liber amicorum Herman Balthazar*, Gent, 2003, p. 175-188.

H. VANDENBERGHE, *Beroepen. Verzameling aangeboden aan de genealoog met Nederlandse, Franse en Latijnse termen*, Croonestucken, XXI, Poperinge, 1998.

Tijdschrift: *Nos Ancêtres. Vie & Métiers*.

www.rfgenealogie.com

www.vieuxmetiers.org

- ~**enlijst** (de) lijst van beroepen.
- ~**sgenealoog** (de) wie beroepshalve genealogie beoefent, hetzij als 'genealogist' in dienst van een notaris, hetzij voor iemand die interesse heeft in zijn voorouders, maar zelf geen tijd kan/wil besteden aan opzoekingswerk en het – mits betaling – aan iemand anders overlaat. In Frankrijk is het beroep schatplichtig aan de monarchie. Koningen als Hendrik IV en Lodewijk XIII hadden officiële juridisch gevormde genealogen in dienst.
- ~**snaam** (de) familienaam die afgeleid is van het beroep uitgeoefend door een verre voorouder. Je vindt ze met lidwoord (De Backer, Debakker) al of niet aan elkaar geschreven, of onder de vorm van een genitief (Beckers).
- ~**swapen** (het) wapen waarbij het beroep van degene die een wapen in gebruik nam (of neemt) wordt uitgebeeld door een heraldische figuur die op het beroep alludeert.
- **Bescherming persoonsgegevens** zie privacywetgeving →.
- **Beschikking** (de) (archiefterm) schriftelijke wilsuiting ten aanzien van een bijzonder geval. De overheid treft beschikkingen in haar uitvoerende functies. Een veel voorkomende soort beschikking is de vergunning. De termen apostille (kantbeschikking) en appointement zijn verouderd.
- **Beschrijvende genealogie** (de) genealogie waarbij de biografische informatie primeert en niet zozeer de namen en data (graatgenealogie →).
- **Beschuldigde** (de) persoon die terechtstaat voor het Hof van Assisen.

- **Besloten tijd** (de) tijd waarin je normaal niet mocht trouwen tenzij na het bekomen van dispensatie; dit was o.m. het geval in de periode van de advent of de vasten.
- **Besluit** (het, -en) (archiefterm) 1) maatregel van inwendig bestuur door de uitvoerende macht vastgesteld. Bijvoorbeeld koninklijk besluit, ministerieel besluit, raadsbesluit; 2) beslissing waartoe men na overweging of beraadslaging komt, bijvoorbeeld besluit van de ledenvergadering van een vereniging.
- **~enlijst** (de, -en) (archiefterm) een lijst van de in een vergadering genomen besluiten.
- **Besnijdenis** (de) 1) het godsdienstig gebruik bij joden en moslims waarbij de voorhuid weggenomen wordt. In sommige delen van Afrika het wegsnijden van de clitoris, soms ook de schaamlippen. Syn. besnijding, circumcisie; 2) het ritueel waarbij dit geschiedt.
Bib – R. BELEMANS, '1 januari. Een (interculturele) feestdag van vlees en bloed', in: *faro | tijdschrift over cultureel erfgoed*, 4 (2011) 4, p 2-12. (met literatuurverwijzing)
- **~register** (het) register waarin bij de joden de besnijdenis (bij de jongens de achtste dag na de geboorte) wordt opgetekend. Slechts een klein aantal is bewaard gebleven.
- **Bestand** (het) verzameling gegevens met een bepaalde naam die logisch en fysiek een eenheid vormen en die geschikt zijn voor computerverwerking. Ook in samenstellingen wordt deze term gebruikt: bronbestand, persoonsbestand; syn. databestand, file, gegevensbestand.
- **Beste hoofd** (het) successierecht, bestaande uit het beste stuk onroerend goed (vooral bestaande uit vee, bv. een koe), die de erfgenamen moesten betalen aan de heer. Syn. beste katteel (< Fr. *meilleur cattel*).
- **Bestek** (het, -ken) (archiefterm) geschrift, houdende een beschrijving van een uit te voeren werk, de daarbij te gebruiken materialen en de regeling van de werkzaamheden.
- **Bestemmingsbeginsel** (het) (archiefterm) herkomstbeginsel →.
- **Bestevaar** (de) grootvader.
- **Bestiaalgeld** (het) belasting op het levend vee. Dit omvat onder meer het koegeld, dit is een belasting op het houden van koeien; in 1591 werd het bestiaalgeld uitgebreid tot het schaapegeld.
Bib – N. MADDENS, 'De plattelandsfiscaliteit in het graafschap Vlaanderen van de 16de tot de 18de eeuw', in: *De plattelandsfiscaliteit tijdens het Ancien Regime*, Antwerpen, 1985, p. 69.
- **Bestuurlijk Memoriaal** (het, -memorialen) reglementen en verordeningen die de meeste provincies publiceren; in dit jaarlijks bestuursmemoriaal van de provincie staat veel informatie over het maatschappelijk leven in de provincie. Syn. Bestuursmemoriaal.
- **Bet-** eerste deel van een dubbele samenstelling gebruikt om een vorige generatie aan te duiden: betovergrootmoeder (grootmoeder van de overgrootmoeder of overgrootvader; betovergrootvader (grootvader van de overgrootmoeder of overgrootvader) [afgeleid van betere, aanzienlijkere]
- **Bevalling** (de) het baren; syn. baring, *partus*, verlossing. Lange tijd was de man ongewenst bij de bevalling. De vroedvrouw → werd aanvaard door de pastoor en was na een examen bij een chirurgijn de aangewezen persoon om bij een bevalling de vrouw bij te staan. Zij moest ook in geval van nood het nooddoopsel toedienen.
- **Bevelschrift** (het) (archiefterm) document met een bevel dat uitgaat van een persoon of instelling die met gezag bekleed is.
- **Beveren** gemeente in Oost-Vlaanderen. zie Rijksarchief als genealogisch centrum →.
- **Bevolkingsadministratie** (de) bevolkingsboekhouding, bevolkingsregistratie.
- **Bevolkingslijst** (de, en) volkstelling →.

- **Bevolkingspiramide** (de) grafische voorstelling van een momentopname van de evolutie van een bevolking.
- **Bevolkingsregister** (het, -s) register (lijst, kaartstelsel) waarin de gegevens per huis geregistreerd worden en dit op basis van de algemene volkstellingen. We vinden er dus de gegevens van het hele gezin of van het huishouden dat er op een bepaald ogenblik woont. De registers worden opgesteld volgens wijkstructuur of secties. Hierin volgt men de straten en binnen de straten, gewoonlijk volgens huisnummer, de woningen. Deze registers worden bewaard in het gemeentearchief. Oudere registers kunnen gedeponneerd zijn in het Rijksarchief. In België beginnen deze registers officieel vanaf 1 januari 1847. Het bevolkingsregister werd definitief geregeld door de wet van 2 juni 1856.

Om het gezochte gezin in het hoofdregister terug te vinden dienen eerst de registers met de alfabetische index op de hoofdregisters geraadpleegd te worden. De bevolkingsregisters die jonger zijn dan honderd jaar zijn in principe niet raadpleegbaar conform de privacywet. Oudere registers kunnen op microfilm geconsulteerd worden in het Rijksarchief. De bevolkingsregisters zijn belangrijk omdat ze de gezinsreconstructie vergemakkelijken. We vinden er soms lang gezochte overlijdensgegevens. Voor emigratie is het de bron bij uitstek. Ze zijn ook belangrijk bij huizenonderzoek. De juistheid van de gegevens dient met de nodige kritische zin onderzocht omdat veel afhankelijk is van de accurateheid van de opsteller.

Naast de burgerlijke stand werden in sommige landen ook bevolkingsregisters opgemaakt: sinds 1829 in Nederland (eigenlijk Koninkrijk der Nederlanden, inclusief het huidige België) en sinds 1846 in België. Hierin moest men voornamelijk de veranderingen van woonplaats bijhouden, maar al gauw werden de bevolkingsregisters bron van allerlei identificatiegegevens omtrent de inwoners van een land.

Bib - 'Bevolkingsregisters, vreemdelingenregisters en wachtregisters', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 65-69.

- **Bevolkingsregistratie** (de) inschrijving in de bevolkingsregisters en de registers van de burgerlijke stand.
- **Bewaarbibliotheek** (de) bibliotheek met een conserverende functie die in principe alles bewaart wat ze verwerft. Meer in het bijzonder heeft een bewaarbibliotheek de taak oude drukken, manuscripten te bewaren en te ontsluiten.
- **Bewaar- en vernietigingslijsten** sinds enkele jaren publiceert het Algemeen Rijksarchief dergelijke lijsten voor de gemeentearchieven in België.
- **Bewaarplaatsen** (de) de meest algemene term voor de plaatsen waar bronnen bewaard en geraadpleegd worden. In principe tref je ongeschreven bronnen aan in musea, geschreven en gedrukte bronnen in archieven, bibliotheken en documentatiecentra.
Bib - C. AMALVI (dir.), *Les lieux de l'histoire*, Paris, 2005.
- **Bewijs (genealogisch -)** bij analyse van een bewijs onderscheiden we direct →, indirect → of geen bewijs.
- ~ **van goed zedelijk gedrag** (het, bewijzen) bewijs dat werd afgeleverd door de politiediensten en meestal nodig was als men voor een job solliciteerde. Hierin staat vermeld of betrokkene al veroordelingen opliep. In november 2002 werd de wet op de justitiële documentatie gewijzigd. In deze wet is een regeling opgenomen voor de 'Verklaring Omtrent het Gedrag' (VOG). Syn. getuigschrift van goed zedelijk gedrag.
- **Bibliografie** (de, -ën) 1) de uitwendige beschrijving van een publicatie: auteur, titel, uitgavenplaats, jaartal, formaat, aantal bladzijden, enz.; 2) titellijst met referentiebronnen- en werken. Voor de genealoog is zowel het raadplegen als het zelf opstellen van een bibliografie belangrijk.

Bib – A.O. KOUWENHOVEN, *Handboek bibliografie. Een nieuwe gids naar bronnen van gepubliceerde informatie*, Assen, 1995.

R. LEENAERTS, 'Het nut van de bibliografie voor de genealogische navorsing', in: *VS*, XXV (1989), p. 27-33.

L.-N. MALCLES, *La bibliographie, Que sais-je ?*, nr. 708, Parijs, 1967.

O. SCHUTTE, *Richtlijnen voor het bewerken van genealogische publikaties*, 's-Gravenhage, 1984.

H. TERMEER, *Historisch bibliografische gids. Apparaat voor het vinden van literatuur en ongepubliceerd materiaal uit heden en verleden*, Groningen, 1992.

- **Bibliotheek** (de, bibliotheken) 1) plaats waar een verzameling boeken opgesteld is; 2) verzameling boeken. Voor de genealogen komen vooral de bewaarbibliotheken in aanmerking. Dit zijn bibliotheken waar vooral oudere en zeldzame boeken bewaard worden en ter plaatse geraadpleegd kunnen worden. Familiekunde Vlaanderen beschikt over een netwerk van genealogische bibliotheken. De bibliotheekcatalogus van FV is via internet te raadplegen. Ook de bibliotheken van de Rijksarchiefdepots beschikken over een bibliotheek waarin lokale familiegeschiedenissen bewaard worden.

www.bib.vlaanderen.be

www.erfgoedkaart.be

<http://collecties.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be>

- **Bibliothèque Nationale de France** voor alle info zie www.bnf.fr. Voor de digitale bibliotheek: <http://gallica.bnf.fr>

- **Bidprentje** (het, -s) herdenkingsprentje dat wordt meegegeven op de uitvaartplechtigheid. Aanvankelijk kwamen bidprentjes in Noord-Nederland voor en werden ze met de hand geschreven. Het waren eigenlijk gewone devotieprentjes die men van een *in memoriam* voorzag. De eerste gedrukte bidprentjes duiken omstreeks 1730 op in Amsterdam. In Vlaanderen vindt men de geschreven exemplaren vanaf 1775 (vooral in Antwerpen). Pas vanaf ca. 1820 vinden we de bidprentjes in heel Vlaanderen. Bidprentjes zijn thans een gegeerd verzamelobject. Veel genealogische documentatiecentra stellen hun verzameling ter beschikking van de onderzoekers. Bibliotheken beschikken soms over uitgebreide collecties (bv. Slossefonds in Kortrijkse stadsbibliotheek). Syn. doodsprentje(s), doodsantje(s), *beeldeken*(s), herinneringsprentje(s). Bidprentjes zijn ook een bron om onze familieleden die emigreerden naar het buitenland op te sporen.

Bib – Enkele voorbeelden van doodsprentjes uit de USA, in: 'Jaarbidprentjes', in: *Gentse Cadenas. Driemaandelijks infoblad voor de VVF Afdeling Gent*, XXI (2002), nr. 4, p. 9-10

A. AUGUSTYN, 'Leopold Slosse en het biografisch rijke Slossefonds', in: *LG*, 47-1 (2005), p. 3-58.

R. CAUWE, *Verzamelen van bidprentjes*, Harelbeke, 1988.

C. GIETMAN, 'De troost van oude bidprentjes', in: *Genealogie*, 15-4 (2009), p. 132-135.

J.-M. LERMYTE, 'Wat bidprentjes ons leren', in: *OH*, 60 (2007), nr. 4, p. 40-54.

F. PLUIJMAKERS, V. SPAUWEN, *Gedachtenisprentjes. Geschiedenis, vormgeving, functies*, Heeswijk, 2004.

K. VAN DEN BERGH, *Bidprentjes in de Zuidelijke Nederlanden*, Brussel, 1975.

J. VAN DER LINDEN, *Berlaarse doodsheeldekens en rouwgebruiken*, 1991.

L. VAN DE SIJPE, 'Het Limburgse bidprentjesarchief van pater Domien de Jong, een voorbeeld van een verantwoorde bestemming en ontsluiting', in: *VS*, 43 (2007), p. 122-126.

L. VANDELDE, 'Geschiedenis van het rouwprentje', in: *HGOKO*, 33 (1996), p. 191-208.

J.A. VERSPAANDONK, *Het hemels prentenboek: devotie- en bidprentjes vanaf de 17^e eeuw tot het begin van de 20^e eeuw*, Deurne, 1975.

- **Bigamie** (de) een dubbel huwelijk, het gelijktijdig met twee personen getrouwd zijn. Antoniem: monogamie, polygamie. In veel landen is bigamie bij wet verboden. Het voorkomen van bigamie is de hoofdreden waarom huwelijksaankondigingen openbaar dienden te zijn.
- **Bijleving** (de) douarie →.
- **Bij versterf** (uitdr.) door wettelijk erfrecht, bij nalatenschap, *ab intestato* →.
- **Bilaterale afstamming** (de) aan de afstamming via mannen wordt evenveel gewicht toegekend als aan de afstamming via vrouwen. Het meest voorkomend bilateraal verwantschapstelsel bestaat uit een kerngezin (man, vrouw en kinderen) en een kring van verwanten daaromheen.
- **Binnenkosten** parochiekosten; bij de zettingen werd een onderscheid gemaakt tussen de uitzend opgelegd door de kasselrijen en de binnenkosten of parochiekosten. Deze werden verdeeld over de inwoners op basis van hun vermogen volgens drie criteria: 1) het bedrijf, d.i. het gebruik van de grond, hetzij in pacht, hetzij in eigendom; ook de pacht van tienden; wie grond had in een bepaald gebied zonder er te wonen, betaalde als *afdrijver* 2) de *negociatie*, d.i. de winsten uit kleinhandel of de uitoefening van een ambacht 3) de *gestaathede*, d.i. de eigendom van grond of renten en ook het loon en andere inkomsten van ambtenaren of beoefenaars van vrije beroepen.
- **Biogenealogie** (de) studie van de overerving van biologische eigenschappen.
- **Biografie** (de, -ën) levensbeschrijving. Het opstellen van een biografie kan inspirerend werken voor de genealoog. Biografieën, ook als letterkundig genre, zijn een belangrijke bron voor familiegeschiedenis.
Bib – Jaarboek CBG 1999. Thema: Genealogie en biografie.
- **Biografisch naslagwerk** (het, -en) verzamelde biografieën van bekende personen (letterkundigen, kunstenaars, historische figuren, politici, enz.). Syn. biografisch woordenboek.
Bib – HGV, p. 127. o.m. Nationaal Biografisch Woordenboek (laatst verschenen dl. 18 (2007))
- **Biografisch onderzoek** (het) onderzoek dat gepaard gaat met het opstellen van een levensbeschrijving van een individueel persoon.
- **Biografisch woordenboek** (het) biografisch naslagwerk →.
- **Biologische afstamming** (de) deze valt niet altijd samen met de juridische afstamming. Meestal zal de juridische moeder ook de biologische moeder zijn volgens de stelregel *mater semper certa* (de moeder is altijd zeker). Een kind kan op papier wel een vader hebben die in biologische zin zijn vader niet is: *pater est quem nuptiae demonstrant* (vader is hij die het huwelijk aanwijst). Genealogie zoekt in de eerste plaats de wettige verwantschap. Via DNA-onderzoek kan ook de biologische verwantschap vastgesteld worden. Dit kan leiden tot een wettige vaderschapsontkenning. Zie afstamming →.
- **Bisdom** (het, -men) kerkelijke entiteit onder leiding van een bisschop. Syn. diocesis. Het bisdom is verder ingedeeld in aartsdiaconaten en deze verder in dekanaten. In de Lage Landen kwam er in 1559 een herindeling van de bisdommen. Het archief van een bisdom berust in het bisschoppelijk archief, al (bv Gent) of niet (bv Brugge) overgebracht naar het Rijksarchief.
Bib – M. DIERICKX, *De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II 1559-1570*, Antwerpen, 1950.
M. CLOET (red.), *Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen*, Brugge, 1984.
M. CLOET (red.), *Het bisdom Gent (1559-1991). Vier eeuwen geschiedenis*, Gent, 1991.
R. HERPELINCK, *Het bisdom Ieper 1762-1789*, Ieper, 1991.
M. THERRY, *De religieuze beleving bij de leken in het 17de eeuwse bisdom Brugge (1609-1706)*, Brussel, 1988.

C. VAN DE WIEL, 'Het archief van het aartsbisdom Mechelen-Brussel als bron voor de familie-kunde', in: *VS*, 33 (1987), p. 445-450.

- **Blazoën** (het, -en) (wapen)schild, al of niet met de bijhorende stukken.
- **~eren** (overg.) beschrijven van een wapen zodanig dat een heraldisch tekenaar het wapen kan tekenen. Om goed te blazoëren is kennis van het heraldisch jargon onontbeerlijk. Syn. blasonneren.

Bib - G. J. BRAULT, *Early blazon*, Suffolk, 1997.

J.A. DE BOO, *Familiewapens. Kentekens van verwantschap*, Den Haag, 2008.

E. DE BOOS, *Dictionnaire du blason*, Paris, 2001.

C. PAMA, *Prisma van heraldiek & genealogie*, Antwerpen-Utrecht, 1990.

H.K. NAGTEGAAL, *Heraldisch vademecum*, Den Haag, 2003.

E. WARLOP, *Heraldiek*, Brussel, 1985.

- **~kunst** (de) het geheel van regels, termen, figuren en elementen waaruit wapens zijn opgebouwd en de principes die daaraan ten grondslag liggen.
- **Bloedverwant(e)** (de, -(e)n) via bloedlijn verwant persoon, iemand van dezelfde familie, hetzelfde geslacht. Personen die van elkaar afstammen, zijn bloedverwanten in rechte lijn, personen die (minstens) één gemeenschappelijke voorouder hebben, zijn bloedverwanten in de zijlinie.

Bloedverwanten in de opgaande lijn: vader, moeder (ouders), grootvader, grootmoeder (grootouders), overgrootvader, overgrootmoeder (overgrootouders), verder betovergrootouders, oudouders, oudgrootouders. We vinden ze terug in de kwartierstaat → van een persoon.

Bloedverwanten in de neergaande lijn: zoon, dochter (kinderen), kleinzoon, kleindochter (kleinkinderen), achterkleinzoon, achterkleindochter (achterkleinkinderen), verder achterachterkleinkinderen. We vinden ze terug in de stamboom of genealogie → van een persoon.

Bloedverwanten in de zijwaartse lijn (collateralen →): broer, zuster, neef, oom, nicht, tante, neef (kozijn), oudoom, nicht, oudtante, achterneef, oud-oudoom, achternicht, oud-oudtante, achterneef, achternicht. Lat. *consanguineus*, Fr. *consanguin*, Eng. *consanguine*, Du. *Blutsverwandter*.

- **~schap** (de) het bloedverwant zijn, consanguiniteit, *parentage*. De graad van bloedverwantschap wordt bepaald door het getal van de tussenliggende geboorten, die de bloedverwantschap hebben veroorzaakt. Elke geboorte wordt dan een graad genoemd. Bloedverwantschap tot in de vierde graad is een veel voorkomend huwelijksbeletsel →. Lat. *consanguinitas*, Fr. *consanguinité*, Eng. *blood relationship*, *consanguinity*, Du. *Blutsverwandschaft*.
 - **Blote (of naakte) eigenaar** (de, -s of eigenaren) eigenaar van een goed waarvan het vruchtgebruik door iemand anders wordt uitgeoefend.
 - **Boedel** (de, -s) het geheel van iemands vermogen, met alle daartoe behorende rechten en verplichtingen, het gezamenlijk actief en passief. Concreet is dit huis en hof, roerende goederen, vermogen, uitzet ...
 - **~beschrijving** (de, -en) het opmaken van de staat van een boedel →, meestal van een overledene of na een faillissement. De oude benaming is 'staat van goed'. Dit gebeurt voor een notaris of voor het gerecht. Boedelbeschrijvingen kunnen geregistreerd zijn in aparte registers of los voorkomen (minuten van staten van goederen). Syn. inventarisatie, boedelinventaris.
- Bib* - G. DE MUYNCK, *Inventaris der Staten van Goede van Oost-Vlaanderen*, Gent, 1983.
H. DIBBITS, 'Families en hun spullen: boedelbeschrijvingen als bron', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 263-283.
C. SCHELSTRAETE, H. KINTAERT, D. DERUYCK, *Het einde van de onveranderlijkheid*, Nevele, 1986.

H. VANNOPPEN, 'Boedellijsten als bron voor familiekunde (Erps-Kwerps)', in: *VS*, 25 (1989), p. 425 e.v.

R. VERMOESEN, 'Over wezen en wafelijzers. Mogelijkheden en beperkingen van staten van goed in het historisch onderzoek', *Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen*, 2 (2011), p. 9-24.

- **~scheiding** (de, -en) verdeling van gemeenschappelijke eigendommen, na ontbinding van een huwelijk of scheiding van tafel en bed of scheiding van goederen.
- **Boekband** (de, -en) de huls, bestaande uit twee stijve (kartonnen) deksels, verbonden door een buigzame strook ('rug') waarin het boeklichaam bevestigd wordt wanneer het boek gebonden wordt. Een boekband werd in adellijke of goeude middens soms met een familiewaapen versierd.
- **Boerderijnaam** (de) naam van een boerderij die haar naam aan een familie heeft doorgegeven. Vooral in sommige Nederlandse provincies (Gelderland, Overijssel) zijn familienamen gekoppeld aan boerderijnamen.
Bib – B.J. HEKKET, *Oost Nederlandse familienamen, hun ontstaan en betekenis*, Enschede, 1996.
V.V. VAN WIJK, *Boerderijnamen: over hun oorsprong, geschiedenis en betekenis*, Oldenzaal, 1927.
- **Boerenerf** (het, erven) begrensd stuk grond waarop de boerderij, de schuren, tal van kleinere gebouwen, mestvaalt, moes- en siertuin liggen. Door beplanting, hekken of wal wordt dit gewoonlijk afgesloten van de rest van het akker- en weideland.
- **Bokkenrijder** (de) volgens de traditie een lid van een roversbende die in de 18de eeuw in de Landen van Overmaas – het huidige Nederlands Zuid-Limburg, de Voerstreek en het Land van Herve in België – opereerde. De bewaarde processen leveren veel genealogisch materiaal. Lijsten hiervan bij Blok.
Bib – A. BLOK, *De Bokkenrijders. Roversbenden en geheime genootschappen in de Landen van Overmaas (1730-1774)*, Amsterdam, 1991.
G. MEEKERS, 'De Wellense bokkerijders', in: *VS*, 27 (1991), p. 148-160.
- **BOM** afkorting van 'Bewust Ongehuwde Moeder'.
- **BOM-Vlaanderen** onderzoeksproject om een oplossing te vinden voor de bewaring en ontsluiting van multimediale data in Vlaanderen. <http://projects.ibbt.be/bom-vl>
- **Boom** (de) (als genealogische term) visuele voorstelling van een stamboom → (genealogie of kwartierstaat).
Bib – B. BAERT, V. FRAETERS, *Aan de vruchten kent men de boom. De boom in tekst en beeld in de Middeleeuwse Nederlanden*, Leuven, 2001. Dit boek bevat ook heraldische voorstellingen.
A. CORVOL, *L'arbre en occident*, Parijs, 2009.
P. DONCHE, 'De oorsprong en de evolutie van de boom als metafoor voor genealogische relaties', in: *VS*, 28 (1992), p. 563-582.
M.-E. GAUTIER, *Mille ans d'histoire de l'arbre généalogique en France*, Rennes, 2008.
C. HIRSCH, M.-M. DAVY, *L'arbre*, Parijs, 2005.
C. KLAPISCH-ZUBER, *L'arbre des familles*, Paris, 2003.
C. KLAPISCH-ZUBER, *L'ombre des ancêtres. Essai sur l'imaginaire médiéval de la parenté*, Parijs, 2000.
M. PASTOUREAU (dir.), *L'arbre, histoire naturelle et symbolique de l'arbre, du bois et du fruit au Moyen Âge*, Paris, 1993.
M. PROVENCE, E. DE BOOS, J. PECNART, *Les plus beaux arbres généalogiques*, Paris, 2006.
- **Boom van Jesse** (de) de afstamming van Jezus uit Isai, vader van koning David. De oudst bewaarde afbeelding staat in een evangelieboek gemaakt naar aanleiding van de kroning van

koning Wratisslaw van Bohemen rond 1285. Afbeeldingen en beschrijvingen van deze Boom van Jesse tonen aan dat stambomen en afstammingsreeksen doorheen de geschiedenis zeer belangrijk geacht werden.

- **Bondergeld** (het) grondbelasting (in Limburg). Om de inning mogelijk te maken, werden bondergeldkaarten vervaardigd waarop de kavels in beeld zijn gebracht.
- **Borgbrief** (de, -brieven) brief die een inwijkeling moest hebben en waarin kerk- of armbestuur van de plaats van herkomst zich borg stelde dat men zou tussenkomen in het onderhoud van de betrokken persoon indien deze een beroep zou doen op de stadskas of op de armentafel. Ook akte van indemniteit genoemd. We vinden borgbrieven vooral in Brabant in schepenbankarchieven, in notariële archieven of in het archief van de dis.
- **Borgsteller** (de, -s) persoon die zich garant stelt (→ borgstelling). Borgstellers waren dikwijls familieleden van degenen die een lening aangingen, wat de akten waarin ze genoemd worden genealogisch interessant maakt.
- **Borgstelling** (de, -en) het zich financieel garant stellen voor de schuldenaar of degene die een lening aangaat. Bij heel wat contracten dienden zich een aantal personen borg te stellen, dit zijn de borgstellers →.
- **Borgtocht** (de, -en) overeenkomst waarbij een persoon (de borg) zich tegenover de schuldeiser verbindt tot betaling van andermans schuld, wanneer de schuldenaar zelf in gebreke blijft (B.W. art. 2011).
- **Bourgondische Kreits** (de) bestuurlijke eenheid binnen het Heilige Roomse Rijk, ontstaan tijdens de Rijksdag van Augsburg in 1548. De 17 Provinciën, Vlaanderen en Artois inbegrepen, zouden hierbij één geheel vormen. Dit werd bekrachtigd door de Pragmatieke Sanctie in 1549.
- **Bourgondische tijd** (de) periode in de geschiedenis van de Nederlanden tussen 1315 en 1530.
Bib – W. BLOCKMANS, W. PREVENIER, *In de ban van Bourgondië*, Houten, 1988.
 E. DE MAESSCHALK, *De Bourgondische vorsten 1315-1530*, Leuven, 2008.
 S. MARTI, T.-H. BORCHERT, G. KECK, *Karel de Stoute (1433-1477)*, Brussel, 2009.
 W. PREVENIER, W. BLOCKMANS, *De Bourgondische Nederlanden*, Antwerpen, 1983.
 W. PREVENIER, *Prinsen en poorters. Beelden van de laat-middeleeuwse samenleving in de Bourgondische Nederlanden 1384-1530*, Brussel, 1998.
 F. VANHEMELRYCK, *Europa tegen de Turken. De kruistocht van Filips de Goede*, Leuven, 2009.
- **Bouwaanvraag** (de, -aanvragen) aanvraag voor een bouwvergunning. In steden als Brugge vinden we voor de periode vóór 1800 bouwaanvragen vergezeld van een plan van uit te voeren werken. Voor de periode na 1800 kan een bouwvergunning ofwel één tekening of in vele gevallen een omvangrijke bundel bevatten.
- **Bouwdossier** (het) dossier opgemaakt bij de bouwaanvraag →.
Bib – 'Bouwdossiers', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 240-241.
- **Bouwtekening** (de, -en) een bouwtekening van een particulier huis, onderdeel van de bouwaanvraag →.
- **Braakland** (het) land dat braak ligt; omgeploegd, bemest en onbezaaid stuk grond. Eng. *fallow*.
- **Brabantica** genealogische boekenreeks voor Brabant, verschenen onder de leiding van François de Cacamp, 1956-1971, 10 delen, vanaf dl. 11 in twee delen, waarbij het tweede deel handelde over de Brusselse *lineages* (*Lignages de Bruxelles*).
- **Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)** (het) genealogisch centrum voor (Nederlands) Brabant; het heeft een locatie in 's-Hertogenbosch (de Citadel).

- **Brandbrief** (de, brieven) brief die de Bokkenrijders tijdens de 18de eeuw bij een huis neerlegden en waarin ze een bepaalde geldsom eisten, zoniet zouden de woning of de bezittingen van het slachtoffer in de vlammen opgaan. Ook de vrijbuitersbenden schreven brandbrieven, maar dan in de 16de en begin 17de eeuw.
- **Brazilië** *Colégio Brasileiro de Genealogica* Brazilliaanse genealogische vereniging.
<http://cbg.org.br>
- **Brevet** (het, -ten) 1) kort document in minder plechtige vorm; 2) akte in brevet, oorspronkelijk opstel van een notariële akte *in originali* uitgegeven, waarvan dus geen minuut (kladversie) bij de notaris blijft berusten; 3) notariële akte waarvan geen afschriften kunnen gemaakt worden; er wordt een zegel op aangebracht. Voorbeelden zijn volmachten en akten van bekendheid. Ook akten van toestemming tot huwelijk en akten van opheffing zonder kwitantie worden in brevet afgeleverd.
- **Briefwisseling** (de) (archiefterm) serie van ingekomen brieven van één instelling, persoon of groep personen en minuten van uitgaande brieven, verzonden aan diezelfde instelling, persoon of groep personen. Syn. correspondentie.
- **Brievenboek** (het, -en) boek waarin minuten (kladversies) van brieven zijn ingeschreven.
- **Broeder** (de) 1) broer; 2) mannelijke kloosterling, Lat. *frater*, Fr. *frère*, Eng. *brother*, Du. *Bruder*. Mannelijk equivalent van zuster →.
- **~schap** (de, -pen) kerkelijk goedgekeurde vereniging van leken met als doel religieuze activiteiten te bevorderen, bijvoorbeeld de broederschappen van het H. Sacrament. Broederschappen zorgden soms ook voor armen, weduwen en zieken. Speciale zorg werd besteed aan de begrafenissen van de overleden leden. In de middeleeuwen waren er soms heel bemiddelde broederschappen die bijdroegen tot de versiering van de kerk of het verwerven van kerkschatten. Van de broederschappen werden ledenlijsten bijgehouden. Syn. *confraternitas*, fraterniteit.
- **Bron** (de, -nen) alles wat ons inlichtingen kan geven over het verleden. Bronnen worden gewoonlijk ingedeeld in ongeschreven bronnen (mondelijke overleveringen, voorwerpen, schilderijen, foto's, munten, penningen, enz.) en geschreven bronnen (verhalende en niet-verhalende bronnen). De door de genealoog meest geraadpleegde bronnen behoren tot de niet-verhalende categorie: parochieregisters, registers van de burgerlijke stand, rekeningen, contracten, fiscale bronnen, staten van goed en weesakten, poortersboeken, enz. Ook verhalende bronnen (dagboeken, briefwisseling ...) zijn nuttig bij het reconstrueren van een familiegeschiedenis.
- **~commentaar** (de) toelichting op een bron; inlichtingen betreffende inhoud, bruikbaarheid, toegankelijkheid, historische achtergrond, bewaarplaats.
- **~(nen)bewerking** (de) een bron zodanig bewerken zodat ze toegankelijker wordt. Een voorbeeld is de gezinsreconstructie van een dorp aan de hand van de parochieregisters of de registers van de burgerlijke stand.
- **~nenkritiek** (de) onderzoek naar de echtheid en de betrouwbaarheid van een bron. Getuigen kunnen bijvoorbeeld wel eens verkeerde verklaringen geven. Hoezeer zijn die getuigen te betrouwen? Zie ook historische kritiek.
- **~nenopgave** (de) bronnenlijst van de geraadpleegde werken (literatuur) en bronnen (archiefstukken, mondelinge overlevering), gerangschikt volgens archiefbewaarplaats en archief.
- **~(nen)vermelding** (de) vermelding bij een opgestelde tekst van de gebruikte bronnen, hetzij in een bronnenlijst, hetzij in voet- of eindnoten. Bij een verwijzing naar een gebruikt archiefstuk vermelden we achtereenvolgens de archiefbewaarplaats, het fonds of het archief waaruit een stuk afkomstig is, het inventarisnummer, het archiefstuk, het folionummer. Bij verwij-

zing naar een mondelinge bron vermelden we de datum van de registratie, de gegevens van de geïnterviewde persoon, de plaats. De bronvermelding laat toe de gepubliceerde gegevens te controleren.

- **Brugge** hoofdstad van West-Vlaanderen; PH, AA, AB, AG, AS, BA, DOC, KA, Kas, voor genealogische opzoekingen in Brugge kun je zowel in het RA als in het SA terecht; ook het OCMW-archief → en het Provinciaal archief → kunnen bijkomende informatie leveren; BA en het archief van het Grootseminarie, er zijn abdiarchieven in Zevenkerken en Steenbrugge (zie reguliere geestelijkheid →); enkele belangrijke MUS, o.m. het Gruuthusemuseum en het Stedelijk Museum voor Volkskunde; SB heeft een heel oude verzameling; PB heeft ook zijn stek in Brugge en is een voor heel West-Vlaanderen belangrijk cultureel archief; FV Regio Brugge en CG en eigen tijdschrift. Het RA zette met een groep vrijwilligers een project op touw voor de ontsluiting van de burgerlijke stand op internet: www.vrijwilligersrab.be.
- **Brugse Vrije** (het) kasselrij van Brugge. Het archief van het Brugse Vrije berust in het RA Brugge.
Bib - E. HUYS, 'Kasselrij van het Brugse Vrije (ca. 1000-1795)', in: *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997, p. 461-478.
- **Bruïd** (de, -en) in ondertrouw opgenomen vrouw, verloofde, jonggehuwde vrouw; Eng. *bride*, Fr. *fiancée, future mariée*, op trouwdag: *nouvelle mariée*, Du. *Braut*.
- ~**egom** (de) in ondertrouw opgenomen man; verloofde; Fr. *fiancé, futur époux*, Eng. (*bride*) *groom*, Du. *Bräutigam*.
- ~**sschat** (de, -ten) geld of goed dat de bruid mee in het huwelijk brengt. De bruidsschat is op te sporen in huwelijkscontracten en in staten van goed.
- **Brussel** hoofdstad van België, van de Vlaamse Gemeenschap en van het hoofdstedelijk gewest; in Brussel bevindt zich het Algemeen Rijksarchief →; er is ook een afzonderlijk SA, OCMW. Er zijn interessante MUS, vooral het Legermuseum → kan belangrijk zijn voor militaire opzoekingen; in Brussel is ook de Koninklijke Bibliotheek → Albert I (Albertina) gevestigd; verder is er het Nationaal Geografisch Instituut →; het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een eigen FV-afdeling: FV Regio Brussel. Ook CG van SGCD en OGHB →.
- **Buitenechtelijk kind** (het) natuurlijk kind; kind geboren in een gezin waarvan alleen de moeder bekend is; kind geboren buiten de huwelijksgemeenschap. In de geboorteakte van een natuurlijk kind wordt alleen de naam van de moeder vermeld. Het kind krijgt dan de naam van de moeder. Bij een later huwelijk van de moeder kan het kind gewettigd worden en de naam krijgen van de echtgenoot van de moeder. Dit wordt in de marge van de geboorteakte vermeld.
- **Buitenland (genealogisch onderzoek in het -)** indien men genealogisch onderzoek in het buitenland wil verrichten, zoekt men best: 1) een goede handleiding; 2) informatie over de bevolkingsadministratie, meer bepaald de burgerlijke stand →, en het archiefwezen; 3) genealogische verenigingen in dat land. Er zijn essentiële verschillen tussen de landen van de Europese Unie en de landen in andere werelddelen. Dit onderzoek bereidt men best vooraf via internet voor. Men kan contact opnemen met een genealogisch centrum van de GSU (mormonen). Zij kunnen eventueel microfilms laten overkomen van Salt Lake City indien ze voor dat land bestaan.
Bib - M. PROVENCE, *Rechercher ses ancêtres étrangers*, Paris, 2008.
La Revue française de Généalogie. Numéro spécial. Vos recherches en Europe, Revigny-sur-Ornain, 2009.

* Invoeren van de moderne burgerlijke stand in enkele Europese landen

België	17.6.1796 (publicatie Frans decreet 20.9.1792)
Cyprus	1973 (burgerlijk huwelijk bestaat sinds 1989)
Denemarken	PR vanaf 1700
Duitsland	6.2.1875
Finland	PR
Frankrijk	20.9.1792
Griekenland	1856
Groot-Brittannië	1.7.1837 (Engeland en Wales) 1844 (Noord-Ierland) 1854 (Schotland)
Hongarije	1894 (1.10.1895)
Ierland	1864
Italië	1870
Litouwen	27.9.1991
Luxemburg	20.9.1792
Malta	1863
Nederland	1.3.1811
Oostenrijk	1938 (Burgenland 1895)
Polen	25.9.1945
Portugal	1.4.1911
Roemenië	1864
Slowakije	1895
Slovenië	9.5.1946
Spanje	17.6.1870
Tsjechië	1895
Zweden	1991 en 2001

- **Buitenpoorter(es)** (de, poorters en poortersessen) poorter(es) die buiten het territorium van de stad woonde. De buitenpoorter verwierf zijn statuut door erfenis, koop, schenking, huwelijk of verblijf. De buitenpoorter moest gewoonlijk een jaarlijks poortersgeld betalen. Steden als Aalst, Geraardsbergen, het Brugse Vrije, Dendermonde, Kortrijk, Oudenaarde, Veurne bezaten een uitgebreid buitenpoorterschap. Bij steden als Brugge, Hondschote, Ieper, Nieuwpoort, Roeselare, stad en kasselrij Sint-Winoksbergen kende men een beperkt buitenpoorterschap.
- **Bul** (de, -len) 1) zegel aan een oorkonde; 2) de oorkonde zelf; 3) charter uitgevaardigd door de paus.
- **Bunder** (het) oppervlaktemaat van ongeveer 1 ha (verschillende van streek tot streek). Lat. *bonarium*, Fr. *bonnier*.
Bib – P. VANDEWALLE, *Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg. Belgisch Centrum voor landelijke geschiedenis*, publicatie nr. 82, Gent 1984.
- **Bureel van Weldadigheid** (het, burelen) voorloper van het huidige OCMW, ontstaan na de Franse Revolutie in elke gemeente; aanstelling van de leden is terug te vinden in de gemeenteraadsverslagen.
- **Burger** (de) poorter →. In Vlaanderen en Brabant spreekt men van poorter, in Limburg veeleer van burger. Fr. *bourgeois*, Du. *Bürger*.
- **~boek** (het) poorterboek, poorterregister →.

- **~ij** (de) 1) groep van alle burgers; de vrije inwoners van een stad tijdens het ancien régime, gewoonlijk poorters genoemd 2) stand; na het ancien régime wordt met burgerij vooral de hogere sociale klasse bedoeld, de rijken, die dus evengoed in de steden als op het platteland kunnen wonen. Fr. *bourgeoisie*.

Bib - E. MEUWISSEN, *Les Grandes Fortunes du Brabant. Seigneurs de la terre, Capitaines d'Industrie*, Ottignies, 1994.

- **~lijk huwelijk** (het) niet-kerkelijk huwelijk, wettelijk huwelijk, huwelijk voltrokken voor de burgerlijke autoriteiten.
- **~lijk wapen** (het) niet-adellijk wapen; bestaat sinds 13de eeuw. Vooral in Noord-Frankrijk en de Nederlanden trad het verschijnsel van niet-adellijke wapens al vroeg en verspreid op. Ook vandaag nog worden nieuwe burgerlijke wapens ontworpen en geregistreerd zowel in ons land (FV, HC, VHR) als in het buitenland (o.m. NGV, CBG e.a.).
- **~lijk Wetboek** (het) Napoleon gaf in 1799 opdracht om een wetboek op te stellen dat in 1804 de *Code civil* zou worden. Dit Burgerlijk Wetboek is in werking gebleven omdat alle pogingen tot herziening mislukten. Er zijn wel aanpassingen geweest. Boek I omvat het hoofdstuk betreffende 'personen' en werd vooral in de 20ste eeuw veel gewijzigd.
- **~lijke partij** (de) de slachtoffers of benadeelden in een strafzaak.
- **~lijke rechtspraak** (de) rechtspraak die de verhoudingen tussen de burgers onderling regelt. Voor de genealoog komen vooral familiezaken als bronnen in aanmerking (nalatenschappen, boedelscheidingen, echtscheidingen enz.). Syn. civiel recht.

Bib - E. FORRIER, I. VEROUGSTRAETE, *De Larcier Wetboeken*, Brussel, 2008. Deel I. Burgerlijk en gerechtelijk Recht.

- **~lijke staat** (de) iemands rechtstoestand ten aanzien van zijn rechts- en handelsbevoegdheid.
- **~lijke stand** (de, geen mv.) het geheel van de rechtsbevoegdheden (persoonlijke rechten) die de plaats van een persoon in de gemeenschap bepalen in burgerrechtelijk en privaatrechtelijk opzicht. De burgerlijke stand wordt bepaald of gewijzigd door rechtsfeiten (geboorte, overlijden) of door rechtshandelingen (huwelijk, echtscheiding, adoptie, enz.). De officiële inrichting van registers van akten van de burgerlijke stand dateert van de Franse tijd (17 juni 1796). In het Burgerlijk Wetboek van 1804 worden er 68 artikelen aan gewijd. Het Burgerlijk Wetboek werd herhaaldelijk gewijzigd, meestal op detailpunten.

De belangrijkste registers van de burgerlijke stand zijn die van de geboorten, de huwelijken en echtscheidingen en van de overlijdens. Deze registers worden in tweevoud opgemaakt (één exemplaar voor de gemeente en het andere exemplaar voor de rechtbank van eerste aanleg). Bij de huwelijken horen de huwelijksbijlagen (in één exemplaar). De burgerlijke stand (afkorting BS) wordt georganiseerd op het niveau van de gemeente. De gemeente verving, historisch gezien, de vroegere kerkelijke parochie. In die zin is de ambtenaar van de burgerlijke stand de opvolger van de pastoor van de parochie. De ambtenaar van de BS is gewoonlijk de burgemeester (of, op uitdrukkelijk verzoek van de burgemeester, een schepen), die zich laat bijstaan door bedienden. In een aantal speciale gevallen kunnen ook andere ambtenaren optreden met dezelfde bevoegdheid: diplomatieke en consulaire ambtenaren in het buitenland, legerofficieren, scheepskapiteins, vliegtuiggezagvoerders. De dienst van de BS registreert en verstrekt een aantal opgestelde geschreven bewijzen die betrekking hebben op de burgerlijke staat van een persoon. Het raadplegen van de registers van de BS is essentieel voor elk onderzoek naar personen: genealogisch, biografisch, demografisch, enz. In principe zijn de registers openbaar, de gegevens moeten m.a.w. beschikbaar zijn voor wie er belangstelling voor heeft. Twee redenen worden echter ingeroepen om dit raadplegen te beperken: een organisatorische re-

den (een praktische regel) en een principiële reden (de wet op de persoonlijke levenssfeer of privacy).

In de gemeenten moet men de registers niet rechtstreeks ter inzage aan de zoeker geven. De inhoud van de akten moeten alleen via afschriften of uittreksels ter beschikking gesteld worden. Onder afschriften kunnen volledige fotokopieën verstaan worden. De akten die minder dan honderd jaar oud zijn, kunnen enkel afgeleverd worden aan openbare overheden, de persoon op wie de akte betrekking heeft, de (overlevende) echtgenoot, de wettelijke vertegenwoordiger, verwanten in de rechte lijn en de erfgenamen. Hierop bestaat een belangrijke uitzondering. Mits toelating van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg kunnen eensluidende afschriften ook bezorgd worden aan iedereen die op grond van een familiaal, wetenschappelijk of een andere wettig belang hierom vraagt. Voor akten die minstens honderd jaar oud zijn hoeft die toestemming zelfs niet. Addertje onder het gras: als men een akte aanvraagt, moet men wel de datum van de akte kennen. De bedienden van de BS zijn immers niet verplicht zelf (gratis) opzoekingen te doen. Een akte laten opzoeken via de tienjaarlijkse tafels kan dus niet.

* Overzicht van de belangrijkste akten:

Geboorteakte	Huwelijksakte	Overlijdensakte
Datum, uur, plaats van opmaak		
De boreling	De aanstaande echtgenoten	De overledene
naam en voornamen van het kind geslacht dag, uur, plaats van geboorte	De voornamen, de naam, de woonplaats en indien bekend de datum en de plaats van geboorte Of ze meerderjarig of minderjarig zijn; in het laatste geval het vonnis of arrest dat toestemming verleent tot het huwelijk (tot 1990);	De voornamen, de naam, de woonplaats, de plaats en datum van geboorte van de overledene; de burgerlijke staat van de overledene; de voornamen en de naam van de echtgenoot indien gehuwd, weduwnaar of weduwe
Ouders	Ouders van de echtgenoten	Ouders
Jaar, dag, plaats van geboorte, naam en voornamen, woonplaats van de moeder en de vader indien de afstamming langs vaderszijde vaststaat	De voornamen, de naam, de woonplaats van de ouders; het verzet, indien er een geweest is; de opheffing ervan of de vermelding dat er geen verzet geweest is	Voor zover bekend de voornamen, de naam en de woonplaats van de ouders van de overledene
	De getuigen (gewoonlijk vier)	De aangevers (twee getuigen)
Naam, voornamen en woonplaats	De voornamen, de naam, de leeftijd en de woonplaats, alsook hun verklaring of zij bloedverwant of aanverwant zijn van de partijen, van welke zijde en in welke graad	De voornamen en de namen, de leeftijd en de woonplaats; vermelding of ze bloed- of aanverwant zijn, burens of de persoon in wiens huis de overledene gestorven is

Eventuele kantmeldingen	Indien er een is: de datum van het huwelijkscontract, de naam en de standplaats van de notaris, het huwelijksvermogensstelsel van de echtgenoten	Eventuele kantmeldingen
-------------------------	--	-------------------------

Bib – HGV, p. 187-189. 'Burgerlijke stand', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 61-65.

Bevolking en Gezin (tijdschrift)

De Gemeente (tijdschrift)

J. BARTHELEMY, 'De wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen', in: *De Gemeente*, nr. 2 (1987), p. 63-66.

A. FINE (dir.), *États civils en questions. Papiers, identités, sentiment de soi*, Paris, 2009.

L. HALLEUX-PETIT, J. LAPÈRE, *Burgerlijke Stand*, Brugge, 2007. Losbladig.

J. MERTENS, 'Burgerlijke stand en bevolkingsregisters', in: *VS*, 10 (1974), p. 525-538.

TH. PIRON, F. POELLAER, *Bevolkingsregisters in België*, Brugge, 1957 en 1962.

M. PROVENCE, *Guide des recherches sur les enfants naturels et abandonnés*, Parijs, [2005].

F. SCHEELINGS, *La Révolution Française et la Flandre. Les Pays-Bas Autrichiens entre l'ancien et le nouveau régime; De Franse Revolutie en Vlaanderen. De Oostenrijkse Nederlanden tussen oud en nieuw régime*, Brussel, 1990, p. 231-275. Met een samenvatting in het Nederlands: Y. DOCKX, 'De secularisatie van de burgerlijke stand te Brussel, 1796-1815', in: *id.*, p. 274-275.

N. RANDERAAD, 'De negentiende-eeuwse bevolkingsregisters als statistische bron en als middel tot sociale beheersing', in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 3 (1995), p. 319-342.

S. ROELANDT, 'Remontons le temps à travers l'état civil', in: *Votre Généalogie*, nr. 1 (2004), p. 40-43.

S. ROELANDT, 'A la découverte de nos aïeux à travers l'état civil. Premières difficultés', in: *VG*, nr. 2 (2004), p. 34-37.

S. ROELANDT, 'La révolution Française reforme', in: *VG*, nr. 1 (2004), p. 48-61.

J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners: de akten van de burgerlijke stand', in: *VS*, 37 (2001), p. 345-348.

J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners: opzoeken in de registers van de burgerlijke stand', in: *VS*, 37 (2001), p. 437-441.

J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners: burgerlijke stand, de geboorteakte', in: *VS*, 37 (2001), p. 496-497.

J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners: burgerlijke stand, de overlijdensakte', in: *VS*, 38 (2002), p. 26-28.

J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners: de burgerlijke stand in de Franse tijd', in: *VS*, 38 (2002), p. 90-97.

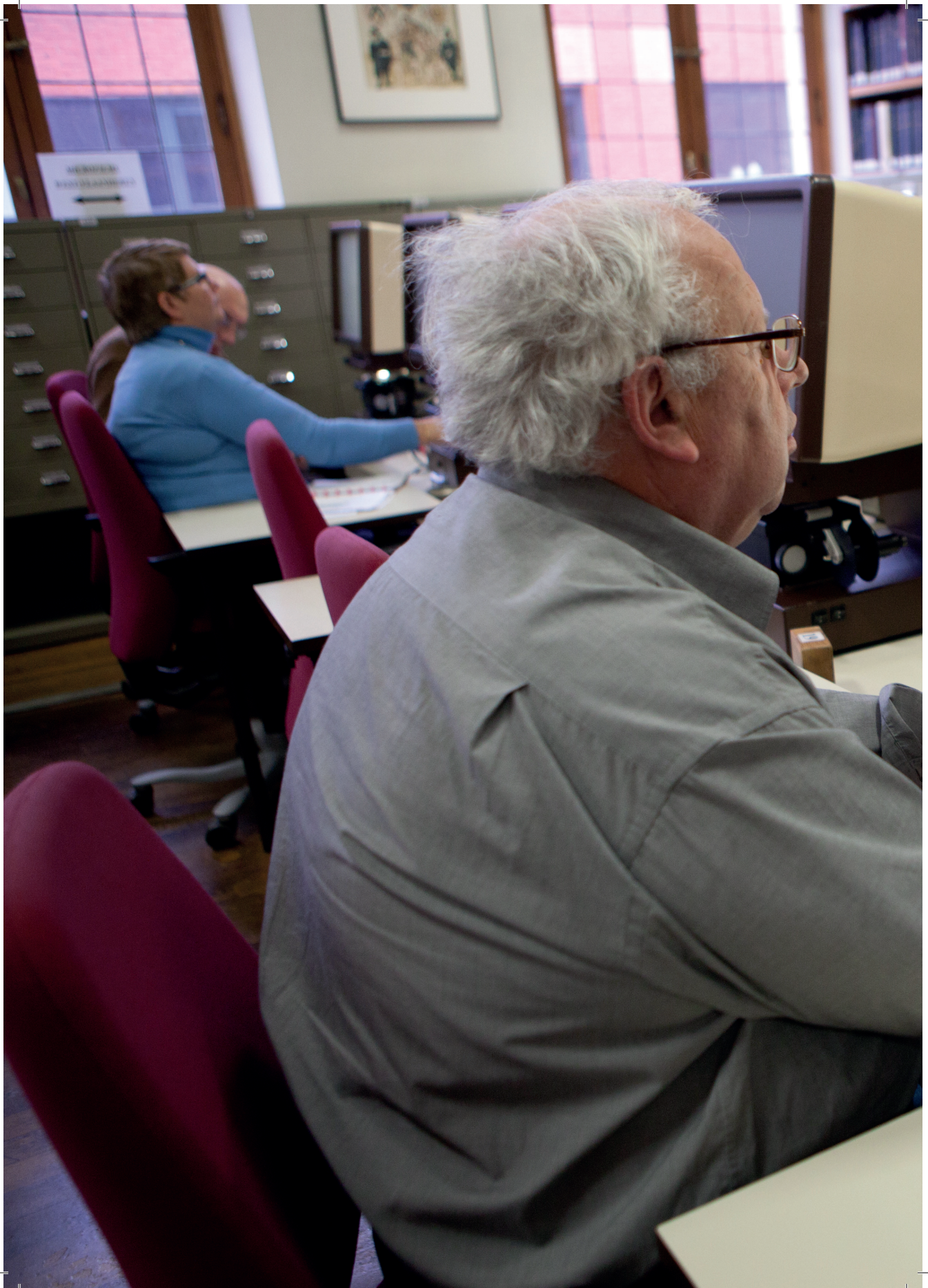
F. SCHRAM, 'De organisatie, de vorm en inhoud en de historiek van de bevolkingsregisters', in: *Heemspiegel*, 18-1 (1997), p. 2-7, 18-4, p. 2-10.

J.P. VAN SPEYBROECK, *De gemeentelijke registers en de privacybescherming. Eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer bij de verwerking van persoonsgegevens in de bevolkingsregisters en in andere bestanden*, Brugge, 1995.

- **~recht** (het) uit het burgerschap voortvloeiend recht; Fr. *droit civique*.
- **~rechtelijk bewijs** (het) genealogie berust op het burgerrechtelijk bewijs, m.a.w. de genealoog aanvaardt de bewijskracht van de authentieke akte, of bij het ontbreken ervan de getui-

genverklaring of het sterk vermoeden.

- **~zin** (de) besef van rechten en plichten als staatsburger; dit veronderstelt een minieme kennis van de wetgeving.
- **~wacht** (de, verzamelnaam) vrijwilligerskorps van gewapende burgers; ook: schutterij. Het betreft een plaatselijk korps van burgers die geoefend zijn in het hanteren van wapens (vgl. weerbare mannen), die in tijd van oorlog meestreden en verder belast waren met het optrekken van de wacht en de handhaving van de orde. Tussen 1815 en 1901 maakte ze deel uit van de militaire organisatie en bestond ze uit alle mannelijke ingezetenen tussen 25 en 35 jaar, die niet door de wet waren vrijgesteld. In België bestonden ze in de Hollandse tijd (1828-1830). Na 1830 ontstonden verschillende Burgerwachten die door het decreet van 26 oktober 1830 officieel werden. Met de wet van 2 januari 1835 aangevuld door die van 8 mei 1848 kwam er een wettelijke regeling. De Burgerwacht werd hierdoor beperkt tot de gemeenten met minstens 3.000 inwoners. Latere wetten trokken dit cijfer nog op tot 10.000 (1853) en 20.000 inwoners (1897). Na de Eerste Wereldoorlog verdween in ons land de Burgerwacht. In het bewaarde archief zijn vooral de verslagen belangrijk en de stamboeken van de leden.
Bib - 'Bronnen betreffende politie en burgerwacht', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste*, Brussel, 1999, p. 88-91.
 P. VELDEMAN, 'Alle registers open ... Genealogische bronnen over de burgerwacht in België (1831-1914)', in: *VS*, 39 (2003), p. 247-270.
- **Burggraaf** (de) vertegenwoordiger van de landsheer.
- **Buurtgeschiedenis** (de) geschiedenis van een buurt, zowel van de gebouwen, de mensen en het dagelijks leven in de buurt, vgl. straatgeschiedenis →, huizengeschiedenis →.
Bib - T. Toelen, 'Mondelinge bronnen in de Brusselse Noordwijk', in: *Mores*, 5-3 (2004), p. 25-28.
 K. JANSEN, 'Sanderbout, een Sittardse volkswijk', in: *Mores*, 6-3 (2005), p. 21-22.

- **CADA** (in Frankrijk) *Commission d'accès aux documents administratifs* Franse commissie die de toegang tot administratieve documenten bewaakt.
Bib – RFG, nr. 182 (2009), p. 19-21.
- **Canada** Federatie: *Canadian Federation of Genealogical and Family History Societies*, Verbond: *The Family History Association of Canada. L'Association Canadienne de l'histoire des familles*. Een andere Canadese genealogische vereniging is de *Société généalogique canadienne française*. Vooral over de Franse families is er veel gepubliceerd. Canada heeft sinds 1988 zijn eigen *Heraldic Authority*.
Bib – R. JETTÉ, *Traité de Généalogie*, Montréal, 1991.
- **Cancelleren** (archiefterm) het doorstrepen of inknippen van een passage in een document als teken dat een schuld was betaald of een hypotheek was afgelost.
- **Canon** (de, -s) 1) regel, richtsnoer, maatstaf; 2) verzameling van werken die in een samenleving als waardevol erkend worden en als referentiepunt dienen. Syn. de 'klassiekers', de standaardwerken.
Bib – Jaarboek CBG 2008: *Genealogie en de Canon*.
- **~iek recht** (het) rechtstelsel van de rooms-katholieke kerk. Het woord canoniek komt van het Grieks *canoon*, d.i. regel. Een canon was ook de term die gegeven werd aan de beslissingen van de concilies in de eerste eeuwen na Christus. Door een aantal regels van het canoniek recht heeft de katholieke kerk een grote invloed uitgeoefend op de genealogiebeoefening (bijvoorbeeld de regels van de bloedverwantschap en de huwelijksbeletsen, de samenhang tussen doopsel en huwelijk). Het bijhouden van de parochieregisters is een rechtstreeks gevolg van een aantal van die canonieke rechtsregels.
Bib – R. TORFS, *Het nieuwe kerkelijk recht. Analyse van de Codex Iuris Canonici 1983*, Leuven, 1985.
C. VAN DE WIEL, *Geschiedenis van het Kerkelijk Recht*, Leuven, 1986.
- **Capitularia** (de) naam die men geeft aan de reeks verordeningen vanaf de regering van Karel de Grote (8ste-9de eeuw). Ze werden vooraf besproken op de Rijksdag. De *capitularia* bevatten vooral administratieve maatregelen.
- **Cartografie** (de) studie van de geschiedenis van de geografische kaarten en het vervaardigen van kaarten, atlassen, plattegronden.
Bib – 'Cartografische bronnen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 349-355.
M. ANTROP, P. DE MAEYER, C. VANDERMOTTEN, M. BEYAERT, *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, NGI, Brussel-Tielt, 2006.
J. BOSSU, *Vlaanderen in oude kaarten. Drie eeuwen cartografie*, Tielt-Bussum, 1983.
A. DE SMET, 'De cartografie in België tot Philippe Vandermaelen', in: GKB, nr. 119 (1977), p. 40-43.
D.R. DUNCKER, H.WEISS, *Het hertogdom Brabant in kaart en prent*, Tielt-Bussum, 1983.
M. KOK, 'Oude kaarten in archieven', in: *SpH*, 20 (1985), p. 55-69 [speciaal nummer van SH

gewijd aan de historische cartografie].

J. ROEGIERS, B. VAN DER HERTEN (red.), *Eenheid op papier. De Nederlanden in kaart van Keizer Karel tot Willem I*, Leuven, 1994.

E. THOEN, Cartografie en historisch onderzoek, in: *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? IIIb*, Gent, 1996, p. 131-185. [Met uitvoerige bibliografie]

E. VAN ERMEN, *Limburg in kaart en prent. Een historisch-cartografisch overzicht van Belgisch en Nederlands Limburg*, Tielt-Weesp, 1985.

A. VERHULST, *Landschap en landbouw in Middeleeuws Vlaanderen*, Brussel, 1995.

De Grote Atlas Ferraris. De eerste atlas in België. 1777. Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, Tielt, 2009.

- **Cartotheek** (de) kaartsysteem of verzameling van kaartsystemen.
- **Cartularium** (het, *cartularia*) (archiefterm) register van akten, aangelegd door – of in naam van degene – die deze akten als bewijsstukken voor zijn rechten beschouwde. Een *cartularium* kan ook aangelegd zijn als verzameling van akten om de geschiedenis van een instelling te documenteren. In de regel komen vooral oorkonden hierin voor.
- **Castellanus** (de) burggraaf, beledend en erfelijk hoofd van een kasselrij. Het graafschap Vlaanderen was verdeeld in een aantal kasselrijen.
- **Catalogus** (de, catalogi, -sen) (Lat.) lijst, register.
- **Causa** (Lat.) oorzaak, reden, grond; ter cause van, uit hoofde van.
- **Cenotaaf** (de, cenotafen) leeg grafmonument, ter ere van doden waarvan men het lichaam niet heeft of die elders begraven liggen (als plaats van cultus).
- **Centraal Bureau voor Genealogie (CBG)** (het) Nederlandse instelling, ontstaan in 1945, die uitgebreide genealogische verzamelingen beheert, waaronder de persoonskaarten van overleden Nederlanders (1939-1994). www.cbg.nl
- **Centraal Register der Testamenten (CRT)** (het) centraal testamentenregister; instelling waar men de in België voor een notaris opgestelde testamenten terugvindt.
- **Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Ouvrière et Populaire (CARHOP)** dit centrum verzamelt en bewaart het archief over de Franstalige en christelijke arbeidersbeweging en werd opgericht in 1977.
- **Centre d'Entraide Généalogique de France** tijdschrift *La France Généalogique*, Parijs, 1 (1959-). www.cegf.org
- **Centre Départemental d'Histoire des Familles (CDHF)** Frans genealogisch documentatiecentrum.
- **Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG)** het Centrum voor de studie van de landbouw, het platteland en voeding (samen met haar onderzoekspartner, het Interfacultair Centrum Agrarische Geschiedenis (ICAG), verbonden aan de KU Leuven; bestudeert vooral de periode 1750-heden. www.cagnet.be
- **Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht, Kwartier Koningin Elisabeth** (het) Stafdepartement Inlichtingen en Veiligheid - sectie Archieven van de Krijgsmacht (Kwartier Koningin Elisabeth te Evere-Brussel) bewaart alle documenten die betrekking hebben op de operationele geschiedenis van het leger.
- **Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC)** (het) expertisecentrum voor religieus erfgoed in Vlaanderen met als opdracht de zorg voor het roerend en onroerend kerkelijk erfgoed. Een van de secties binnen het CRKC is het Forum Kerkelijke Archieven Vlaanderen (FoKAV), dat als steunpunt fungeert voor de private religieuze archieven in Vlaanderen en

Brussel.

www.crkbc.be

- **Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven (CVAA)** (het) expertisecentrum voor het opsporen, beheren en ontsluiten van archieven van Vlaamse architecten, dat zich bezighoudt met het cultureel erfgoed van het ontwerp van de omgeving. www.cvaa.be
- **CEST** (Cultureel Erfgoed Standaarden Toolbox) is een project van PACKED, het Vlaams expertisecentrum voor digitaal erfgoed. Doelstelling van dit project is hulp bieden bij het creëren, beheren en bewaren van digitale cultureel-erfgoedcollecties. Concreet worden digitaliseringsstandaarden, software en handleidingen aangereikt voor cultureel-erfgoedorganisaties. www.projectcest.be
- **Charivari** (het, 's) soort publieke afkeuring, volksgerecht. Dit was bijvoorbeeld het geval bij negatief beoordeelde huwelijken, hoorndragers of vrouwen die de broek wilden dragen.
Bib – M. JACOBS, 'Charivari in Vlaanderen (18de-20ste eeuw)', in: *SpH*, 21 (1986), 6, p. 292-298.
- **Charter** (het, -s) blad perkament, waarop een akte is geschreven, die ter bekrachtiging is bezegeld. Syn. oorkonde.
- **~verzameling** (de) (archiefterm) verzameling van oorkonden. De oorkonden in een archiefonds werden vaak samengebracht in verzamelingen. Syn. oorkondenverzameling.
- **Chili** Genealogische vereniging: *Instituto Chileno investigaciones genealogicas*.
- **Chirograaf** (de, chirografen) contract, tweemaal geschreven op hetzelfde blad met een tussenruimte, waarop men het woord 'chirograaf' of iets anders schreef, dat vervolgens werd doorgesneden. De beide belanghebbende partijen kregen dan ieder een helft en konden als het nodig was de beide helften aaneenpassen om de echtheid van het stuk te bewijzen.
- **Chrismatorium** (het) oliedoos, doos of vaatwerk waarin heilige oliën worden bewaard en gebruikt bij het toedienen van de verschillende sacramenten. Meestal vervaardigd uit zilver of tin en vanbinnen verguld.
- **Chromosoom** (het, chromosomen) draadvormige structuur in de cel. Cellen zijn de bouwstenen van alle levende organismen waarin het DNA → zich bevindt. De geslachtschromosomen X en Y bepalen het geslacht. Ieder mens heeft 46 chromosomen: 23 van de moeder en 23 van de vader. Chromosomen bestaan in hoofdzaak uit lange DNA-moleculen. Deze eiwit-DNA-structuur draagt de erfelijke informatie.
Bib – H. SCHELLEKENS, *Bouwstenen van de erfelijkheid. Toepassing van recombinant DNA technologie in de geneeskunde*, Amsterdam, 1985.
H. GALJAARD, *Alle mensen zijn ongelijk. De verschillen en overeenkomsten tussen mensen: hun erfelijke aanleg, gezondheid, gedrag en prestaties*, Amsterdam, 1994.
- **Chronologie** (de) hulpwetenschap van de geschiedenis die onderwerpen als kalenders, jaartellingen, jaartijlen, verdeling van de tijd bestudeert. Syn. tijdrekening, tijdrekenkunde.
Bib – F. COENE, *De republikeinse kalender per dag*, Zele, 1997.
J. DE BOURGOING, *Le calendrier. Maître du temps*, Parijs, 2003.
C.C. DE GLOPPER-ZUIJDERLAND, *In tijd gemeten. Inleiding tot de chronologie*, Den Haag, 1999.
D.E. DUNCAN, *De kalender. Op zoek naar de tijd*, 's-Gravenhage, 1999.
H. GROTEFEND, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, Hannover, 1982.
H.P.H. JANSEN, *Kalendarium. Geschiedenis van de Lage Landen in jaartallen*, Utrecht-Antwerpen, 1971.
M. MISPELON, *De republikeinse kalender*, Handzame, 1972.
M. OOSTERBOSCH, *Zoekwijzer chronologie*, Brussel, 1999.

C. PLOETZ, *Der Grosse Ploetz. Die Daten-Enzyklopädie der Weltgeschichte. Daten, Fakten, Zusammenhänge*, Freiburg, 1998.

B. POLLMANN, *Daten der Geschichte. Eine Chronologie wichtiger Daten und Ereignisse der Weltgeschichte in Text und Bild*, Düsseldorf, 1983.

Republikeinse kalender. Concordantie met de Gregoriaanse kalender, Brussel, s.d.

E. STRUBBE, L. VOET, *De chronologie van de Middeleeuwen en de Moderne Tijden in de Nederlanden*, Brussel, 1991.

W.E. VAN WIJK, *Onze kalender*, Amsterdam-Antwerpen, 1955.

D. VANDECANDELAERE, *De tijdrekening. De kalender - Juliaans, Gregoriaans, Republikeins*, Handzame, 1985.

M. VESCOLI, *Calendrier celtique, le signe de l'arbre*, Arles, 1996.

W. WIJNAENDTS VAN RESANDT, *Dagen, maanden, jaren. Tijdrekenkunde in kort bestek*, Den Haag, 1979.

- **Cijns** (de, cijnsen) 1) een recht op een jaarlijkse uitkering uit onroerend goed, bijvoorbeeld een stuk grond, of uit de arbeid van een persoon. Het is dus een vorm van belasting; 2) grondrente door de cijnsplichtige betaald aan de heer; soms gebruikt als synoniem voor cijnsgrond (ook rentegrond genoemd).

Bib - Y. WELINGS, 'Brabantse cijnsregisters', in: *Genealogie*, 1 (1995), p. 8-9. [uitleg van de begrippen cijns, grondcijnsen, erfcijnsen].

- **~boek** (het) cijnsregister →.
- **~grond** (de, -en) onderdeel van het heerlijk domein. De cijnsgronden werden door de cijnsboeren (eerst 'laten', later 'propriëtarissen' genoemd) in erfpacht genomen tegen een onveranderlijke jaarlijkse rente (heerlijke rente of cijns genoemd). Sommige gronden waren ook belast met herendiensten of karweien. De cijnsgronden zijn mettertijd erfelijk geworden. Een landbouwer kon een hoeve uitbaten waarvan de cijnsgronden tot verschillende heerlijkheden behoorden. De cijnsgronden konden ook verpacht worden met behoud van de cijnsbetaling aan de rechtmatige grondbezitter. In de staten van goed leest men dan dat deze gronden 'gehouden zijn' van die of die heerlijkheid →.
- **~register** (het, -s) rente- of cijnsboek. Hierin vindt men de registratie en overdracht van cijnsplichtige goederen. De oudste cijnsboeken dateren uit de 15de eeuw.
- **~rente** (de) erfpacht, cijns.
- **~rol** (de) rol met daarin opgetekende cijnspachten.
- **Circulaire** (de, -s) (archiefterm) een aan meer dan één geadresseerde gerichte brief met dezelfde inhoud.
- **Civiel recht** (het) beschrijft de regels voor de onderlinge verhoudingen tussen particulieren. Syn. burgerlijk recht, privaatrecht.
- **Civiele orde** ridderorde →.
- **Clan** (de, -s) stam. Oorspronkelijk gezegd van Schotse hooglanders, vervolgens in ruimer verband gebruikt; (etnol.) groep binnen welke geen onderling huwelijk mogelijk is; afstammingsgroep met meer generaties dan een *lineage* →, waarvan de leden zich verwant voelen omdat ze menen dat ze van één gemeenschappelijke voorouder afstammen, zonder dat ze al hun onderlinge relaties kunnen aantonen. Men spreekt van patriclans → en matriclans →. De Keltische *clann* omvatte de cognatische afstammelingen van een voorvader. De *clann Dombnail* bijvoorbeeld werd gevormd door de afstammelingen van Donal of Donald (de MacDonalds of O'Donnells).
- **Code civil** (de) Fr. Burgerlijk Wetboek →.

- **Code Napoléon** (de) Fr. wetboek van Napoleon. Ons Burgerlijk Wetboek is gebaseerd op het wetboek van Napoleon. Deze wetgeving werd van kracht in alle staten die Napoleon veroverde en bepaalt hierdoor nog altijd de wetgeving in die landen.
- **Cognaat** (de, cognaten) 1) bloedverwant van moederszijde; 2) nakomeling in mannelijke en vrouwelijke lijn van bepaalde stamouders < Lat. *cognatus*, Fr. *cognat*, Eng. *cognate*. Ant. agnaat →.
- **Cognatentafel** (de, -s) parenteel →.
- **Cognomen** Lat. 1) familienaam →; 2) bij de Romeinen: een bijnaam die men wegens grote daden of buitengewone eigenschappen kreeg (bijvoorbeeld: *Africanus*, *Sapiens*); 3) algemeen voor naam.
- **Collateraal** (bn.) zijdelings.
- **Collateraal** (de, collateralen) collaterale verwanten of collateralen zijn bloedverwanten in de zijlinie die niet van elkaar afstammen maar die wel een gemeenschappelijke voorvader hebben. Collaterale erfgenamen zijn dus erfgenamen in de zijlinie; collaterale successie is een erfenis die op een zijtak overgaat.
- **Collaterale Raden** (de) centrale instellingen door Karel V in 1531 opgericht. Naast de al bestaande Geheime Raad en Raad van Financiën → kwam nog een Raad van State →. Ze bleven met enkele onderbrekingen bestaan tot de Franse annexatie in 1794.
- **Collatie** (de) opdracht; toekenning van een (geestelijk) ambt.
- **Collectief geheugen** (het) herinneringen en kennis die groepen mensen gemeenschappelijk hebben en die ze van generatie op generatie doorgeven. Deze herinneringen en kennis hebben vooral betrekking op immaterieel erfgoed (tradities, verhalen ...).
- **Collegiale kerk** (de) kerk die door een kapittel van kanunniken wordt bediend en geen bischopszetel heeft.
- **Comes** (Lat.) graaf; Eng. *count*, Fr. *comte*.
- **Commanderij** (de) huis met bijbehorende landerijen waar een commandeur van een ridderorde → zijn zetel had.
- **Commende** (de) voorlopige overdracht van een prebende → aan een geestelijke.
- **Commissie der Burgerlijke Godshuizen** (de, -s) voorloper van het huidige OCMW.
- **Commissie van Openbare Onderstand (COO)** (de) voorloper van het OCMW. Ook KOO.
- **Committent** (de) lastgever.
- **Commodo et incommodo** (Lat., uitdr.) onderzoek naar de mogelijke hinder van een op te richten, te verbouwen of uit te breiden bouwwerk, bedrijf, industrieel complex, enz., ingesteld door de buurtbewoners. De weerslag hiervan vindt men in het gemeentearchief. Zie ook hinderwetgeving →.
- **Common law** (Eng.) naam gegeven aan het rechtsstelsel dat sedert de 12de eeuw in Engeland het gemeen Engels recht aanduidt in tegenstelling tot het plaatselijk recht; de *common law* groeide uit de beslissingen van de koninklijke rechtbanken.
- **Communicantenlijst** (de, -en) lijst van personen die jaarlijks hun paasplicht moeten vervullen (*paschantes*), opgemaakt door de pastoor van de parochie. In vele dekenijen zijn deze lijsten bewaard sedert de 17de en 18de eeuw.
- **Communie** (de, -s of communiën) naam gegeven door de katholieke kerk aan het ontvangen van de Eucharistie. Paus Pius X voerde in 1910 de kindercommunie in en vervroegde aldus met enkele jaren de Eerste Communie. De Plechtige Communie volgde sindsdien op de leeftijd van twaalf jaar en ging voortaan samen met de hernieuwing van de doopbeloften; soms valt

dit ook samen met de toediening door de bisschop van het H. Vormsel. De vormeling kreeg soms een van de dorpsnotabelen als peter of meter. Zowel bij de Eerste als Plechtige Communie worden herinneringsprentjes gedrukt. De plechtige communicant kreeg op die dag een missaal.

- **Communities** (Eng.), websites of blogs die rond zich een groep mensen verzamelen met gemeenschappelijke interesses of eenzelfde doel. Hieronder kunnen we sociale netwerksites als Facebook en Netlog, maar ook genealogische blogs klasseren.
- **Comparant** (de, -en) persoon of partij die verschijnt voor een notaris, een schepen, enz.; meestal de eerstgenoemde persoon of partij in een notariële akte of schepenakte die optreedt als verkoper, schenker, enz.
- **Compareren** ter vergadering komen; voor het gerecht, de notaris e.d. verschijnen om een akte te laten opmaken.
- **Compilatie** (de) uit verschillende publicaties bijeengebrachte fragmenten.
- **Comptoir** (Fr.) kantoor, rekenkamer.
- **Concept** (het, -en) voorlopige formulering, ontwerp van een geschrift.
- **Conceptie** (de) bevruchting.
- **Concessie** (de, -s) 1) gedeeltelijke toegeving; 2) recht op exploitatie. Een voorbeeld is de grafconcessie →.
- **Concilie** (het) richtingbepalende algemene kerkvergadering. Het eerste oecumenisch concilie was dit van Nicea (325), gevolgd door een twintigtal concilies; de laatste waren die van Trente (1545-1563) Vaticanum I (1869-1870) en Vaticanum II (1962-1965).
Bib - PELTIER, 'Dictionnaire universel et complet des conciles', in: J.P. MIGNE, *Encyclopédie théologique*, 50 dln. dl. 13, Parijs, 1846.
- **Concilie van Mainz** (813) dit concilie bepaalde o.m. dat de ouders voortaan hun kinderen niet meer zelf mochten dopen.
- **Concilie van Trente** (het) vernieuwend concilie op initiatief van paus Paulus III, met lange onderbrekingen gehouden tussen 1545 en 1563. Er waren 25 zittingen onder vijf pausen. Er werden naar aanleiding van dit concilie voorschriften uitgevaardigd in verband met het bijhouden van doopsels, huwelijken en begrafenissen (in parochieregisters). De bepalingen waren vooral gericht tegen de geheime huwelijken, het handhaven van de huwelijksbeletselen en het vaststellen van de wettigheid van de kinderen. Ook het verbod op geestelijke verwantschap tussen een dopeling en zijn verwanten enerzijds en de peter en meter anderzijds werd in een aantal voorschriften vastgelegd. De voorschriften van het Concilie van Trente, bevestigd door de pauselijke bul van 6 januari 1564, werden later door bisschoppelijke voorschriften aangevuld. Zo schreef de Brugse bisschop Nikolaas de Haudion op 30 januari 1643 voor dat de parochieregisters in drievoud moesten opgesteld worden door de pastoor. De decreten van het concilie werden in Frankrijk niet erkend, wel in de 17 Provinciën.
- **Concordaat** (het) overeenkomst tussen de paus en een landsbestuur (of wereldlijk vorst) over de wederzijdse rechten en verplichtingen binnen een land. Bekend is het Concordaat van 1801 tussen Napoleon en Paus Pius VII die ook voor ons land een oplossing bracht voor het probleem van de eedweigerende priesters. Vicaris-generaal Stevens bleef de organieke artikelen van het concordaat bestrijden. De hieruit ontstane beweging kreeg de naam stevenisme →.
- **Concordantielijst** (de) lijst waarbij de nieuwe nummers van een archiefbestand vergeleken worden met de oude nummers. Op die manier kan men bij oudere bronvermeldingen toch nog de bron opsporen.
- **Concubinaat** (het, geen mv.) buitenechtelijke samenleving van man en vrouw.

- **Confessie** (de) bekentenis.
- **Confirmatie** (de) vormsel →.
- **Confiscatielijst** (de, -en) lijst van verbeurd verklaarde goederen, gewoonlijk na een neergeslagen opstand. De lijsten opgemaakt na de opstand tegen Spanje vermelden niet alleen de eigenaars van de geconfisqueerde goederen maar ook de verbruikers. Deze lijsten werden bewaard in het ARA (Rekenkamer).
- **Confiscatieregister** (het) register van verbeurd verklaarde goederen. Syn. confiscatielijst.
- **Congo** Voor genealogische gegevens met betrekking tot Congo moeten we inlichtingen vragen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Gedurende de periode 1800 tot 30 juni 1960 (datum onafhankelijkheid) werden in Belgisch-Congo voor de niet-autochtone bevolking akten van de burgerlijke stand opgemaakt, waarvan drie originelen werden doorgezonden naar het gouvernement in de hoofdstad Leopoldstad. Daar werden deze akten geregistreerd en één exemplaar werd doorgestuurd naar het ministerie van Koloniën in Brussel waar het in een centraal register werd opgenomen. Het laatste exemplaar werd veelal doorgestuurd naar de burgerlijke stand van de laatste woon- of verblijfplaats van (een van de) belanghebbenden in België. Bij het Belgische ministerie van Buitenlandse Zaken bevinden zich zodoende de originele exemplaren van vrijwel alle in de voormalige kolonie wettig opgemaakte akten van de burgerlijke stand. Op aanvraag kun je op het betreffende ministerie afschriften (fotokopieën) of uittreksels bekomen. In de Democratische Republiek Congo trouwt men in familiekring en niet voor de burgerlijke stand. Dit impliceert dat Congolezen een *attestation of extrait* omtrent geboorte, huwelijk of overlijden kunnen hebben, maar dit is geen officiële akte. Een *extrait d'acte de mariage* heeft geen juridische waarde. Volgens de huidige Congolese wetgeving moet een geboorte binnen de dertig dagen aangegeven worden bij de burgerlijke stand. Voor de personen geboren voor 1 augustus 1987 moest dit geschieden in de geboorteplaats. Indien de geboorte niet werd aangegeven op deze manier, moet een akte van bekendheid de ontbrekende akte vervangen. Voor personen geboren na 1 augustus 1987 gebeurt dit door middel van een *jugement supplétif*, waarna een geboorteakte wordt opgesteld door de burgerlijke stand. De stad Kinshasa bestaat uit 24 deelgemeenten. Van een groot aantal zijn de registers van de burgerlijke stand vernietigd of geplunderd. Indien een akte verdwenen is, kan die alleen vervangen worden door een *jugement supplétif* of een *acte de notoriété* die de geboorteakte moet vervangen. Bib - F. BUELENS, *Congo 1885-1960. Een financieel-economische geschiedenis*, Berchem, 2007.
J. DE BRUYCKER, 'Deinzenaren in Belgisch-Congo', in: *Leiestam*, 11 (2003), p. 449-450. [archieven van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika; ministerie van Buitenlandse Zaken, afdeling Afrika].
H. EYNIKEL, *Onze Kongo*, Leuven, 1997.
J. RAYMAEKERS, *Congo. De schoonste tijd van mijn leven. Getuigenissen van oud-kolonialen in woord en beeld*, Leuven, 2009.
J.-L. VELLUT (red.), *Het geheugen van Congo. De koloniale tijd*, Brussel, 2005.
B. VANHEE, J. VAN REMOORTERE, *Onze dagen in Congo. Verhalen van oud-kolonialen*, Tielt, 2009.
D. VAN REYBROUCK, *Congo. Een geschiedenis*, Amsterdam, 2010.
G. VANTHEMSCHE, *Congo. De impact van de kolonie op België*, Tielt, 2007.
P. VERLINDEN, *Weg uit Congo (het drama van de kolonialen)*, Leuven, 2002.
P. VERLINDEN, *Het verloren paradijs. Kind in Congo*, Leuven, 2005.
P. VERLINDEN, *Achterblijven in Congo. Een drama voor de Congolezen?*, Leuven, 2008.
- **Congres** (het, -sen) een genealogisch en heraldisch congres is een bijeenkomst op geregelde tijdstippen (jaarlijks, tweejaarlijks ...) van genealogen en heraldici. FV richt jaarlijks een con-

gres in en er is het tweejaarlijks internationaal congres voor genealogie en heraldiek dat telkens op een andere locatie plaatsvindt.

- **Consanguineus** (Lat.) in de middeleeuwen duidde men daarmee een neef aan die meer dan vijf graden verwijderd was.
- **Consanguinitas** (Lat.) bloedverwantschap →. Ook als huwelijksbeletsel.
- **Consanguiniteitstabel** (de) verwantschapstabel →.
- **Conscriptie** (de) inschrijving van alle jonge mannen voor de verplichte legerdienst door de Franse Republiek in België. De conscriptie werd door de wet van 24 september 1798 ingevoerd en was een van de oorzaken van de Boerenkrijg.
- **-lijst** (de, -en) lijst van militieplichtigen in de Franse en Hollandse tijd.
- **Consenteren** toestaan, vergunnen, toestemmen.
- **Conservatie** (de) instandhouding, meer bepaald van archief. De documenten dienen onder ideale omstandigheden bewaard en beschadigde stukken moeten tijdig gerestaureerd worden. Allerlei problemen zoals temperatuur, brand, waterschade, verzuring, schimmels en micro-organismen vragen om maatregelen als zuurvrij materiaal, brandwerende archiefkasten, verfilming en vakkundige restauratie.
Bib – R. DE HERDT, P. VIAENE, *Rijkdom bedreigd*, Brussel, 1990.
L. BREYNE, 'Slow Fire! De problematiek van verzuurd papier', in: *faro*, 2-2 (2009), p. 64-72.
- **Contentieuze rechtspraak** (de) rechtspraak in geschillen; registers van contentieuze rechtspraak →.
- **Context** (de, -en) samenhang, verband waarin iets zich voordoet. Familiegesciedenis moet bijvoorbeeld in een sociaal-economische, culturele en/of politieke context geplaatst worden.
- **Contributie** (de) 1) ommestelling, belastingaanslag; 2) periodieke gelduitkering waardoor een belofte van *sauvegarde* verkregen werd, d.w.z. een toezegging dat er noch door de vrijbuiters, noch door andere troepen geplunderd of gebrand zou worden. Deze oorlogsschatting kon zowel door particulieren als door een overheidsinstelling betaald worden.
Bib – E. GUILLEMYN, *De vrijbuiters: XVIIIe-eeuwse guerillastrijders als voorposten in de Tachtigjarige Oorlog*, Aartrijke, 1997, p. 44.
- **Convent** (het, -en) 1) gemeenschap van kloosterlingen; 2) kloostergebouw.
- **Conventie** (de, -s) 1) vergadering, meestal als historische term. Een voorbeeld is de Nationale Conventie, de naam die de nationale vergadering in Frankrijk na 10 augustus 1792 aannam; 2) internationale overeenkomst omtrent wederzijds in acht te nemen regels, verdrag.
- **Convocatie** (de) oproep om te verschijnen voor de rechter.
- **Correctiehuis** (het) gevangenis (Vlaamse term), bv. het provinciale correctiehuis in Gent.
Bib – D. EVERAERT, 'Correctiehuisveroordelingen door de schepenvanbank van het Brugse Vrije', in: *VS*, 42 (2006), p. 53-72.
- **Correctionele rechtbank** (de, -en) afdeling van de rechtbank van eerste aanleg, bevoegd om in eerste aanleg te oordelen over gewone misdrijven. De correctionele rechtbank oordeelt ook over misdrijven die in eerste aanleg door de politierechtbank gevonnist werden en waartegen beroep werd aangetekend.
- **Costa Rica** Verbond: *Academia Costarricense de Ciencias Genealógicas*
- **Costumen** gewoonterecht, kostuimen. Iedere streek had zijn eigen gewoonterecht. In de 17 Provinciën bestonden ten minste zeshonderd verschillende gewoonterechtsgebieden op het ogenblik dat deze *costumen* in de 15de en 16de eeuw officieel werden opgetekend. In het Graafschap Vlaanderen alleen al bestonden vóór 1550 ten minste 150 verschillende *costumen*; in Bra-

bant waren er ongeveer vijftig gewoonterrechtsgebieden. De optekening en homologatie van *costumen* in de Nederlanden heeft twee eeuwen geduurd, van 1531 tot 1732.

- **Criminaliteit** (de) het begaan van misdaden.
Bib – D.A. BERENTS, *Het werk van de vos. Samenleving en criminaliteit in de late middeleeuwen*, Zutphen, 1985.
F. BOUDREZ, S. DE SMET, *De jeugdrechtspraak en rechtsvoorganger. Organisatie, taken, bevoegdheid en archiefvorming (1912-2000)*, Brussel, 2002.
J. DEBROUWER, *De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795*, Tielt, 1972, 2 dln.
G. DUPONT, *Maagdenverleidsters, hoeren en speculanten. Prostitutie in Brugge tijdens de Bourgondische periode (1385-1515)*, Vlaamse historische studies X, Brugge, 1996.
J. MONBALLYU, *Zes eeuwen strafrecht. De geschiedenis van het Belgische strafrecht (1400-2000)*, Leuven, 2006.
J. MONBALLYU, N. HEEREN, 'Prostitutie en vrouwenhandel in de Nieuwe Tijd', in: *Van badhuis tot eroscentrum. Prostitutie en vrouwenhandel van de middeleeuwen tot heden*, Brussel, 1995.
F. VAN HEMELRYCK, *Misdadigers tussen rechter en beul 1400-1800*, Antwerpen, 1984.
F. VAN HEMELRYCK, *Ellendelingen voor galg en rad 1400-1800*, Antwerpen, 1984.
F. VAN HEMELRYCK, *Marginalen in de geschiedenis. Over beulen, joden, hoeren, zigeuners en andere zondebokken*, Leuven, 2004.
R. VANLANDSCHOOT, *Sluit ze op ... Jongeren in de criminaliteit 1400 tot nu*, Leuven, 2008.
D. VERGAUWEN, *Over de schreef. Middeleeuwse priesters voor de rechter*, Leuven, 2004.
- **Criminele rechtspraak** (de) strafrechtspraak over misdrijven als diefstal, versterking van de openbare orde, roof, moord, en dergelijke meer.
- **Cross-over** (de, -s) Engelse term uit de biologie overgewaaid en gebruikt als synoniem voor disciplineoverschrijding, kruisbestuiving tussen verschillende disciplines.
- **Cultureel erfgoed** (het) alle uitingen en sporen van menselijke handelingen en gedragingen die wij van onze voorouders overgeleverd kregen en waar we als individu en samenleving een bepaalde waarde aan hechten. Zie ook materieel erfgoed →; immaterieel erfgoed →.
www.faronet.be
www.kunstenenerfgoed.be
www.heritage-organisations.eu (overzicht Europese erfgoedverenigingen)
- **Cultureel Erfgoed Standaarden Toolbox** CEST →.
- **Cumulatieve index** (de) index gemaakt op al bestaande indices bv. op de familienamen voorkomend in de gepubliceerde inventarissen uitgegeven door het ARA.
- **Curatus** (Lat.) hij die met de zielzorg is belast.
- **Cybergenealogie** (de) genealogiebeoefening waarbij men gebruikmaakt van de gegevens op internet en van de mogelijkheden die internet biedt: zoeken, publiceren, gegevens uitwisselen enz. De gegevens die men op internet vindt, zijn echter niet altijd betrouwbaar, zeker als het gaat om genealogieën die op internet worden gepubliceerd. Er wordt immers ook veel (en foutief!) afgeschreven van anderen. Foute gegevens gaan aldus een eigen leven leiden. De zaken liggen anders als men gegevens kan halen uit de akten die rechtstreeks op internet raadpleegbaar zijn. Veel archiefdepots, vooral in Frankrijk, zetten akten van BS en PR op internet ter beschikking van de zoekers. De cybergenealoog kan op internet ook handleidingen, woordenlijsten en andere hulpmiddelen vinden. Contacten met naamgenoten, collega-zoekers worden door internet vergemakkelijkt.
- **Cytosine** (de) een van de vier basen waaruit DNA → is opgebouwd.

- **Dagboek** (het) boek met aantekeningen van elke dag. Een speciaal soort dagboek is het oorlogsdagboek. In de boekhouding kunnen er verschillende soorten dagboeken onderscheiden worden: journaal, memoriaal, manuaal, grootboek, rekening-courant, voorraadboek en inventaris.
- **Dagelijks leven** (het) de geschiedenis van het dagelijks leven schetst het leven in normale omstandigheden, maar ook in ongewone omstandigheden als oorlog. Van de wieg tot het graf behandelt men veel aspecten die heel dicht liggen bij wat een familiekundige opzoekt. Alles over geboorte en doopsel, vormsel, huwelijk, overlijden en begrafenis, maar ook over eetcultuur of -gewoonten, kledij, hygiëne, wonen en woningbouw kan aan bod komen. Syn. historische antropologie →. Vgl. Du. *Alltagsgeschichte*. Ook culturele geschiedenis van het dagelijks leven.

Bib – De bibliografie over dit onderwerp is heel uitgebreid. *HGV*, p. 42-46.
D. ALEXANDRE-BIDON, M.-Th. LORCIN, *Le quotidien au temps des fabiliaux*, Parijs, 2003.
R. BRITNELL (ed.), *Daily life in the late middle ages*, Gloucestershire, 1998.
L. DE VOS, P. LEFÈVRE, R. BOIJEN, “Ik was 20 in ’45”. *België en de Tweede Wereldoorlog*, Brussel, 1994.
R. GOBYN, W. SPIRIET (red.), *De jaren ’30 in België. De massa in verleiding*, Brussel, 1994.
M. GRAULS, *De uitvinders van het dagelijks leven*, Leuven, 2000.
G. HEIJ, *Het dagelijks leven in de jaren ’50*, Arnhem, 2008.
M. HOOGHE, A. JOORIS, *Golden sixties 1958-1973. België in de jaren zestig*, Gent-Amsterdam, 1999.
J.-M. LERMYTE, ‘Zestig jaar technisch-maatschappelijke evolutie’, in: *OH*, 58-2 (2005), p. 65-71.
P. VANDEKERCKHOVE, *Meneer Dokter. Verhalen over leven en dood, lijf en lust 1937-1964*, Roeselare, 2006.
J. VAN REMOORTERE, *Vlaanderen 1900-1945. In de tijd van de kleine patatten*, Leuven, 2007.
M.-A. WILSENS, *Bij leven en welzijn. Een eeuw dagelijks leven in België*, Tielt, 1999.
I. WIND, *Leven in grootmoeders tijd*, Arnhem, 2008.
- **DAGV** *Deutsche Arbeitsgemeinschaft genealogischer Verbände e.V.* →
- **Dagvaarding** (de, -en) 1) mededeling aan een gedaagde of verdachte (verweerder), getuige of deskundige dat hij/zij opgeroepen wordt om op een bepaalde plaats, dag en uur te verschijnen voor een bepaalde rechtbank. Hierbij wordt wel de identiteit van de eiser (naam, woonplaats, beroep) en de omschrijving van de eis vermeld; 2) deurwaardersexploot dat de dagvaarding bevat.
- **Dalende lijn** (de, -en) de lijn van de nakomelingen van een bepaald persoon; genealogische opzoeken vanuit het verleden naar het heden. Syn. descendent →.
- **Darwin, Charles Robert** (° Shropshire 12-2-1809, † Downe 19-4-1882). Engels natuuronder-

zoeker, bioloog en geoloog. Pionier van de evolutieleer die stelde dat de evolutie wordt gedreven door natuurlijke selectie.

Bib – M. NELISSEN, *De bril van Darwin. Op zoek naar de wortels van ons gedrag*, Tielt, 2000.

- **Databank** (de) grote verzameling digitaal opgeslagen gegevens die een eenvoudige en flexibele raadpleging mogelijk maakt. Genealogen maken meer en meer gebruik van gegevensbanken (Ariadne →).
- **Databestand** (het) gegevensbestand.
- **Davidfonds** (het) Vlaams cultuurfonds; vereniging voor cultuurbevordering en actieve cultuurbeleving in Vlaanderen. www.davidfonds.be
- Bib* – L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse Beweging. Geschiedenis van het Davidfonds*, Leuven, 1987-1989, 3 dln.
- **December** twaalfde maand van het jaar; in het Middelnederlands: wintermaand. Lat. *decembris*. Was oorspronkelijk de tiende maand omdat het jaar begon in maart. In de parochieregisters zien we voor december vaak schrijfwijzen als *Xber* (gen. *Xbris*), *10ber* (gen. *10bris*).
- **Declarant** (de) aangever, persoon die aan de ambtenaar van de burgerlijke stand een feit of een omstandigheid mededeelt die in de akte moet opgenomen worden.
- **Decreet** (het) wet uitgaande van de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad, de Franse Gemeenschapsraad of de Raad van de Duitstalige Gemeenschap.
- **De cujus** (de) (Lat.) probandus →.
- **Deel** (het, delen) (archiefterm) is een aantal in boekvorm genaaide of gebonden bladen of katernen. In Vlaanderen werd vroeger veel de (foutieve) benaming register gebruikt.
- **~boek** (het) boek of register waarin de boedelverdelingen van de sterfhuizen werden ingeschreven
- **~brief** (de) boedellijst, staat en inventaris van een sterfhuis. Syn. deelrol. Fr. *état des biens d'un mortuaire*.
- **~lot** (het, -en) hetgeen een erfgenaam bij loting of verkaveling toebedeeld wordt.
- **~man** (de, mv. deellieden) persoon die belast was met de boedelscheidingen. Syn. prijzer →.
- **~nemer** (de) erfgenaam, Fr. *héritier*.
- **~voogd** (de) tijdelijke voogd aangesteld ter vereffening van een sterfhuis, Fr. *tuteur temporaire*.
- **Deep ancestry** (Eng.) term gebruikt bij DNA-onderzoek om de groep waartoe onze heel verre voorouders behoren, aan te duiden.
- **Deinze** stad in Oost-Vlaanderen; SA, FV + DOC.
- **Deken** (de, -s) landdeken, pastoor die aan het hoofd van een aantal pastoors in een district of dekenij → staat. Lat. *decanus (christianitatis)*.
- **~aal verslag** (het, dekenale verslagen) gedetailleerd verslag van de deken die op geregelde tijden de parochies van zijn dekenij bezoekt; kan inlichtingen over sommige parochianen verschaffen. Syn. decanaal visitatieverslag.
- **~ij** (de, -en) 1) ambtsgebied van een deken →; onderverdeling van een bisdom, oorspronkelijk bestaande uit tien, later uit meerdere parochies. Syn. decanaat, dekenaat; 2) ambtswoning van een deken.

Bib – M. CLOET, *Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIIe eeuw. Tielt van 1609 tot 1700*, Leuven, 1968.

K. PARMENTIER, *Priesters en gelovigen onder het Frans bewind. De dekenij Roeselare (1794-1802)*, Leuven, 1991.

M. THERRY, *De dekenij Roeselare (1609-1649). Bijdrage tot de studie van de Katholieke hervorming in*

het bisdom Brugge, Leuven, 1983.

M. VAN DEN HEUVEL, A. JANSSENS, *De dekenij Nevele. Een historische schets*, Aartrijke, 1994.

R. WITDOUCK, *Bijdragen tot de geschiedenis van het dekanaat Avelgem (1839-1989)*, Sint-Denijs, 1990.

- **Delict** (het, -en) misdaad, misdrijf.
- **Demogen – demogen visu** online bronnenanalyseproject, begeleid door het Algemeen Rijksarchief, waarbij na installatie van een klein softwarepakket gedigitaliseerde documenten kunnen gedownload worden voor ontsluiting. <http://demogen.arch.be>
- **Demografie** (de) hulpwetenschap van de geschiedenis die zich bezighoudt met de studie van de bevolking. De omvang en samenstelling van de bevolking, zowel in het heden als in het verleden, worden bestudeerd. In het laatste geval spreken we van historische demografie. Demografen en genealogen gebruiken voor een groot deel dezelfde bronnen en voor een stuk ook dezelfde methoden (bijvoorbeeld de persoons- en gezinskaarten). Ook migratie is zowel voor de genealoog als voor de demograaf belangrijk.
 Bib – HGV, p. 36-37.
 NIS, *Volkstellingsmonografieën Volks- en Woningtelling*, Brussel, 1991.
 J.C. CHESNAIS, *La démographie, Que sais-je ? 2546*, Parijs, 1998.
 P. DE GROOTE, V. TRUWANT, *Demografie & Samenleving*, Leuven, 2003.
 M. DUPAQUIER, *Démographie*, Parijs, 2001.
 R. LESTHAEGHE, J. SURKYN, D. WILLAERT, *Stadsvlucht, verstedelijking en interne migraties in Vlaanderen en België*, VUB Onderzoeksrapport t.a.v. de Vlaamse Gemeenschap en DWTC/NIS, Brussel, 2000.
 R. PRESSAT, *Dictionnaire de démographie*, Parijs, 1979.
 C. ROLLET, *Introduction à la Démographie*, Parijs, 1995.
 L. SAERENS, *Vreemdelingen in een wereldstad (Een geschiedenis van Antwerpen en zijn joodse bevolking 1880-1944)*, Tielt, 2000.
 A.J. SCHUURMAN, *Historische demografie: bevolkings- en gezinsgeschiedenis*, Cahiers voor Lokale en Regionale geschiedenis 5, Zutphen, 1991.
 F. VAN POPPEL, 'Uw familiegeschiedenis en de bevolkingsstatistieken. Demografie en genealogie', in: *Genealogie*, 12-1 (2006), p. 16-22.
 M. VERNAY, 'Génétiq ue des populations, Que cachent donc les mariages homonymes?', in: *RFG*, 21 (2000), nr. 125, p. 33-36.
 P. WILLEMS, Demografisch overzicht België: 1950-1990, in: *Bevolking en Gezin*, nr. 4 (1991), p. 1-67.
- **Dendermonde** stad in Oost-Vlaanderen, SA, FV + DOC Prinsenhof.
- **De Nederlandsche Leeuw** tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde. Jg. 1 (1883). www.knggw.nl
- **Denemarken** In Denemarken is de burgerlijke stand grotendeels online te raadplegen. Federatie: *Sammenslutningen af Slægthistoriske Foreninger*. Verbond: *Samfundet for Dansk Genealogi og Personallistorie*.
 Bib – W. DEVOLDERE, 'Genealogische opzoekingen in Denemarken', in: *VS*, 46 (2010), p. 552-554.
 H. LAMBRECHTS-AUGUSTIJNS, 'De benamingen van de familieverhoudingen in Denemarken', in: *VS*, 43 (2007), p. 217-219.
www.ssf.dk
- **Denombrement** (het, -en) (< Fr.) akte door de nieuwe leenhouder na het leenverhef opgesteld, waarin aard, rechten en plichten van leenheer en leenman werden opgetekend. Het de-

nombrement geeft een volledige beschrijving van het leen: de genealogische gegevens (naam van de opsteller en hoe hij het leen verwierf, de datum), de feodale gegevens (oppervlakte en ligging van het leen) en de sigillografische gegevens (de bezegeling). Veel denombrementen (al of niet met zegel) bleven bewaard in de Wetachtige Kamer van Vlaanderen (ARA). Van de originelen werden ook afschriften geregistreerd in leenboeken en leenverheffingsboeken.

- **Deontologie** (de) plichtenleer voor een bepaald beroep; de genealoog heeft zijn eigen deontologie.
- **Departement** (het) territoriaal onderdeel van de staat, soort provincie in de Franse tijd. Ook ons land telde vanaf de annexatie door Frankrijk op 1 oktober 1795 negen departementen. In 1814 werden de departementen in België afgeschaft en vervangen door provincies. De namen van de departementen in de Franse tijd werden ontleend aan een natuurverschijnsel of aan een bijzondere plaats. We kennen de departementen van de Dijle, van de Schelde, van de Leie, van de Twee Netten, van de Nedermaas, van Jemappes, van Samber en Maas, van de Wouden en van de Ourthe.
Bib - H. HASQUIN (red.), *België onder het Frans bewind (1792-1814)*, Brussel, 1993.
- **Deponeren** (deponeerde, gedeponeerd) (archiefterm) overdragen van een archief aan een bestuur of persoon op wie de rechten en functies van degene, van wie het archief afkomstig is, zijn overgegaan of aan wie deze laatste ondergeschikt is.
- **Depositie** (de) verklaring.
- **De Rode Leeuw** driemaandelijks tijdschrift van FV- Provincie Limburg.
- **Descendent** (de, -en) nakomeling →.
- **~ie** (de) afstamming →.
- **Descent from Antiquity (DFA)** relatief nieuwe discipline in de genealogie waarbij men probeert genealogische samenhang met mensen uit de Oudheid vast te leggen.
- **Deutsche Arbeitsgemeinschaft genealogischer Verbände e.V. (DAGV)** Belangrijke genealogische koepelvereniging in Duitsland →. Ontstaan in 1949. De aangesloten verenigingen komen jaarlijks bijeen in congres telkens in een andere stad. www.dagv.org
- **Devolutie** (de) recht waarbij na een overlijden van de echtgenoot het hele vermogen aan de kinderen toevalt en de overlevende echtgenote slechts het vruchtgebruik behoudt.
- **Devotieprent** (de) afbeelding - in grote oplage gedrukt - met een religieuze voorstelling of een bijbels onderwerp.
- **DFA** *Descent from Antiquity* →
- **DGI** digitale genealogische informatie.
- **Dialect** (het, -en) de taal van een streek, plaats of sociale groep voor zover ze verschilt van de algemene taal. Kennis van het dialect van de streek waar men zoekt is soms nodig om de oude teksten te lezen en te begrijpen.
- **~ologie** (de) onderdeel van de taalkunde die het dialectverschijnsel bestudeert. Syn. dialectstudie.

Bib - Zie vooral de reeks dialectenboeken van de Stichting Nederlandse Dialecten.

L.L. DE BO, *Westvlaams idioticon*, Handzame, 1970, 2 dln.

F. DEBRABANDERE, *West-Vlaams etymologisch woordenboek. De herkomst van de West-Vlaamse woorden*, Amsterdam-Antwerpen, 2002.

M. DEVOS, H. RYCKEBOER, J. VAN KEYMEULEN, e.a., *Woordenboek van de Vlaamse dialecten*, Gent, 1979. [systematisch woordenboek met woordkaarten verschijnend in afleveringen]

C. MOEYAERT, *Woordenboek van het Frans-Vlaams. Dictionnaire du flamand de France*, Leuven, 2005.

- R. PELEMANS, 'Dialecten in Vlaanderen als 'volkscultuur'. Van bestudeerde schaamte tot beleeft erfgoed', in: *Vlaanderen*, 54 (2005), p. 276-280.
- H. RYCKEBOER, *Taal in stad en land. Frans-Vlaams*, Tielt, 2004.
- N. VAN DER SIJS, *Dialectatlas van het Nederlands*, Amsterdam, 2011.
- R. WILLEMYNS, W. DANIÉLS (red.), *Het verhaal van het Vlaams. De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden*, Antwerpen-Utrecht, 2003.
- **Dialectwoordenboek** (het, -en) woordenboek van een lokaal idioom of dialect. Zie dialectologie →.
 - **Dictum** (het) (Lat.) verordenend gedeelte van de sententie, dus de eigenlijke rechtspraak.
 - **Dienst** (de, -en) een op een onroerend goed rustende last; horigen zijn verplicht tot diensten of karweien (landbouwarbeid, onderhouds- en herstellingswerken, enz.); benaming voor een onderdeel van de cijnsgronden van een heerlijkheid als die heel uitgebreid waren, wat wellicht teruggaat op de oorspronkelijke verplichtingen aan die grond gebonden. Fr. *servage*.
 - **~bodenregister** (het) bijzonder soort bevolkingsregister waarin het mannelijk en vrouwelijk dienstpersoneel werd genoteerd. Ze werden opgesteld met het oog op de belasting op het dienstpersoneel. Men vindt ze soms terug in het gemeentearchief.
Bib – Over dienstpersoneel: D. DE KEYZER, "Madame est servie". *Leven in dienst van adel en burgerij (1900-1995)*, Leuven, 1995.
 - **~plicht** (de) verplichting van een staatsonderdaan om de staat te dienen, meer bepaald door krijgsdienst. Zie militie →.
 - **Diest** stad in Vlaams-Brabant; SA, FV.
 - **Digibord** (het) elektronisch bord waarbij door middel van een *beamer* een beeld op een bord wordt geprojecteerd. Syn. *smartboard* (Eng. *slim bord*).
 - **Digitalisering** (de) het verwerken en representeren in numerieke vorm van gegevens. Digitalisering van documenten voorkomt beschadiging ervan. Digitalisering brengt ook problemen mee, o.m. wat de bewaring betreft. Door de snelle evolutie werkt de digitale informatiemaatschappij haar eigen vergankelijkheid in de hand. Technieken als emulatie en migratie moeten hier een uitkomst bieden: bij emulatie worden programma's ontwikkeld die een ouder computersysteem nabootsen. Bij migratie worden de oude digitale documenten naar modernere standaardformaten omgezet.
 - **Diksmuide** stad in West-Vlaanderen; SA.
 - **Dilbeek** gemeente in Vlaams-Brabant; FV.
 - **Ding** (het) gerecht, rechtspraak, rechtszaak, rechtshandeling. Oorspronkelijk een rechtszitting in openlucht gehouden, ook: volksvergadering, parlement.
 - **~dag** (de, -en) dag waarop de rechtszitting wordt gehouden
 - **Diplomatiek** (de) historische hulpwetenschap die zich bezighoudt met de bestudering van oorkonden. Ze gaat onder meer na of oorkonden echt of vals zijn. Syn. oorkondenleer.
 - **Direct bewijs** (het) geeft relevante informatie in een onderzoek en beantwoordt daarmee zelfstandig de onderzoeksvraag.
 - **Dis** (de, -sen) Syn. *armendis*, H.-Geesttafel; armenbestuur →.
 - **~meester** (de) beheerder van de armenkas.
 - **Dispensatie** (de, -s) vrijstelling van een voorschrift of gebod. Men kon bijvoorbeeld dispensatie krijgen van een van de drie voorhuwelijks bannen. De kerk kon alleen dispenseren in kerkrechtelijke voorschriften, niet in die van de natuurwet of van positieve goddelijke wetten.
 - **Disrekening** (de, -en) rekening van de armentafel. Vooral de rekeningen met bewijsstukken

zijn interessant. Hierin worden niet alleen onze armste voorouders, maar ook pachters van disgoederen genoemd.

Bib – S. COUSSE, K.PAPIN, 'Een enquête naar de toestand van de dis in de kasselrij Ieper in 1529. Casus Boezinge, Langemark en Passendale', in: *WH*, 13 (1997), p. 50-64.

H. NACHTERGAELE, 'De rekeningen van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal te Oudenaarde (1550-1580). Een financiële studie', in: *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde*, 30 (1993), p. 135-170.

- **Disseminatie** (de) verspreiding, uitzaaiing, uitbreiding.

- **DNA** (afk.) desoxyribonucleïnezuur (Eng. *desoxyribonucleic acid*). Molecule opgebouwd uit vier eenvoudige chemische stoffen. Chromosomen zijn opgebouwd uit DNA. Genen zijn stukken van dit DNA. Alle genen bij elkaar vormen het genoom, het geheel van erfelijke eigenschappen. Zie ook genetica →.

Bib – J.-J. CASSIMAN, P. RAEYMAEKERS, *Missie DNA. Over verwantschap en vreemdgaan, mysteries en misdaad, evolutie en gezondheid*, Leuven, 2009.

P. DE KNIJFFE, 'Y-chromosoom DNA-onderzoek als genealogisch hulpmiddel', in: *Genealogie*, 11-4 (2005), p. 138-141.

G. DE MORANT, *Généalogies. Retrouver ses ancêtres par l'ADN*, Parijs, 2009.

C. HERVIS, 'L'ADN, révélateur des origines', in: *RFG*, 28, nr. 167 (2007), p. 11-14.

G. MERTENS, 'Heemkunde en DNA of wat de Y-chromosale haplotypes ons kunnen leren', in: *OH*, 58 (2005), nr. 4, p. 35-39.

G. MERTENS, 'Het Y-chromosoom, onuitwisbare bron van genealogische informatie', in: *VS*, 40 (2004), pp. 497-502.

M. SMOLENYAK, A. TURNER, *Trace your roots with DNA. Using genetic tests to explore your family tree*, 2004.

C. FITZPATRICK, *DNA and genealogy*, 2005.

C.F. KERCHNER jr, *Genetic Genealogy DNA testing dictionary*, 2004.

J.J.P. VAN DE KAMP, J.J. CASSIMAN, D.J. BENNETT, G.J.B. VAN OMMEN, *Vragen over erfelijkheid*, Utrecht-Antwerpen, 1997.

H. ZIERDT, T. TRUMME, 'Familieonderzoek en moleculaire-genetische analyse van de Y-chromosomale DNA bij de reconstructie van een familiestamboom', in: *VS*, 43 (2007), p. 332-348.

- **DNA-project** (het) genealogische DNA-projecten – zoals deze van FV – hebben als doel de menselijke migratie op wereldvlak en de migratiebewegingen in kaart te brengen. Het grootste internationale DNA-project is The Genographic Project.

Bib – P. DONCHE, 'Op zoek naar uw heel verre voorouders. Het genografisch project', in: *VS*, 41 (2005), p. 485-494. zie ook *National Geographic Magazine* – Nederlandstalige editie – november 2005.

M. VAN DEN CLOOT (red.), *DNA Brabant. DNA-project 2009 oud-hertogdom Brabant*, Antwerpen, 2010.

M. VAN DEN CLOOT (red.), *DNA België. DNA-project 2010 België, exclusief oud-hertogdom Brabant*, Antwerpen, 2011.

www.brabant-dna.org

www.nationalgeographic.com/genographic

- **Dochter** (de, -s) kind van het vrouwelijk geslacht. Lat. *filia, filiae*. Fr. *filie*, Eng. *daughter*, Du. *Tochter*.

- **Document** (het) een geheel van informatie vastgelegd op een drager.

- **Documentalist** (de), **documentaliste** functionaris voor documentatie.

- **Documentatiecentrum** (het, -centra) plaats waar documentatie verzameld en bewaard wordt. Er kunnen ook boeken en archief in ondergebracht worden. Er zijn ook genealogische en/of heemkundige documentatiecentra.
Bib – A. BEYEN, 'Het provinciaal VVF-Centrum voor familiegeschiedenis te Oostende. Een beknopt overzicht', in: *Genealogie & Heraldiek in Vlaanderen*, 3 (2005), p. 73-75.
T. VANHEE, 'Kleinere genealogische documentatiecentra in Oost-Vlaanderen', in: *Leiestam*, 12 (2004), p. 469-471.
- **Dode hand** (de)¹ recht van een heer om alle roerende goederen van een lijfeigene die overleed zonder kinderen in bezit te nemen. 2) opbrengsten bedoeld uit bezittingen van kerkgenootschappen of instellingen zoals armenhuizen en weeshuizen. Fr. *mainmorte*, *mortemain*, Eng. *mortmain*, Du. *die tote Hand*, Lat. *manus mortua*.
- **Dodenrol** (de, -len) *obituarium* →.
- **Domaniaal** (bn.) tot het domein van de heer behorend.
- ~ **stelsel** (het) hofstelsel. Op economisch vlak vormden de meeste kleine heerlijkheden landbouwdomeinen die de heer met zijn horigen uitbaatte. De heer, zijn familie en zijn horigen leefden bijna uitsluitend van de opbrengst van het domein. Dit hofstelsel is gekenmerkt door een gesloten economie.
- **Dominicaanse Republiek** *Instituto Dominicano de Genealogía*. www.idg.org.do
- **Donatio inter vivos** (Lat.) *die men noemt met der warmerhant*, schenking onder levenden.
- **Dood** (de, geen mv.) einde van het leven; toestand dat iemand niet meer als levend geldt, burgerlijke dood; Syn. overlijden →.
Bib – P. ARIES, *Het beeld van de dood*, Amsterdam, 1975.
S. BALACE, A. DE POORTER, *Tussen hemel en aarde. Sterven in de middeleeuwen*, Brussel, 2010 (catalogus tentoonstelling).
J. BLEYEN, K. DOBBELAERE, L. LEIJSEN, L. VOYÉ, *Levensrituelen. Dood en begravenis*, Leuven, 2007 (KADOC-studies, 31).
R. SPRUIT, *De dood onder ogen. Een cultuurgeschiedenis van sterven, begraven, cremen en rouw?*, Houten, 1986.
D. VANCLOOSTER (red.), *Dansen met de dood*, Brugge, 2008.
- ~ **halm** (de, -en) benaming in de kasselrij Ieper voor een akte van nalatenschap; deze akte werd opgesteld uiterlijk veertien dagen na het overlijden van een persoon. Bij het overbrengen van die akte voor baljuw en schepenen werden dan tevens de voogden en de deelslieden gekozen om het sterfhuis te verdelen.
- ~ **koop** (de, -kopen) som geld die men moest betalen 1) als een leen bij het overlijden van een leenman in andere handen overging; 2) als een laat overleed, moest hij dubbele cijns betalen. Syn. sterfkoop.
- ~ **punt** (het) impasse; wanneer men vastloopt met het genealogisch onderzoek, bv. door een gebrek aan bronnen, spreekt men van een dood punt.
- ~ **sbericht** (het) overlijdensbericht.
- ~ **sbrief** (de) rouwbrief →.
- ~ **sbriefje** (het) (in Nederland) briefje met een verklaring van de doodsoorzaak.
- ~ **schuld** (de, -en) geld dat na het overlijden van een lid van een gilde of broederschap moest betaald worden. Deze werd genoteerd in de doodschuldenboeken.
- ~ **sgebruik** (het) scheidingsgebruik, rouwgebruik →.
- ~ **soorzaak** (de, -oorzaken) oorzaak van een overlijden. Deze wordt alleen vermeld op de

overlijdensaangifteformulieren die de geneesheer invult en die worden doorgestuurd naar de provinciale gezondheidsinspectie, die ze verder bezorgt aan het N.I.S. In de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw werden de stroken met de doodsoorzaak soms wel bewaard in het gemeentearchief en soms werden deze gegevens hernomen in het 'register met de opgaven der doodsoorzaken'. In 1866 was er in de bevolkingsregisters een kolom voorzien voor de doodsoorzaken die door middel van een nummercode werden aangeduid. Ten gevolge van de cholera-epidemie van 1849 werden statistieken van overlijden voorgeschreven. Het voorschrift werd slechts vanaf 1861 door alle gemeenten opgevolgd. Vanaf het midden van de 19de eeuw tot het begin van de 20ste eeuw hielden sommige gemeenten 'Registers met de opgaven der doodsoorzaken' bij (ook 'registers der onderzoeken van overlijden' genoemd). Veelal kan men doodsoorzaken alleen via mondelinge overlevering achterhalen.

- **~sprentje** (het) bidprentje →.
- **Doopakte** (de, -n of -s) akte die na het toedienen van het doopsel wordt geregistreerd in het doopregister. Deze kon in sommige perioden in meerdere registers neergeschreven worden (de zogenaamde dubbels). Het Concilie van Trente maakte het bijhouden van doop- en huwelijksregisters verplichtend en het Eeuwig Edict (1611) verplichtte een authentiek dubbel van elke doopakte op te stellen. De doopakte vermeldt behalve de naam van de dopeling ook de ouders en de doopgetuigen (peter en meter). De doopakten van het ancien régime bezaten ook juridische waarde. De registratie diende o.m. om de geestelijke verwantschap, die uit het doopsel voortvloeit, te kennen en om de wettigheid van de kinderen vast te stellen. Met het invoeren van de burgerlijke stand verloor de doopakte haar rechtskracht. Wie kerkelijk wil trouwen, moet een bewijs van zijn of haar doopakte voorleggen (doopbewijs →).
- **~bewijs** (het, -bewijzen) afschrift uit het doopregister, door de pastoor van zijn handtekening voorzien, en met de stempel van de parochie gewaarmerkt. Het moet voorgelegd worden bij huwelijk in een andere parochie of bij intrede in de geestelijke stand of in een klooster. In deze laatste gevallen is ook een vormselbewijs nodig.
- **~boek** (het) doopregister, register waarin de doopsels van een kerkelijke parochie worden geregistreerd.
- **~gebruik** (het) opnamerite van een nieuw lid in een buurt- of familiegemeenschap. Een belangrijke taak bij het doopsel is weggelegd voor de peter en meter. Zowel de keuze van de peetouders als hun taak worden bepaald door oude en nieuwe gebruiken. Syn. geboortegebruik.
Bib - K.C. PEETERS, *Eigen aard*, Antwerpen, 1975, p. 362-373.
 A. DE BRUYNE, *Een bijdrage tot de studie van geboorte- en doopgebruiken in Brugge met nadruk op de geboortegratiek*, Gent, licentiaatsverhandeling, 1980-81.
 M. CAFMEYER, *Van doop tot uitvaart. Een kijk op het volksleven in het N.O. van West-Vlaanderen*, Brugge, 1958.
- **~heffer** (de, -s) persoon die het kind ten doop houdt, peetoom, peter.
- **~naam** (de, -namen) de voornaam of de voornamen die de ouders bij het doopsel aan hun kind geven en die door de priester in het doopregister ingeschreven worden. Volgens middeleeuws gebruik moet de eerste doopnaam die van een gecanoniseerde heilige zijn. Deze wordt patroon of beschermheilige van het kind genoemd. Eng. *christian name*, Fr. *nom de baptême*, Du. *Taufname*.
- **~prentje** (het) bidprentje ter kennisgeving van de geboorte en doop van een kind. Ook de namen van peter en meter zijn vermeld. Later werd het doopkaartje vervangen door het geboortekaartje.
- **~register** (het) kerkelijk register of parochieregister waarin de doopsels werden geregis-

treerd. Fr. *registre des baptêmes*, Du. *Taufregister*, Eng. *parish register*.

- **~sel** (het, -s) christelijk initiatieritueel. In het christendom is het doopsel het eerste sacrament, waarbij de mens door afwassing van water en de belijdenis van de H. Drievuldigheid geestelijk wordt herboren. Gezien de bevalling vroeger meer risico's inhield, mocht de vroedvrouw indien nodig het doopsel toedienen in aanwezigheid van getuigen. Indien de baby toch overleefde, werd het doopsel door de pastoor overgedaan. Fr. *baptême*, Eng. *baptism*, Du. *Taufe*, Lat. *baptismum*.
Bib - A. VAN MEERBEECK, *Het doopsel: een familieritueel. Een sociologische analyse van de betekenis van dopen in Vlaanderen*. Leuven, Departement Sociologie, K.U.Leuven, 2001.
L. LEIJSEN, M. CLOET, K. DOBBELAERE, *Levensrituelen. Geboorte en doopsel*, Leuven, 1996 (KADOC-studies 20).
- **Doop-, trouw- en begraafboeken** zie DTB-boeken →.
- **Doorgangsbewijs** (het, bewijzen) soort vrijbrief in de vorm van een paspoort, uitgereikt tijdens de Tweede Wereldoorlog. Men kon daarmee het dorp verlaten en de grens oversteken. Syn. *laissez-passer* (Fr).
- **Doorlopend genealogisch nummeringsysteem** de verschillende generaties worden aangeduid door Romeinse cijfers (I, II, III, IV ...); verder krijgt de stamvader het cijfer 1, het oudste kind 2 enz. Dit systeem werd bv. gebruikt in E. WARLOP, *De Vlaamse adel voor 1300*. Bij de voorstelling worden kolommen en lijnen gebruikt. Het is een heel overzichtelijk systeem, maar het is alleen bruikbaar voor beperkte genealogieën.
- **Doornik** stad in Henegouwen; AS, RA, vroegere bisschopsstad (archief vernietigd), Fr. Tournai.
- **Doorslag** (de, -en) (archiefterm) afschrift, dat door middel van carbonpapier gelijktijdig met het origineel werd vervaardigd.
- **Dorpsrekening** (de, -en) parochierekening → In Brabant geeft men de voorkeur aan de term dorp.
- **Dossier** (het) (archiefterm) reeks archiefbescheiden, ontvangen en opgemaakt door een functionaris, betrekking hebbend op eenzelfde zaak.
- **Dotaal** (bn.) dotale goederen zijn de ten huwelijk door de vrouw aangebrachte goederen. Een dotaal systeem is een huwelijksstelsel waarbij de goederen van de echtgenoten gescheiden blijven en dus niet gemeen worden.
- **Douane** zie: Nationaal Museum en Archief van Douane en Accijnzen.
- **Douairière** (de, -s) (< Fr.) weduwe van adellijke of aanzienlijke huize.
- **Douarie** (de, douarieën) weduwegoed, weduwegeld. Het is een overlevingsvermogen voor de weduwe en soms voor de weduwnaar; meestal gaat het om het vruchtgebruik van een deel van de goederen van de overledene voor de langstlevende echtgenoot.
- **DOZA** digitale ontsluiting van het Zonnebeekse abdijarchief. Een project van het archief van het bisschoppelijk seminarie in Brugge. www.kuleuven-kortrijk.be/doza
- **Draagmoeder** (de) vrouw die door implantatie van een bevruchte eicel van een andere vrouw voor deze een kind draagt en baart. Syn. donormoeder, huurmoeder, leenmoeder.
- **Drager** (de) materiaal waarop gegevens kunnen worden vastgelegd, weergegeven of overgedragen; informatiedrager, medium.
- **Driegeratierhuishouding** (de, -gen) grootouders, ouders en kinderen die onder één dak wonen.
- **Drost** (de) of *drossaert*, hoge rechterlijke ambtenaar, te vergelijken met een baljuw.
- **DTB-boeken** doop-, trouw- en begraafboeken bijgehouden door de verschillende kerkge-

nootschappen (Nederland). In Vlaanderen gewoonlijk parochieregisters genoemd.

- **Dubbele naam** dubbele (meestal adellijke) geslachtsnaam; vooral ontstaan door het toevoegen van het bezit aan de oorspronkelijke familienaam (bv. van Outryve d'Ydewalle, de Schietere de Loppem).
- **Dubbelen van parochieregisters** (de) het Rijksarchief bezit een reeks dubbelen van de parochieregisters. Soms gaven bisschoppen opdracht om de registers in dubbel op te maken. Zo bv. Nikolaas de Haudion, bisschop van Brugge op 30 januari 1643. Ook het Eeuwig Edict (artikel 20) uitgevaardigd door de aartshertogen Albrecht en Isabella verplichtte de wethouders van steden en dorpen ieder jaar een dubbel van de parochieregisters aan te leggen. Een strikte toepassing van het Edict werd geëist op 29 maart 1752 door landvoogd Karel van Loreinen dat stelde dat de pastoors zelf zouden zorgen voor het opmaken van een dubbel en dit te overhandigen aan de burgerlijke autoriteiten. Dit werd nogmaals bekrachtigd door de ordonnantie van 6 maart 1754 uitgevaardigd onder keizerin Maria Theresia. Het keizerlijk edict van 6 augustus 1778 (plakkaten Vlaanderen, X, 337) gaf heel precieze voorschriften over de opmaak van de registers in dubbel en de verplichte handtekening van de getuigen. Ondanks deze duidelijke voorschriften liet de praktijk te wensen over. Bij een nauwkeurige vergelijking van originelen en dubbelen merkt men heel wat fouten op, vooral gemaakt bij het overschrijven (verwisseling van namen, omkeren van getallen, enz.). Soms werden de dubbelen (indien het deze registers zijn die gefolieerd werden) verfilmd en niet de originelen. Niet alle dubbelen zitten in het Rijksarchief. Soms treft men die aan in een stadsarchief.
Bib – M. DE BRUYNE, *De Burgerlijke Stand*, s.l., s.d., Hfdst. I. De parochieregisters.
- **Duitse schaper** (de) benaming van schaapherder die vanuit Midden-Limburg voornamelijk naar Vlaanderen trok.
Bib – Y. LAMMERANT, 'De verloren zonen van Limburg', in: *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie*, 8 (1980), p. 31-34.
 T. WIEËRS, 'Limburgse herders in Vlaanderen', in: *VS*, 43 (2007), p. 99-102.
- **Duitse voorouders** het genealogisch onderzoek in Duitsland vertoont grote regionale verschillen. De burgerlijke stand werd voor het hele Duitse Rijk pas in 1876 ingevoerd. In de delen die in de Napoleontische tijd bij Frankrijk hoorden, gebeurde dit al bij de inlijving bij het Franse keizerrijk. Er zijn meerdere genealogische verenigingen: *Deutsche Arbeitsgemeinschaft Genealogischer Verbände e.V* (DAGV). www.genealogienetz.de
Bib – J.G.J. VAN BOOMA, *Genealogisch onderzoek in Duitsland*, Den Haag, 1987.
 W. RIBBE, E. HENNING, *Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung*, Neustadt an der Aisch, 1990.
- **Duitsland** Federatie: *Deutsche Arbeitsgemeinschaft genealogischer Verbände* (DAGV).
 H. STOYAN, 'Deutsche Arbeitsgemeinschaft Genealogischer Verbände', in: *VS*, 46-1 (2010), p. 52-53.
- **Dynamisch archief** (het) het dynamisch of lopend archief omvat de archiefbescheiden die nog onder handbereik zijn van de bevoegde ambtenaren en nog voortdurend gebruikt en aangevuld worden; het wordt gewoonlijk op een kantoor bewaard.
- **Dynastie** (de) regerende familie, vorstenhuis. Uitgebreide familie, ook de aangetrouwde familie die over een of meerdere generaties macht of invloed heeft uitgeoefend; adellijke dynastie of vorstenhuis; politieke dynastie bv. De Kennedy-dynastie in de VS.

- **Echten** het erkennen door een bruidegom van het voorhuwelijks kind van de bruid. Dit wordt vermeld in de marge van de huwelijksakte.
- **Echtgenoot** (de) mannelijke partner in een huwelijk. Syn. man, gade, eega, gemaal. Lat. *uxor*, Fr. *époux*, Du. *Mann, Ehemann*, Eng. *spouse, husband*.
- **Echtgenote** (de) vrouwelijke partner in een huwelijk. Syn. vrouw, wederhelft, eega, gemalin. Lat. *uxor*, Fr. *conjointe, épouse, femme*, Eng. *spouse, wife*, Du. *Ehefrau*.
- **Echtscheiding** (de, -en) ontbinding van het huwelijk. De Franse Revolutie brak met de canonieke opvatting van de onontbindbaarheid van de huwelijksband op voorwaarde dat er een rechterlijke uitspraak was. De Franse wet van 20 september 1792 aanvaardde de echtscheiding zonder enig bezwaar. Het Belgisch recht onderscheidt drie vormen: 1) echtscheiding op grond van bepaalde feiten (BW art. 229, 231) ; 2) echtscheiding door onderlinge toestemming (BW art. 275, 276) 3) echtscheiding op grond van feitelijke scheiding. De echtscheiding wordt van kracht tegenover derden vanaf de datum van overschrijving van het vonnis van de rechtbank in de huwelijksregisters van de BS van de huwelijksplaats. Dit is dan ook de correcte datum van echtscheiding die we in familieadministratie overnemen.
- **~sakte** (de) akte opgesteld bij ontbinding van een huwelijk ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand van de gemeente waar het huwelijk is voltrokken.
- **Ecuador** Verbond *Centro Nacional de Investigaciones Genealógicas y Antropológicas* (CENIGA).
- **eDAVID** Expertisecentrum DAVID vzw is een onderzoeks- en kenniscentrum inzake digitaal archiveren. www.expertisecentrumdavid.be
- **Edict** (het) door een landsoverheid of vorst afgekondigd besluit. Syn. verordening, bevelschrift, plakkaat.
- **Eengezinshuishouding** (de, -en) huishouding bestaande uit één ouder en kind(eren) en eventueel inwonend personeel. Syn. eenoudergezin →.
- **Eenoudergezin** (het) eengezinshuishouding.
- **Eensluidend afschrift** (het) conform het origineel; de formule 'voor eensluidend afschrift' wordt door een daartoe bevoegde persoon geplaatst op een afschrift en met zijn handtekening bekrachtigd om te bewijzen dat de inhoud van het afschrift volgens hem overeenkomt met het oorspronkelijk stuk.
- **Eerbiedige akte** (de) akte van eerbied →.
- **Eerstgeboorterecht** (het) recht dat aan het oudste kind meer rechten gaf dan aan de andere kinderen van het gezin. Dit speelde vooral een rol in het feodaal stelsel. Het eerstgeboorterecht werd over het algemeen slechts toegepast op leengoederen. Eng. *primogeniture*.
- **Eeuwig Edict** (het) edict uitgevaardigd door Albrecht en Isabella in 1611. Artikel 20 van het Eeuwig Edict verplichtte de schepenen ertoe om over een afschrift van de parochieregisters te beschikken. De maatregel werd echter niet overal opgevolgd.

- **Ephemera** eenmalige drukwerken. Deze kunnen van betekenis zijn voor biografische gegevens omwille van het naammateriaal.
Bib – ‘An education in ephemera (themanummer)’, *Family History Montly* (FHM), mei 2010.
- **Ego** (het, -’s) (Lat.) ik; persoon van waaruit de verwantschap begint te tellen.
- **~document** (het) document over persoonlijke gebeurtenissen of levenservaringen. Voorbeelden zijn brieven en dagboeken.
- **Eigendomsrecht** (het) bezitsrecht; copyright; er bestaat geen eigendomsrecht betreffende de gegevens in een genealogie en/of kwartierstaat “*Personne n’est propriétaire de son arbre!*” Iedereen die afstamt van een bepaalde persoon kan de gevonden gegevens in zijn of haar genealogie verwerken, wat natuurlijk niet betekent dat men iemands publicatie zomaar mag kopiëren. Niemand kan het recht opeisen eigenaar of bezitter te zijn van de primaire gegevens van om het even welke persoon uit het verleden. Wie een genealogie publiceert, stelt eigenlijk de primaire gegevens ter beschikking van iedereen. Degene die ze overneemt, loopt wel het risico verkeerde informatie op te nemen. Bij hem of haar ligt de verantwoordelijkheid om de gegevens te toetsen aan de bronnen en een controle uit te voeren.
- **Eigengoed** (het) vrijgoed, *allodium* →.
- **Eigenschapsnaam** (de) familienaam afgeleid van een persoonskenmerk, bv. gestalte (De Corte), kleur van haar (Deswarte), kaalhoofdigheid (Caluwaert), ogen (Bruynooghe) of karaktereigenschap (Goegebeur) enz.
- **Eiser** (de, -s) persoon of partij die een proces aanspant.
- **Electorale bron** (de) bron met betrekking tot kiesrecht, kiezers, gekozenen, kieswetgeving →. Vooral in het gemeentearchief; genealogisch zijn de kiezerslijsten → heel belangrijk.
Bib – ‘Bronnen betreffende de verkiezingen’, in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 81-87.
- **Emancipatie** (de) 1) gelijkstelling voor de wet (bijvoorbeeld van mannen en vrouwen); 2) meerderjarig verklaren van een wees. Zie mondigheid →.
- **Embargo** (het, -s) openbaarheidsbeperking; bv. bij het publiceren van gegevens door interviews verkregen. Een schriftelijk vastgelegde toestemming vooraf kan een embargo voorkomen, maar dit kan ook mensen afschrikken.
- **Emblemata** verzamelnaam voor een afbeelding met een didactische betekenis (een plaatje bij een plaatje).
- **~boek** (het) boek met zinnebeeldige prenten, voorzien van korte verklarende teksten en bijrijmde uitleggingen. Emblemata speelden van de 16de tot de 18de eeuw cultuurhistorisch een belangrijke rol.
- **Emblematiek** (de, geen mv.) studie en gebruik van emblemata.
- **Emigrant** (de, -en) uitwijkeling, iemand die zich in het buitenland vestigt. Soms moet de genealoog zoeken naar familieleden die uitgeweken zijn, bv. naar Canada of de Verenigde Staten. Ook naar Frankrijk emigreerden veel Belgen in de 19de en 20ste eeuw. Voor de 16de eeuw is er vooral de emigratie naar de Noordelijke Nederlanden. Het best zoekt men eerst de bronnen op in het land van herkomst. Voor de afstammelingen van deze emigranten moet men zich vertrouwd maken met het land waarin de emigrant terechtkomt. Ant. immigrant.
Bib – L. BEELEN-DRIEHUIZEN, J.H. KOMPAGNIE, *Onderzoeksgids landverhuizers, aanwijzingen voor het doen van onderzoek naar emigranten en transmigranten (2de kwart 19^e eeuw-1940)*, Den Haag, 1996.
A. COTTAER (red.), *Van over de grens. Gids voor lokaal historisch onderzoek naar immigratie in Nederland*, Utrecht, 1988.

J. VANDERHAEGHE, 'Emigranten naar Amerika', in: *VS*, 27 (1991).

De website van het *American Family Immigration History Center* (AFIHC) stelt een database ter beschikking: www.ellisland.org

- **~enlijst** (de) passagierslijst, lijst van emigranten.
- **Emigratie** (de) uitwijking. Zie ook emigrant →, migratie →. Voor onze gewesten was de emigratie in de 16^e eeuw naar het noorden, maar ook naar Engeland en Duitsland heel gevolgrijk voor onze streken.
Bib – G. ASAERT, 1585. *De val van Antwerpen en de uittocht van Vlamingen en Brabanders*, Tielt, 2004.
J. BRIELS, *De Zuidnederlandse immigratie 1572-1630*, Haarlem, 1978.
J. DESREUMAUX, *Leidens weg op*, Roeselare, 1992.
Het beloofde land. Acht opstellen over werken, geloven en vluchten tijdens de XVIe en XVIIe eeuw, Dikkebus-Ieper, 1992.
R. VAN ROOSBROECK, *Emigranten. Nederlandse vluchtelingen in Duitsland (1550-1600)*, Leuven, 1968.
- **~boek** (het) emigrantenindex, alfabetische namenlijst van passagiers met opgave van leeftijd, plaats van oorsprong, volgnummer van het schip en plaats van aflevering van het paspoort. Bv. RA Antwerpen, Register van uitwijking, nr. 1.
- **~lijst** zie emigrantenlijst.
- **Endogamie** (de) het onderling huwen van leden van eenzelfde stam. Men spreekt van standsendogamie wanneer men uitsluitend binnen de eigen stand trouwt; geografische endogamie als men binnen de eigen regio een huwelijkspartner zoekt. Syn. autogamie. Ant. exogamie →.
- **Engelenmis** (de) uitvaartmis voor kinderen tot zeven jaar. De priester droeg de witte liturgische gewaden. De bidprentjes hebben een lichtblauwe rand.
- **Enkwest** (het) onderzoek, enquête. In het gerechtelijke archief vindt men registers van enkwesten (enquesten).
- **Epidemie** (de, -ën) het optreden van een besmettelijke ziekte die zich zeer snel uitbreidt, om na enige tijd weer geheel of bijna geheel te verdwijnen. Meer dan oorlog en hongersnood eisten epidemieën in het ancien régime een zware tol. Onder de noemer van pest → werden ook andere besmettelijke ziekten geklasseerd.
Bib – I. DEVOS, *Allemaal beestjes. Mortaliteit en morbiditeit in Vlaanderen 18de-20ste eeuw*, Gent, 2006, p. 26.
- **Episcopaat** (het) groep bisschoppen die één geheel vormen, bv. de gezamenlijke bisschoppen van een land.
- **Epitaaf** (de, epitafen) grafscript, grafsteen. Syn. epitafium, memorietafel.
- **Erasmushuis** museum in Anderlecht. Er wordt een deel van het archief van de Sint-Pieteren-Sint-Guidokerk bewaard.
- **Ereteken** (het, -en, -s) eervol onderscheidingsteken, vooral burgerlijk ereteken verleend bij het toekennen van een bepaalde orde, bv. de Leopoldsorde, de Kroonorde. Er zijn militaire eretekens, oorlogseretekens, eretekens voor landbouw en industrie, arbeidseretekens. De bijhorende diploma's vindt men tussen de familiepapieren. Zie ook Faleristiek →.
Bib – H. VANNOPPEN, 'Orden en eretekens van het Nieuwe regime', in: *OH*, 57 (2004), nr. 1, p. 35-55.
J.-P. MIR, *Reconnaitre les décorations*, Parijs, 2006.
De Nationale Orden en Eretkens, Heule, 1972.
- **Erfelijke mutatie** (de) mutatie in de voortplantingscellen, die wordt doorgegeven aan een

volgende generatie.

- **Erfelijkheid** (de) doorgaans wordt onderscheid gemaakt tussen de juridische en de biologische erfelijkheid. Bij het juridisch begrip gaat het om de erfenis, het doorgeven van het patrimonium van een overledene aan zijn nakomelingen. Bij de biologische erfelijkheid heeft men het over het doorgeven van biologische specifieke kenmerken van de ene generatie aan de volgende. Syn. heredititeit.
- ~**sleer** (de) genetica →.
- ~**sonderzoek** (het) onderzoek of iemand (aanleg voor) een bepaalde erfelijke aandoening heeft.
- **Erfenis** (de, -sen) wat iemand van een overledene erft. Syn. erfdeel, nalatenschap, erfgoed.
- ~**aangifte** (de) aangifte en verdeling van de nalatenschap. Syn. successieakte.
Bib – J. BEKERS, *Erfenisaangiften als bron voor de studie van de sociale geschiedenis. Het Antwerpse in 1820 en 1860*, licentiaatsverhandeling, Leuven, 1964.
- ~**recht** (het) successierecht.
- **Erfgenaam, erfgename** (de, -namen) iemand op wie een nalatenschap of een deel ervan overgaat. Syn. legataris. Collaterale of laterale erfgenamen zijn erfgenamen in de zijlinie. Natuurlijke erfgenamen zijn erfgenamen vanwege familiebetrekkingen.
- **Erfgoedcentrum** (het, -a) erfgoedhuis →.
- **Erfgoedconvenant** (de, -s) overeenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en het lokale bestuursniveau met het oog op de uitbouw van een duurzaam en integraal cultureel-erfgoedbeleid.
- **Erfgoeddag** (de) de Erfgoeddag (opvolger van het Erfgoedweekend) brengt een groot aantal instellingen en verenigingen op de been rond één welbepaald thema en lokt tienduizenden bezoekers naar tal van erfgoedevenementen.
www.erfgoeddag.be
- **Erfgoedhuis** (het) centrale plaats voor de erfgoedzorg in een gemeente, soms belast met plaatselijk archief en documentatie en vergaderplaats voor de erfgoedverenigingen.
Bib – H. VANNOPPEN, 'Het concept 'Erfgoedhuis': een noodzaak voor elke gemeente? Het Erfgoedhuis Kortenberg als casus', in: *Mores*, 7-4 (2006), p. 15-22.
- **Erfgoedorganisatie** (de) instelling of vereniging die de zorg voor, het bewaren van en het ontsluiten van een of andere vorm van erfgoed als doelstelling heeft.
- **Erflater** (de, -s) iemand die enig bezit als erfenis nalaat. Syn. testateur of testator.
- **Erflating** (de) het nalaten van bezit; het nagelaten bezit zelf. Syn. legaat.
- **Erfopvolging** (de) opvolging van een overledene in diens goederen, rechten en verplichtingen. Syn. successie. Er is de wettelijke erfopvolging (*ab intestato* of bij versterf) en de testamentaire erfopvolging.
- **Erfpacht** (de, -en) pacht waarvan de duur niet aan het leven van de pachter verbonden is; het in gebruik en genot afstaan van een onroerend goed tegen betaling van een jaarlijkse pacht, veelal voor een tijd van 99 jaren.
- **Erfrecht** (het) al de regels die de overgang bepalen van het vermogen van een overleden persoon op een of meer nog levende personen. Dit kan ofwel gebeuren volgens de wet (of vroeger de gewoonte) ofwel bij testament. In dit laatste geval gebeurt de erfopvolging volgens de wil van de overleden persoon.
- **Erfrente** (de, -n) vaste (meestal jaarlijkse) rente die niet met de dood van de renteheffer vervalt.

- **Erfstelling** (de, -en) aanwijzing als erfgenaam. Erfstelling over de hand is een erfstelling met bepaling dat de erfenis na de dood van de erfgenaam aan een aangewezen persoon (de verwachter) zal komen.
- **Erfstuk** (het, -ken) voorwerp van (enige) waarde dat al sinds meer dan een geslacht familiebezit is.
- **Essex Society for Family History** genealogische vereniging in Engeland met eigen tijdschrift en documentatiecentrum. Via hun website kan men andere genealogische verenigingen in Engeland terugvinden. www.esfh.org.uk
- **Estimatie** (de) raming, schatting. Lat. *taxatio, aestimatio*, Fr. *estimation, taxation*, Eng. *estimation*, Du. *Schätzung, Taxierung*.
- **Etat présent de la noblesse belge (EPN)** gepubliceerd overzicht van de Belgische adel, verschenen van 1971 tot 1983, 26 dln.
- **Etat présent de la noblesse du royaume de Belgique** gepubliceerd overzicht van de Belgische adel, verschenen van 1960 tot 1970, 22 dln.
- **E-thesis** licentiaatsverhandelingen (mastertheses) die beschikbaar zijn via internet. www.thesis.net
- **Etnografie** (de) beschrijvende volkenkunde.
- **Etnologie** (de) synoniem voor culturele antropologie, volkenkunde; nu vooral als synoniem voor volkscultuur, de cultuur van het dagelijks leven.
Bib – J. CHALLONER, *1001 uitvindingen die onze wereld veranderd hebben*, Kerkdriel, 2011.
T. DEKKER, H. ROODENBURG, G. ROOIJAKKERS, *Volkscultuur. Een inleiding in de Nederlandse etnologie*, Nijmegen, 2000.
Alledaags is niet gewoon. Reflecties over volkscultuur en samenleven, Brussel, 2000.
P. GIELEN, *De onbereikbare binnenkant van het verleden. Over de encenering van het culturele erfgoed*, Tiel-Leuven, 2007.
M. JACOBS, G. ROOIJAKKERS, 'Een onbeschaamde blik. Etnologie, volkscultuur, erfgoed en dagelijks leven', in: *cULTUUR. Tijdschrift voor etnologie*, 1-1 (2005), p. 3-21.
- **Etnoloog** (de) cultureel antropoloog. De vrouwelijke variant is etnologue (de).
- **Etymologie** (de) tak van de taalwetenschap die de oorsprong en de geschiedenis van de woorden opspoort. Syn. woordafleidkunde.
Bib – HGV, p. 254.
F. DEBRABANDERE, *West-Vlaams etymologisch woordenboek. De herkomst van de West-Vlaamse woorden*, Amsterdam-Antwerpen, 2002.
F. DEBRABANDERE, *Brabants etymologisch woordenboek. De herkomst van de woordenschat van Antwerpen*, Brussel, Noord-Brabant en Vlaams-Brabant, Zwolle-Leuven, 2010.
F. DEBRABANDERE, *Oost-Vlaams en Zeeuws-Vlaams etymologisch woordenboek*, Amsterdam-Antwerpen, 2005.
M. PHILIPPA, F. DEBRABANDERE, A. QUAK, *Etymologisch woordenboek van het Nederlands. A-E.*, Amsterdam, 2003.
www.etymologie.nl
A.A. WEIJNEN, *Etymologisch dialectwoordenboek*, Den Haag, 2003.
- **Eugenetica** (de) wetenschap van de erfelijke factoren, waarvan een selectie kan leiden tot een beter en gezonder nageslacht. De leer betreffende verbetering van het ras door teeltkeus (met betrekking tot dieren of planten). De idee dat menselijke rassen kunnen verbeterd worden door middel van eugenetica leidde tot vreselijke misbruiken in nazi-Duitsland.
Bib – J. NOORDMAN, *Om de kwaliteit van het nageslacht. Eugenetica in Nederland 1900-1950*, Am-

- sterdam, 1989.
- **Eureka** genealogisch informatiesysteem van het Nationaal Centrum voor Familiegesciedenis in Merksem.
 - **Ex libris** (het, -sen) een ex libris in een boek is een tekening, gravure, gewoonlijk op een etiket dat de eigenaar van het boek aanduidt. Deze ex librissen zijn heel persoonlijk (in tegenstelling tot een familiewapen) en verwijzen naar de betekenis van de familienaam, naar karaktertrekken, naar hobby's of eventueel naar het familiewapen van de bezitter. In Sint-Niklaas is een internationaal ex libriscentrum.
 - **Exogamie** (de) huwelijk buiten de stam. Het verbod op huwen binnen de groep wordt exogamie genoemd. Ant. endogamie → waar de regel geldt dat men binnen de groep moet trouwen.
 - **Expeditie** (de) 1) afschrift van een akte op gezegeld papier; 2) afschrift van een vonnis of enige andere wettelijke beschikking.
 - **Exploitatierkening** (de) (archiefterm) staat waarin de omzet over een bepaalde periode wordt vergeleken met de in die periode gemaakte kosten, om de brutowinst of het brutoverlies te kunnen bepalen. De exploitatierkening bevat alleen debet- en creditposten die direct betrekking hebben op de productie van goederen. Komt praktisch uitsluitend voor bij grotere bedrijven die een gereed product fabriceren.
 - **Extimeren** taxeren, schatten.

- **Facebook** van oorsprong Amerikaanse sociale netwerksite die in eerste instantie gebruikt werd door studenten, scholieren en werknemers, maar stilaan uitgebreid werd over de hele wereld. Opgericht in 2004 door Mark Zuckerberg. Sinds 2008 is er ook een Nederlandstalige versie. Ook genealogen maken gebruik van Facebook om te communiceren. Familiekunde Vlaanderen heeft bijvoorbeeld ook een Facebook-groepspagina waarbij iedereen kan aansluiten.
- **Facit** (Lat.) letterlijk ‘maakt’; uitkomst van een berekening, som.
- **Factum** (Lat.) Het gebeurde, feit, daad, handeling.
- **Factit** (het, -en) (Mnl.) misdaad bestaande uit opzettelijke slagen en verwondingen.
- **~waarheid** (de, -waarheden) gerechtszitting in het ancien régime waarbij de mannelijke inwoners (van een dorp, een heerlijkheid) moesten bijeenkomen om te getuigen over begane ‘faicten’. Zo konden op vordering van de Kortrijkse hoogbaljuw de Kortrijkse schepenen ergens in de kasselrij Kortrijk ‘faictwaarheden’ houden teneinde het bewijs te leveren van een ‘faict’. Deze ‘faictwaarheden’ werden genotuleerd in ‘registers van waarheden’, ook de namen van de getuigen.
- **Faillissement** (het) toestand waarbij iemand na vaststelling door de rechtbank niet meer in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen en waarbij om die reden beslag gelegd wordt op zijn bezittingen. Faillissementen zijn in België een onderdeel van het handelsrecht.
- **Faleristiek** (de, geen mv.) wetenschap die zich bezighoudt met orde- en onderscheidingstekens. Zie eretekens →.
Bib – E. HENNING, D. HERFURT, Orden & Ehrenzeichen. Handbuch der Phaleristiek, Köln, 2010.
- **Familia** (de) (Lat.) 1) huis, in de zin van geslacht; 2) allen die tot een huis(houding) behoren; ook ‘dienstbaren’ of ‘dienstpersoneel’. In de middeleeuwen had *familia* ook de betekenis van alle horige boerengezinnen van een bepaalde heer: de seigneur en zijn *familia*.
- **Familiaal erfgoed** (het) alle erfgoed dat familiaal gerelateerd is. Via dit familiaal erfgoed erven we bepaalde waarden en gedragspatronen. De plaats die je inneemt in het gezin (jongste, middelste, oudste ...) is hiervoor voor een deel verantwoordelijk. Het familiaal erfgoed bepaalt dus voor een groot stuk wie je bent. Naargelang de context kan men onder familiaal erfgoed zowel materiële als immateriële zaken verstaan die in de familie doorgegeven worden. Materieel is bv. het familiaal patrimonium → maar ook kleinere dingen met een bepaalde gevoelswaarde. Bij de immateriële dingen horen vaste tradities binnen de familie, zoals een familieverhaal dat doorgegeven wordt over verschillende generaties heen.
- **Familiaal patrimonium** (het) het geheel van zowel roerende als onroerende goederen dat van generatie op generatie wordt overgedragen, soms ook familiaal erfgoed genoemd.
- **Familie** (de, -s) 1) gehuwde man en vrouw met hun kinderen (Fr. *famille conjugale*, Eng. *nuclear family, conjugal family*) komt overeen met het Nederlandse woord ‘(kern)gezin’. Thans zijn er

naast de huwelijken ook de geregistreerde partnerschappen; 2) de ruimere kring van bloed- en aanverwanten (Eng. *extended family*). In de West-Europese traditie worden tot de familie gerekend, uitgaande van het kind, behalve het eigen gezin, de grootouders, de broers en zusters van vader en moeder met hun huwelijkspartners, ooms en tantes, neven en nichten.

Bib – M. COTTIAS, L. DOWNS, C. KLAPISCH-ZUBER (voorwoord J. LE GOFF), *Le corps, la famille et l'état. Hommage à André Burguière*, Rennes, 2010.

J. GOODY, J. THIRSK, E.P. THOMPSON, *Family and Inheritance. Rural Society in Western European 1200-1800*, Cambridge, 1976.

F. QUÉRÉ, *La famille*, Paris, 2007.

M. DRAKE, *Time, family and community. Perspectives on family and community history*, Oxford, 1994.

M. SEGALEN, *Sociologie de la famille*, Parijs, 2000.

- **~advertentie** (de, -s) advertentie in de krant om geboorte, huwelijk of overlijden kenbaar te maken.
- **~album** (het) album met of voor familiefoto's. Dit album wordt ook gebruikt voor het bewaren van genealogische gegevens en familiepapieren. Syn. familieboek.
Bib – J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners. Een familiealbum over vier generaties', in: *VS*, 42 (2006), p. 481-488.
- **~annonce** (de, -s) aankondiging van een familiegebeurtenis (geboorte, huwelijk). Je kunt hiervan uitgebreide verzamelingen vinden in de genealogische documentatiecentra.
- **~archief** (het, -archieven) archief gevormd door een familie, meestal door verschillende generaties ervan. Heel dikwijls gaat het om adellijke families of tenminste families die bezitter waren van heerlijkheden of lenen. Het archief van deze heerlijkheden is dan ook soms in deze familiearchieven terug te vinden, naast de meer persoonlijke documenten. Soms laten de eigenaars een familiearchief in het Rijksarchief deponeren of ze staan het gewoon af. Het spreekt vanzelf dat familiearchieven voor genealogen heel belangrijk kunnen zijn. Sommige rijksarchieven zijn bijzonder rijk aan familiearchieven (ARA, RA Gent, RA Brugge, RA Kortrijk, e.a.).
Bib – 'Bronnen uit het familie- of persoonsarchief', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriëlearchieven*, Gent, 2000, p. 304-305.
E.P. DE BOOY, G.M.W. BUITENBERG, *Zorg voor het familiearchief. Wenken voor de ordening, bewaring en bestemming van persoons- en familiearchieven*, Houten, 1995.
P. VAN DEN EECKHOUT, M. D'HOORE, 'Persoonsarchieven en familiearchieven', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1071-1151.
- **~betrekking** (de) betrekking van verwantschap. Syn. connectie, familierelatie, verwantschapsbetrekking; bloedverwanten.
- **~bibliotheek** (de) bibliotheek die aan een familie toebehoort (bv. de bibliotheek van de familie de Bethune in Marke); ook syn. voor familiearchief.
- **~bijbel** (de) bijbel waarin familiegegevens als geboorte, overlijden en huwelijk van familieleden werden genoteerd; vooral in protestantse families wordt een exemplaar van de bijbel soms gedurende meerdere generaties doorgegeven.
- **~bijeenkoms**t (de) samenzijn, vergadering van een familie, familiedag →.
- **~dag** (de, -en) familiebijeenkoms op een bepaalde dag, familiereünie. Dit gebeurt meestal in een van de woonplaatsen van de voorouders.
Bib – J.-L. BEAUCARNOT, 'Comment organiser et réussir une réunion familiale?', in: *RFG*, 21 (1999), nr. 121, p. 32-33.

K. DE LILLE, *De familiebijeenkomst. Techniek en organisatie van een familiedag*. Samenvatting referaat VVF-congres 1969.

K. DE LILLE, 'Techniek van de ontmoetingsdag', in: *VS*, 7 (1971), p. 53-56.

C. HERVIS, 'Votre cousinade clés en main', in: *RFG*, 29 – nr. 172 (2007), p. 11-14.

D. LE DU, *Le guide pratique de l'organisateur de Cousinades et Rassemblements familiaux*, Revigny-sur-Ornain, 2000.

J. MISSOFFE, *Organiser une cousinade*, Parijs, 2005.

- **~document** (het) familiepapieren →.
- **~dossier** (het) dossier met documentatiemateriaal, papieren, documenten betreffende een persoon in een familiearchief of een hele familie.
- **~drukwerk** (het) niet-zakelijk drukwerk als geboortekaartjes, rouwbrieven, bidprentjes, communieprentjes, gedachtenissen, eremissen, enz.
- **~fotografie** (de) foto's betreffende de familie, zoals foto's van viergeslachten, portretfoto's, bruiloften, jubilea, familiefeesten, familiebijeenkomsten enz. Zie ook familieportret →.

Bib – J. COPPENS, K. VAN DEUREN, P. THOMAS, *Stijn Streuwels Fotograaf*, Gent-Brussel, 1994.

- **~gebeurtenis** (de, -sen) belangrijke gebeurtenis in een familie of gezin.
- **~geheim** (het, -en) zie psychogenealogie →, Fr. *secrets de famille*.
- **~geschiedenis** (de, -sen) verhalende genealogie. Bij de familiegeschiedenis worden niet alleen primaire maar ook secundaire gegevens verwerkt tot een verhaal over de familie: herkomst, betekenis van de familienaam, verspreiding; de onderlinge verwantschappen van de personen worden aangetoond en van de vermelde personen worden zoveel mogelijk biografische gegevens verschaft. Het lezen van enkele goede familiegeschiedenissen is een goede start om zelf een familiegeschiedenis te schrijven.

Eerder recent is 'familiegeschiedenis' of 'familiekunde' de term 'genealogie' gaan verdringen. Veel genealogische verenigingen geven dan ook de voorkeur aan familiegeschiedenis omdat hier meer de nadruk wordt gelegd op een verhalende geschiedenis van de familie en minder op een reeks namen en data (de zogenaamde graatgenealogie). In een familiegeschiedenis worden de familieleden veel meer in hun historische, geografische en sociale context geplaatst. Tevens worden ook hun activiteiten en het dagelijkse leven beschreven. Syn. familiekunde. Fr. *l'histoire des familles* (niet verwarren met *l'histoire de la famille*), Eng. *Family history*, Du. *Ahnenforschung*.

Bib – Uit de ontelbare voorraad 'goede' familiegeschiedenissen kiezen we er enkele die als model kunnen dienen:

V. ARICKX, *Judocus Arickx en zijn nakomelingen ca. 1575-2000. Vier eeuwen familiegeschiedenis*, Handzame, 2007.

E. DE BETHUNE, *Les Bethune sous l'ancien régime*, OGHB, recueil, 56, Bruxelles, 2005.

E. DE RIDDERE, *Histoire de la famille Van Ackere, Tablettes des Flandres*, recueil 3, Brugge, 1952.

P. DONCHE, *Geschiedenis & genealogie van de familie Donche 1365-2004*, Berchem-Antwerpen, 2004, 2 dln.

H. DOUXCHAMPS, *La famille Douxchamps. Histoire sociale et professionnelle d'une famille namuroise*, Brussel, 1973.

H. DOUXCHAMPS, *La famille de la Kethulle*, OGHB, recueils 44-46, 3 dln.

P. HUYS, *Huys is de naam. Aangename kennismaking! Vier eeuwen familiegeschiedenis 1600-2000 (Geluwe, Wervik, Menen, Ledegem, Deinze)*, Drongen, 2001.

P. LANSSENS, *Geschiedenis van de Lanssens – Lansens – Lanssen – Lansen – Lamsens 1460 – 2003*, Sint-Michiels, 2003.

J. ROELSTRAETE, *De familie Dugardyn, weleer du Gardin alias Van den Bogaerde 1345-1981*, Brugge,

1981.

J. ROELSTRAETE, *De familie Steverlynck. Tien generaties familiegeschiedenis (1600-1900) en markante figuren in de jongste generaties*, Kortrijk, 2010.

G. VAN CANNEYT, *De familie Van Canneyt – Vancanneyt – Canneyt. Vijf eeuwen geschiedenis 1500-2000*, Koksijde, 2003.

E. VAN HOONACKER, *Geschiedenis van het geslacht Van Hoonacker, Vanhoenacker(e)*, Kortrijk, 1964.

Verloren land. Elke familie heeft zijn geheimen, Leuven, 2009. Elf oorlogsverhalen verteld door bekende Vlamingen in het gelijknamige tv-programma op Canvas.

- ~**graf** (het) eigen stuk grond op een kerkhof, bestemd om er de leden van een familie bij elkaar te begraven.
- ~**historisch** betrekking hebbend op, behorend tot, uit het oogpunt van de familiegeschiedenis.
- ~**kelder** (de) gemetseld familiegraf.
- ~**kunde** (de) in Vlaanderen gebruikelijk woord voor familiegeschiedenis →, genealogie →.
- ~**kunde Vlaanderen (FV)** vroeger SVVF en VVF; tot 1 oktober 2011 was Familiekunde Vlaanderen de koepelorganisatie van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (VVF) en het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek in Handzame (VCGH). Sedert 1 oktober 2011 heeft het VCGH zich ingeschakeld binnen VVF als documentatiecentrum. Tegelijk heeft VVF een naamswijziging ondergaan naar Familiekunde Vlaanderen. Sindsdien is er slechts één vereniging in Vlaanderen die als kennisknooppunt en aanspreekpunt fungeert voor iedereen die belangstelling heeft voor familiegeschiedenis. FV is sinds 1 januari 2012 door de Vlaamse Overheid erkend binnen het Cultureel-erfgoeddecreet als landelijke cultureel-erfgoedorganisatie voor volkscultuur.

Familiekunde Vlaanderen vertrekt vanuit de gedachte dat iedereen recht heeft de eigen familiegeschiedenis te kennen en ondersteunt, stimuleert en promoot alle onderzoek op genealogisch en heraldisch vlak in Vlaanderen en in het hoofdstedelijk gewest. FV ontsluit, verzamelt en bewaart in een aantal grote en kleine documentatiecentra familiale documentatie. FV beschikt over gespecialiseerde bibliotheken, indexeert en digitaliseert archiefbescheiden, publiceert cursussen en handleidingen en richt voordrachten en lessenreeksen in. Verder organiseert FV workshops en congressen en neemt ze deel aan erfgoedprojecten. Tijdschriften: *Genealogie en Heraldiek in Vlaanderen* en *Vlaamse Stam. Tijdschrift voor familiegeschiedenis*.

www.familiekunde-vlaanderen.be

~**naam** (de, -namen) geslachtsnaam. In onze contreien is de familienaam al in de 14de eeuw ingeburgerd. De mode om een familienaam te geven, kwam via Frankrijk overgewaaid vanuit Italië (reeds in 12de eeuw). De familienaam kwam tot stand via de voornaam van de vader of moeder, om een verwantschap weer te geven, om een beroep of bezigheid weer te geven, om een eigenschap weer te geven (eigenschapsnamen, bijnamen) of om de herkomst of woonplaats aan te duiden (adres- en herkomstnamen). Zie ook Naamkunde →.

www.familienaam.be

www.familienaam.nl

www.geopatronymie.com (voor Frankrijk)

www.verwandt.de (voor Duitsland)

- ~**namenbank** (de) Nederlandse databank met familienamen van het Meertensinstituut.

www.meertens.knaw.nl/nfb

- ~**netwerksite** Bij een familienetwerksite brengt men online je familiegegevens op een website en houdt aldus je gegevens bij.

- Bib – R. VAN DRIE, 'Online familienetwerken', in: *Genealogie*, 15-3 (2009), p. 86-89.
- ~**onderzoek** (het) genealogie →.
 - ~**organisatie** (de) familievereniging → of -stichting.
 - ~**overlevering** (de) overlevering betreffende gebeurtenis in een familie; familietraditie.
 - ~**papieren** (de) documenten die in de familie bewaard worden. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen papieren met een officieel karakter (uittreksels BS, identiteitskaarten, notariële akten, trouwboekjes) en documenten van familiale of privéaard (geboortekaartjes, communieprentjes, trouwbrieven, rouwbrieven, bidprentjes, brieven, rekeningen, enz.).
Bib – M. PROVENCE, *Classer les papiers de famille*, Paris, 2004.
J. NIEUWENHUIJSE, 'Zorg voor het familieverleden. Tips voor de materiële verzorging van oude documenten en foto's', in: *Genealogie*, 15-1 (2009), p. 12-13.
 - ~**periodiek** (de) familietijdschrift →.
 - ~**portret** (het) portret van een familielid uit een vroegere generatie; portret van een groep uit de familie. Er bestaan genealogische programma's om individuen nader te identificeren op een familieportret.
Bib – K. KORNAAT, 'Geschiedenis onder handbereik. De familiefoto als historische bron', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 347-383.
F. LAARMAN, 'Familieportretten in de Gouden Eeuw', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 285-298.
 - ~**raad** (de, -raden) raad bestaande uit zes bloed- of aanverwanten (drie aan moeders- en drie aan vaderszijde) van minderjarigen. Deze raad werd door de rechter gehoord vóór het nemen van beslissingen betreffende minderjarigen, bv. inzake voogdijvoorziening. De overblijvende ouder werd door de wet aangewezen als voogd en werd gecontroleerd door de familieraad. Het ging vooral om het goederenbeheer. Sinds de nieuwe voogdijwet van 29.3.2001 wordt meer rekening gehouden met de minderjarige en werd de familieraad afgeschaft. De vrederechter is nu de organisator en controleur van de voogdij. De voogdij valt alleen nog open bij overlijden van beide ouders. De vrederechter wijst de voogd aan. De wezen kunnen nu vanaf 12 jaar betrokken worden bij beslissingen i.v.m. voogdij.
 - ~**recht** (het) de (regeling van) rechtsbetrekkingen die voortvloeien uit het familieverband. Het familierecht is een onderdeel van het privaatrecht. Het behandelt zaken als afstamming, adoptie, ouderlijk gezag, voogdijgezag, pleegvoogdij, verlatenverklaring, jeugdbescherming en ontvoogding. Behoren verder tot het familierecht: hetgeen betrekking heeft op huwelijk, echtscheiding, scheiding van tafel en bed, buitenhuwelijkse tweerelatie, verwantschap, levensonderhoud en omgangsrecht.
Bib – P. SENAEVE, *Compendium van het Personen- en Familierecht*, Leuven-Amersfoort, 1991.
R. DILLEMANS, A. DE MOOR, *Wegwijs recht*, Leuven, 2000.
 - ~**rechtelijke betrekking** juridische familierelatie; ontstaat bv. tussen ouder en kind door geboorte of adoptie en wordt geformaliseerd door de geboorteakte. Tussen een man en vrouw of tussen partners ontstaat een familierechtelijke betrekking na het vastleggen van de relatie in een officiële akte (huwelijksakte of geregistreerd partnerschap).
 - ~**register** (het) naam die in Nederland gegeven wordt aan het trouwboekje.
 - ~**reünie** (de, -s) bijeenkomst op een bepaald tijdstip van een familie, meestal de nakomelingen van een bepaald echtpaar, familiedag. Fr. *cousinade*. Zie familiedag →.
 - ~**ritueel** (het) zie familietraditie →.
 - ~**stichting** (de, -en) familievereniging →.
 - ~**stuk** (het, -ken) voorwerp van zekere waarde dat in de familie bewaard wordt. Voor de be-

schrijving zie materiële cultuur (antiek) met haar overvloedige literatuur. Interessante informatie over waardevolle voorwerpen (bv. zilver) vindt men in catalogi.

- **~tijdschrift** (het, -en) tijdschrift gewijd aan één bepaalde familie, meestal uitgegeven door een familievereniging. Verzamelingen van familietijdschriften worden bewaard in de documentatiecentra van FV (Merksem, Oostende). Wie een familietijdschrift wil beginnen, laat zich best inspireren door een goed model. Zo bood bv. het *Driemaandelijks Tijdschrift van de families/Périodique trimestriel de l'association des familles Meirlevede, Merlevede, Merlevelde* een goed voorbeeld hoe familiegeschiedenis wordt opgesteld (in 2006 verscheen het laatste nummer (nr. 57, 15de jaargang).

Bib - HGV, p. 396.

F.G. GUNDERMAN-SCHOLLEE, *Inventaris familietijdschriften*, Naarden, 1995.

D. LE DU, 'Une grande aventure: le journal de famille', in: *RFG*, 21 (1999), nr. 121, p. 30-31.

R. VAN DRIE, 'Het familietijdschrift', in: *Genealogie*, 5 (1999), p. 95-96.

M. VAN STAPPEN, '20 jaar "De Dobbelsbeker": het verhaal van een familietijdschrift', in: *VS*, 27 (1991), p. 323-329.

- **~traditie** (de) familieoverlevering; wat in een bepaalde familie traditie is. Vele familietradities zijn niet typisch voor één familie, maar wortelen in de geschiedenis van land, streek of groep. Voorbeelden zijn legio: doopsuiker bij de geboorte, Sinterklaasfeest, vis eten op vrijdag, opstappen in de eenmeistoet in socialistische families. Andere tradities zijn gebonden aan overgangsrituelen (geven van feest of geschenk bij eerste menstruatie, plechtige communie of lentefeest). Vooral rond verjaardagen ontstaan typische familietradities.

Bib - L. DE BRUIJN, 'Familietradities en familierituelen', in: *Genealogie*, 15-1 (2009), p. 6-7.

M.-J. WOUTERS, *Sinterklaaslexicon. Sinterklaas van A tot Z*, Haarlem, 2008.

D. GROFFEN, 'Bij ons in de familie', in: *Genealogie*, 15-4 (2009), p. 142-145.

- **~verband** (het) samenhang binnen een familie. In de genealogie komt het er precies op aan het familieverband tussen kind(eren) en ouders te zoeken. Iedere persoon maakt deel uit van de driehoek vader-moeder-kind.
- **~vereniging** (de, -en) vereniging van een aantal familieleden met het oog op het houden van de familie-eenheid, het opstellen en uitgeven van het familieblad, familietijdschrift of familienieuwsbrief.
Bib - L. DE BRUIJN, 'In de schoot der familie', in: *Genealogie*, 14-3 (2008), p. 100-103.
- **~verhaal** (het, verhalen) geschiedenis op kleine schaal, microgeschiedenis. Het verhaal kan gaan over een persoon, maar evengoed over een voorwerp, een object.
- **~verleden** (het) wat in vroegere tijd binnen een familie gebeurd is; familiegeschiedenis →.
- **~wapen** (het) geslachtswapen; reeds in de twaalfde eeuw gebruikten naast de adellijke ook de burgerlijke families een wapen als onderscheidingssymbool. Het voeren van een familiewapen was (is) geen adellijk voorrecht. Wie geen oud familiewapen terugvindt, kan er tegenwoordig zelf een (laten) ontwerpen. Er is geen wet die dat in de praktijk beperkt. Wel zijn een aantal versieringen rond het schild en de helm kenmerkend voor adellijke wapens.
Bib - J.A. DE BOO, *Familiewapens. Kentekens van verwantschap*, Den Haag, 2008.
- **Family History Centers** genealogische centra van the GSU (mormonen).
- **Family Library Belgium Locality Catalogue** catalogus van microfilms met de bijhorende nummers opgesteld door *The Genealogical Society of Utah* is een onmisbaar instrument om de juiste microfilm terug te vinden. De catalogus geeft alfabetisch per gemeente een overzicht van de verfilmd bronnen met verwijzing naar het microfilmnummer. Oude nummers kunnen met behulp van een concordantielijst opgespoord worden.

- **FamilySearch** nieuwe naam voor de *Genealogical Society of Utah* →.
www.familysearch.org
- **Family Tree Magazine** onafhankelijk genealogisch magazine.
www.familytreemagazine.com
- **FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed.** Het steunpunt is een dienstverlenende organisatie die een intermediaire rol vervult tussen het cultureel-erfgoedveld en de overheid en als doel heeft cultureel-erfgoedorganisaties, lokale en provinciale besturen en beheerders van cultureel erfgoed te ondersteunen en de ontwikkeling van het cultureel erfgoedveld te stimuleren met het oog op de doelstellingen, vermeld in het Cultureel-erfgoeddecreet van 23 mei 2008, art. 4. FARO is sinds 1 januari 2008 een samenvoeging van het Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw en Culturele Biografie Vlaanderen vzw.
www.faronet.be
- **Fase** (de, fasen of fases) tijdelijke toestand in de ontwikkeling, stap; elk historisch onderzoek kent vier fasen: de voorbereidende fase, de onderzoeksfase, de evaluerende en de afrondende fase. De voorbereiding bestaat vooral uit het bijeenbrengen van het materiaal thuis en bij familie. Tijdens de onderzoeksfase zoek je bronnen op in archieven, bibliotheken en documentatiecentra. Deze bronnen dienen beoordeeld en geëvalueerd te worden en uiteindelijk komt men in de afrondende fase tot een publicatie.
Bib – G. RENSEN, P. DEN OTTER, *Historisch onderzoek in Overijssel*, Utrecht, 1987.
- **Februari** tweede maand van het jaar. Mnl. sprokkelmaand.
- **Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV)** www.fov.be
- **Fédération Française de Généalogie (FFG)** Franse genealogische koepelorganisatie met meer dan 150 aangesloten verenigingen. www.genefede.org
- **Feestelijk jaar** (het) de feestdagen die in verband staan met volksreligie en soms een verre Germaanse oorsprong hebben. Ze duiden soms een seizoenovergang aan, bv. 11 november = Sint-Maarten (H. Martinus van Tours) en tevens begin van het winterfeest, 24 juni = Sint-Jan en tevens begin van de zomer; 1 oktober = Sint-Bavo alias bamis, 2 februari = O.L.V. Lichtmis enz.
Bib – I. VAN EIJK, *Van Allerheiligen tot Sint-Juttemis. Achtergronden van feestdagen in Nederland & Vlaanderen*, Utrecht-Antwerpen, 1998.
- **FelixArchief** Stadsarchief Antwerpen www.felixarchief.be
Bib – J. DE SOUTER, 'Welkom in het FelixArchief', in: *VS*, 43 (2007), p. 11-13.
- **Feodale bron** (de, -nen) bron in verband met het leenstelsel. Typische feodale bronnen zijn leenbrieven, de *aveu de fief*, leendenombrenten, leenrollen of leenboeken.
Bib – HGV, p. 354-357.
J. DE BEUL, 'De organisatie van een landelijke gemeenschap tijdens het Ancien Régime: de heerlijkheid, het dorp, de kerk', in: *Genealogie & Heraldiek in Vlaanderen*, 1 (2003), p. 473-487.
R. CASTELAIN, 'Heren, heerlijkheden en grondbezit in Outrijve (13de-16de eeuw)', in: *HGOKO*, 41 (2004), p. 243-278.
R. CASTELAIN, 'Het heerlijk regime en het feodaal stelsel in Binnen-Vlaanderen', in: *HGOKO*, 34 (1997), p. 65-105.
M. DE MOOR, R. DEBBAUT, *Aanborgers van de Gemene en Loweiden in Assebroek & Oedelem (1515-1965)*, Brugge, 2003.
G. DUBY, *De drie orden. Het zelfbeeld van de feodale maatschappij 1025-1225*, Amsterdam-Brussel, 1985.
F. GANSHOF, *Qu'est-ce que la féodalité?*, Parijs, 1982.

D. HEIRBAUT, *Over heren, vazallen en graven. Het persoonlijk leenrecht in Vlaanderen ca. 1000-1305*, Brussel, 1997.

H. LAMBRECHTS-AUGUSTIJNS, 'De lijfkoop', in: *VS*, 37 (2001), p. 270-273.

A.J. MENSENS, 'Een rijke bron voor genealogisch onderzoek. Leenkamers', in: *Genealogie*, 4 (1998), p. 97-100.

R. OPSOMMER, 'Omme dat leengoed es thoochste dinc van der weerelt'. *Het leenrecht in Vlaanderen in de 14de en 15de eeuw*, Brussel, 1995, 2 dln.

R. OPSOMMER, Feodaliteit in de late Middeleeuwen, in: *Geschiedenis van Deinze. Deel 3*, Deinze, 2007, p. 113-132.

- **Feodaliteit** (de) leenstelsel → leenroerig stelsel. Syn. feudaliteit, feodalisme.
- **Feodum** (Lat.) leen → . Ant. *allodium*.
- **Fermocratie** (de) term om de macht van de herenboeren aan te duiden (ontleend aan J.P. JESSENNE).

Bib - J.P. JESSENNE, 'Les pouvoirs de fermiers dans les villages d'Artois (1770-1848)', in: *Annales Economie Société - Civilisation*, 1983, p. 702-734.

- **Ferrariskaart** de kabinetskaart van graaf Joseph de Ferraris kwam tot stand in de periode tussen 1770 en 1777. Graaf de Ferraris (° Lunéville 20 april 1726 - † Wenen 1 april 1814) was artilleriegeneraal in dienst van Oostenrijk. Als cartograaf leidde hij de opname en uitvoering van de z.g. Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. Deze kaart op schaal 1:11520 omvat 275 handschriftbladen in kleur en twaalf delen handschriftelijk commentaar. Drie exemplaren bleven bewaard: één in het Kriegsarchiv in Wenen, één in de Topografische dienst van Delft en één in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel. De kaart betekende een mijlpaal in de cartografie van ons land. Ze had in de eerste plaats een militair doel. Hoewel heel hoog aangeschreven door tijdgenoten en historici vertoont de kaart ook fouten. In 1965-1976 werd de Ferrariskaart in A4-bladen heruitgegeven door het Gemeentekrediet. In 2009 kwam een nieuwe uitgave in boekvorm op de markt. Thans is de kaart ook digitaal beschikbaar via de website van de Koninklijke Bibliotheek van België.

Bib - M. BRUWIER, *De cartografie in de 18de eeuw en het werk van graaf de Ferraris (1726-1814)*, Brussel, 1978. (Internationaal colloquium, Spa, 8-11 sept. 1976.)

- **Fidei-commis** (het, -sen) (Lat.) erfstelling → over de hand; elders, waar deze erfstellingen ruimer zijn toegelaten, onvervreemdbaar stam- of familie-erfgoed.
- **Filiaal** (bn.) band tussen ouders en kinderen, bv. filiale onderhoudsplicht.
- **Filiatie** (de, -s) afstamming, afstammingsverwantschap (in rechte lijn). Je filiatie bewijzen uit iemand = aantonen dat je van een bepaalde persoon afstamt.
- **~reeks** (de) stamreeks; in publicaties van genealogieën wordt soms bij ieder individu de filiatiereeks gegeven die dan beperkt wordt tot de voornamen van de rechtstreekse voorouders.
- **Filius, filia** (Lat.) zoon, dochter. De afkorting (respectievelijk f. en fa.) wordt gebruikt om aan te duiden 'zoon of dochter van'. Bijvoorbeeld 'Jan f. Pieter' = Jan zoon van Pieter.
- **Filosofie** (de) 1) wijsbegeerte; 2) wijsgerig stelsel; 3) levensbeschouwing, wereldbeschouwing; 4) mening, denkwijze; 5) studie van de algemene beginselen van een bepaalde tak van kennis: filosofie van het recht, van de taal, van de literatuur (taalfilosofie), waarom dan ook geen filosofie van de genealogie! Heel wat genealogische thema's als identiteit, verbondenheid, generatie, lenen zich daartoe.

Bib - P. NORA (red.), *Les lieux de mémoire*, Parijs, 1997, met o.m. A. BURGUIÈRE, 'La généalogie', p. 3879-3907.

M. SEGALLEN, C. MICHELAT, 'L'amour de la généalogie', in: M. SEGALLEN, *Jeux de famille*, Pa-

rijs, 1991, hfdst. 10.

J. WALDRAM, *Encyclopedie van de filosofie*, Baarn, 1977.

B. WILLIAMS, *Vérité et véracité. Essai de généalogie*, Parijs, 2002.

- **Fiscale bron** (de) bron betreffende de fiscus, belastingsdocument. Zie: belasting →.
Bib – 'Fiscale bronnen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 72-79.
- **Flandre Artois Généalogie** tijdschrift van het *Centre de Recherche généalogique Flandre Artois*, 1 (1976). www.crgfa.org
- **Folium** (Lat., folia) Elk *folium* of blad in een handschrift krijgt maar één nummer (in tegenstelling tot gedrukte, gepagineerde boeken. De voorkant heet recto (r°), de achterkant verso (v°).
- **Folklore** (de) een gedateerde benaming voor volkskunde. Het slaat op de kennis van de zeden, gebruiken en opvattingen van een volk, en tevens ook de verklaring van die verschijnselen.
Bib – K. TER LAAN, *Folklore en volkswijsheden in Nederland en Vlaanderen*, Utrecht-Antwerpen, 2005.
H. LA BARTHE, G. RENOY, *Het grote Feestenboek. Folklore in België*, Zaventem, 1981.
- **Foncier** (het) het deel van een heerlijkheid dat de heer in volle eigendom hield, meestal een grote hoeve die de heer verpachtte aan een landbouwer. Wanneer een heerlijkheid geen *foncier* heeft spreekt men van een vliegende heerlijkheid.
- **Fonds** (het, -en) (archiefterm) een in dezelfde archiefplaats berustende groep gelijksoortige of verwante archieven.
- **Fonds Ephemera** (het) syn. het Fonds Vliegende bladen; onderdeel van de afdeling Handschriften en Kostbare Werken van de Gentse Universiteitsbibliotheek: verzameling van persoonlijke papieren, briefwisseling, stadsrekeningen, procesbundels, staten van goed, bewijsstukken bij allerhande rekeningen. Er is een toegang in de vorm van een alfabetische index op de familienamen, trefwoorden en plaatsnamen. Fr. *Feuilles volantes*. www.lib.ugent.be
- **Fonds Régis** (het) fonds opgericht door ambtenaar Jean-François Régis in Brussel omstreeks 1880 en werkzaam tot 1914. Dit fonds verstreekte financiële steun bij huwelijken en bemiddelde wanneer ouders de toestemming tot het huwelijk weigerden. De originele documenten van dit fonds worden bewaard in het FV-centrum in Merksem.
Bib – P. LANSSENS, *Geschiedenis van de Lanssens ...*, Brugge, 2003, p. 31.
- **Fonds Robert Tanghe** (het) genealogisch archief nagelaten door wijlen Robert Tanghe. Bewaard in de FV-documentatiecentra van de regio's Tielt en Mandel-Leie (kopie). Het bestaat vooral uit de bewerkte parochieregisters per gezin van Tielt (1612/1617 – 1825).
- **Fonds Vliegende Bladen** (het) Fonds Ephemera →.
- **Forismaritagium** in het ancien régime was dit een huwelijk buiten de familia (in de betekenis van de gezamenlijke onvrijen van een domein of eigenaar). Syn. *forismatrimonium*.
- **Formaliteitsregister** (het) register waarin de formaliteit van de registratie wordt genoteerd. Er zijn verschillende soorten: register van openbare burgerlijke akten, register van onderhandse akten, register van gerechtelijke akten, register van aangiften van nalatenschap.
- **Formulierboek** (het) boek met voorbeeldmodellen van (echte) oorkonden. Fr. *formulaire*.
- **Forum** (het, fora, forums) groep mensen die een bepaald onderwerp in het openbaar bespreken en ter discussie stellen; genealogische fora kun je ook op internet vinden.
- **Fotoboek** (het) een fotoboek kan voor allerlei doeleinden gebruikt worden: vakantieboek, verhaal van de trouwdag, levensverhaal, familieboek, jubileumalbum, het verhaal van je buurt of dorp, je familiegeschiedenis. Met de nodige software kan men zelf een album samen-

stellen en laten ontwikkelen.

Bib – R. BEENTJES (red.), *Basisgids. Vertel uw verhaal met foto's en tekst*, Uithoorn, 2009.

- **Fotografie** (de, -ën) techniek waarbij beelden op een gevoelige plaat (chemisch) of op een computerschijf (digitaal) worden vastgelegd. De eerste foto's, vooral portretten, werden omstreeks 1840 gemaakt. De Fransman L.J.M. Daguerre (1787-1851) verbond zijn naam aan een techniek waarbij verzilverde koperplaten werden gebruikt die in jodiumdamp lichtgevoelig werden gemaakt. Na belichting van een plaat werd een positief beeld verkregen op een zil-verachtig, spiegelend oppervlak. Er kon slechts één positief beeld verkregen worden. De Engelsman W.H. Fox Talbot (1800) ontdekte het negatief-positief principe dat toeliet meerdere afdrukken van één negatief te maken. De Fransman A.A. Disdéri nam in 1854 een patent op zijn idee om meerdere opnamen op één plaat te maken. De afzonderlijke positieven van deze plaat hadden betrekkelijk kleine afmetingen (9 x 6 cm). Vervolgens werden deze foto's op kartonnetjes op visitekaartformaat (10,5 x 6,5 cm) geplakt. Vanaf ca. 1870 kwamen ook het grotere cabinetformaat en andere formaten in zwang. In de jaren 1880 kwam ook een nieuw 'directklaar' procédé op, de z.g. ferrotypie, heel goedkoop, maar weinig contrastrijk. In de jaren na 1910 bood de rolfilm ongekende mogelijkheden. Vanaf 1981 verdrong het nieuwe fenomeen van de digitale fotografie de vroegere techniek volledig naar de achtergrond. Ook voor de genealoog biedt de digitale fotografie talrijke voordelen inzake het opslaan en reproduceren van oud beeldmateriaal.

Bib – T. DEHAN, S. SÉNÉCHAL, *Guide de la photographie ancienne*, Parijs, 2008.

H. OLLIVIER, Foto's, in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1261-1294.

M. VAN DEN DORPEL, J.F. KOUSEMAKER, J.W. ZONDERVAN, *Het Nederlandse fotoportret 1860-1915. Een handleiding bij het dateren en bewaren van portretfoto's*, Den Haag, 1989.

- **Fragmentgenealogie** (de) gedeelte van een genealogie, bestaande uit minstens drie generaties.
- **Frankrijk** Federatie: *Fédération nationale des sociétés de généalogie de France*.
www.france-genealogie.org
www.genefede.org

Bib- HGV, p. 137-140.

F. DE MEULENAERE, 'Les sociétés dans le Nord', in: VG, nr. 1 (2004), p. 62-63.

R. ROBINET, 'Les Archives du Nord et les généalogistes', in: *Gedenkboek Michiel Mispelon*, Handzame, 1982, p. 427-429.

S. ROELANDT, 'Les archives départementales du Nord', in: VG, nr. 1 (2004), p. 64-67.

J. ROELSTRAETE, 'Praktische tips voor genealogisch onderzoek in de Franse Nederlanden/ La recherche généalogique dans les Pays-Bas français', in: *De Franse Nederlanden; Les Pays Bas Français*, Jaarboek, 2002, p. 190-199.

- **Franse Revolutie** (de) politieke en sociale omwenteling in Frankrijk, begonnen in 1789, die een einde maakte aan het ancien régime. Hierdoor ontstond een nieuwe samenleving die door de annexatie van onze gebieden vanaf 1794 ook bij ons op tal van gebieden een vernieuwing bracht.

Bib – J. CRAEYBECKX, F. SCHEELINGS, *De Franse Revolutie en Vlaanderen*, Brussel, 1990.

E. DE MAESSCHALK, *Overleden in revolutietijd. Een ooggetuige over het Franse Bewind [1792-1815]*, Leuven, 2003.

J. DE SMET, *Zuid-Westvlaamse tijdschroniek uit de Oostenrijkse en Franse tijd 1761-1814. Het Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier, Assebroek, 1970.*

- **Franse Tijd** (de) periode tussen 1794-1815 in België. Tijdens de Franse Tijd werden de Franse

instellingen en wetten ook in onze gebieden van kracht. Dit heeft tot op heden zijn invloed op de hedendaagse instellingen en op het onderzoek in de archieven.

Bib – C. DEVOLDER, *De Verenigde Departementen onder Frans bewind. De constitutionele instellingen van het Directoire*, Brussel, 1997.

L. FRANÇOIS, 'De "Franse Tijd" en het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden [1794-1830]', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 515-534.

www.1789-1815.com

- **Frater** (Lat.) broeder.
- **Fratie** (de) 1) in de oudheid de benaming voor groepen van aanverwante families in de Griekse staten; (etnol.) exagame helft van een stam; 2) in het Frans is het een aanduiding voor alle broers en zussen die van eenzelfde vader en moeder afkomstig zijn.
- **Funerair** (bn.) behorend bij, betrekking hebbend op begrafenissen, begraven, kerkhoven; men spreekt bv. van funerair erfgoed; funeraire symboliek, funeraire opschriften: grafinschriften →.
- **Fusie** (de) samenvoeging van gemeenten →.

- **Gade** (de) een van een paar; echtgenoot of echtgenote. *Gade en kroost, gade en spruiten* = moeder en kroost.
- **Gallica** de digitale bibliotheek van de Bibliothèque nationale de France. Via internet kan men er ongeveer 1 miljoen documenten raadplegen (boeken, referentiewerken, monografieën, kranten, historische studies e.a.). <http://gallica.bnf.fr>
- **Gallicaanse kerk** (de) systeem in Frankrijk waarbij de Kerk volledig aan de wereldlijke macht ondergeschikt was.
- **Gardiaan** (de) hoofd van een minderbroederklooster.
- **Garnizoenstad** (de) verdedigingsstad, vestingstad gedurende het ancien régime, meestal gelegen aan de grens.
- **Gastarbeider** (de, -s) uit het buitenland afkomstige arbeider, buitenlandse werknemer. In de 19de eeuw vertrokken veel Belgen als gastarbeider naar landen zoals Frankrijk, de Verenigde Staten en Canada. In die context spreekt men eerder van landverhuizers. Zie migratie →.
- **Gearmorieerd** (bn.) van wapenschilden voorzien, geïllustreerd met wapenschilden bv. stambomen, kwartierstaten, stamreeksen.
- **Gebeurtenis** (de, -sen) iets dat gebeurt, feit, voorval, evenement. Veel gebeurtenissen in iemands leven worden officieel vastgelegd in een of andere akte, een familiedocument, een afbeelding (geboorte → geboorteakte; doopsel → doopakte, aankondiging; huwelijk → huwelijksakte, trouwboekje; overlijden → overlijdensakte, rouwbrief, bidprentje; plechtige communie → gedachtenis. Al deze gebeurtenissen vormen een belangrijk onderdeel van de biografische gegevens in een genealogie.
- **Geboorte** (de, -n of -s) een van de primaire gegevens bij genealogisch onderzoek. De geboorte wordt ingeschreven in de geboorteakte (in twee exemplaren) door de ambtenaar van de burgerlijke stand. In België geldt nu als regel dat de geboorte binnen de vijftien dagen moet aangegeven worden bij de dienst van de burgerlijke stand van de geboorteplaats. Ook bij een miskraam na 180 dagen zwangerschap of bij een doodgeboorte geldt de aangifteplicht. In de parochieregisters werd naast het doopsel ook heel dikwijls melding gemaakt van de geboorte. Eng. *birth*, Fr. *naissance*.
- **~adel** (de) adel door geboorte geërfd.
- **~akte** (de) akte van de burgerlijke stand opgesteld bij de geboorte. In de geboorteakte wordt het bestaan van een persoon wettelijk vastgelegd. De akte vermeldt de officiële voornamen en de naam van de boreling, datum en uur van de geboorte, het geslacht, de woonplaats (later: de geboorteplaats (adres), de naam van de ouders indien deze gehuwd zijn, de aangevers en de getuigen (naam, leeftijd, beroep en adres, later geboorteadres)). Is de moeder ongehuwd, dan wordt de naam van de biologische vader alleen vermeld indien hij het kind erkent. De juridische vader kan later na een huwelijk vermeld worden in de kantlijn (kantmelding). Ook

wijziging van de naam of de voornamen krijgt een kantmelding. Levenloos geboren kinderen zijn opgenomen in de overlijdensregisters. Zie BW art. 55, 56 en 57. Eng. *birth record*, Fr. *acte de naissance*.

- **~boom** (de) gebruik om bij de geboorte een boom te planten in de tuin of in een bos.
- **~datum** (de, -data) in de registers van de burgerlijke stand is de datum van de aangifte niet de geboortedatum. Het is daarom van belang de akte volledig te lezen. In de parochieregisters gaat het om doopregisters, waarbij men in het achterhoofd moet houden dat de datum van het doopsel doorgaans niet die van de geboorte is.
- **~grafiek** (de) grafische vormgeving gebruikt bij geboorteaankondigingen. De oudste gedrukte aankondigingen dateren van 1878 tot ca. 1928. Daarna werd het gebruik meer algemeen.
- **~kaartje** aankondiging van een geboorte. Op geboortekaartjes vindt men behalve de naam van de boreling en de naam van de ouders ook de namen van peter en meter, de datum en de plaats van de geboorte. Ook het adres van de ouders wordt meestal vermeld. De traditie van het zenden van geboortekaartjes wordt in Vlaanderen op het platteland populair na de Tweede Wereldoorlog.
- **~moeder** (de) biologische moeder, in tegenstelling tot de opvoedmoeder.
- **~nummer** (het) nummer gegeven naargelang de plaats die een kind in een gezin inneemt. Deze plaats heeft volgens wetenschappers invloed op het gedrag en de persoonlijkheidsontwikkeling.
- **~register** (het) register bij de burgerlijke stand waarin de geboorteakten worden geregistreerd. Het kan ook een kerkelijk register of parochieregister zijn waarin de geboorte en het doopsel werden genoteerd door de pastoor of zijn afgevaardigde.
- **Gebruikboek** (het) register dat de grondgebruikers weergeeft. Van iedere grondgebruiker (eigenaar of pachter) worden alle percelen opgesomd die hij gebruikt. Syn. quoteboek.
- **Gecommitteerde** (de, -n) lasthebber, vertegenwoordiger; dagelijks bestuurder.
- **Gedaagde** (de) persoon die opgeroepen wordt om voor de rechtbank te verschijnen.
- **Gedachtenisprentje** (het, -s) prentje opgesteld ter nagedachtenis aan een overledene. Bij uitbreiding wordt de term ook gebruikt voor prentjes die herinneren aan een bepaalde, meestal religieuze gebeurtenis zoals een eerste en een plechtige communie, het vormsel of een priesterwijding. Syn. devotieprentje. Zie ook: bidprentje →.
- **Gedcom** (letterwoord) afkorting van *Genealogical Data Communication*. Het betreft een digitaal standaard dataformaat voor genealogische gegevens, ontwikkeld door de GSU. Dit laat toe gegevens tussen verschillende genealogische programma's uit te wisselen. Door de voortdurende evolutie van deze programma's gebeurt deze uitwisseling niet altijd vlekkeloos.
- **Gedenkteken** (het) materieel iets dat de herinnering aan een persoon of gebeurtenis wil levend houden. Syn. monument.
Bib - F. SEBERECHTS (red.), *Duurzamer dan graniet. Over monumenten en Vlaamse beweging*, Tielt, 2003.
- **Gediede** (de, -n) middeleeuwse term voor wie niet kon genieten van de voorrechten die de burgers van een stad wel bezaten. Syn. gedijde, niet-poorter, Lat. *foraneus*.
- **Geestelijke verwantschap** (de) band die ontstaat door het doopsel tussen de dopeling en zijn/haar peter of meter, tussen de ouders van de dopeling en de getuigen en tussen de doper en de dopeling en diens ouders. Geestelijke verwantschap is een huwelijksbeletsel. Lat. *cognatio spiritualis*.
- **Geestelijkheid** (de) de gezamenlijke geestelijken die behoren tot een Kerk. In Vlaanderen

is dit hoofdzakelijk de Katholieke Kerk, met een eigen hiërarchie van geestelijken: aartsbisschoppen, bisschoppen, dekens, pastoors en medepastoors. In het ancien régime vormde de geestelijkheid een eigen stand. Er wordt daarenboven onderscheid gemaakt tussen reguliere en seculiere geestelijkheid →. De seculiere clerici leggen geen kloostergeloften af en ressorteren onder een bisdom, de reguliere clerici leggen de kloostergeloften af en leven in een religieuze instelling. Syn. clerus. Sommige bisdommen geven (gaven) een kerkelijk jaarboek uit. *Bib* – *Biografisch repertorium van priesters van het Bisdom Gent 1802-1997*, in: KADOC, Reeks inventarissen en repertoria, nr. 53.

- **Gegevensbank** (de) databank →.
- **Geïntimeerde** (de) verweerder in beroep.
- **Gelders archief** www.geldersarchief.nl
- **Geldlening met hypotheekstelling** (de) bij het afsluiten van een lening verklaart de schuldenaar in een schuldbekentenis een bepaald bedrag schuldig te zijn en dit tegen een bepaald rentepercentage terug te betalen. Als onderpand geeft de schuldenaar een huis of een stuk grond. Deze schuldbekentenissen vindt men in het notariaat of in de wettelijke passeringen (akten en contracten).
- **Gelegenheidsdrukwerk** (het) familiedrukwerk ter gelegenheid van gebeurtenissen als geboorte, huwelijk, overlijden. Familiepapieren →.
- **Gelegenheidsgedicht** (het) gedicht dat geschreven werd naar aanleiding van een gebeurtenis zoals een geboorte, huwelijk, promotie, (25- en 50-jarige) jubilea, overlijdens.
Bib – A.G. VAN DER STEUR, 'Literaire bronnen voor biografisch onderzoek. Gedrukte gelegenheidsgedichten', in: *Genealogie*, 11 – 2 (2005), p. 46-49.
- **Geluidsarchief** (het) bewaarplaats en verzameling van geluidsbanden, grammofoonplaten, cd's en andere geluidsdragers.
- **Gemeenschappen en gewesten** (de) België → is verdeeld in drie gemeenschappen en drie gewesten.
Bib – J. VANDE LANOTTE, S. BRACKE, G. GOEDERTIER, *België voor beginners*, Brugge, 2003, p. 128-162.
G. VANTHEMSCHE, 'De instellingen van gewesten en gemeenschappen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 165-249.
- **Gemeentearchief** (het, -archieven) 1) het archief van de gemeente; 2) archiefinstelling georganiseerd door de gemeente; gebouw waar de archiefbescheiden zijn ondergebracht. De inrichting van het gemeentearchief wordt bepaald door art. 132 van de Gemeentewet van 1 juni 1989. Niet alle gemeentearchieven zijn even toegankelijk. Nochtans zijn ze van onschatbare waarde voor de familiegeschiedenis. In ons land bestaat geen eenvormig klasement voor de gemeentearchieven. Wel worden algemene richtlijnen uitgevaardigd door het ARA. Zie ook stadsarchief → voor adressenlijst. De primaire genealogische gegevens zijn in het gemeentearchief te vinden, bijvoorbeeld in de registers van de burgerlijke stand (vanaf 1796) en de bevolkingsboeken (vanaf 1846). Behalve deze primaire bronnen kan men in een gemeentearchief soms veel informatie vinden in andere archiefbescheiden: registers van aankomst (sinds 1900) en van vertrek (vanaf 1866), registers van uitgereikte grens- en seizoensarbeiderskaarten; gemeenteraadsverslagen, verslagen van het schepencollege, personeelsdossiers, akten *de commodo et incommodo*, kiezerslijsten, militieregisters, inkomende en uitgaande briefwisseling.

Bib – P. VAN DEN EECKHOUT, 'Bronnen afkomstig van openbare instellingen. De gemeenten en de lokale openbare instellingen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste*

eeuw, Brussel, 1999, p. 49-118.

G. MARÉCHAL, *Bewaring en vernietiging van gemeentearchieven. Richtlijn en advies. Deel I. Burgerlijke Stand, Bevolking, Militie, Financiën*, Brussel, 1986.

G. MARÉCHAL, *Bewaring en vernietiging van gemeentearchieven. Richtlijn en advies. Deel II, Brussel, 1990 en deel III*, Brussel, 1993.

B. DE KEYSER, *In de zon en in de schaduw. Gemeentearchieven in het Vlaamse erfgoedbeleid*, Antwerpen, 2004.

G. GADEYNE, *Archiefschema voor de ordening van een ongestructureerd statisch gemeentearchief (1795-ca. 1977)*, Brussel, 1993.

'De gemeenten', in: J. VANDE LANOTTE, S. BRACKE, G. GOEDERTIER, *België voor beginners*, Brugge, 2003, p. 166-176.

H. VANNOPPEN, 'Het belang van de hedendaagse gemeentearchieven', in: *OH*, 30 (1976), p. 157-166.

H. VANNOPPEN, 'Gemeentearchieven als hulpbron voor de familiekunde', in: *VS*, 29 (1993), p. 359-376.

- **Gemeentearchief Amsterdam** <http://stadsarchief.amsterdam.nl>
- **Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)** (de) verving in Nederland sedert 1994 het persoonskaartensysteem; alle gegevens zijn nu geautomatiseerd.
- **Gemeenteraadsverslagen en de verslagen van het schepencollege** (de) het verslag van deze zittingen bevat veel inlichtingen betreffende personen, benoemingen, allerlei aanvragen o.m. de *commodo et incommodo*, toekennen van eretekens, enz. die dus op genealogisch gebied vooral secundaire gegevens kunnen verschaffen.
- **Gemeentewet** (de, -ten) de Gemeentewet is ook van toepassing op het gemeentearchief. Er is de Gemeentewet van 30 maart 1836 (art. 97-100, 69 en 151) en de Nieuwe Gemeentewet van 1 juni 1989 (art. 132).
- **Gemengd huwelijk** (het) 1) huwelijk tussen leden van een verschillende godsdienst; 2) etnisch gemengd huwelijk; huwelijk tussen mensen van verschillende nationaliteiten.
Bib - D. HONDIUS, 'Interviews met gemengd gehuwden: inzicht in de acceptatie van etnisch verschil', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 145-166.
- **Gemet** (het) oppervlaktemaat van 300 roeden. Syn. met. Lat. *mensura*. Vooral gebruikt in Vlaanderen en Zeeland. Fr. *mesure*. (1 gemet = 3 lijnen = 300 roeden)
- **Gen** (het, genen) genen zijn delen van het chromosoom en zijn opgebouwd uit DNA. Genen bepalen de erfelijke eigenschappen.
- **Gender** (het) 1) het geheel van sociale en culturele kenmerken van een sekse; 2) de culturele invulling van seksegebonden activiteiten.
- **Geneaal** gratis Nederlandstalig genealogisch programma voor Microsoft Windows.
- **GeneaChtimi** genealogisch forum voor de Franse regio's Nord en Pas-de-Calais, waarbij ook een deel van het huidige België inbegrepen wordt. www.geneachtimi.com
- **Geneagram** (het, -men) schema om verwantschap tussen twee of meer personen aan te tonen. Een geneagram wordt veel gebruikt bij erfelijkheidsonderzoek en bij een verwantschapsreeks. Eng. *genogram*.
- **Genealogical Proof Standard** ethisch-wetenschappelijke standaardcode voor genealogisch onderzoek →.
- **Genealogical Society of Utah (the)** afk. GSU. De genealogische afdeling van de mormonen → uit Salt Lake City. Via het zoekprogramma *FamilySearch* kan men opzoeken welke personen in hun databank geregistreerd zijn.

www.gensocietyofutah.org

- **Genealogie** (de, -ën) 1) wetenschap die de naar op afstamming berustende betrekkingen tussen personen onderzoekt; 2) (in enge zin) een in generaties gerangschikte opgave van personen, die in de wettige mannelijke lijn afstammen van een bepaald mannelijk persoon, syn. stamboom. Fr. *généalogie descendante agnatique*, *la descendance multilinéaire*, Du. *Stamm- und Nachfarentafel*, Eng. *pedigree*. In bredere zin gaat het om de studie van personen in familiaal verband, gezien vanuit hun genetische en/of historische context. Genealogie bestudeert de personen die samen een familie vormen en neemt hun onderlinge relaties onder de loep. De gewone genealogie (sociale genealogie) is gebaseerd op wettelijk vastgelegde relaties en/of op officiële documenten, maar ook mondelinge overlevering bij het ontbreken van deze documenten, die de ouder-kindrelatie vastleggen, zijn bruikbaar. De genetische of biologische genealogie onderzoekt of de relatie ouder-kind ook biologisch correct is.
Bib - J. BEAUBESTRE, 'La table de descendance', in: *GéM*, 1990, sept., nr. 86, p. 39-40.
R.F. VULSMA, 'Stamboom- of parenteenummering', in: *Bij ons in de familie*, Amsterdam, 1979, p. 234-236.
- **~als hulpwetenschap** (de) genealogie kan een zelfstandige wetenschap zijn, maar ook een hulpwetenschap van een andere wetenschap zoals geschiedenis, genetica, geneeskunde, biologie, rechtsgeschiedenis, sociologie, iconografie, heraldiek, e.a. Anderzijds doet de genealogie zelf ook een beroep op andere wetenschappen als hulpwetenschap (paleografie, chronologie, numismatiek, metrologie, taalwetenschap, naamkunde, heraldiek, sociologie).
- **~beoefening** (de) het verrichten van genealogische opzoekingen. De moderne genealogiebeoefening legt de nadruk op familiegeschiedenis.
- **Généalogie Magazine** Frans genealogisch magazine. Afk. *GéM*.
www.genealogiemagazine.com
- **Genealogiemodel** (het) voorgedrukt model van een stamreeks of kwartierstaat, een stamboom of parenteel.
- **Généalogie Nord-Pas-de-Calais (GenNPdC)** Genealogisch forum op internet (met Nederlandstalige versie). www.gennpdc.fr/nl
- **Genealogie. Tijdschrift voor familiegeschiedenis** kwartaalblad uitgegeven door het Centraal Bureau voor Genealogie. www.cbg.nl
- **Genealogisch bewijs** (het) bewijs geleverd door een genealogische bron die een genealogisch feit aantoon, bv. een verwantschap tussen een vader, een moeder en een kind, die de afstamming van iemand bewijst of die een inlichting verschaft over iemands identiteit. Bij de genealogische bronnen onderscheidt men drie soorten: de privébron (oraal of schriftelijk), de gedrukte bron en het handschrift, de administratieve bron geleverd door een openbare instelling. Het genealogisch bewijs wordt dus doorgaans geleverd door een authentieke akte of document dat een genealogisch feit aantoon of bij ontbreken door een betrouwbare mondelinge getuigenis.
- **Genealogisch domein** particuliere genealogische webstek van Herman De Wit met verwijzingen naar genealogische bronnen en literatuur. <http://de-wit.net>
- **Genealogisch bewijsstuk** (het) (officiële) akte (origineel of kopie), mondelinge overlevering die het bewijs van afstamming levert.
- **Genealogisch geheugen** (het) het geheugen voor zover men zich zijn voorouders en/of familie herinnert.
- **Genealogisch onderzoek** (het) het zoeken naar gegevens van personen die aan elkaar verwant zijn. De genealogie gaat uit van juridische verwantschap. De wettige verwantschap valt

niet altijd samen met de biologische. Syn. stamboomonderzoek.

- **Genealogisch repertorium** (het, repertoria) toegang tot al gepubliceerde genealogische gegevens. Een genealogisch repertorium geeft een antwoord op de vraag of je familiegeschiedenis al werd onderzocht. De bekendste repertoria zijn het *Genealogisch repertorium* van E.A. van Beresteyn (nu vijf delen gaande tot 1999), voor ons land is er het *Algemeen genealogisch-heraldisch repertorium voor de Zuidelijke Nederlanden* van R.J. Leenaerts (8 delen, Handzame en Torhout, 1969-1985) (laatste werk gaat slechts tot 1982), voor Frankrijk zijn er het *Répertoire de généalogies imprimées* van E. Arnaud (3 dln., Paris, 1978-1982) en de *Bibliographie généalogique, héraldique et nobiliaire de la France des origines à nos jours. Imprimés et manuscrits* van G. Saffroy (5 dln., Paris, 1968-1988).
- **Genealogisch systeem** (het) nummeringssysteem →.
- **Genealogische basisbibliotheek** (de) (GBB) de genealoog moet idealiter over een aantal basishandboeken beschikken die het onderzoek vergemakkelijken:
 - * een goede handleiding of een cursus familiegeschiedenis is een eerste vereiste (bv. J. ROEL-STRAEDE, *Je stamboom, je familiegeschiedenis, stap voor stap*, Leuven, 2006).
 - * een repertorium of een lijst van de parochieregisters. Dit kan men vinden via de website van Familiekunde Vlaanderen of via het Repertorium van H. Douchamps en R. Tefnin).
 - * het archievenoverzicht van de plaats waar men de meeste opzoeken verricht. Dit is te verkrijgen in het ARA en is soms terug te vinden via de website van het ARA. Een voorbeeld is: H. VAN ISTERDAEL, *Beknopt overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Kortrijk*, Brussel, 2002.
 - * een Republikeinse kalender →
 - * enkele woordenboeken: Frans, eventueel Oud-Frans, Latijn, Middelnederlands handwoordenboek (Verdam), dialectwoordenboek (De Bo).
 - * een repertorium van familienamen (F. DEBRABANDERE, *Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Amsterdam-Antwerpen, 2003).
 - * Een woordenboek van voornamen (J. VAN DER SCHAAR, D. GERRITZEN, J.B. BERNS, *Spectrum voornamenboek*, Utrecht, 1992 (ook latere drukken).
 - * een cursus paleografie.
- **Genealogische blog** (de) een soort genealogische website waarop de genealogische blogger regelmatig nieuwe bijdragen laat verschijnen in verband met zijn genealogie, met genealogie in het algemeen of met nieuws uit de genealogische wereld. Dit gebeurt in chronologische volgorde, het recentste wordt eerst weergegeven.

Bib - J.-Y. BAXTER, 'Créer votre blog généalogique', in: *RFG*, nr. 187 (2010), p. 28-29.

<http://genealogieonline.blogspot.com> (met een genealogisch vademecum) (blog van Joost Smits)

<http://blog.coret.org> (blog van Bob Coret)

<http://robvandrie.blogspot.com> (blog van Rob Van Drie)

Voor meer informatie: <http://stamboomgids.nl>
- **Genealogische formulieren** (de) meestal voorgedrukte formulieren voor het systematisch noteren van genealogische gegevens: persoonskaarten, gezinskaarten, formulieren voor 8, 16, 32, 64 ... kwartieren. De meeste genealogische verenigingen stellen formulieren ter beschikking van hun leden.
- **Genealogische handleidingen** degelijk genealogisch onderzoek vereist de nodige voorkennis. Naast de persoonlijke dienstverlening en de vorming door cursussen kan men zich het best voorbereiden en laten begeleiden door een goede handleiding. In Vlaanderen moest men zich lange tijd tevredenstellen met een aantal eerder beknopte handleidingen zoals die van

Jan Lindemans (1941), Jan De Brouwere (1966), het bekende *Klim in je stamboom* van Michiel Mispelon (1970). Francis Goole liet in 1970 zijn radiopraatjes bundelen in een Vlaamse Pocket *Ik maak ook mijn stamboom op*. Henri Vannoppen werkte zijn cursussen uit tot zijn handleiding *Ontdek uw familieverleden. De stamboom en geschiedenis van uw familie*, dat in 2001 verscheen. De handleidingen van J. Roelstraete – gegroeid uit voorafgaande cursussen – verschenen in 1992 en werden herwerkt in 1998, en 2006 (cfr infra). De bedoeling van een handleiding is de genealoog een wetenschappelijk referentiekader te bezorgen: methodiek (wijze waarop het onderzoek wordt verricht) en kennisoverdracht. Naast de doelstellingen en de definities van de genealogie en haar grondvormen is er vooral aandacht voor de genealogische bronnen, zowel mondelinge als schriftelijke.

Bib – J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998, p. 7-13. (afgekort als HGV)

J. ROELSTRAETE, *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*, Leuven, 2006. Nederlandstalig

R. ALMA, P. BROOD (red.), *Drenten gezocht. Gids voor stamboomonderzoek in Drenthe*, Assen-Den Haag, 1998.

K. BOERTJENS, *Internetgids. Stamboomonderzoek*, Schoonhoven, 1999.

P. BOL, J.J. VRIJ, *Sranam famiri, Voorouders van verre, deel 5. Suriname*, Den Haag, 2009.

R. DE LA HAYE, *Limburgse voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg*, Maastricht, 1994 (tweede, herziene druk). Derde herziene druk, 2005.

R. DE NEVE, *Asal Oesoel. Voorouders van verre, deel 6. Nederlandsch-Indië*, Den Haag, 2009.

J. DEN EXTER, *Sen kimsin? Voorouders van verre, deel 3. Turkije*, Den Haag, 2008.

M. EL ABDOUNI, M. AMEZIAN, *Manis ...? Voorouders van verre, deel 2. Marokko*, 2008.

E. ELENBAAS, *Het stambomenboek. Wortels naar je verleden*, Naarden, 1999.

R. HABIBOE, *Silsilah Maluku. Voorouders van verre, deel 1. De Molukken*, Den Haag, 2007.

L. HOLLESTELLE, A. MEIJER (red.), *Zeeuwen gezocht. Gids voor stamboomonderzoek in Zeeland, Middelburg-Den Haag*, 2003.

M. MISPELON, *Klim in je stamboom*, Handzame, 1970.

C. MONSANTO, *Roots Karibense, Voorouders van verre, deel 4. De Nederlandse Antillen*, Den Haag, 2009.

J.C. OKKEMA, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Nederland*, Weesp, 1986.

C. PAMA, *Heraldiek en Genealogie. Een encyclopedisch vademecum*, Utrecht-Antwerpen, 1969. Herwerkt als *Prisma van heraldiek & genealogie*, Utrecht, 1990.

J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1992, herwerkte uitg. Roeselare, 1998, afgekort als: HGV.

J. ROELSTRAETE, *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*, Leuven, 2006.

J. TEN HOVE, *Gids. Bronnen voor genealogisch onderzoek in het Rijksarchief in Overijssel*, Zwolle, 1990.

J. TEN HOVE (red.), *Overijsselaars gezocht. Gids voor stamboomonderzoek in Overijssel en Flevoland*, Zwolle-Den Haag, 1999.

G. VAN DE NES, *Maak uw eigen stamboom. Handboek voor genealogie en heraldiek*, Baarn, 1994.

J. VANDERHAEGHE, *Speuren naar je voorouders*, Antwerpen, 1988.

R. VAN DRIE, *Stamboomonderzoek voor beginners*, Den Haag, 1998.

R. VAN DRIE, *Verborgten verleden. Stamboomboek*, Zwolle-Den Haag, 2010.

R. VAN DRIE, N. PLOMP, A. VAN DER TANG, *Genealogie. Van stamboom tot familiegeschiedenis*, Utrecht-'s Gravenhage, 1988.

R. VAN DRIE, J. VAN DEN BORNE, A. KORS, M. KORS, *Voorouders in beeld. Stamboom en familie-*

- geschiedenis, Utrecht-'s Gravenhage, 1997.
- R. VAN DRIE, K. NOORDA, *Verre verwanten. Familiegesciedenis dichterbij*, Utrecht-Antwerpen, 2005.
- P. VANHOUCKE (red.), *Genealogische archiefgids voor het Brusselse hoofdstedelijke gewest*, Brussel, 2007.
- J. VAN LIENEN, *Webcoach. Stamboomonderzoek*, Soest, 2000.
- J. VAN LIENEN, *Stamboomonderzoek. Een handleiding voor late beginners*, Amsterdam, 2002.
- H. VANNOPPEN, *Ontdek uw familieverleden. De stamboom en geschiedenis van uw familie. Complete en praktische gids voor het reconstrueren van uw familieverleden. De juiste werkmethode toepassen. De beste bronnen raadplegen. Oude afbeeldingen leren interpreteren*, Aartselaar, 2001.
- A. VAN VLIET, L. ADRIAENSSEN, R. VAN DRIE, *Brabanders gezocht. Gids voor stamboomonderzoek in Noord-Brabant*, 's Hertogenbosch-Den Haag, 1995.
- M. VANWELKENHUYZEN, *Gids van de genealoog bij het archief van de Stad Brussel*, Brussel, 2002.
- P. VAN WISSING, *Geldersen gezocht. Gids voor stamboomonderzoek in Gelderland*, Arnhem-Den Haag, 1996.
- R. VENNIK, *Handleiding voor stamboomonderzoek*, Rotterdam, 1987.

* Franstalig

- P.-V. ARCHASSAL, *L'ABCdaire de la Généalogie*, Parijs, 2000.
- P.-V. ARCHASSAL, *Généalogie sur internet. Retrouvez vos racines grâce aux nouvelles technologies*, Parijs, 2001.
- P.-V. ARCHASSAL, *Généalogie, une passion moderne*, Parijs, 2006.
- P.-V. ARCHASSAL, *Généalogie d'aujourd'hui*, Parijs, 2008.
- T. BARTHÉLÉMY, M.-C. PINGAUD, *La généalogie entre science et passion*, Parijs, 1997.
- J.-L. BEAUCARNOT, *Généalogie, mode d'emploi*, Parijs, 2002.
- J.-L. BEAUCARNOT (inl.), M.-P. LEVALLOIS (dir.), *Larousse de la Généalogie*, Parijs.
- J.-L. BEAUCARNOT, *Comment résoudre les blocages en généalogie*, Parijs, 2005.
- J.-L. BEAUCARNOT, *Qui étaient nos ancêtres ?, J'ai lu*, Parijs, 2002.
- J.-L. BEAUCARNOT, *Réussir sa généalogie*, Parijs, 2006.
- J.-L. BEAUCARNOT, *Commencer sa généalogie*, Parijs, 2010.
- G. BERNARD, *Guide des recherches sur l'histoire des familles*, Parijs, 1981.
- Y. BUFFETAUT, *Généalogies. Découvrir la carrière militaire d'un ancêtre*, Parijs, 2005.
- E. DE BOOS, *La généalogie. Familles, je vous aime*, Parijs, 1998.
- C. DEMEULENAERE-DOUYÈRE, *Archives de Paris. Guide des sources de l'état civil Parisien*, Parijs, 2008.
- F. CHRISTIAN, F. LE BRAS, *Absolument tout sur la généalogie*, Parijs, 2000.
- C. DRUGY, G. MAGDONELLE, *Guide du généalogiste en Belgique et dans les anciens Pays-Bas (Flandre, Artois, Hainaut, Luxembourg)*, Parijs, 2000.
- C. DRUGY, *Retrouver ses ancêtres belges*, Parijs, 2009.
- C. DUBOURGUEY, *A la recherche de vos ancêtres. Guide pratique de généalogie*, Parijs, 1999.
- P. DURYE, *La généalogie, Que sais-je ?*, Parijs, 1961.
- C. FERRU, *Généalogie ascendante et descendante*, Nice, 2006.
- N. GRIGORIEFF, *Construire son arbre généalogique*, Parijs, 2004.
- G. HENRY, *Guide de la généalogie*, Parijs, 1998.
- R. JETTÉ, *Traité de généalogie*, Montréal, 1991.
- L. JOUNIAUX, *Généalogie. Pratique - Méthode - Recherche*, Parijs, 1991.
- Y. le FLOC'H SOYE, *Généalogies. Assemblez le puzzle de votre famille*, Parijs, 2004.

- M.-O. MERGNAC, *Débuter une recherche généalogique*, Parijs, 2004.
 M.-O. MERGNAC, *Ma Généalogie de siècle en siècle*, Archives & Culture, Parijs, 2009.
 M. PROVENCE, *Généalogies. Classer les papiers de famille*, Parijs, 2004.
 M. PROVENCE, *Généalogies. Rechercher ses ancêtres étrangers*, Parijs, 2008.
 RFG, *Partez à la recherche de vos ancêtres. Votre passeport pour l'aventure généalogique*, Revigny, s.d.
 P. RAGON (red.), *Les généalogies imaginaires. Ancêtres, lignages et communautés idéales (XVIe-XXe siècle)*, Mont-Saint-Aignan, 2007.
 J.-CL. ROEHRIG, *En quête d'héritiers. Le généalogiste, la fortune et le destin*, Parijs, 1998.
 L. ROY, *Dictionnaire de Généalogie*, Brussel, 2001.
 J.-M. THIEBAUD, *Pratique de la généalogie. Guide universel de la recherche*, Besançon, 1995.
 J. VALYNSEELE (red.), *La généalogie. Histoire et pratique*, Parijs, 1991.
 H. VANDENBERGHE e.a., *Een mondje Nederlands. Petit Glossaire à l'usage des généalogistes francophones*, Croonestucken, 38, Poperinge, 2009.
 J. WORICK, *Mon arbre généalogique*, Parijs, 2011 (oorspronkelijke Engelse titel : *Beyond the Family Tree*).

* Duitstalig

- J. H. BARTH, *Genealogisch-etymologisches Lexikon*, Reichelsheim, 2006, 2 dln.
 F. BECK, E. HENNING, *Die archivalischen Quellen. Mit einer Einführung in die Historischen Hilfswissenschaften*, Keulen-Weimar-Wenen, 2003.
 A. FISCHER, *Familien Chronik. Den Ahnen auf der Spur*, Reichelsheim, 2002.
 H. FISCHER, *Ethnologische paperbacks. Lehrbuch der genealogischen Methode*, Berlijn, 1996.
 O. FORST DE BATTAGLIA, *Wissenschaftliche Genealogie. Eine Einführung in ihre wichtigsten Grundprobleme*, Bern, 1948. Franse uitgave: *Traité de généalogie*, Lausanne, 1949.
 J. GATTERER, *Abriss der Genealogie*, Göttingen, 1788.
 E. HEYDENREICH, *Handbuch der praktischen Genealogie*, Leipzig, 1913, 2 dln.
 P. LAUER, *Die eigene Familienchronik*, München, 2000.
 O. LORENZ, *Lehrbuch der gesamten wissenschaftlichen Genealogie*, Berlijn, 1898.
 R. NOWAK, e.a., *Ahnenforschung. Auf der Spuren der Vorfahren. Ein Ratgeber für Anfänger und Fortgeschrittene*, Reichelsheim, 2004.
 E. PIES, *Abenteuer Ahnenforschung. Das praktische Handbuch für Einsteiger und Profis*, Wuppertal, 2004.
 W. RIBBE, E. HENNING, *Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung*, Neustadt an der Aisch, 1995 (11de ed.).
 H. SYLVESTER, *Wegweiser für die Forschung nach Vorfahren aus den ostdeutschen und sudetendeutschen Gebieten sowie aus den deutschen Siedlungsgebieten in Ost- und Südosteuropa*, Neustadt an der Aisch, 2000.
 J. WOLTERS, *Familien- und Stammbaum-Forschung leicht gemacht. Das Handbuch der Genealogie*, München, 1993.
 C. ZACKER, *Anleitung zur Ahnenforschung*, München, 2003.
 F. ZEIS, *Der Familiendetektiv*, Stuttgart, 1982.
 H. ZIMMERMANN, *Abenteuer der Familienforschung*, Limburg, 1986.

* Engelstalig

- L. BEST, *Genealogy for the first time. Research your family history*, New York, 2003.
 BEVAN (ed.), *Tracing your ancestors in the public record office*, Kew, 1999 (5de herziene uitgave).
 S. COLWELL, *Dictionary of Genealogical Sources in the Public Record Office*, Londen, 1992.

J. COX, S. COLWELL, *Never been here before ? A genealogist's guide to the Family Record Centre*, (PRO), 1998.

M. DRAKE, R. FINNEGAN, J. EUSTACE, *Studying Family and Community history. 19th and 20th centuries. Volume 4. Sources and methods: a handbook*, Cambridge, 1999.

R. HARVEY, *Genealogy for Librarians*, Londen, 1992.

M.L. HELM, A.L. HELM, *Genealogy online for dummies*, Foster City, 1998.

D. HEY, *The Oxford guide to family history*, Oxford-New York, 1993.

E. PECK, *Create your own Family Record. A gift for the future*, Londen, 2002.

E. POWELL CROWE, *Genealogy online*, New York, 1999.

C.D. ROGERS, J.H. SMITH, *Local Family History in England, 1538-1914*, Manchester, 1991.

D. STEEL, *Family History in Schools*, Londen-Chichester, 1973.

- **Genealogische literatuur** (de) 1) meer algemene benaming voor boeken met genealogische inslag, familiegeschiedenissen, handleidingen →; 2) letterkundig werk met familiegeschiedenis als basis. Hier staan we voor een heel breed gamma. Schrijvers putten ook wel inspiratie uit de eigen familiale geschiedenis en autobiografie. Maar ook biografieën over letterkundigen kunnen we onder deze noemer plaatsen.

Bib - HGv, p. 41.

K. BROUCKE, *De gevonden geschiedenis*, Brugge, 2004.

Familiealbum : Vlaamse auteurs schrijven over hun voorouders, Antwerpen, 1955.

G. BUTAUD, V. PIÉTRI, *Les enjeux de la généalogie XIIe-XVIIIe siècle. Pouvoir et identité*, Parijs, 2006.

Drie generaties, Antwerpen, 2011.

G. DURNEZ, *Vroeger waren wij veel jonger. Een jeugd in Vlaanderen*, Tielt, 2008.

D.P. HEIN, *Een oorlog die de mijne zou zijn. Een geschiedenis van twee generaties*, Amsterdam-Antwerpen, 2008. Dit boek verweeft familiegeschiedenis met de oorlog in Bosnië.

C. LEWINSKY, *Het lot van de familie Meijer*, Utrecht, 2007.

G. MAK, *De eeuw van mijn vader*, Atlas, 2007.

M. REYNEBEAU, *Struikelend door het leven. Verbeelde herinneringen*, Tielt, 2008.

H. VAN DAELE, *Het verhaal van mijn vader. De zoon van een klompenmaker*, Antwerpen, 2008.

M. VAN DE CRUYS, 'Lekker lui liggen lezen. Genealogie in de ontspanningsliteratuur', in: *VS*, 46 (2010), p. 281-284.

M. VAN DEN BERG, D. IDZINGA, *Ida Gerhardt. Trots en in zichzelf besloten. Afkomst en eerste deel van haar leven*, Kampen, 2005.

W. VAN DEN BROECK, *Aantekeningen van een stambewaarder. Roman*, Amsterdam, 1994.

M. VAN DER PLAS, *Mijnheer Gezelle. Biografie van een priester-dichter (1830-1899)*, Tielt, 1990.

L. VAN DIEVEL, *Een familiegeschiedenis. Grotendeels verzonnen en danig opgesmukt*, Antwerpen, 2008.

R. VAN LANDSCHOOT, *Albrecht Rodenbach. Biografie*, Tielt, 2002.

J. VAN PARYS, *Het leven, niets dan het leven. Cyriel Buysse & zijn tijd*, Antwerpen-Amsterdam, 2007.

B. WILLIAMS, *Vérité et véracité. Essai de généalogie*, Parijs, 2006. (vertaald uit het Engels).

M. YOURCENAR, *Archieven uit het Noorden*, Baarn-Amsterdam, 1985.

- **Genealogische methode** (de) onderzoeksmethode voor genealogisch onderzoek. De genealoog zoekt, uitgaande van het bekende, naar het onbekende, m.a.w. genealogisch onderzoek start bij de persoon van wie men de genealogie opmaakt. Men kan het een 'zoektocht naar zelfontdekking' noemen; hierbij maakt men in de eerste plaats gebruik van genealogisch relevante documenten of akten, d.w.z. documenten die meerdere (ten minste twee) generaties van een persoon bevatten. Bv. een trouwboekje bevat op zijn minst drie generaties (de trouwers en

hun ouders en de kinderen in het huwelijk geboren). Men moet steeds de identiteit van een persoon nader kunnen aanduiden, ofwel door een relatie bv. met een ouder [K - V - M] ofwel door een partner [M - V]; het komt er verder op aan verschillende genealogische documenten met elkaar te vergelijken en met elkaar te confronteren, bv. de akten van de burgerlijke stand met de gegevens uit het bevolkingsregister, de gegevens uit een weesakte met die van een staat van goed, een penningkohier met een poorterslijst, enz. Bij de parochieregisters kunnen de doopgetuigen bewijzen aanbrengen voor een verdere generatie van betrokkenen. Zie ook stappenplan →. De kritische genealogische methode omvat de verschillende onderdelen van het onderzoeksproces: de vraagstelling of doelstelling, de verkenning, de kritische beoordeling en de verwerking van de gevonden gegevens. Zie ook fase →.

- **Genealogische portaalsite** (de, -s) genealogische website die fungeert als startpagina. Een goede portaalsite biedt veel nuttige informatie. Familiekunde Vlaanderen heeft in samenwerking met het Instituut voor Publieksgeschiedenis een portaalwebsite gemaakt om belangstellenden op weg te helpen met het reconstrueren van hun familiegeschiedenis (zie: www.mijn-familiegeschiedenis.be). Naast een praktische stap-voor-stap-handleiding bevat deze website een aantal voorbeeldpraktijken, illustraties van bronnen, een forum en enkele thematische dossiers (bv. in verband met migratie).

Andere – hoofdzakelijk Nederlandse – genealogische portaalsites zijn:

www.a-z.be/genealogie.html
www.stamboomgids.nl
<http://genealogie.beginthier.nl>
<http://genealogie.verzamelgids.nl>
www.stamboomsurfpagina.nl
www.voorouders.net

- **Genealogische software** (de) www.gensoftreviews.com geeft een overzicht van meer dan 630 programma's. Momenteel zijn de onlinegenealogieprogramma's erg in trek (Verwant, My heritage, Genealogie online). Hierbij worden de genealogische gegevens online geplaatst, maar de inzender blijft eigenaar van de gepubliceerde gegevens. De mogelijkheid bestaat om met meerdere personen aan één stamboom te werken. Wanneer je de digitale genealogische gegevens langdurig wenst te stockeren, kun je terecht bij Stamboom Vlaanderen/ Stamboom Nederland (www.stamboomvlaanderen.be en www.stamboomnederland.nl). Via dit digitaal depot kun je niet alleen eigen genealogische data stockeren, maar ook samenwerken aan digitale projecten rond een bepaald thema. Dankzij de samenvoeging van de gegevens uit België en Nederland fungeert Stamboom Vlaanderen en Stamboom Nederland ook als een omvangrijke online doorzoekbare personendatabank.
- **Genealogische symbolen en afkortingen** symbolen en/of afkortingen door genealogen gebruikt om vooral primaire gebeurtenissen aan te duiden als geboorte, doopsel, verloving, huwelijk, overlijden, begraving. Hoewel sommige tekens een internationaal karakter vertonen, zijn sommige symbolen eigen aan een bepaald land. Zo gebruikt Vlaanderen een aantal eigen tekens onder invloed van Michiel Mispelon die ervoor pleitte dat de gebruikte symbolen zouden voorkomen op een gewone schrijfmachine. Voorbeelden zijn ° in plaats van *, = in plaats van ~ voor gedoopt,) (voor o|o (scheiding). (+) in plaats van ∩ of □. Genealogische programma's gebruiken bij voorkeur afkortingen in plaats van symbolen.

Bib – J. ROELSTRAETE, *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*, Leuven, 2006, p. 78-79.
 K.T. TREEBUS, *Symbolenwijzer. Een praktische gids voor gedrukte tekens en symbolen*, Amsterdam, 2007, p. 253-255.

Symbol	Afkorting	Betekenis (Ndl)	Andere talen
° of *	geb.	geboren	<i>naissance (né) / Geburt / born</i>
(°) of (*)	onw. geb.	onwettig geboren	<i>aussereheliche Geburt / born illegitimate</i>
† of †° of †*	doodgeb.	doodgeboren	<i>Totgeburt / stillborn</i>
*† of °†		gestorven op dag van geboorte	
°†	geb. en gest.	op de dag van de geboorte overleden	
= of ~ of ≈	ged. (get.) of b(ap.)	gedoopt	<i>baptisé of baptême / getauft / baptized</i>
C	besn.	besnijdenis, circumcisie	
o	verl.	verloofd	<i>fiancé / verloft / engaged</i>
oo	ondertr.	ondertrouw	
x of ∞ (oo)	getr.	getrouwd	<i>marié / verheiratet / married</i>
xx of x ² of IIoo		tweede huwelijk	<i>2. Heirat / 2nd marriage</i>
xxx of x ³ of IIIoo		derde huwelijk	
x-c (Cm of hc)		huwelijkscontract	<i>contrat de mariage</i>
kx		kerkelijk huwelijk	
o-o of o/o of (x)	samenl.	samenlevend, relatie met (ook een buitenechtelijke verbintenis)	<i>Freie Verbindung / illegitimate or common law Union</i>
>< (of Δ)	ongeh. sam.	ongehuwd samenwonend	
&	vrije verbintenis		<i>alliance libre</i>
o o of)(einde rel. of gesch.	einde relatie, gescheiden	<i>divorcé / geschieden / divorced</i>
♀ - ♀		lesbische relatie	
♂ - ♂		homoseksuele relatie	
†	gest.	gestorven	<i>décès / gestorben / died</i>
(†) of ∩ of □	begr.	begraven	<i>inhumation / begraben / buried</i>
†† of † of ✕ soms x	gesn.	gesneuveld	<i>mort au champ d'honneur / gefallen / killed in war</i>

†x	gesn.	overleden aan verwondingen in de strijd opgelopen	<i>am im Kampferlittenen Wunden gestorben / died of wounds in war</i>
O of ∇	gecr.	gecremeerd	<i>eingesichert</i>
/1700	v.	vermeld voor 1700	
!1700		in leven in 1700	<i>cité en 1700</i>
1700/	n.	vermeld na 1700	
♂	ml.	mannelijk	<i>männlich</i>
♂-x	homohuwelijk (ml)		
♀	vr.	vrouwelijk	<i>weiblich</i>
♀-x	homohuwelijk (vr.)		
△		onbekend geslacht	
?	onz.	onzeker	<i>incertain</i>
	B	beroep	<i>profession</i>
	fs (z)	<i>filius</i> - zoon van	
	fa (d)	<i>filia</i> - dochter van	
	t (get.)	<i>testis</i> - getuige	<i>témoin</i>
	p	<i>patrinus</i> - peter	<i>parrain</i>
	m	<i>matrina</i> - meter	<i>marraine</i>
	P	<i>pater</i> - vader	<i>père</i>
	M	<i>mater</i> - moeder	<i>mère</i>
	not.	notaris	<i>notaire</i>
	ca.	<i>circa</i> - ongeveer	<i>environ, vers</i>
	f°	<i>folio</i>	
	kw. / S	kwartiernummer / sosa-nummer	

- **Genealogische tabel** (de, -len) schematische weergave van een genealogie.
- **Genealogische tijdschriften** Voor Vlaanderen is er het tijdschrift *Vlaamse Stam. Tijdschrift voor familiegeschiedenis en Genealogie en Heraldiek in Vlaanderen*, beide uitgegeven door Familiekunde Vlaanderen. Voor het Franstalige landsgedeelte zijn er *Le Parchemin* en *L'Intermédiaire des généalogistes / De Middelaar tussen de Genealogische Navorsers. Génival* is het tijdschrift van de gelijknamige vereniging. In Nederland is er *Gens Nostra*, het *Jaarboek van het CBG en Genealogie, Ons erfgoed, Ons voorgeslacht, De Nederlandsche Leeuw*. Voor Duitsland *Der Herold, Archif für Familienforschung (AfF), Computergenealogie*; voor Oostenrijk *Adler*. Frankrijk heeft naast de vele regionale tijdschriften vier nationale magazines: *Généalogie magazine, Revue française de Généalogie, Votre Généalogie, Nouveau généalogique*. Enkele Britse genealogische tijdschriften zijn: *Ancestors, Family Tree Magazine, Your Family Tree, Family History*. Zie ook HGV, p. 13-21.

- **Genealogische verenigingen in België** (de) verenigingen die ijveren voor de belangen van de genealogische vorsers. Voor Vlaanderen is er eigenlijk maar één onafhankelijke vereniging: Familiekunde Vlaanderen, door de Vlaamse Overheid erkend als cultureel-erfgoedorganisatie →. Andere genealogische verenigingen in ons land die ondergebracht zijn in de Belgische Federatie voor Genealogie en Heraldiek / *Fédération Généalogique et Héraldique de Belgique* (BFGH / FGHB) (opgericht in 1970) zijn: *Office Généalogique et Héraldique de Belgique* (1970); *Archives Verviétoises* (1970); *Société des Liégeois* (1970); *Association royale des Demeures Historiques de Belgique / Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België* (1970); *Association des Descendants des Lignages de Bruxelles / Vereniging der Afstammelingen van de Brusselse Geslachten* (1970); *Fédération des Associations familiales de Belgique / Verbond van Familieverenigingen* (1970); *Commission Historique et Héraldique de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique / Commissie voor Geschiedenis en Heraldiek van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België* (1981); *Les Descendants des Membres du Congrès National de Belgique / De Afstammelingen van de Leden van het Nationaal Congres van België* (1961); *Collection "Etat Présent"* (1986); *Association des Collateurs-parents des Fondations de Bourses d'études de Belgique / Vereniging der Begevers-bloedverwanten van de Studiebeurzenstichtingen van België* (1987); *Service de Centralisation des Etudes généalogiques et démographiques de Belgique / Centralisatiedienst voor genealogische en demografische Navorsingen van België* (1987).
- **Genealogische webfeed** webfeed is de benaming van een technologie die toelaat om in een website van nieuwe informatie melding te maken. Bv. RSS (*Really Simple Syndication*).
Bib – B. CORET, 'Genealogische webfeeds en alerts', in: *Genealogie. Tijdschrift voor familiegeschiedenis*, 15 (2009), p. 130-131.
- **Genealogische webstek** (de, -ken) websites van verenigingen en individuen die zich richten tot de genealogen. Via genealogische portaal-sites vind je talrijke adressen van zowel verenigingen als particulieren. Ook websites van archieven en documentatiecentra hebben dikwijls pagina's die voor genealogen bestemd zijn. Hierna volgen een aantal adressen.
www.familiekunde-vlaanderen.be
<http://genealogie.start.be>
<http://genealogie.beginthier.nl>
www.stamboom.nl
www.cyndislist.com: Cyndi's list: Amerikaanse genealogische website, een van de meest uitgebreide ter wereld.
www.geneanet.org: genealogische databank
- **Genealogist** (de) beroepsgenealoog die de nakomelingen van een opkomende erfenis opspoor. Sommige kantoren in Frankrijk als Coutot-Roehrig en Andriveau beschikken hiervoor over een hele ploeg. Frankrijk staat al ver inzake de organisatie van beroepsgenealogie.
Bib – J.-M. & F. ANDRIVEAU, 'Le généalogiste successoral', in: *GÉM*, nr. 140 (1995), p. 20-28.
J.-M. & F. ANDRIVEAU, *Recherche Héritiers*, Collection "Documents", Parijs, 1994.
M. COUTOT, *Ces héritiers que je cherche*, Parijs, 1974.
M. COUTOT, *Souvenirs d'héritages. Souvenirs d'un généalogiste*, Parijs, 1984.
E. DEFOORT, 'Stambomen en erfenisbetwistingen', in: *VS*, 2 (1966), p. 44.
- **Genealogist, The** Engels genealogisch tijdschrift opgericht in 1877 door George William Marshall. www.thegenealogist.co.uk
- **Geneanaut** (de, -en) genealoog die actief onderzoek verricht via internet.
- **Geneanet** commerciële internationale genealogische site op internet met de bedoeling een soort index op alle beschikbare stambomen + een zoekmachine op internet beschikbaar te stellen voor iedereen; men maakt hierbij gebruik van het programma GED2 www.geneanet.org

- **Geneatica** 1) bijeenkomst van familiekundigen (*Salon de la généalogie et de l'histoire des familles*) in Wallonië, georganiseerd door genealogen uit Franstalig België; 2) de naam van verschillende genealogische sites op internet, bijvoorbeeld: <http://geneatica.free.fr>
- **GeneaWiki** internetprojecten die een genealogische encyclopedie willen realiseren volgens de principes van Wikipedia, de gratis encyclopedie waaraan iedereen kan meewerken.
www.geneawiki.be
<http://fr.geneawiki.com>
<http://familypedia.wikia.com>
<http://wiki.genealogytoday.com>
<http://wiki-de.genealogy.net>
- **Geneeskunde** (de) genealogie kan voor de geneeskunde belangrijk zijn in verband met erfelijkheidsonderzoek. Genealogisch onderzoek heeft bijvoorbeeld aangetoond dat bepaalde ziekten zich ruimtelijk verspreiden via een vast patroon dat samenviel met de aanleg van de spoorwegen.
 Bib - HGV, p. 29-30.
 R. BEAUBERNARD, *L'héritage biologique*, Parijs, 1992.
 R. BERTRAND, 'A quoi ressemblaient donc nos ancêtres', in: *RFG*, 22 (2000-2001), nr. 131, p. 21-26.
 A. CHAVENTRÉ, 'Génétiqne et médecine: l'apport de la généalogie', in: *RFG*, nr. 156 (2005), p. 23-27.
 D. JETTER, *Geschiedenis van de geneeskunde*, Utrecht, 1994.
 A. DELVA, *Vrouwengeneeskunde in Vlaanderen tijdens de late middeleeuwen*, Brugge, 1983.
 Y.S. POORTMAN, M. MEIJER, *Erfelijkheid en ziekten*, Baarn, 1997.
 R. STOCKMAN, *Van nar tot patiënt. Een geschiedenis van de zorg voor geestesziekten*, Leuven, 2000.
 M. A. VAN ANDEL, *Chirurgijns, vrije meesters, beunhazen en kwakzalvers. De chirurgijngilden en de praktijk der heilkunde (1400-1800)*, 's-Gravenhage, 1981.
- **Generaliteitslanden** (de) gebieden rondom Maastricht die door de Nederlandse Staten-Generaal beheerd werden in de periode 1588-1795. Het waren voornamelijk rooms-katholieke gebieden die in een later stadium van de Tachtigjarige Oorlog op Spanje veroverd waren, of in sommige gevallen zelfs pas verkregen werden na het einde van de Spaanse Successieoorlog in 1713, zoals Staats-Opper-Gelre. Ze fungeerden in veel gevallen als bufferzone tussen de Republiek en de Spaanse respectievelijk Oostenrijkse Nederlanden. In economisch opzicht werden ze als wingewesten uitgebuit met zware belastingen en heffingen.
- **Generatie** (de, -s) al de individuen van eenzelfde 'trap' in een genealogie. Syn. geslacht. Voor een generatie rekent men een periode van ongeveer 35 jaar. Er wordt rekening mee gehouden dat vrouwen gemiddeld kinderen krijgen tot de leeftijd van 42 jaar (en mannen tot 46).
- **~nummer** (het) nummer toegekend aan de stamouder van een generatie (meestal een Romeins cijfer).
- **Genetica** (de) erfelijkheidsleer. De literatuur over dit onderwerp is sinds enkele jaren enorm toegenomen, onder meer door het groeiend aantal DNA-toepassingen. De historische vragen rond het lot van figuren als Lodewijk XVII spreken ook tot de verbeelding van de genealoog. Familiekunde Vlaanderen participeert met diverse DNA-projecten ook aan het genetisch-genealogisch onderzoek.
 Bib - HGV, p. 27-28.
 J.-J. CASSIMAN, *Wat zit er in mijn genen?*, Leuven, 2004.
 P. DONCHE, 'Vaststelling van verwantschappen via moderne DNA-technieken', in: *VS*, 34

- (1998), p. 179-189.
- P. DONCHE, 'Y-chromosomaal DNA onderzoek en patriarchale verwantschap', in: *VS*, 37 (2001), p. 193-205.
- M. HENDERSON, *50 inzichten genetica. Onmisbare basiskennis*, Diemen, 2009.
- J. MARTENS-MALENGREAU, 'À propos de quelques lectures sur l'hérédité', in: *MGV*, 54 (1999), nr. 323, p. 209-212. [betreft o.m. DE BOECK, *Des gènes au comportement*]
- G. MERTENS, 'Het Y-chromosoom, onuitwisbare bron van genealogische informatie', in: *VS*, 40 (2004), p. 497-502.
- B. SYKES, *De zeven dochters van Eva. Van welke oermoeder stammen wij af?*, Baarn, 2002.
- B. SYKES, *Een toekomst zonder mannen. Wordt de man met uitsterven bedreigd?*, Baarn, 2004.
- J.J.P. VAN DE KAMP, J.J. CASSIMAN, D.J. BENNETT, G.J.B. VAN OMMEN, *Vragen over erfelijkheid*, Utrecht-Antwerpen, 1997.
- E. VERHEUL, C. BUYS, [*Omgaan met erfelijkheid en ziekte.*] 't Zit in de familie, Utrecht, 1997.
- **Genetische genealogie** (de) DNA-onderzoek met genealogische doeleinden. Zie ook genografie →. Syn. genetisch stamboomonderzoek.
 - Bib* – S. BARJESTEHE VAN WAALWIJK e.a., *Zonen van Adam in Nederland. Genetische genealogie: een zoektocht in ons DNA-archief*, Rotterdam-Gronsveld, 2008.
 - M. VAN DEN CLOOT, DNA Brabant, 2010.
 - M. VAN DEN CLOOT, DNA België, 2011.
 - T. VAN GESTEL, 'Het project genetische genealogie in Nederland', in: *Genealogie*, 14-2 (2008), p. 64-65.
 - www.brabant-dna.org
 - ~ **manipulatie** (de) het doelbewust aanbrengen van veranderingen in het erfelijkheidsmateriaal van levende organismen.
 - **Genitor** (de) (Lat.) verwekker, voortbrenger, de biologische vader (soms in tegenstelling tot de juridische vader).
 - **Géniwal** tijdschrift van de gelijknamige Franstalige Waalse genealogische vereniging, 1 (1999). www.geniwal.eu
 - **Genk** stad in Limburg; SA, FV Provincie Limburg.
 - **Genoom** (het) 1) het geheel van erfelijke eigenschappen; 2) alle genen samen.
 - **Genografie** (de) wetenschap die door gebruik van menselijk DNA de afstammingsgeschiedenis van de mens onderzoekt.
 - **Genografisch project** Eng. *Genographic Project* (het) wereldomvattend onderzoek naar de genetische stamboom van de mensheid. Zie DNA-project →.
 - <http://genographic.nationalgeographic.com>
 - **Gens** (Lat. mv. *gentes*) verwantschapssysteem bij de Romeinen.
 - **Gens Data** genealogisch computertijdschrift van de NGV.
 - **GensdataPro** Nederlandse genealogische software. <http://gensdatapro.ngv.nl>
 - **Gens Nostra** tijdschrift van de Nederlandse Genealogische Vereniging →. 1 (1946).
 - **Gent** hoofdstad van Oost-Vlaanderen; Rijksarchief (maar de BS en PR van Oost-Vlaanderen berusten in Beveren), SA, enkele belangrijke documentatiecentra (Amsab-ISG →, Liberaal archief →), Huis van Alijn. Er is een FV-afdeling met een documentatiecentrum in Melle →. De Universiteitsbibliotheek van Gent → heeft niet alleen boeken, maar ook archief.
 - **Genviewer** programma dat toelaat Gedcomfiles → te bekijken en met elkaar te vergelijken.
 - **Geografie** (de) aardrijkskunde. Zie ook Cartografie →. Als je een genealogische reis maakt – als je met andere woorden aan toeristische genealogie doet – heb je enige kennis van (histori-

sche) geografie nodig (landen, steden en dorpen, landschappen).

Bib – P. CLAVAL, *Geschiedenis van de aardrijkskunde*, Utrecht-Antwerpen, 1976.

- **Gerechtigd archief** (het) archiefbestanden van een justitiële instelling. Het is belangrijk bij gerechtelijk onderzoek de organisatiestructuur en werking van de instelling grondig te bestuderen. Syn. rechterlijk archief →. Zie ook criminaliteit →.

Bib – Gerechtigd bronnen, in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 276-287.

K. VELLE, 'De rechterlijke macht', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 479-514.

E. PUT, *Zoekwijzer Gerechtigd archief ancien régime*, Brussel, 1999.

R. CASTELAIN, 'De rechtspraak te Oudenaarde en in de Kasselrij (15e-17e eeuw)', in: *HGOKO*, 20 (1983), 2, p. 151-186.

M. DELANGE, 'Een strop van een jongen. Een mensenleven op het einde van de 18de eeuw', in: *RvT*, 32 (2001), 2, p. 51-112.

G. MARTYN, 'Hoge justitie in Avelgem in 1678', in: *HGOKO*, 34 (1997), p. 255-262.

J. MONBALLYU, 'Meulebeke en Ooigem, twee dorpen met tovenaars en heksen in 1595', in: *LG*, 45 (2003), p. 117-130.

M. NAESSENS, 'Seksuele delicten in Kortrijk in de late Middeleeuwen', in: *LG*, 44 (2002), p. 3-35.

C. SCHEERLINCK, 'Bespreking van enkele archiefbronnen aangaande de civiele rechtspraak te Oudenaarde en Pamele (16^e - 18^e eeuw)', in: *HGOKO*, 32 (1995), p. 217-238.

- ~ **arrondissement** (het, -e -en) onderdeel van een provincie. In België zijn er 27 gerechtelijke arrondissementen (toestand 2005). In ieder gerechtelijk arrondissement is er een rechtbank van eerste aanleg. In deze rechtbanken worden de dubbels van de registers van de burgerlijke stand van het arrondissement bewaard. Het ressort van de rijksarchieven valt terug op de indeling van de gerechtelijke arrondissementen en omvat het territorium van een of meerdere van deze arrondissementen. Het is dus belangrijk te weten in welk gerechtelijk arrondissement de gemeente ligt waar je opzoeken wilt verrichten.
- **Gerechtigd verdeling** (de, -en) door de rechtbank afgedwongen verdeling van nagelaten goederen in het geval een of meer van de betrokkenen weigert een minnelijke schikking te aanvaarden of indien er tussen de betrokkenen moeilijkheden rijzen.
- **Gerechtigdshof** (het) (in België) rechtbank →. Fr. *cour*.
- ~ **register** (het, -s) (rol)register waarin burgerlijke en criminele gedingen werden genoteerd.
- **Geschiedenis** (de) het geheel (van de kennis) van alles wat gebeurd is. De genealoog heeft zowel kennis van de algemene als van de lokale geschiedenis nodig om zijn familiegeschiedenis in het juiste kader te plaatsen. De geschiedenis kan ook thematisch ingedeeld worden in politieke, militaire, religieuze, sociale, economische, culturele geschiedenis, enz. Men kan de geschiedenis ook indelen volgens de klassieke tijdvakken: oudheid, middeleeuwen, moderne en hedendaagse tijden. Ook een geografische indeling is mogelijk: wereldgeschiedenis, geschiedenis van Europa, geschiedenis van België, geschiedenis van Vlaanderen, geschiedenis van West-Vlaanderen, geschiedenis van Luik ...

Bib – HGV, p. 48-50. De bibliografie is uiteraard heel uitgebreid. Je raadpleegt best eerst de gekende bibliografieën en meer algemene werken. Wat volgt is een selectieve keuze als voorbeeld.

Algemene geschiedenis der Nederlanden, Utrecht-Antwerpen, 1949-1958, 12 dln.

Algemene geschiedenis der Nederlanden, Haarlem, 1977-1983, 15 dln. [met uitgebreide analytische

bibliografie].

K. ALNÆS, *De geschiedenis van Europa*, Amsterdam-Antwerpen, 4 dln, 2003-2006.

J. BILLIET (inl.), e.a., *De geschiedenis van Tielt. Een nieuwe kijk op een rijk verleden*, Tielt, 2009.

J.C.H. BLOM, E. LAMBERTS (red.), *Geschiedenis van de Nederlanden*, Rijswijk, 2006 (4de druk).

J.A. BORNEWASSER, R.C. VAN CAENEGEM, H.P. JANSSEN, I. SCHÖFFER, H. VAN DER WEE

(red.), *Winkler Prins Geschiedenis der Nederlanden*, Amsterdam-Brussel, 1977, 2 dln. en E.H.

KOSSMANN, *Winkler Prins Geschiedenis der Nederlanden. Deel 3. De Lage Landen van 1780 tot 1970*,

Amsterdam-Brussel, 1977.

F. BRAUDEL, *Beschaving, economie en kapitalisme (15de-18de eeuw)*, Amsterdam, 1987-1990, 3 dln.

F. BRAUDEL, *De Middellandse Zee*, Amsterdam-Antwerpen, 1992-1993, 3 dln.

J. L. BROECKX (red. e.a.), *Flandria Nostra. Ons land en ons volk, zijn standen en beroepen door de*

tijden heen, Antwerpen, 1957-1960, 5 dln.

G. DE CORTE, België. *Een geschiedenis van het gewone volk, en van zijn koningen*, Leuven, 2009.

F. ISCHER, *La société médiévale. Codes, rituels et symboles*, Paris, 2000.

N. MADDENS (red.), *De geschiedenis van Kortrijk*, Tielt, 1990.

G. MANN, A. HEUSS, *Universele Wereldgeschiedenis*, Hasselt, 1974, 12 dln.

W. PREVENIER, R. VAN EENOO (red.), *Geschiedenis van Deinze*, Deinze, 2003-2007, 3 dln.

Standaard geschiedenis van de 20ste eeuw, Antwerpen-Utrecht, 1969.

J. & A. ROMEIN, *De lage landen bij de zee. Een geschiedenis van het Nederlandse volk*, Amsterdam,

1977.

R. VAN UYTVEN, C. BRUNEEL, A.M. KOLDEWEIJ, A.W.F.M. VAN DE SANDE, J.A.F.M. VAN

ODHEUSDEN, *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*, Leuven, 2004.

R. VAN ROOSBROECK, *Geschiedenis van Vlaanderen*, Hasselt, 1972, 3 dln (in de reeks: Twintig

eeuwen Vlaanderen).

E. WITTE, J. CRAEYBECKX, A. MEYNEN, *Politieke geschiedenis van België*, Antwerpen, 2006.

- ~ **van de familie** (de) studie van de evolutie van de opvattingen omtrent de familie en het gezin. Deze thematische geschiedenistak bestudeert verschillende soorten families in ruimte en tijd.

Bib - T. ZWAAN, *Familie, huwelijk en gezin in West-Europa*, Amsterdam-Heerlen, 1993.

Ph. ARIES, G. DUBY (red.), *Geschiedenis van het persoonlijk leven*, Amsterdam, 1987-1990, 5 dln.

M. DRAKE, *Time, family and community. Perspectives on Family and Community History*, Oxford,

1994.

A. BURGUIÈRE, C. KLAPISCH-ZUBER, M. SEGALIN, F. ZONABEND, *Histoire de la Famille*, Pa-

rijs, 1986, 2 dln.

D. LETT, *Famille et parenté dans l'Occident médiéval Ve-XVe siècle*, Parijs, 2000.

- ~ **van de genealogie** (de) genealogie is een van de oudste menselijke wetenschappen. In de oudheid diende genealogie in de eerste plaats om de goddelijke oorsprong van koningen en vorsten te beklemtonen. De Egyptenaren hechtten een groot belang aan voorouderverering. Ze lieten zich graag afbeelden samen met de voorouders, bijvoorbeeld in de Zaal van de voorouders in het graf van Thoetmosis II. Ze bewaarden ook familiedocumenten in wat we een voorloper van familiearchieven kunnen noemen. Dat ook de Grieken belang hechtten aan genealogie toont de *Theagonie* waarin Hesiodus de genealogieën van de Olympische godenwereld bezingt. Mythen over afstamming vindt men in alle culturen terug. Ze dienen meestal om de sociale verschillen te bevestigen. De Grieken kenden al een vorm van personenregistratie bij de geboorte. Ook de Romeinse burger moest ten tijde van keizer Marcus Aurelius de geboorte van een kind laten registreren. Bij Kelten en Germanen overheerst het clangevoel. Bloedverwantschap speelde er een vooraanstaande rol. In de Noorse sagen worden de heldendaden van

de jarls bezongen en kent men de genealogie van de bezongen helden. Een Noorman vond het normaal dat hij zeven generaties voorouders kon opsommen. In de middeleeuwen ligt aanvankelijk het accent op de vorstelijke afstammingslijsten. Geleidelijk ontstaan echter rond het genealogisch skelet echte landsgeschiedenissen zoals de *Flandria Generosa*. Deze genealogie van de Vlaamse graven groeide uit tot een volwaardige kroniek van Vlaanderen. In de middeleeuwen vormen bewaard gebleven poorterslijsten bewijsstukken om de afstamming van een poorter aan te tonen. Voor meer wetenschappelijke genealogiebeoefening is het wachten tot de moderne tijden. Zo bestudeerde de Fransman André du Chesne (1584-1640) systematisch de afstamming op basis van oorkonden en eigentijdse bronnen die hij als bewijsmateriaal in zijn genealogische studies opnam. Antonius Sanderus (1586-1664) is vooral gekend om zijn *Flandria Illustrata*. De Antwerpse genealoog Christophe Butkens (1591-1650), Olivier Vredius, de Brugse genealoog en heraldicus Jacobus Antonius Kerckhof (1625-1685) zijn slechts enkele namen die aantonen hoe de genealogie aan belang won. De bloei van de moderne genealogie situeert zich vooral in de 19de eeuw, zowel bij ons als in de buurlanden. Bekende namen zijn Jan Jacob Gailliard (1841-1922), Felix-Victor Goethals (1798-1872), Arthur Merghelynck (1853-1908), Napoléon de Pauw (1835-1922). Een pionier op het vlak van de familiegeschiedschrijving is Joseph Jacquart (1892-1969). Octave Le Maire en Robert Van den Haute, Jean-Michel Pardon, Anne de Molina, J.P. Ruzette, Julienne Malengreau stonden in voor beknopte Franstalige handleidingen of publicaties. Voor Vlaanderen zijn er Jan Lindemans (1888-1963), Leopold Slosse (1842-1920) en recenter Fernand Van Melckebeke (voorzitter van de Antwerpse Kring voor Familiekunde 1945 dat het tijdschrift *De Schakel* uitgaf), Albert Clabots (1915-1997), Michiel Mispelon (1922-1980), Jan Soete (1899-1961), Gustaaf Pottie (1903-1990), Luciaan Wyndaele (1906-1987), Jozef Ghysaert (1920-1994), Ludo Poplemont (1905-1984, eerste voorzitter van de VVF in 1965), Tuur Wouters (1919-1984), Francis Goole (1929-1992), Jef Hendrickx (1930-2002), Willy Van Hille (1904-), Valère Arickx (1921-2001) en Ernest Warlop (1935-2003). De stichting van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde eind 1964 betekende een mijlpaal in het genealogisch onderzoek in Vlaanderen. Tot die datum was de genealogiebeoefening een Franstalige bedoening, ook wanneer het om Vlaamse families ging. Baanbrekend was het repertorium van Remi Leenaerts waarvan vijf delen verschenen tussen 1969 en 1979.

Bib – G. POTTIE, *Gustaaf Pottie 1903-1983 Verzameld werk*, Gullegem, 1983.

L. VAN ACKER, 'Albert Clabots en zijn 'Repertorium van Vlaamsche Familie- of Sibbekundigen'', in: *Vriendenboek Valère Arickx*, Roeselare, 2000, p. 227-233.

X. Chevr. DE GHELLINCK VAERNEWYCK, 'L'intensification de la recherche généalogique et héraldique en Belgique depuis 1940', in: *Gedenkboek Michiel Mispelon*, Handzame, 1982, p. 121-148.

E. VAN HAVERBEKE, 'Biografie van Michiel Mispelon', in: *Gedenkboek Michiel Mispelon*, Handzame, 1982, p. 9-17.

Jaarboek Centraal Bureau voor genealogie 2005, deel 59, Den Haag, 2005. Thema 'Geschiedenis van de Nederlandse genealogie'.

- ~ **van voedsel en koken, voedselpatronen en voedingsleer** zie Voedsel en voeding →.
- **Geslacht** (het, -en) de gezamenlijke personen die uit een gemeenschappelijke stamvader stammen; syn. stamhuis, familie.
- ~ **en (Brabantse)** (de, mv) Fr. *lignages*. Naam van vooraanstaande patriciërs- en poortersfamilies in het hertogdom Brabant. De zeven geslachten van Brussel en Leuven zijn de best gekende. Ze oefenden belangrijke functies als schepen uit. Vandaar ook het getal zeven of veertien (aangezien een schepenbank zeven of veertien leden telde). Om tot bv. de Brusselse geslachten te behoren, moest men via mannelijke of vrouwelijke lijn afstammen van een gemeenschap-

pelijke stamvader uit een van de volgende zeven families: Coudenbergh, t'Serroelofs, Roodenbeke, Sleeus, Sweerts, Serhuyghs, Steenweeghs. Syn. *lignage*.

Bib – B. D'HOORE, *Inventaire des fonds d'archives de l'Office généalogique et héraldique de Belgique*. I. 'Inventaire des archives d'Henry van Parys. II. Inventaire du fonds van de Smissen. III. Inventaires du fonds van Meensel', in: *P*, 378 bis (2008), p. 474-493. Tekening wapens van Damien Breuls de Tiecken.

F. GOOLE, 'De Brusselse geslachten', in: *VS*, 7 (1971), p. 127-128.

P. POTARGENT, 'Over de Leuvense geslachten', in: *VS*, 7 (1971), p. 129-133.

B. WALCKIERS, *Filiations lignagères bruxelloises contemporaines*, Brussel, 1999.

www.lignagesdebruxelles.be

- **~kunde** (de) genealogie →.
 - **~enregister** (het, -s) genealogie → in boekvorm.
 - **~sboom** (de, -bomen) stamboom. De afbeelding van een geslacht in de vorm van een boom met aan de wortel de naam van de stamvader, terwijl de namen van de afstammelingen in rechte lijn langs de stam en die van de overige op de takken van de boom te vinden zijn; bij uitbreiding: geslachtslijst, geslachtsregister.
 - **~slijst** (de, -en) lijst van de leden van een geslacht, genealogie →.
 - **~snaam** (de) familienaam →, achternaam →.
 - **~sregister** (het) 1) genealogie; 2) fragmentgenealogie.
 - **~srekenkunde** (de) verouderde benaming voor genealogie.
 - **~swapen** (het) familiewapen →.
 - **Gestaathed** (gestaathede, gestaetheid) (de) 1) maatschappelijke stand, vermogen; 2) de eigendom van grond of renten, ook het loon en andere inkomsten van ambtenaren en beoefenaars van vrije beroepen.
 - **Getransfigeerd** (archiefterm) wordt gebruikt om aan te duiden dat de zegelstaarten van latere charters voor bezegeling door een ander charter zijn gestoken.
 - **Getuige** (de, -n) iemand die aanwezig is bij een handeling om later te kunnen bevestigen dat deze heeft plaatsgehad (bij geboorte, doopsel, huwelijk, testament, enz.). Lat. *testis* (mv. *testes*), Fr. *témoin*, Du. *Zeuge*, Eng. *witness*; in oude teksten ook *o(i)rconder*. Het is belangrijk bij een genealogisch onderzoek de getuigen op te nemen want dikwijls gaat het om familie.
 - **Geus** (de, geuzen) ontleend aan een uitspraak van een raadsheer van landvoogdes Margaretha van Parma die – toen de edelen met een smeekschrift kwamen om de kettervervolgingen te staken – sprak: “*ce sont que des gueux.*” 1) de partijnaam, sinds 1566 gedragen door de edelen van het Verbond en later door alle vijanden van de regering van Koning Filips II in de Nederlanden; 2) wilde geuzen zijn de geuzen die zich in bossen en duinen ophielden. Syn. bosgeuzen. Ant. watergeuzen; 3) scheldnaam voor protestant, met name voor een calvinist.
- Bib – J. DECAVELE, *De eerste protestanten in de Lage Landen. Geloof en heldenmoed*, Leuven, 2004.
- E. GUILLEMYN, *De vrijbuiters: XVIIde-eeuwse guerillastrijders als voorposten in de Tachtigjarige Oorlog*, Aartrijk, 1990.
- T. PICEU, *Over vrybuters en quaetdoenders. Terreur op het Vlaamse platteland (eind 16de eeuw)*, Leuven, 2008.
- J. VAN MAELE, H. MASQUELIN, *Van bosgeuzen tot beeldenstorm. De Geuzen in het zestiende-eeuwse Westkwartier*, Brugge, 1994.
- www.geuzenproject.org
- **Gevangenisarchief** (het) archiefbestand van een Belgische gevangenis, ingedeeld in de archieven van de administratieve commissie en van de gevangenis zelf. De familiekundige vindt

vooral gegevens in de verschillende reeksen gevangenisrollen.

Bib – J. BUYCK, I. ROTTHIER, 'Een overzicht van de gevangenisarchieven en van de archieven van de jeugdinstituten in het Rijksarchief van Beveren', in: VS, 38-6 (2002), p. 335-342.

I. ROTTHIER, *De gevangenisgids. Archiefgids betreffende de archieven van de Vlaamse penitentiaire inrichtingen*, Brussel, 2001.

K. VELLE, *Zoekwijzer gevangenisarchieven*, Brussel, 1999. Bevat ook een beknopte woordenlijst.

K. VELLE, 'Gevangenisarchieven als bron voor de familiegeschiedenis', in: VS, 34 (1998), p. 217-231.

- **Gevelteken** (het, -s) teken dat aan de gevel van een woning of ander gebouw is aangebracht, dienende als onderscheidingsteken en als huisnaamdrager. Het uithangbord is een variant van het gevelteken.

Bib – W. TRIMP, 'Geveltekens', in: OH, 60 (2007), 2, p. 15-23.

- **Gewestelijke instellingen** (de) instellingen van een van de gewesten die de Nederlanden telde. Er waren zeventien onafhankelijke gewesten. Vier hertogdommen (Brabant, Gelre, Limburg en Luxemburg), zeven graafschappen (Artesië, Henegouwen, Holland, Namen, Vlaanderen, Zeeland en Zutphen), een markgraafschap (Antwerpen – ingesloten in Brabant), vijf heerlijkheden (Friesland, Groningen, Mechelen, Overijsel met Drente en Sticht Utrecht). Het Prinsbisdom Luik (met het graafschap Loon) en de heerlijkheid Stavelot-Malmédy maakten nooit deel uit van de Nederlanden. Het Doornikse (*Le Tournaisis*) kwam later als afzonderlijk gebied voor. Met uitzondering van Kroon-Vlaanderen, leen van Frankrijk, maakten de genoemde gewesten deel uit van het Heilig Roomse Rijk der Duitse Natie. De archieven van de gewestelijke instellingen zijn verdeeld over verschillende archiefinstellingen.

- **Gewettigd kind** (het, -eren) kind dat door de vader erkend wordt na het huwelijk met de moeder. De wettiging wordt als kantmelding in de geboorteakte bijgeschreven.

- **Gewoonterecht** (het) recht dat niet door de overheid opgelegd is, maar gevormd wordt door en uit gewoonten en gebruiken die op de rechtsovertuiging van het volk berusten, zodat anders handelen als onrecht wordt gevoeld. Van oorsprong is het ongeschreven recht, maar vanaf de 14de eeuw begon men het gewoonterecht in onze streken op te tekenen. Het gewoonterecht is gebonden aan een bepaalde streek. Zo bestonden in de 17 Provinciën ten minste zeshonderd verschillende gewoonterechten toen ze in de 15de en de 16de eeuw opgetekend en gedecreteerd werden. Syn. *costume*, costumier recht. Fr. *le droit coutumier*.

Bib – J. BART, *Histoire du Droit*, Dalloz, 2002.

J. BART, 'Nos ancêtres et les coutumes avant la création du Code civil', in: RFG, 152 (2004), p.18-22.

- **Gezel** (de, -len) lid van een gilde, een trap hoger dan de leerling en een trap lager dan de meester.

- **Gezin** (het, -nen) man en vrouw met hun (onzelfstandige) kinderen (ook wel eens kerngezin genoemd). Tot de 20ste eeuw vormt een huwelijk de basis van het traditionele gezin. Het 21ste-eeuwse gezin kan allerlei vormen aannemen, bijvoorbeeld het nieuw samengestelde gezin. Eng. *conjugal family*.

Bib – H. VANNOPPEN, 'Het gezin in 100 facetten of vragen en bronnen rond de geschiedenis van het gezin in Vlaanderen', in: OH, 57 (2004), 1, p. 57-78.

H. VANNOPPEN, 't Zit in de familie'. Het gezin in alle soorten', in: *Mores*, 5-1 (2004), p. 24-28.

- **~sblad** (het, -bladen) blad waarop de genealogische basisgegevens van het gezin (ouders en kinderen) genoteerd worden. Voor ieder nieuw gezin wordt een nieuw blad genomen. Syn. gezinskaart.

- **~sgeschiedenis** (de) thematische geschiedenis van het gezin in historisch perspectief.
Bib – M. DRAKE, *Time, family and community. Perspectives on family and community history*, Oxford, 1994.
G.A. KOOY (red.), *Gezinsgeschiedenis. Vier eeuwen gezin in Nederland*, Assen, 1985.
R. LAGIER, *Il y a un siècle ... La famille en France*, Rennes, 2004.
H. RÖLING, 'Kinderen over hun ouders in jeugdherinneringen 1800-1970', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 105-123.
E. SHORTER, *De wording van het moderne gezin*, Baarn, 1975.
L. STONE, *The family, sex and marriage in England 1500-1800*, London, 2008.
H. VANNOPPEN, 'Dynamische gezinsstructuren, sociaal bekeken in Erps-Kwerps (Midden-Brabant) (1790-1990)', in: *VS*, 29 (1993), p. 455-473, 505-527.
- **~shereniging** (de) het opnieuw samenbrengen van de leden van een gezin, vooral gebruikt in verband met geïmmigreerde allochtonen.
- **~shoofd** (het) hoofd van het gezin, man of vrouw. Dit begrip wordt gebruikt in tellingen van gezinshoofden. Gezinskaarten worden (gewoonlijk alfabetisch) geklasseerd op naam van het gezinshoofd.
- **~skaart** (de) gezinsblad →.
- **~sreconstructie** (de) opzoeken van het hele gezin. Het is belangrijk om bij genealogisch onderzoek het hele gezin op te zoeken. Dit geeft niet alleen meer zekerheid over de juistheid van de resultaten, maar het is ook een belangrijke stap naar de familiegeschiedenis. Ook jong overleden kinderen worden opgenomen. De eerste gegevens kunnen op een gezinskaart of gezinsblad genoteerd worden. De belangrijkste bron in het moderne regime (na 1795) om de gezinsamenstelling op te zoeken is het bevolkingsregister. Voor het ancien régime zijn er wel bronnen beschikbaar maar die zijn veel minder systematisch (weesakten, staten van goed, tellingen, *status animarum* zijn enkele voorbeelden). Later opgestelde toegangen kunnen ook hulp bieden (bv. tafels op de parochieregisters). Eng. *family reconstitution*.
Bib – M. FLEURY, L. HENRY, *Nouveau manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien*, Paris, 1965.
R. LEBOUTTE, 'Reconstitution des familles et dynamique des ménages: l'apport des registres de population belges', in: *ABB*, extranummer 24, Brussel, 1984, p. 89-111.
A.J. SCHUURMAN, 'Gezinsreconstructie: begripsbepaling en recente ontwikkelingen', in: *Nieuwsbrief Historische Demografie*, Wageningen, 1, 1 (1984), p. 7-17.
- **~stype** (het, -n of -s) gezinsmodel. Sociologen onderscheiden drie klassieke gezinstypes: het patrimoniale, het conjugale en het postindustriële gezin. 1) De leden van het patrimoniale gezin zijn vooral gebonden door de arbeid, hoofdzakelijk in de landbouw. De leden zijn verbonden door bloedverwantschap en gemeenschappelijke toewijding. De vader heeft het onbetwistbare leiderschap. De kinderen worden vooral gezien als erfgenamen en opvolgers. 2) Het conjugale gezin is de meest klassieke vorm van het kerngezin. 3) Het postmoderne gezin ontstond in de jaren 1970. Het vertoont minder samenhang dan de vorige types. Individualisme en emancipatie speelden een grote rol bij de ontwikkeling van dit gezinstype.
- **Gezondheidsvoorziening** (de) instellingen als 'ziekenkassen' of mutualiteiten zijn ontstaan uit de vrije ziekenbeurzen en dateren slechts van de eerste helft van de 19de eeuw. Het is pas in de loop van de 20ste eeuw dat er sprake is van een preventieve gezondheidszorg.
Bib – L. PAUWELS, D. PODEVIJN, R. WILLAERT, *Drie eeuwen gezondheidsvoorzieningen in het arrondissement Kortrijk*, Kortrijk, 1983.
- **GGRN** zie *Nord Généalogie* →.

- **Gichten** naam die onder meer in Limburg (graafschap Loon) werd gegeven aan de wettelijke passeringen. De registers van gichten of gichtenregisters gaan soms terug tot de 15de eeuw en werden nagelaten door schepenbanken van steden, dorpen en heerlijkheden en in mindere mate door cijns- en laathoven. In de gichtenregisters noteerden de schepenen verkoop en verhuur van gronden, leningen.
- **Gilde** (de en het, -n of -s) vereniging van personen die voor gemeenschappelijke belangen opkomen en hetzelfde beroep uitoefenen. Er zijn bijvoorbeeld gilden van handwerkslieden en van kooplieden. Het archief van de gilden bevat o.m. gildeboeken met lijsten van de leden.
- **~nboek** (het) boek met de keuren, reglementen, akten betreffende een gilde.
- **~ndeken** (de, -s) hoofd van een gilde. Syn. gildenmeester.
- **GIS** geografisch informatiesysteem. In een dergelijk systeem worden ruimtelijke gegevens of informatie over geografische objecten opgeslagen, beheerd, bewerkt, geanalyseerd en gepresenteerd.
- **Gisant** (de) onderdeel van een beeldhouwd grafmonument waarbij de overledene liggend is uitgebeeld.
- **Godsdienst** (de) in West-Europa speelde tot ongeveer 1970 vooral de rooms-katholieke godsdienst een belangrijke rol in het leven van onze voorouders. Lid zijn van een kerkgemeenschap was bijna een levensnoodzakelijke voorwaarde om te functioneren in de maatschappij. De godsdienstkeuze van de voorouders is ook bepalend voor het bronnenonderzoek: katholieke parochieregisters, protestantse ledenregisters, besnijdenisregisters voor joden. Zie ook parochie, bisdom →, religieuze terminologie →.
Bib – La religion du XVIe au XIXe siècle (speciaal nummer van RFG), Revigny, 2005.
A. FREITAG, *Historische wereldatlas van het christendom*, Hasselt, 1959.
H.J. PEREDA, *2000 ans de christianisme. Historiogramme du chemin de l'humanité*, Bondues, 2004.
G. VANDEN BOSCH, *Hemel, hel en vagevuur. Preken over het hiernamaals in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de 17de en 18de eeuw*, Leuven, 1991.
J. VAN HAVER, *Voor u, beminde gelovigen. Het Rijke Roomse leven in Vlaanderen*, Tielt, 1995.
R. WITDOUCK, 'Laatmiddeleeuwse vroomheid en (West)Vlaamse biechtpraktijk', in: *LG*, 48-1 (2006), p. 3-140.
- **Goederenregister** (het, -s) register met de beschrijving van de verworven goederen van een abdij of een andere geestelijke instelling. Zo bewaart het RA Hasselt het oudste goederenregister van de landcommanderij Alden Biesen uit de periode 1280-1320.
- **GPS** afk. *Genealogical Proof Standard* →.
- **Graad** (de, graden) mate van bloedverwantschap of zwagerschap. Twee broers bestaan elkaar in de tweede graad, ooms en neven in de derde, volle neven in de vierde. Wanneer men stelt: 'de overledene heeft geen nabestaanden in de erfelijke graad' betekent dit binnen de graad waarin men erven kan, d.i. de twaalfde graad (Ndl.). De uitdrukking 'zij bestaan elkaar in verboden graad' betekent: 'ze zijn zo nauw verwant dat volgens de wet een huwelijk tussen hen onmogelijk is'.
- **~ van verwantschap** (de, graden) het kennen van de graden van verwantschap is belangrijk bij het huwelijk en bij successie. We moeten een onderscheid maken tussen kerkelijk en burgerlijk recht. Bij de Romeinse en hedendaagse gradentelling zijn er zoveel graden als er generaties tussen twee personen zijn. Om de graad van verwantschap tussen twee personen te berekenen, moet men opklimmen tot de gemeenschappelijke stamvader, dan in iedere tak het aantal graden tellen en ze optellen. Tussen persoon X en zijn grootoom zijn er vier graden: drie van X tot de overgrootvader, plus één van de overgrootvader tot de grootoom. Het canoniek

recht wijkt enigszins af van het Romeins recht, maar werd echter alleen in het huwelijksrecht en bijna nooit in het erfrecht toegepast. In rechte lijn zijn er in het canonieke recht eveneens zoveel graden als er generaties zijn, maar in de zijlijn wordt de telling van de graden uitsluitend in de langste lijn gedaan tussen de gemene stamvader en een van de betrokken verwanten. In dit systeem bevinden zich de twee verwanten ofwel op gelijke afstand van de gemeenschappelijke stamvader, en de telling gebeurt dan voor een van de twee verwanten, ofwel niet op gelijke afstand van de gemeenschappelijke stamvader, en in dat geval rekent men vanaf de meest verwijderde verwant. [zie J. GILISSEN, *Historische inleiding tot het recht*, Antwerpen, 1981, p. 623-627]. Syn. verwantschapsgraad.

Bib – R. VAN CRAEYNEST, 'Iets over graden van bloedverwantschap betreffende huwelijk', in: *VS*, 8 (1972), p. 77-78.

- **Graafschap Loon** (Fr. *Looz*) (het) middeleeuws vorstendom dat ongeveer overeenstemt met de huidige Belgische provincie Limburg. In 1366 eindigden de Loonse Successieoorlogen in het voordeel van het prinsbisdom Luik, waardoor het graafschap Loon aangehecht werd bij het prinsbisdom.
- ~ **Vlaanderen** (het) vorstendom dat ontstond op het einde van de 9de eeuw en bleef bestaan tot 1795. De vertegenwoordiging gebeurde door de drie (later vier) leden en de Staten van Vlaanderen. In de loop van de geschiedenis waren er de volgende politieke en gerechtelijke instellingen: 1) de grafelijke kanselarij (administratief); 2) de gouverneur van Vlaanderen; 3) de soeverein-baljuw van Vlaanderen; 4) de audiëntie van de graven van Vlaanderen (van een feodale vergadering tot college met juridische en financiële bevoegdheid); 5) de Raad van Vlaanderen 6) de Wetachtige Kamer van Vlaanderen (feodale instelling). De financiële instellingen waren: 1) de kamer van de hoofdredeninge; 2) de ontvanger-generaal van Vlaanderen; 3) de ontvanger-generaal van de beden; 4) de rekenkamer van Vlaanderen; 5) de muntateliers in Vlaanderen. Bij de lokale overheidsinstellingen zijn er de steden en de burggraafschappen en kasselrijen.
Bib – W. PREVENIER, B. AUGUSTYN (eds.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997.
R. BAUER, *De Lage Landen, een geschiedenis in de spiegel van Europa*, Tielt, 1994.
V. DE DONDER, *In naam van Vlaanderen. Een historie (8ste-21ste eeuw)*, Leuven, 2007.
M. GEVAERT, *Van Boudewijn tot Boudewijn. 10 eeuwen Vlaanderen*, Roeselare, 2002.
H. VAN DAELE, *Een geschiedenis van Vlaanderen*, Tielt, 2005.
- **Graatgenealogie** genealogie die zich beperkt tot een reeks namen en data (primaire gegevens).
- **Graden van justitie** de drie graden van justitie die men bij de heerlijke rechten onderscheidt zijn: de hoge, de middele en de lage rechtspraak. In Vlaanderen behoorden tot de hogere rechtspraak alle criminele en burgerlijke zaken: lijfstraffen met zwaard, galg, rad, gevangenis, stok en schandpaal, boeten van 60 pond *parisis* en meer, confiscatie van goederen, soms recht van verbanning, houden van waarheden, straatschouwingen. Tot de middele rechtspraak (*justitie viscontiere*) behoorden het recht van put en galg, boeten tot en met 3 ponden *parisis*. Tot de lage rechtspraak (*justitie fonchiere*) behoorde het recht van erfenis en ontferfenis van gronden die van de heer gehouden zijn. Elke overdracht van grond (verkoop, gift of ruil) moest gebeuren voor de schepen- of latenbank van de heerlijkheid.
- **Grafboek** (het) register waarin per graf wordt opgetekend wie op welke plaats begraven ligt. Meestal wordt dit bewaard in de kerkelijke archieven.
- **Grafconcessie** (de, -s) vergunning van overheidswege voor een graf op een kerkhof. Dankzij het decreet van 23 prairial jaar 12 hadden de gemeenten de mogelijkheid grafconcessies toe te kennen. Deze concessies staan vermeld in de registers van beraadslagingen.

- **Grafiek** (de, -en) grafische voorstelling. Syn. diagram.
- **Grafologie** (de) handschriftkunde. Uit het handschrift kan men een persoon en zijn kenmerkende eigenschappen vaststellen.
Bib – J.F. CHANDU, *Handboek der grafologie en grafotherapie*, Deventer, 1978.
- **Grafmonument** (het, -en) gedenkteken op een graf, grafsculptuur.
D.J.B. VANPÉE, *Tussen moment en monument voor de eeuwigheid. Gietijzeren grafkruisen in Vlaams-Brabant*, 's-Gravenwezel, 1997.
- **Grafregister** (het) register waar men per graf bijhoudt wie erin begraven was. Syn. grafboek →, kerkhofregister.
- **Grafschrift** (het, -en) opschrift op grafsteen of grafmonument. Vele grafschriften werden genoteerd en afgeschreven. Ze zijn tot ons gekomen in gedrukte of handschriftelijke verzamelingen, bewaard in archieven en bibliotheken. Grafschriften kunnen een aanvulling zijn voor de parochieregisters. Ze zijn ook een belangrijke heraldische bron.
Bib – HGV, p. 312-313.
J. BELONJE, *Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Limburg*, 1961.
J. BETHUNE, *Épitaphes et monuments des églises de la Flandre au XVIe siècle*, Brugge, 1900.
P.C. BLOYS VAN TRESLONG PRINS, *Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken in de Provincie Zeeland*, Utrecht, 1919.
J. DE HERCKENRODE, *Collection de tombes, épitaphes et blasons, recueillis dans les églises et couvents de la Hasbaye, auxquels on a joint des notes généalogiques sur plusieurs anciennes familles qui ont habité ou habitent encore ce pays*, Gent, 1845.
J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale*, Brugge, 1861-1867.
P. GENARD, *Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen*, Antwerpen, 1856.
L. MOENAERT, 'Grafschriften uit enkele kerken in de streek van Veurne als bron voor genealogie', in: *VS*, 38 (2002), p. 251-273.
G. TAVERNIER, 'Oude kerkelijke en funeraire opschriften uit de streek rond Brugge', in: *VS*, 45 (2009), p. 81-96 (met bibliografie).
V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, Brugge, 1976, 3 dln.
R. VAN BELLE, *Vlakke grafmonumenten en memorietafelen met persoonsafbeeldingen in West-Vlaanderen. Een inventaris, funeraire symboliek en overzicht van het kostuum*, Brugge, 2006.
- **Grafsteen** (de, -stenen) gebeitelde steen met inscripties van persoonsgegevens. Op oude grafstenen beeldt men soms het familiewapen uit.
Bib – L. CARLENS, 'Adellijke grafstenen in Limburg', in: *VS*, 39 (2003), p. 307-31
- **Gramps** *Genealogical Research and Analysis Management Programming System* – Genealogisch onderzoeks- en analyseprogramma (*gramp* is de aanspreektitel voor 'opa' in het Engels) (2010): een openbaar genealogisch softwareprogramma geschreven in Python; werkt op volgende besturingsprogramma's: Linux, BSD, Solaris en Windows.
- **Grensoverschrijdende genealogie** (de) genealogie heeft ook een grensoverschrijdende dimensie, ze stopt niet bij de grenzen; genealogie kan dan ook niet in de tijd of de ruimte beperkt blijven tot één land of regio. Belangrijk hierbij is de vergelijkende studie van de primaire bronnen (burgerlijke stand), de orale bronnen. Zie: Voorouders van verre →.
- **Griekenland** Verbond: *Société hellénique d'héraldique et de généalogie*.
- **Griffie** (de, -s) secretariaat van een rechtbank. Op de griffie worden processtukken neergelegd

en rechtsdagen aangevraagd. Ook de dubbels van de akten van de burgerlijke stand worden bewaard in de griffie van de rechtbank van eerste aanleg.

- **Griffier** (de, -s) gerechtelijk ambtenaar die de beslissingen van een rechtbank of een hof schriftelijk acteert.
- **Groep** (de) aantal personen die door een belang, een bepaald beginsel of een taak verenigd zijn. Men kan genealogisch behoren tot eenzelfde afstammingsgroep, waaraan groeps-eigendom en groepsverplichting inherent zijn.
- **~seigendom** (de of het) gemeenschappelijk bezit, bijvoorbeeld van onverdeeldbaar land.
- **Grondbelasting** (de, -en) deze in 1796 ingevoerde belasting betreft de rechtstreekse belastingen op het netto-inkomen van onroerende goederen volgens het repartitiesysteem (verdeling naar verhouding). In de leggers van de grondbelasting vinden we de namen van de eigenaars, hun beroep, adres, het aantal huizen, de ligging, de oppervlakte, de aard, de grond en het netto-inkomen.
Bib - 'Grondbelasting', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 225-226.
- **Grondboek** (het) legger van de grondbelasting bij de Registratie en Domeinen.
- **Groninger Archieven** Regionaal Historisch Centrum van Groningen (NL).
www.groningerarchieven.nl
www.allegroningers.nl
- **Groot-** eerste deel van een samenstelling om een vorige generatie aan te duiden: grootvader, grootmoeder. Het Nederlands kent geen enkelvoudige woorden voor de leden van het voorgeslacht (zoals Lat. *avus*, Du. *Ahn*).
- **Groot-Brittannië** *Federaties: The federation of family history societies. The institute of heraldic and genealogical studies. The society of genealogists.*
Genealogische opzoeken in Groot-Brittannië zijn sterk gecentraliseerd in Londen. De burgerlijke stand in Engeland en Wales ontstond op 1 juli 1837. Er zijn geboorteakten, huwelijksakten, overlijdensakten, adoptieakten. De inhoud van de akten verschilt per streek (Engeland, Wales, Schotland, Ierland, eiland Man en de Britse eilanden). Voor Engeland en Wales is er een centrum voor de registratie van families (*Family Records Center*) www.familyrecords.gov.uk. Vragen kan men stellen via www.genuki.org.uk.
www.ffhs.org.uk
Bib - Over Groot-Brittannië: R. GRANT, *The real counties of Britain*, London, 1996.
J.-Y. BAXTER, 'Cybergénéalogie. Travailler sur ... l'Angleterre', in: *RFG*, 187 (2010), p. 30-31.
- **Grootmoeder** (de, -s) moeder van een van de ouders. Syn. grootma, grootmama, oma, moedersmoeder of vadersmoeder. Mnl. *grote vrouwe*, Lat. *avia*, Fr. *grand-mère*, Eng. *grandmother*, Du. *Grossmutter*, *Grossfrau*.
- **Grootouder** (de) vader of moeder van een van de ouders, grootvader en grootmoeder. Fr. *grand-parent*, Eng. *grandparent*. Du. *Grosseltern* (mv.).
- **Grootvader** (de) grootpa, grootva, opa, vadersvader of moedersvader. Mnl. *grote vader*, Lat. *avus*, Fr. *grand-père*, Eng. *grandfather*, Du. *Grossvater*.
- **Grosse** (de, -n) oorspronkelijk een afschrift in grotere letters geschreven; thans een uitgifte met een uitvoeringsformule. De grosse heeft dezelfde bewijskracht als het origineel. Fr. *grosse*.
- **Grote Raad van Mechelen** (de) hoogste gerechtshof van de Bourgondisch-Habsburgse, later de Zuidelijke Nederlanden. Bestond van 1504 tot 1794. De vestiging in 1504 was een herhaling van de installatie van de Grote Raad als Parlement van Mechelen in 1473.
Bib - J.TH. DE SMIDT, E.I. STRUBBE, J. VAN ROMPAEY, *Chronologische lijsten van de geëxten-*

deerde sententiën berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen 1470-1504, II 1504-1531, Brussel, 1971.

- **Guanine** (de) een van de vier basen waaruit DNA → is opgebouwd.
- **Guatemala** *Academia Guatemalteca de Estudios Genealógicos, Heráldicos e Históricos*
- **Guebwiller** zie *Centre Départemental d'histoire des familles* (CDHF) →.
- **Guildhall Library** (de) een van de rijkste genealogische bibliotheken in Engeland, zowel wat gedrukte boeken als wat handschriften betreft.
- **Gulden** (de) Lat. *florenus*; rekeneenheid; de verdeling is: guldens (fl.), stuivers en penningen.
- **Gulden Vlies** (het) zie Orde van het Gulden Vlies →.

- **Haard** (de, -en) fiscale aanduiding van het gezin in het oude regime. Syn. haardstede (de), Fr. *feu*.
- **~entelling** (de, -en) documenten met aanduiding van het aantal belastbare 'haarden' of gezinnen voor een bepaald gebied (steden, dorpen, parochies). In Vlaanderen is de telling van 1469 de bekendste, maar het gaat niet altijd om nominatieve tellingen.
Bib - F. BAUWEN, *Haardentelling van Ieper 1685*, Ieper, 2003.
- **Habuit coronam** (Lat.) ('hij of zij heeft de kroon') die soms voorkomt in de parochieregisters. De uitdrukking vloeit voort uit het gebruik om in de week voorafgaand aan Pasen in de kerk het oude wijwater weg te gooien en te vervangen door nieuw gewijd water. Het eerste kind dat na Pasen met het nieuwe wijwater gedoopt werd, kreeg in het ancien régime een papieren kroontje en de gezegde vermelding bij zijn of haar naam in het doopregister (*VS* 44, 2008, p. 3).
- **Hagelands Historisch Documentatiecentrum (HHD)** bevat onder meer de oude wetenschappelijke bibliotheek van de Tiense Suikerraffinaderij.
- **Hagepoorter** (de) (*haechpoorter*) poorter die buiten de stad woont, buitenpoorter.
Bib - A. SCHOUTEET, *Indices op de buitenpoorterboeken van de stad Brugge*, Brugge, 1965, p. 9-10.
- **Halle** stad in Vlaams Brabant; SA.
- **Hallegebod** (het) stedelijke verordening (Brugge).
- **Handelsregister** (het) openbaar register waarin alle personen die handel drijven of een bedrijf hebben worden opgetekend. Zie Kamer van Koophandel →.
- **Hand- en spandienst** (de, -en) in de feodale tijd meestal onbezoldigde herendienst. Deze werd door handenarbeid op het veld en op de boerderij en door arbeid met een gespan (vervoer) gepresteerd.
- **Handleidingen** (genealogische -) genealogische handboeken (zie Bibliografie in *HGV* en *Je stamboom* ...). Zie genealogische handleidingen →.
- **Handmerk** (het) huismerk →.
- **Handschrift** (het) 1) persoonlijke wijze van schrijven; 2) een handgeschreven tekst, meestal - maar niet uitsluitend - daterend uit het ancien régime.
Bib - N. GEIRNAERT, *Inventaris van de handschriften in het Stadsarchief te Brugge*, Brugge, 1984.
- **Handtekening** (de, -en) eigenhandige ondertekening van een document. Het is interessant om de handtekening van de voorouders te kopiëren. Je vindt ze in allerlei documenten: akten van de burgerlijke stand, identiteitskaart, paspoort, notariële documenten, brieven, enz. Syn. autogram.
- **Handzame** deelgemeente van Kortemark in West-Vlaanderen; CG zie Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek (VCGH) →.
- **Haplogroep** (de) bij DNA-onderzoek naar de menselijke afstamming worden de deelnemende personen ingedeeld in zogenaamde haplogroepen. Deze combineren een zekere combinatie

van mutaties met een zekere regionale spreiding. De dominante haplogroepen in Noordwest-Europa zijn H voor vrouwen en R1b en I voor mannen. R1b M343 (resultaat van DNA-analyse van het Y-chromosoom) geeft aan dat wij behoren tot de haplogroep R1b, een afstamming die gedefinieerd wordt door de genetische merker M343. Deze haplogroep is de laatste in een genetische afstamming die ongeveer 60.000 jaar geleden werd aangevat met een veel oudere Y-chromosoommerker M168. De haplogroepen A en B komen uitsluitend in Afrika voor. Leden van de haplogroep R1b met de meest recente merker M343 zijn de rechtstreekse afstammeligen van de vroegste bekende moderne mensen in Europa, bekend als de cro-magnonmens. Op wereldschaal is er een sterke overeenkomst tussen haplogroepen en taalgebieden. Zie hieromtrent ook *The Genographic Project* →.

- **Harelbeke** SA
- **Hashtag** (de) label dat men aan een twitterbericht kan hechten om aan te geven dat het over een bepaald onderwerp gaat, bv. genealogie. Men voegt dan bij het bericht #genealogie toe.
- **Hasselt** hoofdstad van de provincie Limburg; AS, RA, SA, SB, FV (zie ook Genk).
- **Hazadata** Nederlandstalig genealogisch computerprogramma, in 1990 ontworpen door J.G. van der Zanden uit Bazel (NL). DOS- en Windows-versie. Telapas Software www.hazadata.com. Voor de hazagebruikers: <http://hazagebruikers.nl>
- **Hedendaagse geschiedenisbron** (de, -nen) bron van een hedendaagse instelling. Voor het redigeren van een familiegeschiedenis is kennis van de hedendaagse instellingen en de archieven die zij vormen onontbeerlijk.
Bib - D. BRONKHORST, *Encyclopedie van de menselijkheid. Begrippen, gebeurtenissen, personen en organisaties uit het werk voor mensenrechten, vrede, veiligheid, asiel, ontwikkeling en milieu*, Breda, 2007.
 M. MARION, *Dictionnaire des institutions de la France XVIIe-XVIIIe s.*, Parijs, 1923 (herdr. 1999).
 P. VAN DEN ECKHOUT, G. VANTHEMSCHE (red.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999.
- **Heemkunde** (de) de kennis van het heden en het verleden van een dorp, stad, wijk, streek en zijn bewoners in al zijn aspecten (afgeleid uit heem, d.i. woonplaats, huis).
Bib - HGV, p. 48-49.
 J. ART, E. VANHAUTE (red.), *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw*, Gent, 2003.
 J. ART, M. BOONE (red.), *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 12de tot de 18de eeuw*, Gent, 2004.
 N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis. Gids voor Oost-Vlaanderen (1750-1945)*, Gent, 2000.
 K. RIBBENS, G.J. WESTERHOF, C. VAN HALEN, 'De betekenis van het verleden. De beleving en waardering van geschiedenis bij Nederlandse genealogen', in: *Jaarboek*, 58 (2004), p. 225-245.
 E. VANHAUTE, 'Lokale geschiedschrijving en globale historiografie', in: *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, 1997, p. 33-43.
- ~ **Vlaanderen** koepel van de heemkundige verenigingen in Vlaanderen. Tijdschrift: *Tijdschrift* →. www.heemkunde-vlaanderen.be
- **Heemkundige kring** (de, -en) vereniging die zich bezighoudt met het heden en verleden van een stad, dorp, wijk. In ons land zijn er talrijke historische verenigingen en heemkundige kringen. Wie in een bepaalde streek zoekt, zal dikwijls heel wat informatie opsteken na contact met de vereniging of na raadpleging van hun tijdschrift.
 Voor een overzicht van de heemkundige kringen in Vlaanderen, zie: www.heemkunde-vlaanderen.be en www.erfgoedkaart.be

Bib – Ontsluiting van West-Vlaamse heemkundige tijdschriften:

<http://hkwestvlaanderen.be/zoeken.php>

Wat verouderd, maar nog altijd bruikbaar: 'Repertorium. Lokale en regionale verenigingen en tijdschriften voor geschiedenis, archeologie en folklore', in: *Het tijdschrift van het Gemeentekrediet*, 46 (1992-93), 181.

- **Heerlijke rechten** rechten verbonden aan een heerlijkheid en beschreven in de denombrementen. Belangrijk waren de eraan verbonden justitierechten. Hierin onderscheidt men drie soorten of graden van justitie →. Tot de heerlijke rechten opgesomd in de leendenombrementen rekent men o.m. tol, vond, bastaard- en stragiersgoed en boeten tot 3 pond *parisis*.

Bib – J. DELAERE, 'De wijnpot en speldengeld', in: *VS*, 39 (2003), p. 128-130.

H. LAMBRECHTS-AUGUSTIJNS, 'De lijfkoop', in: *VS*, 37 (2001), p. 270-273.

- **Heerlijkheid** (de, -heden) gebied waarover een heer of rechtspersoon (bv. klooster) tijdens het ancien régime allerlei rechten bezat onder het hoog gezag van de landsheer. Zie leenstelsel → en heerlijk stelsel.

- **Heilige** (de, -n) iemand die omwille van een voorbeeldige exemplarische levenswandel door de Kerk of een geloofsgemeenschap is aangeduid om openbaar vereerd te worden. Vele voornamen zijn afgeleid van de namen van een heilige. Een gedoopte kreeg tijdens het ancien régime zodoende een heilige als patroon mee. Heiligenverering maakt deel uit van het volksgeloof en de volksvroomheid. De attributen van de heiligen worden soms aangewend bij het ontwerpen van een familiewapen als de familienaam afgeleid is van een voornaam. Patroonheiligen spelen een grote rol in de naamkeuze.

Bib – J. BENTLEY, *A calendar of saints*, London, 2006.

J. CLAES, K. VINCKE, *Sanctus. Meer dan 500 heiligen herkennen*, Leuven, 2002.

J. CLAES, K. VINCKE, *Sancti. Nog meer heiligen herkennen*, Leuven, 2004.

J. CLAES, K. VINCKE, *Geneesheiligen in de Lage Landen*, Leuven, 2005.

J. CLAES, K. VINCKE, *Beschermheiligen in de Lage Landen*, Leuven, 2006.

J. CLAES, K. VINCKE, *Sanctorum. Heiligen herkennen*, Leuven, 2007.

J. COLSON, *Dictionnaire historique des saints*, Parijs, 1964.

E. & H. MELCHERS, *Das Jahr der Heiligen*, München, 1965.

R. RUYS, *Tot heil van mens en dier. Populaire heiligen in het bisdom Gent*, Gent, 1989.

P. SPAPENS, K. VAN KEMENADE, *366 Heiligendagen*, Zaltbommel, 2005.

G. TRUYERS, R. RUTTEN, *Alle Heiligen*, Deurne, 2001.

A.T. VAN BIERVLIET, *Mijn naam is ... Het grote voornamenboek*, Leuven, 1996.

S. VAN DER LINDEN, *De Heiligen. Levens - kalenders - attributen - patronaten - iconografie*, Contact, Amsterdam-Antwerpen, 2002.

W. ZAAL, *Alle Heiligen. Heiligenkalender voor Nederland en Vlaanderen*, Rijswijk, 1998.

- ~ **Geesttafel** armenbestuur →.
- **Heks** (de, -en) persoon, meestal van het vrouwelijk geslacht, die ervan beschuldigd werd te kunnen toveren en om te gaan met de duivel. Talrijke vrouwen werden in de Nieuwe Tijd van hekserij beschuldigd en stierven op de brandstapel of door verdrinking.

Bib – R. BRIGGS, *Heksenwaan. De sociale en culturele geschiedenis van hekserij in Europa*, Kampen, 2000.

J. MONBALLYU, *Van hekserij beschuldigd. Heksenprocessen in Vlaanderen tijdens de 16de en 17de eeuw*, Heule, 1996.

J. MONBALLYU, *Heksen en hun burens in Frans-Vlaanderen*, Ieper, 2004.

M. TRIEST, L. GILS, *Met de duivel naar bed. Heksen in de Lage Landen*, Leuven, 2002.

F. VANHEMELRYCK, *Het gevecht met de duivel. Heksen in Vlaanderen*, Leuven, 1999.

D. VANYSACKER, *Hekserij in Brugge. De magische leefwereld van een stadsbevolking, 16de - 17de eeuw*, Brugge, 1988.

- **Heraldicum disputationes** trimestrieel tijdschrift voor heraldiek (1996-).

<http://users.telenet.be/homunculus>

- **Heraldiek** (de) wetenschap die zich bezighoudt met de studie van de wapens, dus ook van de familiewapens. Bij de heraldiek wordt ook de sigillografie (zegelkunde) en de banistiek (vlaggenkunde) betrokken. Ook huismerken, ordetekens, e.a. horen bij de heraldische wetenschap. De oorsprong van de familiewapens ligt in de middeleeuwen, maar het gebruik is tot nu blijven bestaan. Wie geen oud wapen van een rechtstreekse voorouder terugvindt, kan altijd een nieuw wapen (laten) ontwerpen. Dit dient dan wel te beantwoorden aan de heraldische regels en mag door geen andere familie gevoerd worden. Bij het heraldisch college van FV kan een wapen geregistreerd en gepubliceerd worden. *Bib* - De hiernavolgende bibliografie is uiteraard heel selectief. We verwijzen ook naar HGV, p. 13-21, 403-413

* Tijdschriften:

Heraldicum disputationes, Wijnegem, 1996-

Heraldisch Tijdschrift (NGV Heraldiek), Veendam, 1995-

* Bibliografieën en inventarissen

J.Th. De RAADT, *Sceaux armoriés des Pays-Bas et des pays avoisinants*, Brussel, 1897-1903, 4 dln. (reprint ARA, Brussel)

R.J. LEENAERTS, *Algemeen genealogisch-heraldisch repertorium voor de Zuidelijke Nederlanden, Handzame, nadien Torhout, 1969-1985*, 8 dln. Bibliografie tot 1982.

M. POPOFF, *Bibliographie héraldique internationale sélective*, Parijs, 2003.

G. SAFFROY, *Bibliographie généalogique, héraldique et nobiliaire de la France*, Parijs, 1968-1979, 4 dln.

G. SAFFROY, *Supplément (1969-1983)*, Parijs, 1988.

E.A. VAN BERESTEYN, *Genealogisch repertorium*, 's Gravenhage, 1990, 2 dln. + Supplement, 2001, samen 6 dln.

J.C.C.F.M. VAN DEN BORNE, *Bibliografie van de Nederlandse heraldiek*, CBG, 's-Gravenhage, 1994.

J. VAN HELMONT, *Groot alphabetisch register van namen en blazoenen*, Leuven, 1988.

* Handboeken, wapenboeken, woordenboeken en artikelen

Généalogie & Héraldique. Actes du 24e Congrès International des Sciences Généalogique & Héraldique, FFG, Besançon 2000. O.l.v. Jean MORICHON.

J. ARNDT, W. SEEGER, *Wappenbilderordnung (Symbolorum armorum ordo)*, Neustadt an der Aisch, dl. I (1996); dl. II (1990), J. Siebmacher's Grosses Wappenbuch, band B.

J. ARNDT (bew.), *Der Wappenschwindel. Seine Werkstätten und Ihre Inhaber. Ein Blick in die heraldische Subkultur*, Neustadt an der Aisch, 1997.

P. BAUDOIN, L. DUERLOO, *Van evers en heiligen. Wapens en vlaggen van de gemeenten in de provincie Antwerpen*, Antwerpen, 1998.

C.H. BEELS, J.TH.A. PESKENS, *Heraldiek in het exlibris*, Amsterdam-Antwerpen, 1967.

P. BERGMANS, *Armorial de Flandre du XVIme siècle*, Brussel-Parijs, 1919.

C.D.BLEISTEINER, A.I.H., *L'héraldique religieuse / religiöse Heraldik / religious heraldry*, Actes du Xe Colloque internationale d'Héraldique; Bericht zum X. Internationalen Colloquium für Heraldik; report X. International Colloquium of Heraldry, Rothenbur o.d. T. 22-27 IX 1997, Mün-

chen, 1999.

F. BONIFACE (publ.), M. POPOFF (voorw.) *Armorial de la Flandre Wallonne dit de La Marche de Lille. 1545-1544. Châtellenies de Lille – Douai – Orchies, Wattignies*, 2001.

K. BORCHARDT, *Patrizier und Ehrbare: Die Wappen im Geslechterbuch des Johann Friedrich Christoph Schrag (1703-1780) zu Rothenburg ob der Tauber*, Insingen, 2007 [J. SIEBMACHER' S, *Grosser Wappenbuch. Die Familienwappen deutscher Landschaften und Regionen*, band 3]

G.-J. BRAULT, *Early Blazon. Heraldic terminology in the twelfth and thirteenth centuries, with special references to Arthurian literature*, Oxford, 1972.

J.P. BROOKELITTLE, *Boutell's Heraldry*, Londen-New York, 1973.

J.P. BROOKE-LITTLE, *An heraldic alphabet*, Londen, 1975.

G.A. BRONGERS, A.B. DULL TOT BACKENHAGEN (red.), P. BULTSMA (tek.), *Noord-Nederlandse heraldiek: familiewapens Drenthe-Friesland-Groningen*, Hoogezand, 1987.

J.-B. CAHOURS d'ASPRY, *Du blason des chevaliers aux marques de fabrique*, Biarritz, 2000.

J.-B. CAHOURS d'ASPRY, *Des fleurs de lis et des armes de France. Légende, histoire et symbolisme*, Biarritz, 1998.

M. CÉLÉRIER, *Regards sur la symbolique de la Toison d'or*, Quetigny, 2003.

Cl. CHAUSSIER, *Le droit ancien et actuel des armoiries non nobles en Belgique*, Brussel, 1980.

J.A. DE BOO, *Heraldiek*, Bussum, 1967.

J.A. DE BOO, 'Heraldiek in de Franse tijd,' in: *Jaarboek CBG*, 31 (1977), p. 180-196.

J.A. DE BOO, *Familiewapens. Kentekens van verwantschap*, Den Haag, 2008.

E. DE BOOS, *Dictionnaire du blason*, Parijs, 2001.

E. DE BOOS, M. CHATENET, C. DAVY, *Les armoiries. Lecture et identification*, s.l., 1994.

Ph. de BOUNAM de RYCKHOLT, G. de HEMPTINNE, *Lettres de Noblesse octroyées par Sa Majesté Baudouin Roi des Belges (1951-1991)*, Brussel, 1991. Collection Heraldica Belgica.

Ph. De BOUNAM de RYCKHOLT e.a., *Armoiries communales en Belgique. Communes wallonnes, bruxelloises et germanophones*, Brussel, 2002, 2 dln.

G. DE CRAYENCOUR, *Dictionnaire héraldique*, Brussel, 1974. Idem, *Complément*, Brussel, 1976.

J.-F. DEMANGE, *Glossaire historique et héraldique. L'archéologie des mots*, Anglet, 2004.

T. de RENESSE, *Dictionnaire des figures héraldiques*, Brussel, 1892-1903, 7 dln.

M. DESACHY (avant-propos M. PASTOUREAU), *L' Héraldique et le livre*, Paris, 2002.

G. de SÈDE, *Vues hérétiques sur l'héraldique. Le blason, son écriture, son symbolisme et sa phonétique*, Parijs, 2003.

H. DE VRIES, *Wapens van de Nederlanden. De historische ontwikkeling van de heraldische symbolen van Nederland, België, hun provincies en Luxemburg*, Amsterdam, 1995.

P. DE WIN (red.), *Le Droit nobiliaire et le conseil héraldique (1844-1994). Het Adelsrecht en de Raad van Adel (1844-1994)*, Brussel, 1994.

L.-P. D'HOZIER, *Armorial général ou registres de la noblesse de France, Parijs, 1821-1823, reprint Palais-Royal*, 1970, 12 dln.

P. DONCHE, *Wapenboek van Veurne-Ambacht 1229-1952*, Berchem-Antwerpen, 2008.

P. DONCHE, J. ROELSTRAETE, E. SEYNAEVE, *Het genealogisch- heraldisch handschrift Schinckelle, Handzame (SVVF)*, 2004.

L. DUERLOO, *Privileges uitbeelden. De Zuidnederlandse wapenkoningen en wapenkunde in de eeuw der Verlichting, Verhandelingen KAWLSKB, Klasse der Letteren, LIII (1991), nr. 135.*

L. DUERLOO, P. JANSSENS, *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*, Brussel, 1992-1993, 4 dln.

L.-A. DUHOUX D'ARGICOURT, *Dictionnaire du blason. Edition revue et corrigée d'après la version de 1896*, Gaillac, 1996.

- C.N. ELVIN M.A., *A dictionary of heraldry*, London, 1977 (herdruk van 1969).
- A.C. FOX-DAVIES, *The Wordsworth Complete Guide to Heraldry*, London, 1996.
- J. FRANKLYN, *Shield and crest. An account of the art and science of Heraldry*, Londen, 1967.
- S. FRIAR, *A new dictionary of Heraldry*, Londen, 1987.
- S. FRIAR, *History handbooks. Heraldry for the local historian and genealogist*, Londen, 1997.
- S. FRIAR, J. FERGUSON, *Basic heraldry*, Londen, 1993.
- D.L. GALBREATH, L. JEQUIER, *Manuel du Blason*, Lausanne, 1977.
- D.L. GALBREATH, *Papal heraldry*, Londen, 1972.
- F. GALL, *Österreichische Wappenkunde*, Wenen-Keulen-Weimar, 1992.
- E. GEVAERT, *Héraldique des provinces belges*, Brussel, 1921.
- E. GEVAERT, *L'héraldique. Son esprit, son langage et ses applications*, Brussel-Parijs, 1923.
- F. GOOLE, P. SEVERIJNS, *Limburgse families en hun wapen*, Tongeren, 1973, 1978, 1984.
- J.L.M. GRAAFLAND, A. STALINS, *Encyclopédie héraldique. Heraldische encyclopedie*, Den Haag, 1932.
- R. HARMIGNIES (red), *Bronnen voor de Heraldiek in WestEuropa*, Brussel, 1985.
- B.B. HEIM, *Kerkelijke heraldiek van 1270 tot Johannes Paulus II*, Averbode, 1980.
- Ad.M. HILDEBRANDT, *Wappenfibel*, Frankfurt a/Main, 1887.
- A.H. HOEBEN, *Brabantse heraldiek in historisch perspectief*, Helmond, 1991.
- A.H. HOEBEN, *Noord-Brabants wapenrepertorium*, deel 1, Helmond, 2001.
- A.M. HILDEBRANDT, L. BIEWER (ed.), *Handbuch der Heraldik. Wappenfibel*, Neustadt an der Aisch, 1998.
- J. Fr. HOUTART (dir.), *Florilegium. Heraldica Belgicae in honorem Roger Harmignies*, Brussel, 2004.
- Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie*, 2000, deel 54. Thema Heraldiek.
- J.H. KEUZENKAMP, *Gemeentewapens in Nederland naar het officiële register van de Hoge Raad van Adel*, 's-Gravenhage, 1989.
- E. KITTEL, *Siegel*, Braunschweig, 1970. Bibliothek für Kunst- und Antiquitätenfreunde. Met uitvoerige bibliografie.
- H.W.M.J. KITS NIEUWENKAMP, *Encyclopedie van de Heraldiek. Uitgebreid, rijk geïllustreerd vademecum met verklaring van vele familienamen*, Amsterdam-Brussel, 1959.
- L. KURRAS, *Das grosse Buch der Turniere*, Stuttgart-Zürich, 1996.
- R. LAURENT, *Sigillografie*, Brussel, 1986.
- J. LAUTTE, *Le jardin d'armoiries contenant les armes de plusieurs Nobles Royaumes & Maisons de Germanie Inferieure; Den boomgaard der wapenen inhoudende de wapenen van vele Edele Huysen van dese Nederlanden ende andere omliggende*, Gent, 1567, reprint Milaan,
- J.-J. LARTIGUE, *Armorial général des communes de France*, Parijs, 1995.
- W. LEONHARD, *Das grosse Buch der Wappenkunst. Entwicklung. Elemente. Bildmotive. Gestaltung*, Munchen, 1984.
- J.-Cl. LOUTSCH, *Armorial du pays de Luxembourg*, Luxembourg, 1974.
- MACKINNON OF DUNAKIN, *The Observer's Book of Heraldry*, Londen, 1980.
- J. MARTIN, P. BRANDER VAN DUREN, *Heraldry in the Vatican / L'araldica in Vaticano / Heraldik im Vatikan*, s.l., 1987.
- L. F. MESSÍA de la CERDA Y PITA, *Heráldica española. El diseño heráldico*, Madrid, 1998.
- H.K. NAGTEGAAL, *Heraldisch vademecum*, Den Haag, 2003.
- O. NEUBECKER, *Heraldiek. Bronnen, symbolen en betekenis*, Amsterdam Brussel, 1977.
- O. NEUBECKER, *Grosses Wappen - Bilder Lexikon der bürgerlichen Geschlechter Deutschlands, Österreichs und der Schweiz*, Augsburg, 1995, herdruk uitg. 1992.
- O. NEUBECKER, W. RENTZMANN, *Wapen Bilder Lexikon. Dictionnaire heraldique. Encyclopaedia*

of heraldry, München, 1974.

I. NEUSCHWANDER, S. DE DAINVILLE-BARBICHE, C. BECHU, C. BLANC-RIEHL, M. PASTOUREAU, C. MÉROT, I. ROUGE-DUCOS, E. ROUSSEAU, *Couleurs et symbolique. Armoiries des villes sous le Premier Empire et la Restauration*, Paris, 2010.

G. OSWALD, *Lexikon der Heraldik*, Mannheim-Wenen-Zurich, 1984.

C. PAMA, *Rietstap's Handboek der Wapenkunde. Met heraldische woordenlijst in Frans, Engels, Duits en Afrikaans*, Leiden, 1961.

C. PAMA, *Prisma van heraldiek & genealogie*, Utrecht, 1990. Prisma, 2690.

M. PASTOUREAU, *Traité d'Héraldique*, Parijs, 1979. Tweede vermeerderde ed. 1993.

M. PASTOUREAU, *Couleurs, images, symboles. Etudes d'histoire et d'anthropologie*, Parijs, 1986.

M. PASTOUREAU, *Figures de l'héraldique*, Parijs, 1996. Découvertes Gallimard, 284.

M. PASTOUREAU, *Dictionnaire des couleurs de notre temps*, Parijs, 1999.

M. PASTOUREAU, *L'Art héraldique au Moyen Âge*, Parijs, 2009.

A.G. PUTTOCK, *A dictionary of heraldry and related subjects*, Exeter, 1985.

J.-B. RIETSTAP, *Armorial général de l'Europe, précédé d'un dictionnaire des termes du blason*, Gouda, 1884-1887, 2 dln. (Londen, 1965)

V. en H.V. ROLLAND, *Illustrations to the armorial général*, Londen, 1967, 3 dln.

V. en H.V. ROLLAND, *Supplement to the Armorial Général by J.-B. Rietstap*, Londen, 1967, 6 dln.

J. ROELSTRAETE (inl.), *Wapenboek van het heraldisch college*, VVF, 2005. Eerste van een reeks wapenboeken van telkens honderd wapens geregistreerd bij het Heraldisch College van FV.

R.L. ROSAIA, E. CAPELLINI, e.a., *Les sceaux. Empreintes du pouvoir*, Parijs, 2001.

H. ROTTIER, M. VAN DE CRUYS, *Heraldiek. Wapens kennen en herkennen*, Leuven, 2004.

G. SANTI-MAZZINI, *Araldica. Storia, linguaggio, simboli e significati dei blasoni e delle armi*, Milano, 2003.

M. SERVAIS, *Wapenboek van de provinciën en gemeenten van België*, Brussel, 1955.

M. SERVAIS, *Wapenboek van de provinciën en gemeenten van België. Supplement 1955-1968*, Brussel, 1969.

G.A. SEYLER, *Geschichte der Heraldik. Wappenwesen, Wappenkunst, Wappenwissenschaft*, Neustadt an der Aisch, 1970. Reprint uitg. Nürnberg, 1885-1890. J. Siebmacher's grosses Wappenbuch, b. A.

K. SIERKSMA, *De gemeentewapens van Nederland*, Utrecht-Antwerpen, 1962. Prisma 501.

S. SLATER, *Heraldiek. De geschiedenis en de hedendaagse toepassingen van de wapenkunde*, Utrecht, 2003.

W. SMITH, *Spectrum vlaggenboek*, Utrecht-Antwerpen, 1976.

H. SPRUTH, *Die Hausmarke. Wesen un Bibliographie*, Neustadt an der Aisch, 1960, 95 blzn.

G. STALINS, *Vocabulaire-atlas héraldique en six langues*, Parijs, 1952.

J.C.P.W.A. STEENKAMP, *Heraldisch vademecum. Wapenkundig register van de meest voorkomende heraldische benamingen, termen, figuren, enz.*, Amersfoort-Naarden, [1939-1940], 2 dln.

JR. STELTER, *Das eigene Familienwappen entwerfen. Heraldische Vorgaben. Grafische Gestaltung*, Augsburg, 1994.

C.E.G. TEN HOUTTE DE LANGE, *Nederland's wapenboek. Deel I, 's-Gravenhage*, 1998.

J.-M. THIEBAUD, *Dictionnaire des termes du blason*, Besançon, 1994.

M. VAN DE CRUYS, *Beknopte inleiding tot de heraldiek voor beginners*, Wijnegem, 1997.

M. VAN DE CRUYS, *De weg naar een familiewapen*, Wijnegem, 1999.

M. VAN DE CRUYS, *De registratie van burgerwapens in Vlaanderen*, Wijnegem, 2000.

M. VAN DE CRUYS, *Heraldische kwartierstaten*, Wijnegem, 2001.

M. VAN DE CRUYS, M. CHERON, *Heraldiek van abdijen en kloosters. 27 delen*, Wijnegem, 2002-

2011.

J.-M. VAN DEN EECKHOUT, *Heren en ridders in het 14de eeuwse Vlaanderen. Wapenboek De Coninck*, Sint-Niklaas, 2004.

J.-M. VAN DEN EECKHOUT, *Wapenboek van het Middeleeuwse Vlaanderen*, Sint-Niklaas, 2009, 2 dln.

E. VAN DEN NESTE, *Tournois, joutes, Pas d'armes dans les villes de Flandre à la fin du Moyen Age (1300-1486)*, Parijs, 1996.

A. VANDEWALLE, *Te Wapen! Heraldiek, teken van gezag en identiteit*, Brugge, 2004.

W.A. VAN HAM, *Wapens en vlaggen van NoordBrabant. Wapens en vlaggen van de provincie, gemeenten en waterschappen*, Zutphen, 1986.

R. VENNIK, *Familiewapens, oorsprong en betekenis*, Rotterdam, 1988.

V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, Brugge, 1976, 3 dln.

T. VEYRIN-FORRER, *Précis d'héraldique. Nouvelle édition revue et mise à jour par Michel Popoff*, Parijs, 2000.

A. VIAENE, E. WARLOP, *Wapenboek van de Belgische gemeenten*, Brussel, 2002, 2 dln.

F.-C. Freiherr von STECHOW, *Lexicon der Stammbuchsprüche*, Neustadt an der Aisch, 1996.

C.-A. VON VOLBORTH, *Heraldiek*, Amsterdam-Dieren, 1985.

C.-A. VON VOLBORTH, *Heraldik. Eine Einführung in die Welt der Wappen*, Stuttgart-Zurich, 1989.

C.-A. VON VOLBORTH, *Fabelwesen der Heraldik in Familien- und Städtewappen*, Stuttgart-Zurich, 1996.

A. WAGNER, *Heralds and ancestors*, London, 1978.

E. WARLOP, *Wapenboek van Vlaanderen*, Handzame, 1972.

E. WARLOP, *Heraldiek*, Brussel, 1985.

C. WENZLER, *Le guide de l'héraldique. Histoire, analyse et lecture des blasons*, Rennes, 2002.

T. WOODCOCK, J.M. ROBINSON, *The Oxford guide to heraldry*, Oxford-New York-Melbourne-Toronto, 1988.

De sites op internet zijn overvloedig. Een selectie:

www.ngw.nl

<http://sfhs.free.fr>

www.heraldica.org

- **Héraldique & Généalogie** Frans genealogisch tijdschrift, waarvan het eerste nummer verscheen in 1968. www.eurogeneal.com
- **Heraldisch College van FV** (afk. HC) (het) dienst binnen Familiekunde Vlaanderen vzw, opgericht in 1973, belast met de registratie en publicatie van familiewapens. Het Heraldisch College werd geleid door de achtereenvolgende voorzitters van FV tot en met Valère Arickx, vanaf 2001 door Johan Roelstraete en door de secretarissen E. Warlop, L. Duerloo, Emmanuel Vercaemst, Johan Roelstraete en Michel Louwette.
- **Heraldische verzameling** (de, -en) collectie van familiewapens. Het Centraal Bureau voor Genealogie beheert enkele wapencollecties als die van R.T. Muschart en Steenkamp/Damstra. De NGV beheert de verzameling Modderman en Janssen, de collectie Hoogendijk. België beschikt niet over een eigenlijke wapenverzameling. In de Koninklijke Bibliotheek zijn wel veel handschriften aanwezig die via Van Helmont min of meer ontsloten zijn. Belangrijk is ook het archief van de dienst van de adel. Maar een centraal register van familiewapens bestaat er niet. Zie ook Heraldiek →. Belangrijk voor het opzoeken van familiewapens zijn ook de verzamelingen grafinschriften →.

Bib – L. DUERLOO, *Privileges uitbeelden. De Zuidnederlandse wapenkoningen en wapenkunde in de eeuw der Verlichting*, Brussel, 1991. Bibliografie p. 247-273.

X. DE GHELLINCK VAERNEWYCK, *Petit traité de la Noblesse en Belgique*. II. Bibliothèque Héraldique, Brussel, 1948.

F. LYNA, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique*, Brussel, 1936, XII, p. 132-150.

J. VAN HELMONT, *Groot alphabetisch register van namen en blazoenen*, Leuven, 1988.

E. WARLOP, *Heraldiek*, Brussel, 1985. Bibliografie p. 291-304.

- **Heraut** (de) functionaris gegroeid uit de groep van artiesten die met de ridders van het ene naar het andere toernooi trokken. Reeds in de 13de eeuw hielden ze de identiteit van toernooideelnemers en hun wapens bij en kondigden hen aan voor hun optreden. Ze legden wapenboeken aan en beschreven de wapens in een eigen vaktaal, de z.g. blazoenering. Tegenwoordig wordt de term gebruikt voor de bestuursleden van Heraldische verenigingen (VHR en HC).

Bib – W. VAN ANROOIJ, 'Herauten in de Middeleeuwen', in: *SpH*, 21 (1986), 6, p. 270-275.

- **Hereduc** Europees project inzake erfgoededucatie met als doel erfgoed in de klas te brengen www.hereduc.net

- **Hertogdom Brabant** (het) middeleeuws vorstendom gegroeid uit het graafschap Leuven. Het strekt zich uit over de Belgische provincies Brabant en Antwerpen en Noord-Brabant in Nederland.

Bib – R. VAN UYTVEN, C. BRUNEEL, A.M. KOLDEWEIJ, A.W.F.M. VAN DE SANDE, J.A.F.M. VAN OUDHEUSDEN, *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*, Leuven, 2004.

- **Herkomstbeginsel** (het) (archiefterm) beginsel dat ieder archief behoort te worden teruggebracht tot het archief(bestand) waaruit het afkomstig is en in dat archief(bestand) op zijn oorspronkelijke plaats. Bij het klasseren van archief werd vroeger niet altijd rekening gehouden met dit beginsel, wat het zoekwerk niet vergemakkelijkt. Syn. bestemmingsbeginsel.

- **Herkomstnaam** (de) familienaam afgeleid van de plaats van herkomst van de familie. Dit kan een stad, een dorp, een gehucht, een heerlijkheid, een boerderij of huis zijn. In het laatste geval spreekt men ook over huisnaam.

- **Herold, Der** Een van de oudste genealogische en heraldische verenigingen van Duitsland.

- **Hervorming** (de) religieuze hervormingsgezinde katholieke beweging in de 16de eeuw. Deze beweging had als doel het herstel van de oorspronkelijke zuiverheid van de christelijke Kerk en mondde uit in diverse protestantse religies: calvinisten, lutheranen ... De protestantse kerken in Vlaanderen beperkten zich tot enkele enclaves. Syn. reformatie.

Bib – J.A. DE JONGE, *De geuzenhoek te Horebeke van geslacht tot geslacht*, Horebeke, 1993.

Ketters en papen onder Filips II. Het godsdienstig leven in de tweede helft van de 16de eeuw, Utrecht, 1986.

- **Heuristiek** (de) de leer van het vinden van juiste informatie; methode bij het oplossen van problemen.

- **Hinderwetgeving (bronnen met betrekking tot -)** (de) aanvraag tot het oprichten van een gevaarlijk, ongezond of hinderlijk bedrijf, zie de *commodo et incommodo* → dat daar een onderdeel van vormt.

Bib – 'Bronnen met betrekking tot de hinderwetgeving', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 242-252.

- **Historiografie** (de) geschiedschrijving of de geschiedenis van de geschiedschrijving.
- **Historisch Centrum Overijssel** Ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief Overijssel en het Gemeentearchief van Zwolle. www.historischcentrumoverijssel.nl

- **Historisch Informatiepunt Limburg (HIP)** voortzetting van het voormalige Provinciale Archief- en Documentatiecentrum →.
[www2.limburg.be/Pub/\(670\)-Internet/\(670\)-Internet-Deelsites/PBL/Hip-Limburg/Hip-Limburg-Home.html](http://www2.limburg.be/Pub/(670)-Internet/(670)-Internet-Deelsites/PBL/Hip-Limburg/Hip-Limburg-Home.html)
- **Historische antropologie** (de) studie van het dagelijkse leven → van de mens in het verleden. Syn. mentaliteitsgeschiedenis.
- ~ **context** (de) de samenhang, het verband met hetgeen gebeurd is. De genealoog moet zijn familiegeschiedenis altijd in de juiste historische context zien. Hij of zij doet dit het best door vooral de lokale geschiedenis te bestuderen.
- ~ **hulpwetenschap** (de, -pen) wetenschap die een eigen methode en techniek gebruikt om bepaalde historische bronnen te ontsluiten. Daartoe rekent men o.m. de paleografie (studie van oude handschriften), epigrafie (opschriften), diplomatiek (oorkondenleer), numismatiek (munten), genealogie (afstamming), heraldiek (wapenkunde), metrologie (maten en gewichten), chronologie (tijdrekening) en sfragistiek (zegels).
- ~ **kritiek** (de) onderdeel van de geschiedschrijving waarbij kritische vragen gesteld worden aan een historische bron.
- ~ **sociologie** (de) studie van de menselijke samenleving in het verleden.
- **Hofstelsel** (het) het klassieke hofstelsel is een domaniaal systeem dat in de vroege middeleeuwen over bijna heel Europa was verspreid. Het hofstelsel draaide rond de grondheerlijkheid (Lat. *villa*, Fr. *seigneurie*, Eng. *manor*, Du. *Grundherrschaft*). De grondheerlijkheid omvatte twee gedeeltes: de hof (Lat. *curtis dominica*, *mansus indominicatus*, Fr. *domaine*, Eng. *demesne*, Du. *Hoff*) met de woning en de bedrijfsgebouwen van de heer, een moestuin, bouw- en weiland, het zogenaamde saalland (Lat. *terra indominicata*, Fr. *réserve*) en onontgonnen land, molens, een brouwerij of een wijnpers en anderzijds het zogenaamde cijnsland met de hoeven van de horigen, met het bijhorende bouwland, de zogenaamde kouters (Lat. *culturae*). De Latijnse benaming *mansus* betekende oorspronkelijk woning. De horigen bewerkten hun bedrijf in erfpacht tegen betaling van een cijns in geld en/of natura en de verplichting karweidiensten voor de heer te leveren. Meestal mochten ze ook gebruikmaken van het woeste land (bossen en natuurweide) van de heer. Onder druk van de bevolkingsaan groei kwam een einde aan de *mansus* (grondslag van het hofstelsel) als bedrijfseenheid.
- **Hof van Assisen** (het, hoven van assisen) gerechtshof met jury (in België en Frankrijk) dat oordeelt over de beschuldigten van zware misdaden, politieke misdaden en persdelicten.
- **Hof van Beroep** (het) gerechtshof in België waar je in beroep (*appèl*) kunt gaan. In België zijn er vijf hoven van beroep: in Gent, Antwerpen, Brussel, Luik en Bergen. Er zijn kamers voor burgerlijke en handelszaken, voor jeugdzaken en strafzaken. Zoals de naam zegt, worden hier, op enkele uitzonderingen na, geen zaken in eerste aanleg behandeld. Tegen vonnissen geveld door rechtbanken van eerste aanleg kan hoger beroep worden ingesteld bij het hof van beroep. *Bib* - P. VAN HILLE, *Het hof van Beroep te Brussel en de rechtbanken van eerste aanleg in Oost- en West-Vlaanderen onder het Nederlands bewind en sinds de omwenteling van 1830 tot 4 oktober 1832*, Tielt, 1981.
P. VAN HILLE, *Het hof van Beroep van Brussel en de rechtbanken van Oost- en West-Vlaanderen onder het Frans bewind 1800-1814*, Handzame, 1970.
- **Hof van Cassatie** (het) hoogste rechtscollege in België. Het Hof onderzoekt alleen of de wet juist werd geïnterpreteerd en toegepast en of er geen procedurefouten gemaakt werden. Je kunt alleen in cassatie gaan tegen vonnissen of arresten in laatste aanleg. Wanneer een vonnis verboden wordt, verwijst het Hof de zaak naar een zelfde rechtbank als die het vonnis geveld heeft.

- **Hoger beroep** (het, -en) het zich wenden tot een hogere rechter of een hoger administratief college om herziening van een vonnis te bekomen; tegen een beslissing in een rechtbank van eerste aanleg kan altijd in hoger beroep worden gegaan, m.a.w. de zaak wordt verwezen naar een hogere rechtbank.
- **Hoir** (de) (Fr.) erfgenaam of directe nakomeling.
- **Holocaust** (de) de twaalf jaren van nazivervolgeningen (1933-1945) die leidden tot de moord op meer dan vijf miljoen joodse mannen, vrouwen en kinderen in de vernietigingskampen.
- **Hommagium** (Lat.) hommage, manschap, hulde.
- **Homohuwelijk** (het) burgerlijk huwelijk in België voor personen van hetzelfde geslacht door de wet van 13 februari 2003 ingevoerd. Het eerste homohuwelijk werd in ons land gesloten in Kapellen op 6 juni 2003.
- **Honderd lands** (het) oppervlaktemaat; 8,85 are of 100 kleine roeden; afk. 'c'.
- **Honderdste penning** (de) eenmalige belasting ten tijde van Alva (1569). Bij deze belasting werd de waarde van het onroerend goed bepaald door de huurprijs of huurwaarde vermenigvuldigd met zestien en de opbrengst van landerijen en de daarop staande woningen met de penning 22. Vindplaats: ARA, Raad van State en audiëntie, nr. 618.
- **Hongarije Verbond**: *Magyar heraldikai es genealogiai tarsagsag*.
- **Hoofdcijnsboek** (het) rente- en cijnsboek →.
Bib - L. DE BACKER, 'Proeve tot bibliografie van het Land van Waas voor familiekundigen', in: VS, 27 (1991), p. 293-296. Vermeldt o.m. wat verscheen over de hoofdcijnsboeken.
- **Hoofdelijke omslag** (de) verdeling van een bedrag over alle belastingplichtigen bijvoorbeeld binnen een gemeente.
- **Hoofdgeld** (het) belasting of schatting, vroeger geheven per hoofd of van ieder gezinshoofd, zonder te letten op de financiële draagkracht. Fr. *capitation*.
- **Hoofdvaart** (ter -) naar een hogere rechtbank (of hoofdgerecht) gaan als je voor een zaak niet tot een vonnis komt, 'het te hoofde gaan'. Schepenen van lagere rechtbanken geraakten soms niet wijs uit een zaak en gingen dan ter hoofdvaart bij een hoofdgerecht waar schepenen beter onderlegd waren. Men mag hoofdvaart niet verwarren met hoger beroep. Fr. *recours à chef de sens*.
- **Hoogpointer, hoofdpointer** (de, -s) vergelijkbaar met het schepenamtb. In de kasselrij Oudenaarde waren er erfelijke hoogpointers of vazallen, en hun vervangers werden dienende hoogpointers genoemd.
- **Hoogpointerij** (de) onderdeel van de kasselrij Oudenaarde; in de kasselrij Oudenaarde waren zeven hoogpointerijen: Asper en Zingem, Avelgem, Eine en Heurne, Hemsrode, Huise, Kruishouten, Petegem.
- **Horige** (de, -n) halfvrije die onroerend goed in gebruik heeft. Syn. laat →.
- **Horigheid** (de) in het stelsel van de horigheid zijn de onroerende goederen niet alleen de eigendom van edelen of geestelijken, maar zijn ook de bewoners van die goederen persoonlijk gebonden aan de heer. Zo had de heer bij overlijden recht op een deel van de nalatenschap.
- **Hospitaal** (het, hospitalen) ziekenhuis, 'gasthuis'. Dit woord wordt nu alleen nog gebruikt in het militaire milieu. Tijdens het ancien régime verwierven de hospitalen een uitgestrekt grondbezit zodat er heel wat archief bewaard bleef. Dit archief is ofwel gedeponeed op het Rijksarchief, maar ook dikwijls opgegaan in het OCMW-archief. Na de Franse Revolutie gingen de hospitalen en andere instellingen van armenzorg over naar de voorlopers van het OCMW →.

- **~geschiedenis** (de) geschiedenis van ziekenhuizen. Gezondheid, ziekte en hospitalisatie staan in nauw verband met de familiegeschiedenis.

Bib – A. DEWITTE, *De geneeskunde te Brugge in de Middeleeuwen*, Brugge, 1973.

N. GHIJS, M. MARTENS, R. CASTELAIN, G. VAN BOCKSTAELE, P. DE VOS, J. VAN DAMME, *Het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal te Oudenaarde en de zusters Bernardinnen. Een bijdrage tot de ontsluiting van 800 jaar geschiedenis 1202-2002*, Gent, 2004.

H. LOBELLE, M. GOETINCK (red.), *Sint-Janshospitaal Brugge 1188/1976. Tentoonstelling georganiseerd door de Commissie van Openbare Onderstand van Brugge 5 juni-31 augustus 1976*, Brugge, 1976, 2 dln.

J.J. MATTELAER, *Van Hospitaal tot AZ Groeninge. De geschiedenis van de ziekenzorg in Kortrijk*, Kortrijk, 2009.

- **Houdenisse** (de) (Fr. *bail, garde*) benaming van een bijzondere instelling in Vlaanderen. Na het overlijden van een van de ouders hield de ouderlijke macht op te bestaan. De langstlevende ouder, de *houder* of *houderigge* genoemd, had voortaan de plicht om de minderjarige kinderen te onderhouden en op te voeden. De houder(igge) mocht hiervoor de opbrengst of een deel van de weesgoederen gebruiken. In tegenstelling tot de aangestelde voogd moest hij over dit beheer geen verantwoording afleggen, maar moest wel de goederen integraal nalaten aan zijn kinderen als ze meerderjarig werden. De *houdenisse* werd samen met de schepenvoogdij en de weeskamers afgeschaft ten tijde van de Franse Revolutie.

Bib – J. GILISSEN, *Historische inleiding tot het recht, Antwerpen*, 1981, p. 582-583.

- **Houder, houderigge** (de) langstlevende van de echtgenoten.
- **Html** afkorting van *Hyper Text Markup Language*. Het is een computerprogrammataal die aan de browser vertelt hoe de pagina van een website op het scherm weergegeven moet worden.
- **Huisarchief** (het) archief van een vorstelijk, adellijk of burgerlijk geslacht, familiearchief →.
- **Huisgeld** (het) belasting van de 20ste penning (5 %) op huizen en landen. Er werden hiervoor registers aangelegd, zie ook zekerboeken →.
- **Huishouden** (het) als synoniem voor gezin. In de sociologie maakt men een onderscheid tussen het eengezinshuishouden – dat het meest in het Westen voorkomt – , de uitgebreide familiehuishouding onderverdeeld in driegeratierhuishouding, de stamfamilie en de samengestelde familie.
- **Huismerk** (het) symbool verbonden aan een persoon of familie, bestaande uit een vrij eenvoudig te tekenen figuurtje. Veel mensen die niet konden schrijven, maakten gebruik van een huismerk om een akte te ondertekenen. Soms werd het huismerk op een voorwerp of een huis geplaatst als eigendomskenmerk of gebruikt in plaats van een wapen. Sommige handmerken gingen soms mits kleine veranderingen over van vader op zoon. In sommige wapens werd het huismerk opgenomen. Syn. handmerk.
- **Huisnaam** (de) vele huizen in de steden hadden voor de invoering van huisnummers een naam als herkenningsteken.

Bib – G. DUMON, *De oude huisnamen van Brugge*, Brugge, 2004.

- **Huisnummer** (het) nummer toegekend aan een huis. Men ging de huizen nummeren, eerst per wijk, later per straat. Er werden verschillende systemen toegepast: ofwel doorlopende nummers ofwel afwisselend pare en onpare nummers aan weerszijden van de straat. Huisnummers zijn in tegenstelling tot kadastrale perceelnummers geen vast identificatiegegeven; ze kunnen in de loop van de jaren aangepast worden of veranderen. In Brugge dateert de eerste huisnummering uit 1790, men nummerde toen per wijk. Dit nummer noemt men het Oostenrijks nummer.

Bib – H. DENEWETH, J. D'HONDT, K. LEENDERS, *Een huis in Brugge. Vademecum voor de historische studie van woningen, eigenaars en bewoners*, Brugge, 2001.

- **Huisraad** (het) zie materieel erfgoed →.
- **Huis van Alijn** (het) Gents museum over de cultuur van alledag. www.huisvanalijn.be
- **Huizengeschiedenis** (de) → huizenonderzoek.
- **Huizenonderzoek** (het, -en) recente tak van het geschiedenisonderzoek die de geschiedenis van een huis of gebouw wil onderzoeken. Men onderzoekt niet alleen de bouwgeschiedenis van het huis, maar ook deze van de bewoners door de jaren heen. Hierdoor ontstaan veel raakvlakken met de familiegeschiedenis. De handleidingen voor huizenonderzoek voor de steden Gent en Brugge kunnen model staan voor andere steden. *Vlaamse Stam* wijdde een volledig nummer aan dit thema (oktober 2002).

Bib – L. CHARLES, G. EVERAERT, M.C. LALEMAN, *Erf, huis en mens. Huizenonderzoek in Gent*, Gent, 2001.

H. DENEWETH, J. D'HONDT, K. LEENDERS, *Een huis in Brugge. Vademecum voor de historische studie van woningen, eigenaars en bewoners, Levend archief*, Brugge, 2001.

J. D'HONDT (red.), *Huizenonderzoek & stadsgeschiedenis. Colloquium Brugge 28 november 2008*, Brugge, 2009.

P. DONCHE, 'Het huizencomplex aan de Zuidoosthoek van de Lievebrug te Gent', in: *VS*, 39 (2003), p. 11-46.

M. PROVENCE, *Retracer l'histoire d'une maison*, Parijs, 2005.

K. VAN DER WIEL, *Op zoek naar huis, straat of buurt. Handleiding voor historische huizenonderzoek*, Hilversum, 2000.

Voor historische huizen, netwerk van voor het publiek opengestelde waardevolle woonhuizen:

www.historischehuizen.be

- **Hulpwetenschap** (de) wetenschap ten dienste van een andere wetenschap. Zo worden genealogie en heraldiek beschouwd als hulpwetenschappen van de (familie)geschiedenis. Genealogie is ook een hulpwetenschap van de geneeskunde, van de sociologie, van de demografie, van de rechtsgeschiedenis ... Genealogie en heraldiek zijn ook zelfstandige menswetenschappen.

Bib – C. AMALVI, *Les lieux de l'histoire*, Parijs, 2005.

J.C. SAMARAN, *L'histoire et ses méthodes*, Parijs, 1961.

F. BECK, E. HENNING, *Die archivalischen Quellen. Eine Einführung in ihre Benutzung*, Keulen-Weimar-Wenen, 2003.

- **Huurcontract** (het) huurovereenkomst →.
- **Huurovereenkomst** (de) (schriftelijke) overeenkomst van huur en verhuur (van roerende of onroerende zaken). Syn. huurcontract
- **Huwelijk** (het, -en) 1) een als legitiem beschouwde verbintenis tussen een man en een vrouw, waarbij de kinderen die de vrouw ter wereld brengt, erkend worden als wettig nageslacht van beiden. Ook een verbintenis tussen personen van hetzelfde geslacht wordt in bepaalde landen erkend als huwelijk (zie ook: homohuwelijk); 2) De plechtigheid die met deze overeenkomst gepaard gaat 3) In de katholieke godsdienst wordt het huwelijk beschouwd als een van de zeven sacramenten. Traditioneel heeft het huwelijk een drievoudige relatie: de seksuele relatie, de economische relatie van arbeidsverdeling en samenwerking en de voortplantingsrelatie waarbij de kinderen uit deze relatie in eerste instantie door beide ouders worden opgevoed.

Bib – J.-C. BOLOGNE, *Histoire du mariage en occident*, Mesnil-sur-l'Estrée, 1995.

R. BURGGRAEVE, M. CLOET, K. DOBBELAERE, L. LEIJSEN, *Levensrituelen. Het huwelijk*, KA-

DOC-studies 24, Leuven, 2000.

R. FOX, *Verwantschap en huwelijk*, Utrecht, 1970.

J. GAUDEMET, *Le Mariage en Occident. Les mœurs et le droit*, Parijs, 1987.

D. HAKS, *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw*, Utrecht, 1985.

P. STOKVIS, *Het intieme burgerleven. Huishouden, huwelijk en gezin in de lange negentiende eeuw*, Amsterdam, 2005.

A. TRICAUD, D. BERNARD, e.a., *Amours et mariages en France d'autrefois*, Parijs, 2004.

- **~saangifte** (de) het laten aantekenen van het voornemen om een huwelijk aan te gaan bij de burgerlijke stand. Syn. ondertrouw →.
- **~saankondiging** (de) bericht van voorgenomen huwelijk. Syn. huwelijksbericht.
- **~safkondiging** (de, kennisgeving van het voornemen om een huwelijk te sluiten. Het Concilie van Trente → bepaalde dat de huwelijksafkondiging moest plaatshebben op drie (opeenvolgende) zon- of feestdagen na de mis, waarna via denunciatie eventuele bezwaren tegen het voorgenomen huwelijk konden worden ingebracht. De wereldlijke overheid nam deze maatregel over. Bij de burgerlijke stand worden de registers van huwelijksafkondigingen in tegenstelling met de andere registers (geboorte, huwelijk, overlijden) slechts in één exemplaar opgemaakt en overgemaakt aan de rechtbank. De bekendmaking gebeurde door het publiek maken van het voorgenomen huwelijk door middel van de aanplakking aan de deur van het gemeentehuis. Deze verplichting werd afgeschaft door de nieuwe wet op het huwelijk van 4 mei 1999 die op 1 januari 2000 in voege trad. De huwelijksafkondiging werd vervangen door de huwelijksverklaring.
- **~sakte** (de) akte van huwelijksvoltrekking die door de ambtenaar van de burgerlijke stand in het daarvoor bestemde register wordt opgetekend (BW art. 75 e.v.). De huwelijksakte wordt opgemaakt in twee exemplaren. Je vindt er gegevens over het echtpaar, hun ouders, soms grootouders en de getuigen, eventueel ook over het aangegaan van een huwelijkscontract en gegevens over militie. De huwelijksakte is in ieder geval een rijke bron van informatie. In de parochieregisters wordt deze ingeschreven akte van het kerkelijk huwelijk. Behalve bruid en bruidegom moesten de namen van de huwelijksgetuigen genoteerd worden, verder de huwelijksdatum; soms de data van de huwelijksafkondigingen, van de verloving of ondertrouw, de namen van de ouders en de plaats van herkomst. Syn. trouwakte.
- **~sbeletsel** (het, -en) reden tegen het sluiten van een huwelijk zowel kerkelijk als wettelijk; de huwelijksbeletselen volgens de katholieke kerk zijn bepaald door 1) leeftijd (jongens moeten 16, meisjes 14 jaar zijn) 2) impotentie (de aanwezige en blijvende onmogelijkheid van een van de partners om de huwelijksdaad te stellen) 3) bestaande huwelijksband 4) verschil van erediens 5) heilige wijding (vanaf subdiaconaat, echter afgeschaft na Vaticanum II, nu vanaf diaconaat) 6) plechtige kloostergeloften 7) gewelddadige ontvoering 8) misdaad 9) bloedverwantschap → (in de rechte linie altijd; in de zijlinie tot en met de derde graad (dispensatie mogelijk in tweede en derde graad) 10) aanverwantschap → (altijd ongeldig in de rechte linie; in de zijlinie tot tweede graad (dispensatie mogelijk) 11) openbare eerbaarheid (ontstaat uit een ongeldig huwelijk of algemeen bekend concubinaat; berust op dezelfde overwegingen als dat van de aanverwantschap) 12) geestelijke verwantschap (tussen gedoopte en zijn peter of meter) 13) wettelijke verwantschap (ontstaat uit adoptie). Het burgerlijk huwelijk kent volgens het Burgerlijk Wetboek huwelijksbeletselen als de vereiste leeftijd niet wordt gerespecteerd (18 jaar), als een vorig huwelijk nog niet ontbonden is, als er bloedverwantschap is in rechte lijn of in zijlijn tussen broer en zuster, tussen oom en nicht, tante en neef (tweede en derde graad), bij aanverwantschap in rechte lijn.
Bib - K. MANNAERTS, 'Over huwelijksbeletsels en dispensaties', in: *VS*, 27 (1991), p. 271-281.

- **~sbijlage** (de, -n) bewijsstuk; akten en papieren die moeten dienen als bewijsstukken bij het af te sluiten huwelijk en door beide partijen voorgelegd worden, worden achteraf gebundeld en met de huwelijksakten bij de griffie van de rechtbank ingediend. Deze bundels bestaan slechts in één exemplaar en dit verhoogt uiteraard het gevaar op verlies zoals bv. bij de brand van het Kortrijkse gerechtshof op 13 juli 1946 het geval was. Men spreekt ook over de dossiers van de huwelijksbijlagen.
- **~scontract** (het) overeenkomst aangaande de voorwaarden bij een te sluiten huwelijk. In het ancien régime wordt het huwelijkscontract soms integraal weergegeven in de staten van goed. We moeten immers het huwelijksvermogenstelsel kennen om tot de verdeling van een successie te kunnen overgaan. Ook in schepenakten vinden we huwelijkscontracten terug. Vooral in de stedelijke schepenarchieven zijn er talrijke sporen van. Uiteraard vinden we huwelijkscontracten ook in het notariaatsarchief (zowel oud als nieuw regime). Er wordt melding van gemaakt in de huwelijksakten. Huwelijkscontracten geven dus niet alleen genealogische informatie (filiaties, verwantschappen), maar ook sociaal-economische gegevens (rang en stand, bezit).
Bib – J.-L. BEAUCARNOT, 'Contrats de mariage: formules et clauses', in: *RFG*, 136 (2001), p. 31-33.
- **~sdispensatie** (de) zie dispensatie →.
- **~sgebruik** (het) gewoonte bij het sluiten van een huwelijk. We denken aan de gekozen huwelijkskledij, het bruidsboeket, de trouwringen, de suite, het trouwfeest, de bruidstaart, de huwelijksreis. De avond voor het huwelijk was er het schieten met carbuur, na het huwelijk het versieren van het huis (of het op stelten zetten!) door burens of vrienden.
Bib – *Verliefd, verloofd, getrouwd: huwelijksgebruiken in Vlaanderen en Wallonië vroeger en nu*, Sint-Niklaas, 1988.
- **~sgetuige** (de, -n) zowel in de parochieregisters als in de huwelijksakte van de burgerlijke stand noteert men de huwelijksgetuigen. Bij de parochieregisters gaat het bijna altijd om familieleden van bruid en bruidegom. Bij het burgerlijk huwelijk zijn de vier getuigen niet altijd familieleden. De getuigen ondertekenen de huwelijksakte samen met de bruid en bruidegom. In de parochieregisters is dit slechts in de 18de eeuw gebruikelijk.
Bib – E. OSSIEUR, 'De getuigen of testes in de huwelijksakten', in: *VS*, 30 (1994), p. 603-605.
- **~sleeftijd** leeftijd waarop het toegelaten is te trouwen; dit kan verschillen volgens ruimte en tijd. Er kan ook verschil zijn naargelang het gaat om een kerkelijk of burgerlijk huwelijk. De Raad van Europa stelt dat er een minimumleeftijd per wet moet vastgelegd worden maar dat iedere staat daarvoor moet instaan. In België is de minimumleeftijd 18 jaar. Alleen de jeugdrechtbank kan die leeftijdsbeperking opheffen als daar ernstige redenen voor zijn.
- **~spolitiek** (de) via het arrangeren van huwelijken streven naar een voorname rol en een verhoging van de sociale positie van de familie of tenminste tot het behouden van de positie binnen de elite waartoe men behoort. Men kon via het huwelijk proberen sociale erkenning te verwerven of een aanzienlijke familie kon proberen via een huwelijk kapitaal te verwerven.
- **~sregister** (het) register van huwelijken en echtscheidingen bij de Burgerlijke Stand; kerkelijk register of parochieregister waarin de huwelijken worden geregistreerd.
- **~stoestemming** (de) toestemming van de ouders om te mogen trouwen.
- **~sverklaring** (de) vervangt sinds 1 januari 2000 de huwelijksafkondiging. De huwelijksverklaring wordt ingediend door beide echtgenoten of bij volmacht door een van beide. Het huwelijk kan slechts plaatsvinden ten vroegste 14 dagen en ten laatste 6 maanden na de huwelijksverklaring. De wet voorziet welke documenten er dienen voorgelegd te worden aan de

ambtenaar van de burgerlijke stand bij de huwelijksverklaring (art. 64 van het Burgerlijk Wetboek): 1) een gelijkkluidend afschrift van de geboorteakte; 2) een bewijs van identiteit; 3) een bewijs van nationaliteit; 4) een bewijs van ongehuwde, of een bewijs dat de vorige huwelijken werden ontbonden; 5) een bewijs van inschrijving in de bevolkingsregisters, het register van de vreemdelingen of het afwachtingsregister en / of een bewijs van huidig verblijf; 6) als het geval zich voordoet, een gewettigd schriftelijk bewijs, uitgaande van de afwezige toekomstige echtgenoot bij de verklaring van huwelijk, waarin staat te lezen dat deze instemt met het geplande huwelijk; 7) alle andere stukken waaruit voortspuit dat de belanghebbende alle voorwaarden, voorgeschreven door de wet, bezit om in het huwelijk te kunnen treden.

- **~svermogenrecht** (het) bepaalt de vermogenssituatie van man en vrouw tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan. In het ancien régime waren er talrijke huwelijksvermogensstelsels die geregeld werden volgens het geldende gewoonterecht.
- **~svoorwaarde** (de) de huwelijksvoorwaarden worden opgenomen in het huwelijkscontract →.
- **Hypotheek** (de, hypotheken) 1) zakelijk recht op een onroerend goed dat onderpand is voor de betaling van een geldschuld; 2) geldlening met een onroerend goed als pand.
- **~akte** (de) notariële akte waarbij hypotheek wordt verleend en die in het hypotheekkantoor wordt ingeschreven.
- **~bewaarder** (de) ambtenaar belast met de in- of overschrijving van de hypothecaire verbanden in de daartoe bestemde openbare registers en met de zorg voor die registers.
Bib - 'Bronnen met betrekking tot de hypotheekbewaring', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 264-267.
- **~kantoor** (het) kantoor waar de bewaarder der hypotheken zijn akten bijhoudt. In het hypotheekkantoor worden de overeenkomsten i.v.m. de overdracht van onroerende goederen openbaar gemaakt. De registers van overschrijving en inschrijving zijn openbaar. Het archief van de hypotheek- en registratiekantoren voor Vlaanderen worden bewaard in het Rijksarchief in Beveren-Waas.

- **ICCHS** (*International Centre for Cultural and Heritage Studies*) universitair centrum in het Verenigd Koninkrijk voor onderzoek en educatie inzake kunsten en erfgoed.
- **ICOMOS** (*International Council on Monuments and Sites*) internationale ngo die zich bezighoudt met het behoud van culturele monumenten zoals gebouwen, historische steden, cultuurlandschappen en archeologische vindplaatsen.
- **Iconografie** (de) wetenschap die zich bezighoudt met het identificeren, beschrijven, interpreteren en klasseren van figuratieve bronnen. Zie ook fotografie.

Bib - HGV, p. 39-40.

'Iconografische bronnen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 356-361.

J.-M. CULERRIER, 'Tout sur les photographies de famille: histoire, datation, conservation, reproduction', in: *RFG*, nr. 137.

S. DERYM, 'Comment dater une photographie', in: *VG*, nr. 1 (2004), p. 37-39.

C.J. graaf van Limburg Stirum, *Iconografie van het geslacht van Limburg Stirum*, Zutphen, 1994.

D.P. HUIJSMANS, 'Het dateren van negentiende-eeuwse foto's. Carte de visite- en kabinetfoto's', in: *Genealogie*, 10 (2004), p. 20-23.

E. KIRSCHBAUM, *Lexicon der Christlichen Ikonographie*, Freiburg, 1972, 9 dln.

L. RÉAU, *Iconographie de l'art chrétien*, Parijs, 1957, 3 dln.

J.J.M. TIMMERS, *Christelijke symboliek en iconografie*, Haarlem, 1978.

- **Iconografische verzameling** verzameling van figuratieve bronnen (tekeningen, prenten, foto's, film, enz).
- **ICT** (de) informatie- en communicatietechnologie.
- **Identificatie** (de) het vaststellen van de identiteit van een persoon. Genealogisch is een persoon geïdentificeerd wanneer we zijn of haar geboortegegevens en eventueel overlijdens- en huwelijksgegevens kennen, waaruit ook de afstammingsgegevens af te leiden zijn.
- **~bewijs** (het, -bewijzen) bewijsstuk dat moet dienen om de identiteit te bewijzen.
- **Identificeerbaarheid** (de) het kunnen vaststellen van iemands identiteit; naam, adres, geboortedatum zijn direct identificerende gegevens.
- **Identiteit** (de) persoonsgelijkheid. Genealogisch is het belangrijk iemands identiteit nauwkeurig vast te leggen: met andere woorden op grond van bewijzen vaststellen wie hij of zij eigenlijk is.
- **~skaart** (de, -en) kaart die moet dienen om een identiteit te bewijzen. Ze bevat doorgaans de naam, de voornamen, de foto, de nationaliteit, de geboortedatum en -plaats, soms het adres, de burgerlijke staat en het rijksregisternummer (facultatief). Identiteitskaarten blijven na het overlijden van een persoon soms bewaard in het familiearchief. De identiteitskaart kwam in ons land na de Eerste Wereldoorlog in voege. Sedert 1998 bevat de identiteitskaart in België

ook een medische chipkaart waarop individuele gegevens betreffende de sociale zekerheid en de mutualiteit zijn opgeslagen.

Bib – J. CEELEN, *Identiteitskaart*, Brussel, 1966.

- **Ieper** stad in West-Vlaanderen; AB, AG, BA (vroegere bisschopsstad); Kas, STRA en SA, SB, MUS (In Flanders Fields →, Onderwijsmuseum), FV Regio Ieper-Diksmuide met DOC.
- **Ierland** Bureau: *Genealogical Office*. Verbond: *Irish Family History Society*. www.ifhs.ie
- **IGI** *International Genealogical Index* →.
- **Immaterieel erfgoed** (het) niet-tastbaar erfgoed, alle vormen van erfgoed die niet materieel van aard zijn. Ant. materieel erfgoed →.
- **Immunititeit** (de) 1) privilege inhoudend een verbod voor openbare gezagdragers om zich te bemoeien met zaken binnen het immunitaire grondgebied; 2) heilige plaats onttrokken aan het wereldlijk gezag.
- **Impedimentum, impediment** (het, -en) huwelijksbeletsel →.
- **Impetrant** (de) eiser.
- **Implex** (de) (afgek. Ix) verhouding tussen het aantal theoretische en het aantal werkelijke voorouders van een bepaald persoon.

IMPLEX = Bv . 0,11	theoretisch aantal voorouders bv.	111
	werkelijk aantal voorouders	1024

Zo heeft de Spaanse koning Alfons XII in plaats van het theoretisch aantal voorouders van 1024 in de 11de generatie slechts 111 werkelijke voorouders. Dit is een implex van 111: 1024 = 0,11.

- **Impost** (de, -en) belasting, heffing. Oorspronkelijk een verbruiksbelasting op vier soorten consumptie: graan, vlees, bier en wijn. Imposten verschenen in Vlaanderen vanaf oktober 1543.
- **In bewaring geven** (archiefterm) het in beheer overdragen van een archief of van archiefbestanddelen.
- **Incest** (de) ongeoorloofde relatie met of zonder geslachtelijk verkeer tussen bloedverwanten die geen huwelijk mogen aangaan. Dit was vroeger voor de katholieke kerk zelfs een relatie tussen verwanten tot de zevende graad. Later werd dit teruggebracht tot de derde en vierde graad. Alleen voor een huwelijk in de eerste graad kan nooit dispensatie bekomen worden.
- **Indemniteit** (de, geen mv.) 1) schadevergoeding; 2) bekrachtiging achteraf van een handeling waartoe men niet gemachtigd was.
- **Index** (de, -en en indices) (archiefterm) een document met gegevens uit een of meer archiefbestanddelen in een andere volgorde dan die waarin de gegevens in die bestanddelen voorkomen, met verwijzing naar de vindplaatsen. Een index kan een opgave van namen, van zaken en/of trefwoorden bevatten, al dan niet alfabetisch gerangschikt. Een alfabetisch gerangschikte index wordt ook klapper → genoemd.
- **Indicateur** (de) (archiefterm) agenda, die de plaats van de stukken in het archief aangeeft.
- **Indirect bewijs** (het) helpt het bewijs opbouwen, maar kan de gestelde vraag niet zelfstandig beantwoorden.
- **Indische Navorser** tijdschrift van de Indische Genealogische Vereniging (IGV) die zich toelgt op genealogische opzoekingen in verband met Nederlands-Indië.
- **Industriële Revolutie** (de) snelle ontwikkeling van de techniek van machinaal-mechanische productie en voortbeweging in industrie en verkeer ten gevolge van een groot aantal uitvin-

dingen tussen ca. 1750 tot 1840 in Engeland en in de 19de eeuw op het continent. De IR verdrong in anderhalve eeuw (ca. 1750-1900) de landbouw in een groot deel van Europa als voornaamste bestaansmiddel. Dit ging gepaard met een sterke bevolkingsaan groei in de 18de en 19de eeuw.

Bib – 'Industrieel erfgoed: machines, gebouwen en industriële sites', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 375-376.

SIWE, 't Zit in de familie. *Erfgoed en families in de wetenschap, technologie en industrie*, Leuven, 2004.

R. BAETENS, *Industriële archeologie in Vlaanderen. Theorie en praktijk*, Antwerpen, 1986.

A. LINTERS, *De wortels van Flanders Technology. Industrieel erfgoed. Industriële archeologie in Vlaanderen*, Leuven, 1987.

J. VANNIEUWENHUYSE (red.), *Goed garen gesponnen? Industrialisatie in de provincie West-Vlaanderen, 1800-1940*, Brugge, 1998.

B. VIAENE, R. DE HERDT, *Industriële archeologie in België*, Gent, 1990.

- **In Flanders Fields Museum** (het) museum in Ieper gewijd aan de Eerste Wereldoorlog. Het museum geeft een goed beeld van het dagelijkse leven tijdens de Eerste Wereldoorlog.
- **Informant** (de, -e) iemand die informatie verstrekt. Vooral bij het begin van het genealogisch onderzoek wordt veelvuldig een beroep gedaan op informanten als familieleden, burens, kennissen, geestelijken, enz.
- **Informatiekaart** (de) kaart waarop een aantal gegevens zijn genoteerd, bijvoorbeeld de medische informatiekaart.
- **Inhave, Inhavelijcke cateylen** (de) (Mnl.) roerende goederen.
- **Inhoudsmaat** (de) maat waarin de inhoud van een ruimte wordt uitgedrukt. In het ancien régime werd onderscheid gemaakt tussen inhoudsmaten voor droge en natte waren. Er was ook verschil naargelang het product, tussen de theoretische en de werkelijke inhoud en de gebruikte maatstaf (razier, havot of zak). Er waren ook verschillen volgens streek.

* Droge waren

1 mud = 8 zakken = 12 razieren = 24 halster = 48 havot = 192 pinten

* Vloeistoffen

De eenheidsmaat (de pint) verschilt naargelang het product:

1 pint melk = 0,8355 l

1 pint bier = 0,57324 l

1 pot = 2 pinten

1 stoop = 4 pinten (of dubbele pot)

1 kan = 1,5 stoop

1 lot wijn (Rijselse maat) = 2,293 l

1 Ame (aime) = ca. 150 l wijn

* Gewichten

1 pond = 463,9 gram

1 pond van 14 ons = 428,828 gram

Overgenomen uit: J. VANBOSSELE, *Geschiedenis van de Groeningeabdij in Kortrijk 1236-1797*, Kortrijk, 2004, p. 15.

- **~somschrijving** (de) (archiefterm) beknopte samenvatting van de inhoud van een archiefstuk.

- **~sopgave** (de) (archiefterm) specificatie van de inhoud van een archiefbestanddeel volgens de volgorde die in het bestanddeel gebruikt wordt. Een verouderd voorbeeld is de ‘tafel’. Hieraan is de term ‘tienjaarlijkse tafel’ op de akten van de burgerlijke stand ontleend.
- **Inkt** (de) gekleurde of zwarte vloeistof waarmee men schrijft of tekent. De gebruikte inktsoort helpt mee om de duurzaamheid van een geschreven stuk te bewaren. Men gebruikte als zwarte inkten roetinkt, galinkt of een mengsel van beide. Roetinkt werd gebruikt in het oude China. De naam galinkt komt van de plantextracten afkomstig uit plantengallen.
- **Inquisitie** (de) kerkelijke rechtbank in de middeleeuwen en latere tijden ingesteld ter vervolging en bestraffing van ketters, joden, ‘heksen’ en alle personen beschuldigd van inbreuken op de katholieke geloofsleer.
Bib – H.C. LEA, *De inquisitie in de Middeleeuwen*, Utrecht-Antwerpen, 1966.
- **Inscript** (het) beginwoorden van de tekst.
- **Insolvente boedelkamer** (de) (archiefterm) insolvent: onvermogen om aan zijn geldelijke verplichting te voldoen. Deze archieffondsen bevatten de door de overheid in beslag genomen archieven van failliete personen en bedrijven.
- **Instelling** (de, -en) als archiefvormer → worden ze geklasseerd volgens bestuurlijke, gerechtelijke of kerkelijke aard. Overheidsinstelling →. Syn. organisatie, lichaam, inrichting.
Bib – M. MARION, *Dictionnaire des institutions de la France aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Parijs, 1923 (herdruk 1999).
- **Institute of Heraldic and Genealogical Studies (IHGS)** opgericht in 1961 met de bedoeling mensen op te leiden voor genealogisch en heraldisch onderzoek. Het kan omschreven worden als een school voor familiegeschiedenis.
- **Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING)** het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis is sinds 1 januari 2011 gefuseerd met het Huygens Instituut van de KNAW. De nieuwe naam luidt *Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis*.
- **Interbibliothecair leenverkeer** (het) ontleningssysteem in bibliotheken waarbij via de bibliotheek een boek of tijdschrift dat men niet bezit tijdelijk kan overgebracht worden uit een andere bibliotheek.
- **Interdisciplinair** wetenschappelijke methode waarbij men verschillende disciplines (takken van wetenschap) onderling betreft.
- **Internationaal Exlibriscentrum** documentatiecentrum in Sint-Niklaas met een verzameling van ca. 160.000 ex libris uit ongeveer vijftig landen en daterend uit zes eeuwen.
- **Internationaal paspoort** (het) reispas. Iedere inwoner van België die de Belgische nationaliteit bezit, kan een internationaal paspoort aanvragen. Dit is voor sommige landen een vereiste om het land binnen te kunnen. Sedert 1 februari 2008 kreeg dit paspoort een nieuwe vorm en uitzicht en bevat o.m. een decoderingsbladzijde die fraude en bedrog moet tegengaan.
- **International Genealogical Index (IGI)** index op de parochieregisters en andere bronnen verfilmd door de genealogische afdeling van de *Church of Jesus Christ of Latter Day Saints* in Salt Lake City, Utah, USA.
- **International Institute for Social History (IISH)** internationaal onderzoeksinstituut voor sociale geschiedenis <http://socialhistory.org/en>
- **International Standard Book Number (ISBN)** unieke identificatiewijze om gegevens over boeken en aanverwante producten op te slaan. Het ISBN bestond vroeger uit tien karakters en sinds 1 januari 2007 uit dertien karakters. De karakters duiden o.m. de taal aan (bv. 90 voor Nederlands), de code van de uitgever, het jaarlijks volgnummer van de publicatie, een controlecijfer. Het nieuwe nummer stemt overeen met de barcode EAN (*European Article Number*) en

omvat nu het Bookland EAN prefix 978 of 979, het ISBN met 9 karakters en een controlecijfer (1 karakter). www.boekenbank.be

- **Internet** (het) wereldwijd netwerk van computers, gebaseerd op een gemeenschappelijk, gestandaardiseerd protocol. Op 29 oktober 1969 werd het eerste bericht verstuurd via internet. Voor de genealoog is internet een onmisbaar hulpmiddel, al moeten de online beschikbare gegevens met de nodige kritische geest bekeken worden. Op internet vind je info over archieven en bibliotheken, bronnen, genealogieën van andere zoekers, enz. Bij vermelding van internetbronnen is het aan te raden steeds een datering toe te voegen. Bij verwijzing naar een homepage vermeld je achtereenvolgens auteur, titel deelpagina, titel pagina, publicatiemedium, datum update, datum raadpleging, adres, eventueel generatienummer en naam. Zie ook genealogische websites.

Bib – Y. HOITINK, J. VAN LUIN, *Internet bij stamboomonderzoek*, CBG-reeks nr. 18, Den Haag, 2006.

M. CHEVALIER, *Rechercher sur Internet, minitel ou CD-rom*, Parijs, 2004.
G. DE MORANT, *GeneaNet.org mode d'emploi. Pour débiter sur le Net et rechercher ses ancêtres. Pour naviguer efficacement et mettre son arbre en ligne*, Paris, 2011.

W. DEVOLDERE, 'Genealogie op het Internet. Zoeken naar personen', in: *VS*, 46 (2010), p. 429-432.

E. HENNEKAM, *Internetgids voor genealogisch onderzoek in Nederland, Nederlands-Indië en België*, Doorn, 2010.

M. MENNIG POMBEIRO VIRGA, *La généalogie sur internet. Des premiers pas aux recherches approfondies*, Parijs, 2005.

Internet & Généalogie, La revue française de Généalogie, éd. 2011. Meer dan 1500 websites en cd's.

- **Interview** (het, -s) methode van vraaggesprek die ook gebruikt wordt bij mondelinge geschiedenis →. Men gebruikt in dat geval de benaming historisch interview. Indien deze techniek gebruikt wordt als bron voor de familiegeschiedenis moet men de datum van het interview, de naam van de ondervraagde, leeftijd en de eventueel bijkomende geraadpleegde bronnen (bv. trouwboekje) zorgvuldig noteren. De vragen moeten goed voorbereid zijn, doelgericht, goed geordend en duidelijk geformuleerd. Het gebruik van een bandrecorder is aan te raden.
- **Intestaat** (de) iemand die zonder testament overleden is; (bn.) zonder testament, zonder erfgenaam bij versterf.
- **Inventaris** (de) opsomming van de bestanddelen van de inhoud van één archief. De inventaris is de sleutel tot het aanvragen en raadplegen van een archiefstuk. Het Algemeen Rijksarchief publiceert bijvoorbeeld geregeld inventarissen. Je kunt ze terugvinden in de jaarlijks uitgegeven *Lijst van de beschikbare publicaties*.
- **ISBN** *International Standard Book Number* →.
- **Issuwerrecht** (het) 1) belasting van 10 % die een niet-poorter betaalde op de goederen die hij van een poorter erfde; 2) stedelijk recht dat poorters moesten betalen als ze afstand deden van hun poorterschap. Lat. *ius exportationis*, *ius detractus*. Syn. issuerecht, exuerecht, aftochtsrecht.
- **Italië** *Instituto Genealogico Italiano*. De moderne burgerlijke stand ontstaat in Italië in 1803, tenminste in die delen van het land die door Napoleon geannexeerd werden. Na het keizerrijk nam de katholieke kerk de registratie van doopsels, huwelijken en begrafenissen (DTB) terug in handen, uitgezonderd in de beide Siciliën, het groothertogdom Toscanië en de hertogdommen Parma en Medina die de wereldlijke burgerlijke stand bleven behouden naast de kerkelijke registratie. De registers worden bewaard in de rijksarchieven van de provincies. Door de

immigratie wonen ook in ons land heel wat landgenoten met Italiaanse voorouders.

Bib - M. CALVI, 'Les recherches en Italie "A proposito di Genealogia"', in: *GéM*, nr. 294 (2010), p. 10-15.

A. MANUARDI, 'L'histoire familiale en Italie', in: *RFG*, Nr. 162 (2006), p. 46-47.

www.geneaita.org

www.italiangen.org

Nationale archieven: <http://archivi.beniculturali.it>

• **Izegem** stad in West-Vlaanderen; SA

- **Jaarbidprentje** (het, -s) bidprentje → dat jaarlijks met Allerzielen in de kerk bij de zielenmis werd uitgereikt. Het bevat gegevens over de in de loop van het jaar overleden parochianen. De gegevens kunnen van plaats tot plaats verschillen.
Bib – J. BUYDENS, 'Jaarbidprentjes', in: *Gentse Cadenas*, 21 (2002), nr. 4, p. 3-4.
- **Jaarboek** (het) jaarlijkse publicatie, , *Fr. annuaire*; overzicht van bepaalde gebeurtenissen in een bepaald jaar, kroniek. Syn. almanak →
- **Jaargetijde** (het) jaarlijks op te dragen mis voor de zielenrust van een overledene, meestal op zijn of haar sterfdatum. Lat. *anniversarium*.
- **Jaarrekening** (de, -en) (archiefterm) financieel document van een organisatie met de balans, de winst- en verliesrekening en een toelichting daarop.
- **Jaarrente** (de) jaarlijkse afbetaling van een schuld, waarmee behalve de rente ook een deel van het kapitaal wordt terugbetaald. Syn. annuïteit.
- **Jaarstijl** (de) het gebruik dat bepaalt op welke kalenderdag het jaarcijfer gewisseld wordt. Zo is er de nieuwjaarsstijl (1 januari), de kerststijl (25 december) en de paasstijl (Pasen). In Vlaanderen was de paasstijl in gebruik tot 1 januari 1576. Indien men in een document een datum in de paasstijl vindt, dan moeten die omgezet worden. Valt de datum vóór Pasen dan voegt men een jaar bij: bv. 3 maart 1529 = 3 maart 1530 want Pasen viel in dat jaar op 28 maart.
- **Jeugdbeweging** (de) organisatie of vereniging voor jongeren, meestal met een idealistisch doel. Het archief van de jeugdbewegingen werd soms afgestaan aan een archief of documentatiecentrum, bv. Chiro → KADOC. De belangrijkste zijn de Chiro, de KSA en VKSJ, KAJ en VKAJ, BJB en KLJ, scouting, de Rode Valken. Daarnaast zijn er de meer specifieke studentenverenigingen als AKVS. Jeugdhuizen maakten in de laatste decennia een grote opgang.
Bib – A. DENDOOVEN, *Ontstaan, structuur en werking van de Vlaamse K.A.J. Een sociologisch overzicht*, Antwerpen-Leuven-Brussel, 1967.
M. DE VROEDE, A. HERMANS e.a., *Vijftig jaar Chiroleven 1934-1984. Aspecten uit verleden en heden van een jeugdbeweging*, Leuven, 1985.
L. GEVERS, *Bewogen jeugd. Ontstaan en ontwikkeling van de katholieke Vlaamse studentenbeweging (1830-1894)*, Leuven, 1987.
K. LEEMAN, *Inventaris van het archief van KSA - Oost-Vlaanderen (1928-1987)*, Leuven, 1989.
L. VOS, B. DE WEVER, W. WEETS, *Vlaamse vaandels, rode petten. Honderd jaar Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond*, Kapellen, 2002.
H. VANNOPPEN, 'De geschiedenis van de jeugd in Vlaanderen ... of het verhaal van verzuilde en klassengebonden jeugdverenigingen tot pluralistische jeugdhuizen', in: *OH*, 62-2 (2009), p. 20-33.
- **Jodenregister** (het) door de Duitse bezetter in 1940 verplicht aan te leggen register in de gemeente.

- **Joodse voorouder** (de) het genealogisch onderzoek verloopt enigszins anders als je een joodse voorouder wilt zoeken. Er zijn in de joodse traditie geen parochieregisters, wel besnijdenisboeken. De joodse gemeenschap heeft ook eigen begraafplaatsen. Het tijdschrift *Misjpoqe* is geheel gericht op joodse genealogie.

Bib - HGV, p. 314.

L. ABENSUR-HAZAN, *Rechercher ses ancêtres juifs*, Parijs, 2006.

L. ABENSUR-HAZAN, 'Les sources de base spécifiques de la généalogie juive en France', in: *VG*, n° 6 (2005), p. 49-53.

L. ABENSUR-HAZAN, 'Généalogie juive. Les sources religieuses', in: *RFG*, 28, nr. 167 (2007), p. 39-42.

S. KLARFELD, M. STEINBERG, *Mémorial de la déportation des Juifs de Belgique*, Bruxelles-New York, 1994.

J. KLENER, *Joodse sporen in Oostende*, Antwerpen, 2000.

L. SAERENS, *Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn joodse bevolking 1880-1944*, Tielt, 2000.

T. SPAANS VAN DER BIJL, *Handleiding voor joods-genealogisch onderzoek in Nederland*, speciale uitgave van *Misjpoqe*, 1997.

R. VAN DOORSLAER, E. DEBRUYNE, F. SEBERECHTS, N. WOUTERS, *Gewillig België. Overheid en Jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen, 2007. Een belangrijke bibliografie verwijzend naar bronnen en literatuur.

J.-P. SCHREIBER, 'Joodse Gemeenten, instellingen en organisaties', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1027-1047.

H. WINKEL, 'Genealogisch onderzoek naar Joodse voorouders', in: *Gens Nostra*, 26 (1971), p. 401-415.

Nederlandse kring voor Joodse genealogie: www.nljewgen.org

- **Joods Museum van Deportatie en Verzet** (het) werd in 2012 omgedoopt tot Kazerne Dossin: Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten.

www.kazernedossin.be

- **Journal** (het) boek waarin een handelaar of koopman al zijn inkomsten en uitgaven noteerde. Een journal was voor privégebruik bedoeld.
- **Jubileum** (het, jubilea) herdenking van een gebeurtenis, bv. viering van een aantal jaar huwelijks. Oorspronkelijk was dit alleen 25 jaar (zilver) en 50 jaar (goud). Het gouden jubileum gaat dikwijls gepaard met een ontvangst op het gemeentehuis, gevolgd door een familiefeest. Soms worden er herinneringsprentjes gedrukt en wordt een familiefoto genomen.

Tabel met de huwelijksjaren en de daaraan gekoppelde materialen volgens de Vlaamse traditie

1	katoen	8	brons	15	kristal	50	goud
2	leer	9	faience	20	porselein	55	orchidee
3	tarwe	10	tin	25	zilver	60	diamant
4	was	11	koraal	30	parel	65	briljant
5	hout	12	zijde	35	robijn	70	platina
6	ijzer	13	kant	40	smaragd	75	albast
7	koper	14	ivoor	45	saffier	80	eik

- **Kaak** (de) schandpaal. Syn. pilorijn, pelderijn.
- **Kaartboek** (het, -en) boek met kaarten van goederen van heerlijkheden, kloosters, abdijen. Deze bron komt veel voor in het hertogdom Brabant.
- **Kaarten en plattegronden (of plannen)** (archieff) in een archief is er dikwijls een apart fonds van kaarten en plattegronden. De manier van bewaren en de veiligheidsoverwegingen spelen hierbij een bepalende rol. Ze worden in afzonderlijke inventarissen beschreven.
- **Kaartstelsel** (het) kaartsysteem →.
- **Kaartsysteem** (het) (archieffterm) geheel van systeemkaarten, die in een bepaalde volgorde zijn geplaatst. Syn. kaartstelsel.
- **Kabinetskaart van Ferraris** (de) zie Ferrariskaart →.
- **Kadaster** (het, -s) financiële instelling met een tweevoudig doel: 1) voor de hele oppervlakte van het land, per perceel gegevens verzamelen betreffende de aard, de oppervlakte en de vorm van de goederen en deze per eigenaar groeperen; 2) het vaststellen van het kadastraal inkomen. Het Franse decreet van 21 maart 1793 vormt de basis van ons huidig kadaster. Met de aanhechting van ons land bij Frankrijk op 1 oktober 1795 kwam deze oorspronkelijk Franse instelling ook bij ons in voege. Met de financiewet van 15 september 1807 begonnen de eigenlijke opmeting en registratie van gronden en eigendommen. De start is in de verschillende provincies verschillend. In de praktijk begint het kadasterarchieff dus pas in 1835. Behalve het kadasterarchieff kan ook het gemeentearchieff kadastraal archieff bevatten: het oud of nieuw verzamelpplan, het perceelpplan, het bijgevoegd perceelpplan, de oorspronkelijke aanwijzende tafel, de bijgevoegde aanwijzende tafel, de kadastrale legger, de alfabetische tafel van de eigenaars die in de kadastrale leggers zijn ingeschreven, de fiches.
Bib - Kadasterarchieff West-Vlaanderen, Het kadasterarchieff als bron voor familiegeschiedenis, Brugge, 2004.
J. P. CHALLE, 'Het oorspronkelijk kadaster en zijn gebruik', in: *GKB*, nr. 105, p. 153-169.
H. COPPENS, 'Oud en nieuw kadaster', in: *SpH*, 3-11 (1968), p. 597-603.
J. ERKELBOUT, 'Opzoekingen in het archieff van het kadaster', in: *VS*, 39 (2003), p. 113-121, 633-646.
J. ERKELBOUT, 'De oorspronkelijke of primitieve perceelpplannen van het kadaster', in: *VS*, 44 (2008), p. 125-128.
J. HANNES, 'De kadastrale bronnen uit de Franse tijd en het primitieff kadaster', in: *Bronnen voor de historische geografie van België. Handelingen van het colloquium te Brussel*, 24-27 april 1979, Brussel, 1979, p. 195-202.
J. HANNES, 'De voorbereiding van het parcellair kadaster. Een bronnenstudie', in: *GKB*, 21 (1967), nr. 80, p. 81-90.
'Kadastrale bronnen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriele geschiedenis*, Gent, 2000, p. 231-239.

J. VERHELST, *De documenten uit de ontstaansperiode van het moderne kadaster en van de grondbeasting (1790-1835)*, Brussel, 1982.

A. E. VERHULST, 'Kadastrale archieven en plaatselijke geschiedenis', in: *Cultureel Jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen*, 1954, p. 303-310.

A. ZOETE, *De documenten in omloop bij het Belgisch Kadaster (1835-1975)*, Brussel, 1979.

Voor Frankrijk: www.cadastre.gouv.fr

- **Kadastrale aanwijzende tafel** de aanwijzende tafel geeft voor elke sectie en elk perceelnummer de identificatiegegevens en de fiscale aanwijzingen. Het bevat de gegevens betreffende ligging, perceelnummer, identiteit eigenaar, zijn artikelnummer in de kadastrale legger, de aard van de eigendom, het volgnummer van de bebouwde percelen en de oppervlakte.

Bib - HGV, p. 227.

- ~ **plans** (de) plans waarop alle goederen per perceel staan afgebeeld met vermelding van de kadastrale sectie en het nummer (zonder oppervlakte). De 'primitieve' plans ontstonden op 15 september 1807.

- ~ **sectie** (de) resultaat van een geografische indeling van de gemeente in omschrijvingen met nagenoeg dezelfde oppervlakte, volgens een spiraal verdeeld over de gemeente, convergerend van de boorden tot het centrum toe, draaiend van noord naar oost, van oost naar zuid en van zuid en naar west. De grenzen van de sectie werden doorgaans gekozen overeenkomstig natuurlijke grenzen of weinig veranderlijke bestaande scheidingen (wegen). Een attributieve letter wordt haar toegekend (A,B,C ...) en ze wordt op kaart gebracht op één perceelplan, onderverdeeld in meerdere genummerde bladen.

Bib - A. ZOETE, *De documenten in omloop bij het Belgisch kadaster (1835-1975)*, Brussel, 1979, p. 2.

- **KADOC** Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving. Opgericht in 1976 als interfacultair centrum van de KU Leuven en in 1985 erkend als privaatrechtelijk archief- en documentatiecentrum door de Vlaamse Gemeenschap. Thematisch concentreert het KADOC zich op de evoluerende wisselwerking tussen religie, cultuur en samenleving in Vlaanderen vanaf 1750.

Bib - L. CLAES, G. KWANTEN, J. VERHOOGHEN, *Archieven bewaard op het Kadoc*, Leuven, 1990.

G. KWANTEN, 'De collecties van het KADOC als bron voor de familiekunde', in: *VS*, 37 (2001), p. 97-102.

- **Kalendarium** (het) chronologisch overzicht van bepaalde gebeurtenissen.

Bib - H.P.H. JANSEN, *Kalendarium. Geschiedenis van de Lage Landen in jaartallen*, Utrecht-Antwerpen, 1971.

- **Kalender** (de, -s) 1) lijst met verdeling van het jaar in maanden, weken en dagen; 2) lijsten van kerkelijke feesten en heiligen (liturgische kalender); 3) tijdrekening. De oudste kalenders waren maankalenders. De zonnekalenders zijn gebaseerd op de omlooptijd van de aarde rond de zon. In de westerse traditie is er de juliaanse kalender en de gregoriaanse kalender die we nog steeds gebruiken. In de Franse tijd was de republikeinse kalender in gebruik.

Bib - C.C. DE GLOPPER-ZUIJDERLAND, *In tijd gemeten. Inleiding tot de chronologie*, Den Haag, 1999.

D.E. DUNCAN, *De kalender. Op zoek naar de tijd*, 's-Gravenhage, 1999.

- ~ **feest** (het) feest dat op een bepaalde datum (in de kalender) gevierd wordt door een groot deel van de bevolking (Kerstmis, Pasen, Sinterklaas, enz.).

Bib - R. SCHULTE, G. WEISS, *Das schöne Buch der Familien-, Fest- und Feiertage. Mit immerwährendem Kalender*, Bindlach, 1995.

- **Kamer van Koophandel** (de, -s) regionale vereniging van ondernemers die zich bezighoudt

met advies aan haar leden, belangenbehartiging en advisering van de overheid. Ze vervult ook een arbitragefunctie rond geschillenbeslechting voor handelsconflicten tussen bedrijven onderling. Zie ook rechtbank van koophandel →. www.voka.be.

Bib – C. VANCOPPENOLLE (red.), *De kamers van koophandel in België (17de-20ste eeuw)*. Tussen beleid en belang, Brussel, 1995 (Catalogus bij gelijknamige tentoonstelling).

- **Kamer van Notarissen** (de) organisatie bepaald door de wet van 24 december 1803 waarbij voor ieder gerechtelijk arrondissement een Kamer van Notarissen is voorzien.
- **Kamerlinggeld** (het) bedrag dat bij overdracht van een leen naast het verhefgeld moest betaald worden. In latere tijden ging het alleen nog om een symbolisch bedrag. Zie ook verhefingsgeld.
- **Kangoeroewonen** (het) het met verschillende generaties onder één dak wonen op een onafhankelijke manier; een formule overgewaaid uit Australië. Syn. duplexwonen.
- **Kantmelding** (de) melding in de marge van een akte van de burgerlijke stand bv. de wettiging van een kind in de geboorteakte, een naamsverandering, een echtscheiding in een huwelijksakte.
- **Kanton** (het) administratief en/of gerechtelijk onderdeel van een arrondissement in België. In de Franse tijd (1795-1799) vormden kleinere gemeenten (minder dan 5.000 inwoners) vanaf de definitieve indeling op 27 pluviöse IV (16.2.1796) een kanton. Ieder kanton kreeg een municipaal bestuur en een vredegerecht. De staatsgreep van 18 brumaire VIII (9 november 1799) maakte hieraan een einde.
- **~gerecht** (het) laagste van de rechtscolleges belast met kleine burgerlijke zaken. Het archief van deze instelling is voor Vlaanderen ondergebracht in het rijksarchief van Beveren-Waas.
Bib – G. DEMUYNCK, 'De archieven van het Deinse vredegerecht', in: *Leiestam*, 10 (2002), nr. 1, p. 377-379.
K. VELLE, *Het Vredegerecht en de Politierichtbank (1795-1995)*. *Organisatie, bevoegdheden en archiefvorming*, Brussel, 1995.
- **~hoofdplaats** (de) hoofdplaats van een kanton; vroeger ook de plaats waar de kantonrechtbank gevestigd was, nu overgebracht naar de arrondissementshoofdplaats en er aangeduid als kanton. Voor de Franse tijd is het belangrijk de hoofdplaatsen van de kantons te kennen omdat in bepaalde perioden de huwelijken van het kanton hier werden afgesloten.
Bib – M. SACRÉ, 'Voor elk arrondissement een commissaris der regering', in: *Standen en Landen*, 30 (1964), p. 64.
G. WALTENIER, 'Division cantonale de la Belgique et recherches généalogiques', in: *MGN*, 35 (1980), p. 229-231.
- **~municipaliteit** (de) municipaliteit is eigenlijk synoniem voor gemeente (bestuur). In de Franse tijd kon een kanton een aantal vroegere 'parochies' omvatten.
- **Kanttekening** (de) (archiefterm) aantekening in de marge van een geschrift.
- **KAPA** Kring van archivarissen van de provincie Antwerpen. www.kapa.be
- **Kapel** (de, -len, -letje) bedehuis(je) langs de openbare weg. Kapelletjes hebben soms een familiale betekenis als ze opgericht zijn als dank of ter nagedachtenis van een familielid. Grotere kapellen groeiden soms uit tot echte bedevaartsoorden
Bib – H. GEYBELS, *Kapellen in Vlaanderen. Vergeten verleden*, Leuven, 2006.
- **~anie** (de, -ën) stichting waarvan de geldmiddelen of goederen gebruikt worden om missen voor overledenen te lezen in een bepaalde kapel. Dit kan een afzonderlijke kapel of een kapel (altaar) in een parochiekerk zijn.
Bib – L. BAEKELANDT, 'Kapelanen en kapelaniewezen van het Sint-Pieterskapittel te Rijsel

vanaf de oorsprong tot 1500', in: *Studiën en Berichten*, 67 (1970), p. 144-171.

- **Kapittel** (het) 1) college van geestelijken (kanunniken), verbonden aan een kathedraal of andere belangrijke kerk, dat gezamenlijk de zielszorg in een parochie uitoefent. Een kathedraal-kapittel fungeert ook als raad van de bisschop in bestuurlijke zaken; 2) hoofdstuk, artikel van een reglement.

Bib - R. WITDOUCK, 'Kapittels en Kanunniken onder Philips d'Arbois, bisschop van Doornik (1351-1378)', in: *LG*, 37-1 (1995), p. 45-80, 37-2 (1995), p. 115-193.

R. WITDOUCK, 'Kanunniken en kapittels in het oude bisdom Doornik (1350-1400). Aspecten van het dagelijkse leven', in: *LG*, 38-1 (1996), p. 3-110.

- **Karel de Grote** († 814) Frankische koning en vanaf 800 keizer van het Roomse Rijk. Op genealogisch vlak is dit een belangrijke figuur. Het grootste deel van de West-Europese bevolking stamt af van Karel de Grote. Indien men tot de 36ste generatie teruggaat, dit is ongeveer de tijd van Karel de Grote, dan heeft men 34.359.737.368 theoretische voorouders. De wereldbevolking wordt echter in die tijd geschat op ca. 200 miljoen mensen. De kans dat Karel de Grote een van onze voorouders is, is dan ook bijzonder groot.

Bib - E. BRANDENBURG, *Die Nachkommen Karls des Grossen, Frankfurt am Main, 1935 (herdruk als Caroli Magni Progenies, Frankfurt am Main, 1964.*

S. ROESCH, *Caroli Magni Progenies*, Neustadt an der Aisch, 1977.

E. WINKHAUS, *Ahnen zu Karl dem Grossen und Widukind*, Ennepetal-Altenuerde, 1950; *Ergänzungsband*, Hagen, 1953.

Van Aken naar heden. Gezamenlijke uitgave van de Karel de Grote nummers van *Gens Nostra* vermeerderd met *addenda et corrigenda* en registers, Amsterdam, 1994.

J.-L. BEAUCARNOT, 'Descendre de Charlemagne, c'est possible', in: *RFG*, 19 (1998), nr. 117, p. 31-33.

www.kareldegrote.nl

- **Kasselrij** (de) het graafschap Vlaanderen was ingedeeld in een aantal kasselrijen. Oorspronkelijk van militaire aard werden dit later gebieden met bestuurlijke, gerechtelijke en fiscale taken; ze lieten ten gevolge hiervan een uitgebreid archief na. Men kent de volgende burggraafschappen en kasselrijen: 1) kasselrij Kortrijk; 2) kasselrij Ieper; 3) kasselrij Veurne; 4) de kasselrij van Oudenaarde; 5) het Land van Aalst; 6) kasselrij van de Oudburg (Gent); 7) het Land van Waas; 8) de Vier Ambachten; 9) Land van Dendermonde; 10) de kasselrij van het Brugse Vrije; 11) de kasselrijen Belle en Cassel; 12) de kasselrijen Broekburg en Sint-Winoksbergen; 13) de kasselrijen in Waals-Vlaanderen; 14) soeverein baljuwschap Rijsel-Douai-Orchies; feodaal zijn er de kasselrijleenhoven →.

Bib - J. DE ROCK, *Het bestuur van de kasselrij Kortrijk in de Bourgondische periode (1387-1453)*, Brussel, 2009.

W. PREVENIER, B. AUGUSTYN, *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997.

- ~ **Kortrijk** (archief van de -) Het archief van de kasselrij Kortrijk bevindt zich in het plaatselijke rijksarchief. Dit archief werd nooit goed geklasseerd en is verspreid over allerlei fondsen als Bruine Pakken, *Triage Provisoire*, *Mélanges généraux*, Spijker, Varia, enzovoort voor wat de gewestelijke instellingen betreft. De schepenbanken van de parochies en heerlijkheden in de kasselrij Kortrijk zijn eveneens verdeeld over verschillende reeksen. De inventaris is opgedeeld in vier reeksen: reeks 1, reeks 2, reeks 2 annex, reeks 2 supplement (vroeger gekend onder de naam *scabinale*).

- ~ **leenhof** (het) leenhof in het graafschap Vlaanderen belast met de rechtspraak in verband met de hoofdlenen, d.w.z. de lenen die rechtstreeks van dit leenhof werden gehouden en van

de achterlenen die op hun beurt van die lenen werden gehouden wanneer die geen eigen leenhof hadden. Men kon tegen de uitspraken in beroep gaan bij de Raad van Vlaanderen. De kasselrijleenhoven zijn ontstaan in het graafschap Vlaanderen in de 2de helft van de 12de eeuw en waren belast met de rechtspraak in verband met de hoofdlenen. Ze hadden meestal bijzondere namen als de Zaal van Ieper, het kasteel van Kortrijk, de Burg van Brugge, de Oudburg van Gent, de Stenen Man in Oudenaarde, het Steen in Aalst.

- ~ **Oudenaarde** (de) een van de kasselrijen van het graafschap Vlaanderen. In 1510 werd de kasselrij gesplitst in twee autonome gebieden: de overkasselrij (*heuvercasselrije*) en de nederkasselrij (*nedercasselrije*).
- ~ **raad** (de) bestuurlijk orgaan van de kasselrij bestaande uit edelen en notabelen.
- ~ **rekening** (de, -en) jaarlijkse rekening van de kasselrij; de rekeningen van de kasselrijen in het graafschap Vlaanderen worden bewaard in de rekenkamers en in de kasselrijarchieven. De belangrijkste kasselrijrekeningen zijn die van het Brugse Vrije, van de kasselrijen Ieper, Kortrijk, Oudenaarde en Veurne.
- ~ **Veurne** (de) bestond uit Veurne-Ambacht, 42 parochies verdeeld over 38 ammanieën, ingedeeld in twee districten: de Noord- en de Zuidvierschaar.
Bib – over de kasselrij Veurne kun je de inleiding lezen in: P. DONCHE, *Geschiedenis & genealogie van de familie Donche 1365-2004*, Berchem, 2004, p. 79-112.
- **Kaste** 1) door godsdienstige wetten streng van elkaar afgescheiden volksgroepen of standen (bv. bij de hindoes); 2) (bij uitbreiding) soortgelijke indeling bij andere volken; groep waarvan je door geboorte lid wordt; 3) (figuurlijk) streng afgesloten of zich afsluitende maatschappelijke kring (bv. vroeger in veel landen de adel of de militairen).
- **Kastelein** (de) burggraaf, grafelijk functionaris aan het hoofd van een kasselrij.
- **Katern** (de en het, -en) (archiefterm) aantal in elkaar gevouwen en ingenaaid bladen papier (vellen) of perkament, oorspronkelijk een viertal.
- **Katholicisme** (het) katholieke godsdienst; godsdienst van de meerderheid van de bewoners van de Zuidelijke Nederlanden, zeker na de scheiding tussen Noord en Zuid. Men sprak zelfs van de Spaanse of Katholieke Nederlanden. Dit geeft o.m. als gevolg dat bijna iedereen katholiek gedoopt werd en ingeschreven in de doopregisters. Het protestantisme bleef in het zuiden de godsdienst van een minderheid. Dit was niet het geval in de Noordelijke Nederlanden. Daar is de godsdienstkeuze van de voorouders ook belangrijker voor de genealogie.
Bib – P. VAN DEN EECKHOUT, J. ART, 'De Katholieke Kerk', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 983-1014.
- **Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven)** universiteit met historisch universiteitsarchief en –bibliotheek.
- **Kerkelijke instelling** (de) archiefvormer → van kerkelijke aard. Een van de twee instellingen → waarop o.m. de archiefindeling in ons land berust. Zie ook catholicisme →.
Bib – HGV, p. 276-282. Zie ook religieuze terminologie →.
K. CALLEWAERT, *Onderrichtingen: Handleiding voor het bestuur van de kloostergemeenschappen in het bisdom Gent*, Gent, 1951.
M. CARNIER, *Parochies en bidplaatsen in het Bisdom Terwaan vóór 1300. Een repertorium van de parochies van de dekenijen Veurne en Ieper en een overzicht van alle bidplaatsen van het Bisdom*, Brussel, 1999.
J. DE BROUWERE, *De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795*, Tielt, 1971-1972, 2 dln.
J.C. GROOT (red.), *Encyclopedie van het catholicisme. Volkseditie*, Amsterdam/Brussel, 1959.

- J. DECAVELE, *De eerste protestanten in de Lage Landen. Geloof en heldenmoed*, Leuven, 2004.
- H. LAMBRECHTS-AUGUSTIJNS, 'Het mirakelboek als genealogische bron', in: *VS*, 39 (2003), p. 482-491.
- E. PUT, C. HARLINE, *Verloren schapen, schurftige herders. De helse dagen van bisschop Mathias Hovius 1542-1620*, Leuven, 2002.
- D. VERGAUWEN, *Over de schreef. Middeleeuwse priesters voor de rechter*, Leuven, 2004.
- * Bisdommen en seminaries
- P. HUYS, 'De 'visitatie' van bisschop Carolus Maes in Dentergem (1611)', in: *RvT*, 35 (2004), 4, p. 189-192.
- * Dekenijen
- F. JACQUES, *Le diocèse de Tournay (1690-1728) et ses divisions archidiaconales et décanales de 1331-1789*, Brussel, 1973.
- * Hospitalen:
- N. GHIJS, M. MARTENS, R. CASTELAIN, G. VAN BOCKSTAELE, *Het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal te Oudenaarde en de Zusters Bernardinnen. Een bijdrage tot de ontsluiting van 800 jaar geschiedenis 1202-2002*, Gent, 2004.
- www.kerknet.be
- **Kerk(e)raad** (de) bestuurscollege in een protestantse (kerkelijke) gemeente, bestaande uit predikanten, ouderlingen (belast met opzicht en tucht in geloof en zeden) en diakenen (belast met armenzorg).
 - **Kerkefabriek** (de, -en) 1) benaming voor alle bezittingen nodig om de eredienst in de parochiekerk te kunnen verzorgen, om het kerkgebouw te onderhouden en om in het levensonderhoud van de dienstdoende geestelijken te voorzien; 2) beheerders van het onder 1) beschreven vermogen. Archieven van kerkefabrieken bieden heel wat interessant materiaal aan de genealoog: kerkrekeningen, verpachting van goederen, verkoop of schenking van goederen, ontvangstboeken van kerkgoederen, ontvangstboeken van de dismeester, renten, disrekeningen, jaargetijden, stichtingen, testamenten, broederschappen, processtukken, enz.
- Bib* - J. DUJARDIN, *Wetboek Kerkbesturen*, Brugge, 2002.
- **Kerkgang** (de) het eerste bezoek van de moeder aan de kerk na de geboorte van haar kind. Het was een symbolische zuivering van de moeder. Het kind kreeg bij die gelegenheid een scapulier omgehangen.
 - **Kerkhof** (het, kerkhoven) oorspronkelijk de omsloten ruimte rond een kerk, ook als begraafplaats. Bij uitbreiding begraafplaats. Het kerkhof biedt soms de mogelijkheid graven van voorouders of familieleden terug te vinden. De oude grafmonumenten zijn een belangrijk stuk erfgoed. Op de militaire kerkhoven - bijvoorbeeld de vele kerkhoven in de Westhoek - liggen de gesneuvelden uit de beide Wereldoorlogen.
- Bib* - D. BOMMEREZ (red.), *De oude stedelijke begraafplaats van Roeselare*, Roeselare, 2000.
- S. HAP, 'De Brugse begraafplaats en het belang van archiefdocumenten voor de studie van het funeraire erfgoed', in: *BO*, 49 (2009), p. 3-27.
- ~**register** (of register der begravingen, dagboek van de teraardebestellingen) (het) register bijgehouden door de dienst BS of door de kerkhofwachter, voorgeschreven door ministerieel rondschriven van 24 april 1890.
 - **Kerkregister** (het) parochieregister →. Ook gebruikt als meer algemene benaming voor registers in het kerkarchief.
 - **Kerkrekening** (de, -en) jaarlijkse rekening van de kerkelijke parochie opgesteld door de kerkmeester(s). Je kunt er soms posten vinden over uitvaarten, begrafenissen (peldergeld). Hierin vind je dikwijls namen van ambachtslieden (kunstenaars), kerkelijke functionarissen,

pachters van kerkelijke goederen en tienden, jaargetijden, enz.

Bib - M. CLOET, 'Een overzicht van de kerkelijke instellingen en het belang ervan voor de plaatselijke geschiedenis', in: *Kursus heemkundige vorsers*, Assebroek, 1969, deel 1.

G. DEMUYNCK, 'Kerk- en disrekeningen als bron voor de familiekunde', in: *Leiestam*, 10 (2002), p. 409-411, 421-422.

P. HUYS, 'Een kerkrekening als genealogische bron (Vinkt 1572)', in: *VS*, 31 (1995), p. 582-584.

- **Kerkvoogd** (de) kerkmeester. Fr. *marguillier*.
- **Kerngezin** (het) het gewone gezin → met een ouderpaar en kind(eren). Eng. *conjugal family*, *nuclear family*. Ant. uitgebreid gezin = *extended family*. Zie familie →.
- **Keur** (de) keure, handvest van een stad of streek verleend door de vorst die meestal privileges bevatten; stedelijke wet en verordening van duurzame aard (de keuren werden vastgelegd in een keurboek).
- **~broeder en -zuster** (de) benaming voor een poorter of poorteres in sommige steden in de Westhoek (Hondschote, Poperinge, Sint-Winoksbergen).
- **~heer** (de) functie in het ancien régime in de kasselrij Veurne. Het korps van de schepenen-keurheren werd in de kasselrij Veurne ingesteld in 1240.
- **~ingenlijst** (de) militielijst →.
- **~ling** (de) keursoldaat, dienstplichtige; zie ook weerbare mannen →.

Bib - P. DONCHE, 'Leeftijd, herkomst, afstamming, beroep, huwelijkse staat en signalement van een compagnie keurlingen in de Kasselrij Leper', in: *VS*, 27 (1991), p. 531-545, 28 (1992), p. 495-509.

C. VANDENBROEKE, 'De keurlingenlijsten als sociaal-demografische meter', in: *LG*, 23 (1981), p. 235-273. Ook verschenen in: *Bevolking, voeding en levensstandaard in het verleden*, Gent, 2004.

- **Kieswetgeving** (de) wetgeving betreffende de regeling van het kiesrecht en het kiesstelsel. In België kende deze wetgeving een hele evolutie. Eerst was er het cijnskiesstelsel: bij de eerste verkiezingen van het parlement in 1831 hadden maar enkele burgers die een bepaalde cijns (belasting) betaalden, stemrecht. Vervolgens werd het algemeen meervoudig stemrecht vanaf 1893 ingevoerd, waarbij elke man één stem en sommigen er één of twee stemmen extra kregen omdat ze een bepaalde belasting betaalden en/of over een bepaald diploma (capaciteit) beschikten. Daarna werd het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen in 1919 (één man, één stem) ingevoerd en werd de leeftijdsgrens van 25 naar 21 jaar gebracht. Hiermee werd het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen en vrouwen in 1948 ingevoerd. Het recht op één stem voor iedere burger, man of vrouw van 18 jaar en meer, is in voege sinds 28 juli 1981. De stemplicht geldt sinds 1893. De geschetste evolutie geldt voor de parlementsverkiezingen (Kamer en Senaat). Daarnaast zijn er verkiezingen voor de provincieraad, voor de gemeenteraad en voor het Europees parlement.

Bib - HGV, p. 244-245.

- **Kiezerslijst** (de, -en) per gemeente opgestelde lijst van de kiesgerechtigde personen. Ze wordt nu opgemaakt volgens een doorlopende nummering, hetzij in alfabetische volgorde van de kiezers, hetzij geografisch volgens de straten. De lijsten bevatten alleen de naam, de voornamen, de geboortedatum, het geslacht en de hoofdverblijfplaats. Oudere lijsten beschikten over veel meer gegevens: naam en voornamen, naam en voornamen echtgenoten, adres in gemeente, nieuw adres bij afvoering, nationaliteit, geboorteplaats en -datum, beroep, stand in gezin, geboorteplaats en -datum echtgenoten, datum van uitschrijving in vorige gemeenten en inschrijving huidige gemeente, e.a. Kiezerslijsten kennen dus een aantal aanpassingen als gevolg van de kieswetgeving. Ze worden bewaard in het gemeentearchief. Er zijn ook kiezers-

lijsten met betrekking tot de handelsrechtbank, de werkrechtshoofdraad en de werk- en nijverheidsraad.

Bib – J.-L. BEAUCARNOT, 'Les listes électorales: mode d'emploi', in: *RFG*, 29 – nr. 171 (2007), p. 45-47.

- **Kind** (het, kinderen) mens in onvolwassen staat; met betrekking tot de geboorte: baby; met betrekking tot de ouders: zoon of dochter ongeacht de leeftijd. De geschiedenis van het kind behoort tot de gezinsgeschiedenis.

Bib – D. ALEXANDRE-BIDON, D. LETT, *Les enfants au Moyen Âge Ve-XXe siècle. La vie quotidienne*, Parijs, 1997.

P. ARIËS, *De ontdekking van het kind. Sociale geschiedenis van school & gezin*, Amsterdam, 1987.

J. BOSWELL, *Overgeleverd aan vreemden. Het verlaten van kinderen in de Oudheid en de Middeleeuwen*, Leuven, 1990.

R. CASTELAIN, *Kinderen en hun opvoeding in de kasselrij Oudenaarde tijdens het ancien régime 1500-1800*, Oudenaarde, 1979.

- **~erarbeid** (de) veel kinderen gingen tot de 19de eeuw vanaf hun twaalfde jaar – en soms zelfs vroeger – buitenshuis werken. De wet van 13 december 1889 verbood dat kinderen onder de 12 jaar in de industrie werkten. Tussen 12 en 16 jaar mochten ze nog ten hoogste 12 uur per dag werken. Meisjes mochten zelfs tot hun 21 jaar niet meer dan 12 uur werken. De wet op de vrouwen- en kinderarbeid verbood nachtarbeid voor jongens onder de 16 jaar en meisjes onder de 21 jaar. Er gold ook een verbod op ondergrondse arbeid voor meisjes jonger dan 21 jaar.
- **~ersterfte** (de) volgens sommige auteurs stierven in de 16de-17de eeuw 25 tot 30 % van de kinderen tijdens hun eerste levensjaar. Een kleine helft van de geboren kinderen werd nooit volwassen. De kindersterfte bleef tot in de 18de eeuw bijzonder hoog. Bij het opzoeken van de familiegeschiedenis mag je dit aspect zeker niet uit het oog verliezen en moet je ook aandacht hebben voor de jong gestorven kinderen in een gezin.
Bib – C. VANDENBROEKE, F. VAN POPPEL, A. VAN DER WOUDE, 'De zuigelingen- en kindersterfte in België en Nederland in seculair perspectief', in: *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 94 (1981), p. 461-491.
C. VANDENBROEKE, 'Overzicht van de zuigelingen- en kindersterfte in Zuid-Vlaanderen, 18de-19de eeuw', in: *Bevolking, voeding en levensstandaard in het verleden. Verzamelde studies van Prof. Dr. Chris Vandenbroeke*, Gent, 2004, p. 291-310.
- **Kindred** (Engels: verwantschap, de verwanten) (zie ook familie →) de uitgebreide familie, term gebruikt in de antropologie.
- **Klad** (het) (archiefterm) het voorlopig ontwerp van een geschrift.
- **Klapper** (de, -s) index. De klappers op de parochieregisters die in ons land opgesteld zijn in de 19de eeuw zijn belangrijk bij het genealogisch onderzoek. Deze klappers kunnen soms nogal wat hiaten vertonen! Er zijn ook de klappers bij de registers van de burgerlijke stand: deze werden jaarlijks in dubbel opgemaakt (sinds de wet van 20-25 september 1792 en het decreet van 20 juli 1807) door de ambtenaar van de burgerlijke stand vóór 15 januari van het volgend jaar. Dezelfde wet en decreet voorzien ook de opmaak van tienjaarlijkse tafels op de akten in de registers van de BS door de griffier van de rechtbanken van eerste aanleg, eveneens in het dubbel.
- **Klasse** (de, -n) groep, afdeling; bevolkingsgroep met betrekking tot maatschappelijke stand, levensstandaard en beschaving. Sommige bronnen laten toe de voorouders in een bepaalde klasse onder te brengen, met name vermogenstellingen.
- **Klassement** (het) ordening; genealogische steekkaarten kun je op verschillende wijzen klas-

seren: alfabetisch volgens familienaam of in een genealogie alfabetisch volgens de familienaam van de partner), genealogisch (volgens het gevolgde nummeringsysteem), decimaal (1, 1.1, 1.2, 2, 2.1, 2.1.1., enz.), chronologisch (volgens de huwelijksdata van de nakomelingen).

- **Klasfoto** (de) foto van de leerlingen in een klas in de kleuterklassen, de lagere school en de middelbare school. Dit document wint aan waarde wanneer de personen op de foto kunnen geïdentificeerd worden.
- **Klassiek genealogisch nummeringsysteem** systeem gebruikt bij publicaties van genealogieën (stambomen) waarbij de generaties een Romeins cijfer krijgen, de kinderen een Arabisch cijfer, en bij niet verder uitgewerkte takken de kleinkinderen een hoofdletter met een insprong, de achterkleinkinderen een kleine letter met een dubbele insprong, de achterachterkleinkinderen een dubbele kleine letter en een driedubbele insprong. Bij de kinderen die verder zullen worden behandeld schrijft men “volgt” en het volgende Romeinse cijfer. Zijn er meerdere kinderen die volgen dan voeg je bij het Romeinse cijfer ofwel *bis*, *ter* enzovoort bij ofwel een cijfer of kleinere letter (bv. V a, V b; V bis, V ter; V 1, V 2). Dit systeem wordt o.m. toegepast bij de OGHb, in de reeks *Tablettes des Flandres*, in de Jaarboeken van het CBG, e.a. Het lijkt ook sterk op de methode Meurgey de Tupigny →.
- **Klederdracht** (de) wijze van zich te kleden, vooral de overgeleverde, traditionele wijze van zich te kleden waardoor een groep personen zich van anderen onderscheidt; vgl. nationale klederdrachten. Zie kledij →.
- **Kledij** (de) over kledij vind je soms inlichtingen in de bewaarde staten van goed. Verder kun je gebruikmaken van beschikbaar iconografisch materiaal (prenten, schilderijen, foto's).
 Bib - HGV, p. 44-45.
 F. BOUCHER, *Histoire du costume en Occident de l'Antiquité à nos jours*, Parijs, 1965.
 U. LEHNART, *Kleidung und Waffen der Früh- und Hochgotik 1150-1320*, Wald-Michelbach, 1998.
 OH Themanummer: Mode en streekdrachten, 58-3 (2005).
 L. VAN BEURDEN, *Over mode en mensen. Tien eeuwen kostuumgeschiedenis*, Nijmegen, 1994.
 H. VANNOPPEN (red.), *Streekdrachten in onze gewesten*, Gent, 1994.
 H. VANNOPPEN, 'Nieuw onderzoek naar streekdrachten in Vlaanderen', in: *Streekgebonden kleding. Onderzoek in Nederland en Vlaanderen*, Utrecht, 1996, p. 23-36.
 H. VANNOPPEN, 'Kledij in het hertogdom Brabant met een speciale toepassing op Hageland en Haspengouw', in: *OH*, 58-3 (2005), p. 57-71.
 M. VON BOEHN, *Die Mode. Menschen und Moden vom Untergang der alten Welt bis zum Beginn des zwanzigsten Jahrhunderts*, München, 1907-1925, 8 dln.
- **Klimatologie** (de) wetenschap die zich bezighoudt met onderzoek naar en beschrijving van de verschillende voorkomende klimaten.
 Bib - F. BROUYAUX, P. MORMAL, C. TRICOT, M. VANDIEPENBEECK, R. VERHEYDEN, *Weer of geen weer. Een eeuw natuurgeweld in België*, Leuven, 2004.
 J. BUISMAN, *Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen*, deel I, 764 tot 1300; deel II, 1301 tot 1450; deel III, 1451 tot 1575; deel IV, 1576 tot 1675, De Bilt, 1999-2000.
 J. BUISMAN, 'Bar en boos. Het weer en zijn rampzalige gevolgen voor onze voorouders', in: *Genealogie*, 7 (2001), p. 68-71.
- **Koekoekskind** (het) buitenechtelijk kind.
 Bib - G. SWILLEN, *Koekoekskind. Door de vijand verwekt [1940-1945]*, Antwerpen, 2009.
- **Kohier** (het, -en) belastingregister, lijst waarop de belastingplichtigen en hun aanslagen onder een nummer worden geregistreerd, bv. het kohier van de hoofdelijke omslag.
- **Komen** Fr. Comines, stad in Henegouwen; CG + DOC

- **Koninklijk Belgisch Filmarchief** instelling van openbaar nut, opgericht in 1938, met als doel het Belgisch filmisch erfgoed te verzamelen, te bewaren en te ontsluiten.
- **Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium** Het KIK werd opgericht in 1948 als een federale wetenschappelijke instelling die instaat voor de studie, de bewaring en de valorisatie van het Belgisch kunstpatrimonium. www.kikirpa.be
- **Koninklijk Museum van het Leger en van Krijgsgeschiedenis in België.** www.klm-mra.be
- **Koninklijk Museum voor Midden-Afrika.** Belgisch museum opgericht in 1898 voor de bewaring en ontsluiting van het Belgisch koloniaal erfgoed. www.africamuseum.be
- **Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde** Nederlandse genealogische vereniging opgericht in 1883, vooral gericht op adellijke en toonaangevende families. Tijdschrift: *De Nederlandsche Leeuw*. Het CBG beheert de collecties. www.knggw.nl
- **Koninklijke Bibliotheek Albert I** Belgische nationale bibliotheek. www.kbr.be
Voor toegang tot het digitaal patrimonium van de bibliotheek: <http://belgica.kbr.be>
Bib - G. VAN BOCKSTAELE, Gids voor een werkbezoek aan wetenschappelijke bibliotheken, musea en archieven. Afl. 1. 1. Nationaal wetenschappelijke instellingen. 1. Koninklijke bibliotheek Albert I. Brussel, in: *Land van Aalst*, 43 (1991), nr. 3 bis, p. 218-257.
- **Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen.** www.notaris.be
- **Koopschat** (de) bedrag waarvoor iets verkocht en gekocht wordt, koopprijs, koopsom.
- **Kopie** (de, en) (Fr. *copie*, Lat. *copia*) afschrift →.
- **Koppelingsonderzoek** (het) onderzoek waarbij naar de plaats van een gen wordt gezocht met behulp van een aan dat gen gekoppelde overervende merker.
- **Kortrijk** stad in West-Vlaanderen; AB, AG, Kas, MUS (Broelmuseum + bibliotheek, Vlasmuseum +) →. OCMW (OLV-hospitaal), RA, SA, SB, UB, PrB kasteel Marke (de Bethune). FV (Erfgoedhuis), EC (Erfgoedhuis vergaderplaats historische culturele verenigingen).
- **Kraaminrichting** (de) kliniek waar kinderen ter wereld komen. Syn. kraamkliniek.
- **Krantenknipsel** (het) knipsel uit (regionale) kranten betreffende geboorten, huwelijke, overlijden, jubilea die dan alfabetisch gesorteerd worden en op naam kunnen aangevraagd worden. Aangelegde verzamelingen kun je raadplegen in de genealogische documentatiecentra.
- **Krantenverzameling** (de) verzameling van kranten bewaard in een bibliotheek of archief. De Universiteitsbibliotheek van Gent bezit een verzameling van kranten van bijna alle Vlaamse gemeenten.
- **Kriegsarchiv** zie militie →.
- **Kunstambacht** (het) het beoefenen van een kunst als ambacht wordt beschouwd; ambacht dat voor kunstversiering zorgt bv. aan een gebouw.
- **Kurrentschrift** (het) Duits oud schrift waarvan het Gotisch schrift of *Frakturschrift* de gedrukte versie is. In Duitsland voerde men het *Kurrentschrift* in als *Schreibschrift* in 1935, maar het werd al in 1941 weer afgevoerd. Onderzoekers komen het vooral tegen in archiefmateriaal afkomstig van de Duitse bezetter.
Bib - P.A. GRUN, Leseschlüssel zu unserer alten Schrift, Limburg an der Lahn, 1984.
- **Kwartier** (het, -en) 1) vak van een recht of gevierendeeld schild; 2) aanvankelijk een van de vier grootouders van een persoon, bij uitbreiding gewoon een voorouder; 3) oppervlaktemaat bestaande uit een vierde van een gemet of 75 roeden. Fr. *quartier*.
- **~drager** (de, -s): de persoon van wie een kwartierstaat uitgaat.
- **~herhaling** (de) wanneer voorouderparen in een kwartierstaat herhaaldelijk voorkomen, spreken we van vooroudergelijkheid of kwartierherhaling. Kwartierherhaling komt vooral

voor bij adellijke families, maar ook in sommige gesloten leefgemeenschappen. Zie ook Implex →.

- **~lijst** (de) kwartierstaat in lijstvorm.
- **~nummer** (het) nummer dat de *probandus* en zijn voorouders krijgen in een kwartierstaat. De *probandus/a* krijgt het cijfer 1, de vader het cijfer 2, de moeder het cijfer 3. Verder hebben alle mannelijke voorouders een even en de vrouwelijke voorouders een oneven nummer. De moeder is dus het cijfer van de vader + 1. Het kwartiernummer in een kwartierstaat is uniek en heeft zijn vaste plaats.
- **~nummering** (de) de meest gebruikte methode is die van de Sosa →.
Bib – R.F. VULSMA, 'Kwartierstaatnummering', in: *Gens Nostra*, 17 (1962), p. 153-158.
H.L. KRUIJVEL, 'De kwartierstaat', in: *Voorouders gezocht*, Amsterdam, 1981, p. 39-56.
- **~reeks** (de, -en) toont één bepaalde lijn voorouders in de kwartierstaat, de geslachtsnaam is hierbij niet leidend. Men kan soms de vader- en soms de moederlijn volgen.
- **~staat** (de, -staten) opstelling van genealogische gegevens van alle voorouders van één persoon (de *probandus/a* of kwartierdrager/draagster). Bij elke parentatie verdubbelt het aantal voorouders. Fr. *tableau d'ascendance*, Du. *Ahnentafel*, Eng. *ancestral chart*.
De kwartierstaat kan op verschillende manieren voorgesteld worden: horizontale schikking, verticale schikking, cirkelvormig, halfcirkelvormig of waaivormig, in lijstvorm. In het geval er ook familiewapens op voorkomen spreken we van gearmorieerde kwartierstaat.
Bib – Verzamelingen kwartierstaten werden in boeken uitgegeven o.m. door Familiekunde Vlaanderen.
G.B. ROBERTS, *Ancestors of American Presidents*, New England Historic Genealogical Society, Boston, 2009.
- **~statenboek** (het) uitgegeven verzameling van kwartierstaten.
- **~verlies** (het) term die gebruikt wordt als de identiteit van een voorouder niet kan vastgesteld worden en er geen gegevens beschikbaar zijn. Men laat in dat geval een vakje in het kwartierstatenformulier gewoon wit of men vermeldt in een lijstvorm de cijfers niet. Dit doet zich voor bij een vondeling of bij een natuurlijk kind waarvan de vader onbekend is.
- **Kwijtschelding** (de) brief of letter van pardoene (pardon) of remissie, brief waarin de vorst kwijtschelding van straf geeft na een misdrijf.
Bib – P. HUYS, 'Letteren van remissie en van pardoene (1615)', in: *VS*, 25 (1989), p. 464-468.
P. DONCHE, 'Misdrijven en kwijtscheldingen in uw familiegeschiedenis', in: *VS*, 26 (1990), p. 607-610.
J. ROELSTRAETE, 'De moord op Jan du Gardijn', in: *Vriendenboek Valère Arickx*, Roeselare, 2000, p. 201-211.

- **Laat** (de, laten) horige, horige landgebruiker, (oorspronkelijk) onvrije cijnsplichtige, die gehouden is tot het betalen van een cijns en soms tot het verrichten van herendiensten. De horigheid is in Vlaanderen, Brabant en het prinsbisdom Luik in de 12de en 13de eeuw verdwenen. In enkele andere gewesten van ons land bleef de onvrijheid langer bestaan. Lat. *mancipium*, *servus*. Fr. *serf*.
- **~hof** (het, -hoven) rechtbank waarin door 'laten' over 'laten' en 'laatgoederen' werd geoordeeld. Deze rechtbank bezat alleen de lage rechtspraak. Zij werd voorgezeten door de vertegenwoordiger van de heer (meier of voogd). Omdat de situatie vergelijkbaar was met lenen, leenmannen, leenheer en leenhof vond in de loop van de tijd vermenging van terminologie plaats. Syn. laatbank, latenbank.
- **Laatste sacramenten** (de) de priester bracht bij een stervende de laatste sacramenten. De bediening of berechting bestond uit de biecht, de communie en het H.-Oliesel. In de overlijdensakte noteerde de pastoor of de laatste sacramenten wel of niet werden toegediend. Ook op bidprentjes vind je dikwijls een verwijzing hiernaar.
- **Landboek** (het, -en) kadastraal boek; fiscaal document dat een inventaris bevat van alle percelen op een bepaald tijdstip in de burgerlijke parochie. Van ieder perceel wordt de ligging, de oppervlakte, de aard van de grond, de eigenaar en vaak de gebruiker opgegeven. Op de kaarten kun je ook de wegen, waterlopen, huizen en gebouwen terugvinden. Kleuren geven meestal de aard van het grondgebruik aan (akkergrond, weide, bos). Syn. meetboek, ommeloper, terrier, prijsijboek, slaper.
Bib - HGV, p. 362-363.
B. AUGUSTIJN, H. ROMBAUT, M. VANDERMAESEN, *Bronnen voor de agrarische geschiedenis van het middeleeuwse graafschap Vlaanderen*. Deel II. Dokumenten bewaard in de rijksarchieven te Beveren, Brugge, Doornik, Kortrijk, Ronse, Gent, 1990.
H. VAN ISTERDAEL, 'Fiscale bronnen. Typologische benadering', in: *Jaarboek VCGH*, 4(1989), Handzame, p. 11-26.
A. VERHOEVE, 'Het landboek als cartografische bron voor cultuur-historische landschapsonderzoek', in: *ABB*, 31 (1986), Brussel, p. 253-274.
- **Landbouw** (de, geen mv.) verzamelnaam voor akkerbouw, veeteelt, weide-, tuin- en bosbouw. Gedurende het ancien régime en tot in de 19de eeuw de belangrijkste activiteit van onze voorouders. Syn. agricultuur.
Bib - J. BLUM (red.), *Histoire des paysans*, Parijs, 1982.
E. LE ROY LADURIE, *Histoire des paysans français. De la Peste noire à la Révolution*, Parijs, 2002.
P. LINDEMANS, *Geschiedenis van de landbouw in België*, Antwerpen, 1952, 2 dln.
L. NOORDEGRAAF (red.), *Agrarische geschiedenis van Nederland van prehistorie tot heden*, 's-Gravenhage, 1986.
P. QUAGHEBEUR, L. SCHOKKAERT, L. VAN MOLLE, *100 Jaar Boerenbond in beeld*, Leuven, 1990.

- Y. SEGERS, L. VAN MOLLE, *Leven van het land. Boeren in België 1750-2000*, Leuven, 2004.
- B.H. SLICHER VAN BATH, *De agrarische geschiedenis van West-Europa (500-1850)*, Utrecht-Antwerpen, 1960.
- **~archieff** (het, -ven) archieven met betrekking tot de geschiedenis van de landbouw.
Bib - C. MATTHYS, W. LEFEBVRE, *Gids van landbouwarchieven in België 1795-2000*, Leuven, 2006.
 - **Land van Aalst** (het) kasselrij in het graafschap Vlaanderen, deel van Rijks-Vlaanderen. De vertegenwoordiger van de graaf was de baljuw, later hoog- of hoofdbaljuw of soeverein-baljuw geheten. Het bestuurscollege bestond uit negen personen, afgevaardigden van de twee steden (Aalst en Geraardsbergen) en de baljuws van de baronieën (Boelare, Gavere, Rode, Schorisse en Zottegem).
 - **Land van Aarschot** (het) baronie in het hertogdom Brabant, administratief een deel van de meierij Leuven.
 - **Land van Beveren** (het) bestuurlijke indeling van het graafschap Vlaanderen. Het kon op verschillende gebieden optreden als kasselrij. Het strekte zich uit over Beveren-Waas, Kallo, Kieldrecht en Verrebroek en over enclaves in Belsele, Haasdonk, Lokeren, Sint-Niklaas en Waasmunster.
 - **Land van Dendermonde** (het) heerlijkheid en kasselrij in het graafschap Vlaanderen tijdens het Ancien Régime. Het behoorde staatkundig tot Rijks-Vlaanderen. Feodaal behoorde het tot het leenhof van Dendermonde.
 - **Land van Waas** streek in Oost-Vlaanderen met Sint-Niklaas → als centrum, FV.
 - **Landverhuizer** (de) emigrant →.
 - **Lardarium** (het) (Lat.) zie: spijker →.
 - **Latijn** (het, geen mv.) de Latijnse taal, taal van de Romeinen, later ook de taal van de rooms-katholieke kerk. Vooral bij de raadpleging van bronnen uit het ancien régime komen we in contact met Latijnse teksten. Er bestaan vele woordenboeken en woordenlijsten ten behoeve van de genealogen. Moeilijker is het de Latijnse plaatsnamen te vertalen. Er is wel het standaardwerk *Orbis Latinus* (van J. Grässe), maar dit bevat niet alle regionale en lokale plaatsnamen. Latijn (en Grieks) oefende ook invloed uit op de Nederlandse voor- en achternamen.
Bib - HGV, p. 255.
C. DE KONINCK, *Glossarium van Latijnse en Romeinse rechtstermen*, Antwerpen, 1997.
A. GHYSELBRECHT, 'Het Latijn en het gebruik ervan in de parochieregisters', in: *WH. Genealogisch Jaarboek*, I (1984), p. 50-70.
R. LOBBESTAEL, *Woordenlijst Latijn-Nederlands voor genealogen*, Tielt, 2004 (ook plaatsnamen).
H. PINKSTER, *Woordenboek Latijn-Nederlands*, Amsterdam, 2003.
N. VAN DER SIJS, J. ENGELSMAN, *Nota Bene. De invloed van het Latijn en Grieks op het Nederlands*, Utrecht-Amsterdam, 2000, p. 149-153.
G. WALTENIER, 'Orbis latinus. Formes latines de quelques régions et cités d'Europe', in: *l'Intermédiaire*, 56 (2001), nr. 333, p. 149-158.

Frequente voorkomende genealogische Latijnse termen (selectie)

<i>adolescens</i> : jonkman	(<i>in</i>) <i>facie ecclesiae</i> : ten overstaan van de kerk	<i>nepos</i> : kleinzoon
<i>aetatis</i> : oud, in de leeftijd van	<i>famula</i> : dienstmeid	<i>neptis</i> : kleindochter
<i>agnatus</i> : bloedverwant	<i>filia</i> : dochter	<i>nobilis</i> : edel, voornaam heer
<i>ambo</i> : beiden	<i>filius</i> : zoon	<i>nocte praeterita</i> : in de voorbije nacht
<i>ancilla</i> : dienstmeid	<i>gemelli</i> : tweelingen	<i>nocturnus</i> : nachtelijk
<i>annus</i> : jaar	<i>gemini, geminae</i> : tweeling	<i>nomen, (gen.) nominis</i> : naam
<i>annorum</i> : in de leeftijd van	<i>heri</i> : gisteren	<i>noverca</i> : stiefmoeder
<i>ante prandium</i> : voor de middag	<i>hodie</i> : vandaag	<i>novercus</i> : stiefvader
<i>apud</i> : bij	<i>ibidem</i> : op dezelfde plaats	<i>nudiustertius, nudius tertius</i> : eergisteren
<i>avia of ava</i> : grootmoeder	<i>ignorare</i> : niet kennen	<i>nunc</i> : nu
<i>avunculus</i> : oom; zwager	<i>humatus</i> : begraven	<i>obiit</i> : is overleden
<i>avus</i> : grootvader	<i>ibidem</i> : eveneens, aldaar	<i>obstetrix</i> : vroedvrouw
<i>baptisatus, -a est</i> : is gedoopt	<i>incertus</i> : onzeker	<i>occidens, (gen.) occidentis</i> : avondzon, westen
<i>candela</i> : waskaars	<i>incola</i> : inwoner	<i>oriundus, -a</i> : afkomstig van
<i>caritas</i> : liefdadigheid	<i>in facie ecclesiae</i> : ten overstaan van de kerk	<i>pagus</i> : dorp
<i>coemeterium</i> : begraafplaats	<i>infans</i> : kind	<i>parens, parentes</i> : ouder(s)
<i>coelebs</i> : ongehuwd, vrijgezel	<i>inierunt</i> : ze gingen (een huwelijk) aan	<i>partus</i> : het baren, bevalling, mv. barenswéeën
<i>cognatio</i> : verwantschap	<i>infrascriptus</i> : ondergetekende	<i>parvus, parvulus</i> : kind
<i>commater</i> : meter	<i>in partu</i> : bij de bevalling	<i>pastor</i> : pastoor
<i>commissio</i> : opdracht	<i>in pulsu trium campanarum</i> : met een drieklokkengeluid	<i>pomeridianus, postmeridianus</i> : na de middag plaats vindend
<i>compater</i> : peter	<i>insuper</i> : daarenboven	<i>parochus</i> : pastoor
<i>conjuncti sunt</i> : zijn door het huwelijk verenigd	<i>interire</i> : omkomen	<i>pastor</i> : herder, pastoor
<i>conjux, coniunx</i> : echtgenote, echtgenoot	<i>iuncti sunt</i> : hebben (een huwelijk) gesloten	<i>pater</i> : vader
<i>contra</i> : tegen	<i>iuxta</i> : naast	<i>ponere, posui, positum</i> : leggen, stellen, zetten
<i>contraxerunt (matrimonium)</i> : sluiten een huwelijk	<i>legitimus, -a</i> : wettig	<i>posteritas</i> : nakomelingschap
<i>coram me</i> : in mijn tegenwoordigheid	<i>ligatus</i> : echtgenoot	<i>posthumus</i> : (geboren) na het overlijden van de vader
<i>cum</i> : met	<i>loco</i> : in plaats van	<i>postridie</i> : de volgende dag
<i>deinde</i> : daarna, vervolgens	<i>maiorennis</i> : meerderjarig	<i>presbyter</i> : priester
<i>defunctus, -a est</i> : is overleden	<i>mane</i> : 's morgens	<i>praesentibus (testibus)</i> : in aanwezigheid (van de getuigen)
<i>dictus</i> : gezegd	<i>mater</i> : moeder	<i>pridie</i> : de vorige dag
<i>dies</i> : dag	<i>matertera</i> : tante	<i>proavia</i> : overgrootmoeder
<i>dispensatio, (gen.) dispensationis</i> : vrijstelling	<i>matrimonium</i> : huwelijk	<i>proavus</i> : overgrootvader
<i>ecclesia, (gen.) ecclesiae</i> : kerk, kerkgebouw	<i>matrina</i> : meter	<i>proclatio, (gen.) proclamatio</i> : afkondiging van het voorgenomen huwelijk, roep
<i>eodem die</i> : op dezelfde dag	<i>matutinus</i> : in de vroege morgen	<i>proles</i> : kind
<i>et</i> : en	<i>maritus, -a</i> : echtgenoot, echtgenote	<i>puella</i> : meisje
<i>ex</i> : afkomstig van	<i>mensa pauperum</i> : armenis	<i>puer</i> : kind
<i>expositus (filius -), exposita (filia -)</i> : vondeling(e)	<i>mensis</i> : maand	<i>quod testor</i> : hetgeen ik getuig
<i>extrema unctio</i> : laatste oliesel	<i>meridies</i> : middag, zuiden	<i>rusticus</i> : landbouwer
<i>extremis munitus</i> : van de laatste heilige sacramenten voorzien	<i>minorennis</i> : minderjarig	
	<i>mortuus, -a est</i> : is overleden	
	<i>natus, -a est</i> : is geboren	

sacramentis munitus: voorzien van de (laatste) sacramenten
sepultus, -a est: is begraven
servatis servandis: met in acht-neming van de voorschriften
solvit: heeft betaald
soror: zuster
sponsa: bruid
sponsus: bruidegom

sponsalia: verloving, trouwbe-loften, ondertrouw
sub conditione: voorwaardelijk
subito: plots
summis exequiis: met de hoog-ste dienst
susceptores: doopheffers, peter en meter
statim: terstond

testis, (mv.) testes: getuige(n)
tutor: voogd
ultimus: laatste
uxor: echtgenoot, echtgenote
versus: naar, tegen, achterkant
viduus, -a: weduwnaar,
 weduwe
vir: man
virgo: maagd, meisje

- **~se school** (de) in de middeleeuwen het equivalent van onze middelbare school. Het beheer van de Latijnse school leidde soms tot een machtsstrijd tussen de steden en de kerkelijke overheid. Behalve aan zang hechtte men in de Latijnse school belang aan de zeven vrije kunsten (de *artes liberales*). De eerste drie werden het trivium genoemd en bestonden uit de grammatica, de retorica en de dialectica.

Bib - C. BUYLAERT, P. DECUYPER, *De Geschiedenis van het Middelbaar Onderwijs (1532-1837) en van het Sint-Aloysiuscollege (1832-1982)*, Menen, 1982.

- **Latinisering van familienamen** vooral tijdens de periode van de renaissance werden familienamen verlatijnd. De Cremer werd Mercator, de Wezel Vesalius, enz.
- **Leeftijdsgroep** (de, -en) bevolkingsgroep van een bepaalde leeftijd.
- **Leen** (het, lenen) een tenure, meestal een stuk grond, door een (leen)heer aan zijn vazal verleend, wat deze laatste moet toelaten door de opbrengst ervan in zijn onderhoud te voorzien en aldus zijn leenroerige verplichtingen tegenover zijn heer te kunnen vervullen. Behalve grond werden ook ambten, rechten en inkomen in leen gegeven. De leenheer schenkt het leen aan de leenman en deze heeft tegenover zijn leenheer een aantal verplichtingen (met raad en daad bijstaan). Na het verwerven van een leen moest de leenman leenhulde betonen aan zijn leenheer. De leenman moest dan binnen de veertig dagen, nadat hij een leen in zijn bezit kreeg door erfenis of koop, dit leen verheffen waarbij hij een leenverhef of denombrement liet opmaken. Syn. *feodum, feudum*. Fr. *fief*.
- **~boek of -register** (het, -en of -s) document dat de leenmannen vermeldt die van een heer één of meer lenen hielden. Men treft er niet alleen een *status quaestionis* aan op een bepaald moment, veelal worden ook de wijzigingen opgetekend. In een leenboek vind je ten behoeve van het leenhof de leenverheffingen en de mutaties. Dit maakt deze leenboeken tot genealogisch interessante bronnen.
Bib - HGV, p. 354-357.
- **~brief** (de, -en) beleningsoorkonde door de heer aan de vazal gegeven als bewijs van de beleening. De heer stelt erin dat hij de desbetreffende vazal met het aangeduide leen beleend heeft.
- **~denombrement** (het, -en) document met een nauwkeurige omschrijving van het leen door de vazal.
- **~goed** (het, -eren) (Lat.) *beneficium* →, *feudum*, leen →.
- **~hof** (het, -hoven) gerechtshof waarin de leenmannen of hun vertegenwoordigers die van dit leenhof afhingen, zetelden. De archieven van hogere leenhoven bieden belangrijk bronmateriaal.
- **~hulde** (de, geen mv.) eed van getrouwheid en plichtvervulling van de leenman aan de leenheer. Door de hulde betoonde de leenman trouw aan zijn leenheer. Fr. *foi*.
- **~manschap** (het, geen mv.) door de manschap verzocht de leenman het leen van zijn leenheer en deze vergunde het hem, waardoor tussen beiden een wederzijdse verplichting ontstond.

- **~piramide** (de) de leenheer schonk aan de leenman een leen, deze laatste kon dit op zijn beurt ook uitbesteden als achterleen of onderleen.
- **~register** (het, -s) (archiefterm) register waarin de leendenombrementen →, gehouden van dezelfde heer, overgeschreven zijn.
- **~stelsel** (het, geen mv.) systeem van het verstrekken van lenen door een leenheer aan een leenman. Het leenstelsel en het heerlijk stelsel staan los van elkaar. Bij het heerlijk stelsel ging het erom wie binnen een bepaald gebied de justitie en andere overheidsrechten uitoefende. In Vlaanderen oefende de graaf meestal zelf de jurisdictie uit, maar in talrijke verspreide minvorstendommen (heerlijkheden) waren ook heel wat plaatselijke heren geheel of gedeeltelijk bevoegd. Leenstelsel en heerlijk stelsel zijn wel nauw aan elkaar verwant omdat aan heel wat lenen justitierechten verbonden waren (= leenheerlijkheid). Er bestonden zelfs lenen die exclusief justitierechten of ambten bevatten. Zie Feodale bron. Syn. feodaal stelsel, feodaliteit.
- **~verhef(fing)** (de, het, -en) 1) eed van trouw van een leenman aan een leenheer; 2) (in enge betekenis) de betaling (in geld of natura) waartoe de nieuwe leenman op het ogenblik van de herbelening gehouden is. De nieuwe leenhouder moet na het verhef een (leen)denombrement → opstellen. Zie ook verhef, verheffen.
- **Leerling** (de, -en) leerjongen (in dienst van een meester). Eng. *apprentice*. Soms zijn lijsten van leerlingen bewaard gebleven.
- **Legaat** (het, legaten) erfenis. Er zijn drie soorten: 1) algemeen legaat, waarbij de hele nalatenschap aan een of meerdere personen wordt geschonken; 2) legaat ten algemene titel, waarbij slechts een deel van de nalatenschap aan een of meerdere personen wordt geschonken; 3) bijzonder legaat, waarbij een bepaald bedrag, goed of soort van goederen gegeven wordt aan een of meerdere personen.
- **Legacy** (Eng.) erfenis. Naam van een genealogisch computerprogramma (onder Windows).
- **Legataris** (de, -sen) degene aan wie een erflater bij testament zijn goederen of een deel ervan nalaat.
- **Legermuseum** zie Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis.
- **Legger** (de, -s) (archiefterm) staat 1) van te ontvangen inkomsten; 2) van voor onbepaalde tijd vastgelegde gegevens betreffende onroerende goederen. Onder de tweede betekenis werden termen gebruikt als ligger, blaffaard, cijnsboeken, landboeken, tiendboeken, kadasterboeken.
- **Legitimatiekaart** (de, -en) officieel bewijsstuk dat men de persoon is voor wie men zich uitgeeft.
- **Leiden** Stad in Zuid-Holland met o.m. de oudste universiteit van Nederland en een regionaal archief RAL: www.archiefleiden.nl
- **Lening** (de, -en) contract waarbij een persoon (de uitlener) aan een ander persoon (de lener) het tijdelijk gebruik van een zaak afstaat. Men onderscheidt de bruiklening of commodaat (tijdelijke overdracht van een goed, betreft niet-verbruikbare goederen) en de verbruiklening (overdracht van verbruikbare goederen (bijvoorbeeld geld of eetwaren). Geleende goederen worden gewogen, geteld of gemeten. De lening op interest was tijdens de middeleeuwen en de moderne tijden verboden door de kerk. Zo werd ze bijna een monopolie voor de Joden. Maar men ontwikkelde allerlei procedés om de woekerinterest te omzeilen, onder meer door de verkoop van een grondrente. Men verkoopt in dat geval een stuk cijnsgrond tegen betaling van een bepaald bedrag, een rente die op die grond gevestigd wordt. Zo bekomt men een som geld, maar de grond is bezwaard met een rente.
Bib - J. LE GOFF, *De woekeraar en de hel*, Amsterdam, 1987.
- **Leopoldsorde** (de) orde ingesteld door Leopold I op 11 juli 1832 als beloning voor diensten aan

het vaderland bewezen zowel aan Belgen als aan vreemdelingen. Zie eretekken.

- **Le Parchemin** tijdschrift van de *Office Généalogique et Héraldique de Belgique*, Brussel, 1 (1936)-4 (1939); 5 (1958) - .
- **Leprozerie** (de, -ën) instelling waar men melaatsen verzorgde.
Bib - A. VIAENE, *Leprozen en leprozerijen in het oude graafschap Vlaanderen*, Brugge, 1962.
- **Les** (de, -sen) lezing; deel van het officie die door de pastoor(s) en de koster werd gezongen. De lessen verwijzen naar de 'metten' van het officie die bestonden uit een psalm, drie maal drie psalmen en drie maal drie lezingen gevolgd door een beurtzang door de pastoor en de koster-orgelist gezongen. Bij een dienst met 'negen lessen' werden de 'metten' helemaal gezongen, bij een dienst met 'zes lessen' werd twee derde gezongen en bij een dienst van 'drie lessen' een derde. Het zingen van de volledige 'metten' of de 'vigiliën' nam ongeveer een uur in beslag en werd daarom de dag vooraf gezongen. Enkele gangbare uitdrukkingen in de begrafenisregisters gebruikt: *cum officio novem lectionum* (= met officie met negen lessen), *cum officio solemnium* (= met plechtig officie), *exequiae primae classis* (= uitvaart van eerste klasse), *exequiis summis* (= met de hoogste uitvaart), *officio summum* (= met de hoogste uitvaart), *officio summum* (= de hoogste dienst), *exequiis majoribus* (= met hogere uitvaart), *exequiae duplices majores* (= uitvaart van hogere dubbele klas); *cum officio sex lectionum* (= met officie met zes lessen), *cum officio medio* (= met officie van de middenklasse), *missa cantata* (= gezongen mis), *exequiis duplices* (= uitvaart van de dubbele klas); *cum officio 3 lectionum* (= met een dienst met drie lessen), *exequiis minimis* (= met de laagste dienst); *cum missa* (= met een gelezen mis). Begrafenisklasse →.
- **Lettervorm** (de, -en) vorm van een druk- of schrijffletter. Kennis van de evolutie van de lettervorm is belangrijk bij het ontleden van oud schrift. Het alfabet heeft twee reeksen letters: de hoofdletters of majuskels en de kleine of gewone letters of de minuskels. De delen van de letter zijn de schacht (Fr. *le montant*) bestaande uit de stok (Fr. *le jambage*), de staart (Fr. *la queue*), de bovenschacht (Fr. *haste*), verder zijn er de streep, de dakstreep (Fr. *la barre*) of de dwarsstreep (Fr. *la traverse*), het oog (Fr. *l'œil*), de buik (Fr. *la panse*), de boog (Fr. *l'arc*), de lus (Fr. *la boucle*), de krul (Fr. *la volute*).
- **Leuven** hoofdstad van Vlaams-Brabant; RA voor Vlaams Brabant, SA en een OCMW-archief, de Universiteit met haar rijke bibliotheek, het CAG → en het KADOC →. Afdeling van FV.
- **Levenloos geboren kind** (het, -eren) van een kind dat dood ter wereld komt of overlijdt voor de aangifte wordt alleen een overlijdensakte gemaakt. In de tafels worden ze als doodgeboren of levenloos kind opgenomen. De wetswijziging die in voege trad op 5 juli 1999 maakte het mogelijk de voorna(a)m(en) van het levenloos geboren kind in te schrijven in de akte van ver-toning.
- **Levensbeschrijving** (de, -en) biografie →.
- **Levensboom** (de, bomen) voorstelling in boomvorm van het menselijk leven. Het is een motief dat veel voorkomt in de volkskunst en in verschillende culturen.
- **Levensfase** (de, -en of -s) levenstijdperk. Hier speelt vooral de overgang van de ene naar de andere levensfase een grote rol. De opvallendste overgangsfase is die van de jeugd naar de volwassenheid. Deze fase gaat meestal gepaard met een overgangsrite, ook wel *rite de passage* genoemd. Soms wordt die voorafgegaan door een scholing en spreken we van een initiatie. Denk aan het Vormsel → in de Katholieke Kerk.
- **Levenslijn** (de, -en) lijn die iemands leven loopt. De genealoog begint met de eigen levenslijn en bouwt die dan verder uit met deze van de ouders, grootouders, broers en zusters, ooms en tantes. Iedere levenslijn vormt dan een ring van een heel lange ketting.
- **Leviraatshuwelijk** (het, -en) bij de oude Israëlieten het huwelijk dat de broer van een man die

zonder zoon was gestorven moest sluiten met de weduwe.

- **Lexicon** (het, lexica, -s) woordenboek →.
- **Lias** (de, -sen) (archiefterm) bij elkaar horende stukken die aan elkaar geregen zijn door middel van een koord.
- **Liber amicorum** (het, libri) bundel artikelen ter gelegenheid van een jubileum of afscheid van een vakgenoot, huldeboek.
- **Liberaal Archief** (het) archief en documentatiecentrum voor de liberale beweging in België. In 1982 werd het Liberaal Archief opgericht in Gent als het centraal archief voor de liberale beweging in België/Vlaanderen. Het is erkend door de Vlaamse Gemeenschap als archief- en documentatiecentrum op basis van een maatschappelijk-filosofische stroming.
Bib – B. D'HONDT, 'Belgische geschiedenis en het Liberaal Archief', in: *VS*, 37 (2001), p. 108-113.
www.liberaalarchief.be
- **Lidmaat** (de en het, -maten) volgerechtigd lid van een (protestantse) gemeente door het afleggen van de belijdenis.
- **Lier** stad in de provincie Antwerpen; OCMW.
- **Ligger** legger →.
- **Lignage** lineage →.
- **Lijfeigene** (de, -n) onvrije man of vrouw onderaan de sociale ladder. Lat. *homo de corpore*, Fr. *serf*.
- **Lijkrede** (de, -n of -s) rede bij een begrafenis, meestal uitgesproken naar aanleiding van het overlijden van een belangrijke publieke figuur.
- **Lijkschouwing** (de, -en) geneeskundig onderzoek van een dood lichaam op vraag van de justitie om de doodsoorzaak vast te stellen. In de wettelijke passeringen duiken soms lijkschouwingen op. Bij doodslag – ook wanneer iemand dagen later aan zijn verwondingen bezweek – of wanneer een lichaam in abnormale omstandigheden gevonden werd (bijvoorbeeld bij verdrinking), werd in het verleden de dood door een chirurgijn vastgesteld in aanwezigheid van de baljuw. Hiervan werd dan een uitvoerig verslag opgesteld met een nauwkeurige omschrijving van eventuele verwondingen (akte van lijkschouwing). In steden werden soms aparte registers van lijkschouwingen aangelegd. Vanaf de Franse periode behoort de lijkschouwing tot de opdracht van de procureur des Konings. Syn. autopsie, sectie.
Bib – HGV, p. 353.
M. CALUWÉ, 'Lijkschouwingen te Rupelmonde (1590-1791)', in: *VS*, 9 (1973), p. 232-234.
P. HUYS, 'Manslag en lijkschouwingen in het Kortrijkse (2e kwart 17e eeuw)', in: *VS*, 28 (1992), p. 325-326.
J. ROELSTRAETE, 'Lijkschouwingen', in: *VS*, 12 (1976), p. 355-364.
G. VAN BETSBRUGGE, 'Declaraties van diversche schauwynghen van doode lichaemen', in: *VS*, 19 (1983), p. 417-423.
- **Lijst** (de, -en) document dat in rijvorm gegevens bevat. Deze gegevens staan in één enkele kolom.
Bib – U. ECO, *De betovering van lijsten*, Amsterdam, 2009.
- **~vorm** (de, -en) weergave van een genealogie of kwartierstaat waarbij de gegevens van de voorouders of familieleden voorafgegaan door hun nummer onder elkaar worden geplaatst, in tegenstelling tot de staatvorm. De lijstvorm wordt vooral gebruikt wanneer het gaat om grotere kwartierstaten.
- **Lineage** (de, -s) afstammingsgroep waarvan de leden hun onderlinge verwantschap kunnen aantonen via een aanwijsbare voorouder. Men spreekt van *matrilineages* en van *patrilineages* al

naargelang het patrilineaire of matrilineaire principe gangbaar is. Syn. lignage.

- **Lineair** lijnvormig bv. lineaire verwantschap.
- **Linie** (de, -s) 1) oppervlaktemaat bestaande uit een derde van een gemet of honderd roeden. Syn. lijn; 2) opeenvolging van graden van bloedverwantschap, tak, lijn: opklimmende, afdalende linie.
- **L'intermédiaire des chercheurs et des curieux** Genealogisch tijdschrift. Parijs 1 (1951) -
- **L'intermédiaire des généalogistes / De middelaar tussen de genealogische navorsers** tijdschrift van de Service de Centralisation des études généalogiques et démographiques de Belgique (SCGD), 1 (1946) - www.scgd.net
- **Literatuurvermelding** (de, -en) bibliografie →, voetnotenapparaat →.
- **Living history** (de, geen mv.) levende geschiedenis, poging om het verleden opnieuw leven in te blazen door zoveel mogelijk het dagelijks leven (in prehistorie, Romeinse tijd, middeleeuwen enz.) na te bootsen. Syn. *re-enacting* ('de wereld van het reenactment'). Deelnemers aan zulke evenementen noemt men 're-enactors'.
- **LOCUS** het Vlaamse steunpunt voor bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra en lokaal cultuurbeleid. Het betreft een samenbundeling sinds 1 januari 2009 van de vroegere steunpunten VCOB (voor bibliotheken) en Cultuur Lokaal (voor lokaal cultuurbeleid, cultuur- en gemeenschapscentra). www.locusnet.be
- **Logboek** (het, -en) scheepsjournaal en bij uitbreiding een document waarin het verloop van de werkzaamheden of opzoekingen worden genoteerd. In het logboek noteert de zoeker de bronnen die hij heeft geraadpleegd met de juiste referenties: archiefbewaarplaats, fonds, stuk met juist nummer in inventaris, bladzijde.
- **Logistiek** (de, geen mv.) schematische uitbeelding van een geslacht (*genea*) door middel van een logisch opgebouwd tekensysteem.
Bib - H. Biezen, *Maak uw stamboom overzichtelijk d.m.v. "Genealogistiek"*, Doesburg, 1989.
A.W.H. Holla, 'Genealogistiek', in: *Gens Data*, 1993, p. 120.
- **Logo** (het, 's) geabstraheerde of gestileerde tekening afgeleid van een naam of product. Een logo of beeldmerk is kenmerkend voor een merk, een familienaam, een vereniging en laat toe deze in een oogopslag te herkennen.
- **Lokale geschiedenis** (de, geen mv.) plaatselijke geschiedenis →.
- **Lombarden** (de) 1) (letterlijk) inwoners van Lombardije; 2) (figuurlijk) geldhandelaars die gezegd werden uit Lombardije afkomstig te zijn. Ze werden op dezelfde wijze behandeld als de Joden omdat ze geld tegen interest leenden, wat door de katholieke kerk verboden was. Van hen stamt het woord lommerd = pandjeshuis af.
- **Loteling(s)register** (het, -s) militieregister van voor de invoer van de algemene dienstplicht (14.12.1909). Men vindt er de naam, voornaam, het getrokken nummer, de vermelding van eventuele vrijloting of de vermelding dat de loteling dienst nam in plaats van een ander.
- **Luik** (Liège) hoofdstad van de gelijknamige provincie. RA, SA, Universiteit. De vroegere hoofdplaats van het Prinsbisdom Luik bevat heel wat archief dat o.m. voor de huidige provincie Limburg belangrijk is.
- **Luxemburg, Groothertogdom** Verbond: *Association Luxembourgeoise de généalogie et d'héraldique. Luxemburgische Gesellschaft für Genealogie und Heraldik*. Genealogische links voor Luxemburg: www.luxembourg.co.uk/genealog.html
Luxemburgs nationaal archief: www.anlux.lu

- **Maagschap** (het) verwantschap. Maag = verwant.
- **Maalrecht** (het) belasting op het graan op 20 juli 1613 verkregen door de Staten van Vlaanderen door de aartshertogen Albrecht en Isabella.
Bib – P. DONCHE, 'Genealogische gegevens in de rekeningen van het maalrecht', in: *VS*, 27 (1991), p. 297-298.
- **Maand** (de, -en) elk van de twaalf met een eigen naam te onderscheiden tijdseenheden waarin een jaar verdeeld wordt. De namen worden meestal met de uit het Latijn afgeleide vorm aangeduid. In oude teksten komt men wel eens andere benamingen voor de maanden tegen.

Januari (<i>januarius</i>)	Louwmaand, Lauwe, Ijsmaand
Februari (<i>februarius</i>)	Sprokkelmaand, Sporkele, Schrikkelmaand
Maart (<i>martius</i>)	Lentemaand, Akkermaand
April (<i>aprilis</i>)	Grasmaand, Prille - of Paasmaand, Pril
Mei (<i>maius</i>)	Bloeimaand, Wonnemaand
Juni (<i>junius</i>)	We(i)demaand, Zomermaand
Juli (<i>julius</i>)	Hooimaand
Augustus (<i>augustus</i>)	Oogst, Oust
September (<i>september</i>)	Pietmaand, Herfstmaand
Oktober (<i>october</i>)	Zaaimaand, Wijnmaand
November (<i>november</i>)	Slachtmaand, Smeermaand
December (<i>december</i>)	Wintermaand, Hardemaand, Joelmaand, Kerstmaand

- **Maaseik** stad in Limburg; SA.
- **Maatschappelijk archief** de vijf erkende privaatrechterlijke culturele archieven in Vlaanderen zijn: ADVN →, AMSAB-ISG →, KADOC →, Liberaal Archief → en AMVC-Letterenhuis →.
- **Machtiging** (de) volmacht →.
- **Majoraat** (het) erfgoed dat onverdeeld op de oudste zoon moet overgaan (vooral leengoed).
- **Malle** gemeente in de provincie Antwerpen, GA, FV Regio Kempen.
- **Mandaat** (het) (archiefterm) bevelschrift ten behoeve van de comptabiliteit (de verantwoordelijkheid inzake het financieel beheer). Een mandaat is in essentie de bevoegdheid om in naam van een ander te handelen, maar zonder de daarbij horende verantwoordelijkheid.
- **Mandement** (het, -en) bevelschrift, bij verzending voorzien van het officialiteitszegel.
- **Mannekensblad** (het, -en) volksprent uit de 18de en 19de eeuw die meestal één grote en verschillende kleine prenten bevat.
- **Manoir** (het) (Fr.) herenhoeve, waarbij de heer van de hoeve ook de uitbater is.
- **Manschap doen**: de leened afleggen; leenroerig zijn, de leenplichten vervullen.

- **Mansus** (de) (Lat.) 1) hoeve; 2) een oppervlaktemaat van zestien morgen →.
- **Marginalen** (de) personen levend aan de rand van de maatschappij (bedelaars, daklozen, landlopers, vagebonden, zwervers, zigeuners, enzovoort). Ze zijn moeilijk op te sporen omdat ze dikwijls geen vaste verblijfplaats hadden. Soms vindt men sporen in gerechtelijke bronnen (processen, borgbrieven) of in archieven van zorginstellingen (armenhuizen, OCMW).
Bib – M. TÓTH-UBBENS, *Verloren beelden van miserabele bedelaars. Leprozen – armen – geuzen*, Gent, 1987.
F. VANHEMELRYCK, *Marginalen in de geschiedenis. Over beulen, joden, hoeren, zigeuners en andere zondebokken*, Leuven, 2004.
Dossier: 'Les chemins de la survie XIVE-XXe s.', in: *Nos Ancêtres, vie & métiers*, nr. 46 (2010), p. 23-86.
- **Maritagium** (Lat.) bruidsschat →. Zie douarie →.
- **Markgraafschap Antwerpen** (het) een van de zes grote bestuurlijke en gerechtelijke omschrijvingen van het oude hertogdom Brabant. In de 14de eeuw was het ingedeeld in vijf meierijen (Herentals, Zandhoven, Kontich, Lier en Waterland).
- **Marokkaanse voorouders** familiegeschiedenis in Marokko is bijzonder complex, getuige ondervermelde publicaties.
Bib – M. EL ABDOUNI, M. AMEZIAN, *Manis ... ? Voorouders van verre, deel 2 Marokko*, Den Haag, 2008.
L. BUSKENS, *Islamitisch recht en familiebetrekkingen in Marokko*, Amsterdam, 1999.
J. WAARDENBURG, *Islam: norm, ideaal en werkelijkheid*, Haarlem, 2000.
- **Maten en gewichten** genealogen komen in de bronnen die ze onderzoeken in aanraking met oude maten en gewichten. Naargelang tijd en plaats kunnen deze grondig verschillen. Omzettingstabellen zijn dan ook noodzakelijk. Syn. metrologie →.
Bib – HGV, p. 259-260.
A.J. DAUB, *Meten met maten. Vademecum van veertig eeuwen*, Zutphen, 1979.
F. GATTEY, *Tables des rapports des anciennes mesures agraires avec les nouvelles*, Parijs, 1812.
H. DOURSTHER, *Dictionnaire universel des poids et mesures anciens et modernes*, Brussel, 1840.
J.-J. HOEBANX, 'La conversion par le cadastre des mesures brabançonnes anciennes en mesures métriques', in: *Bulletin de la Commission royale d'histoire*, 159 (1993), p. 1-244.
E. THOEN, 'Historische metrologie', in J. ART (red.), *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?*, Gent, 1995, p. 129-148.
J. MERTENS, P. VANDEWALLE, *Metrologisch Vademecum voor Vlaanderen*, Brugge, 2003. (Bronnen en bijdragen tot de Vlaamse Geschiedvorsching uitgegeven door het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Émulation" te Brugge).
G.J.C. NIPPER, *18 eeuwen meten en wegen in de Lage Landen*, Zutphen, 2004.
- **Mater** (gen. *matris*) (Lat.) moeder (tegenover *pater*: vader); *mater adoptans*: pleegmoeder; *mater familias*: vrouw des huizes.
- **Materieel erfgoed** (het) verzamelterm voor alle vormen van tastbaar erfgoed. Het wordt ingedeeld in 1) verplaatsbaar of roerend erfgoed; 2) niet-verplaatsbaar of onroerend erfgoed. Ant. immaterieel erfgoed →.
Bib – J.-L. BEAUCARNOT, *Entrons chez nos ancêtres; L'étonnante quête de notre héritage perdu*, Parijs, 2010.
P. SCHOLLIERS, 'Gebouwen, voorwerpen en tuigen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1219-1243.
L. DEVLIEGHER, *Landelijk en ambachtelijk leven. Het provinciaal museum van het Bulskampveld in*

Beernem, Brugge, 1992.

J.P. GLERUM, *Antiek*, Baarn, 1993.

H. HALBERTSMA, *Antiekencyclopedie*, Lisse, 1999.

H. LÄGERS, *Hertsteen en Cronement. Haardstenen uit de zestiende en zeventiende eeuw*. Utrechtse materiaalcatalogus 2, Utrecht, 2006.

H. VAN DER BOOM, F. MUTSAERS, *Het veilingwoordenboek*, Groningen, 1990.

J. WEIJNS, *Volkshuisraad in Vlaanderen. Naam, vorm, geschiedenis, gebruik en volkskundig belang der huiselijke voorwerpen in het Vlaamse land van de Middeleeuwen tot de Eerste Wereldoorlog*, Antwerpen, 1974, 4 dln.

Woordenboek van de Vlaamse dialecten. I. Landbouwwoordenschat 2. Niet-agrarische vaktalen, Gent, 1972- .

M. ZEILMAKER, *Op zoek naar het historisch interieur. Handleiding voor onderzoek naar de materiële cultuur*, Utrecht, 2005.

- **Materiële cultuur** (de) de geschiedenis van de materiële cultuur bestudeert de veranderingen in de woon- en leefcultuur die een gevolg zijn van mentaliteitswijzigingen. Een belangrijke bron hiervoor zijn o.m. de staten van goed.

Bib - I. DEVOS, 'Materiële cultuur', in: *Geschiedenis van Deinze. Deel 3*, Deinze, 2007, p. 203-209.

- **Materneel** van moederszijde, van moederskant; bv. voogd materneel.
- **Matertera** (Lat.) tante van moederszijde.
- **Matriarchaat** (het) rechtstoestand waarbij de kinderen tot de stam van de moeder behoren en van haar de naam krijgen en de goederen erven.
- **Matriclan** (de) meerdere generaties en leden die zich verwant voelen omdat ze menen af te stammen via een gemeenschappelijke voorouder en dit via matrilineaire verwantschapslijnen. Syn. matrilineage.
- **Matrilineaal** langs de vrouwelijke lijn.
- **Matrilineair** in de vrouwelijke lijn berekend; matrilineaire afstamming: het individu wordt lid van de afstammingsgroep van zijn of haar moeder. Matrilineaire (stam)reeks: moeder, grootmoeder, overgrootmoeder, betovergrootmoeder, enz. In een matrilineaire samenleving heeft de vader weinig over de kinderen te zeggen.
Bib - A. HAJENIUS (red.), *Dameslijnen. 90 Utrechtse matrilineaire stamreeksen*. Uitgave ter gelegenheid van het 60-jarig jubileum van de Nederlandse Genealogische Vereniging, afdeling Utrecht, Utrecht, 2008.
- **Matronymica** (de) moedersnamen, met de betekenis dochter van - Bv. Callens = dochter van Calle of Catelijne.
- **Mechelen** stad in de provincie Antwerpen; AB, AG, AS, BA, EC, OCMW, SA, FV.
<http://stadsarchief.mechelen.be>
- **Medaille Sint-Helena** (de) Fr.: *Médaille de Sainte-Hélène*. Onderscheiding toegekend bij decreet van 12 augustus 1857 door Napoleon III aan alle toen nog levende veteranen die in Franse dienst aan de oorlogen van Napoleon I tijdens de periode 1792 en 1815 hadden deelgenomen.
Bib - vgl. H. DRIESEN, 'Mechelaars die de medaille van Sint-Helena hebben ontvangen', in: *VS*, 44 (2008), p. 13-16.
- **Mediëvistiek** (de) studie van de middeleeuwen. Zie middeleeuwen →. Vlaamse Werkgoep Mediëvistiek: www.vwm.ugent.be
- **Meemoeder** (de) vrouw die een kind opvoedt of meehelpt opvoeden en die niet de biologische moeder is.
- **Meerderjarigheid** (de) mondigheid; de leeftijd door de wet bepaald waarbij een individu vrij

al zijn rechten kan uitoefenen. In de 18de eeuw werd dit gewoonlijk op 25 jaar bepaald. In de middeleeuwen aanvaardde het canoniek recht voor de meisjes een leeftijd van 12 jaar, bij jongens tussen 14 en 25 jaar. Het Burgerlijk Wetboek bracht in 1804 de leeftijd op 21 jaar en de wet van juni 1990 legt de Belgische meerderjarigheid op 18 jaar vast.

- **Meernamigheid** (de) het feit dat iemand meer dan één voornaam heeft. Dit verschijnsel neemt toe vanaf de 17de eeuw.
- **Meertensinstituut** Nederlands onderzoeksinstituut dat zich bezighoudt met de bestudering en documentatie van Nederlandse taal en cultuur. Je kunt er o.m. de Nederlandse familienamenbank raadplegen met alle 314.000 familienamen die in 2007 in de Gemeentelijke basisadministratie waren opgenomen. Bij ongeveer 100.000 familienamen is aanvullende informatie te vinden. www.meertens.knaw.nl/nfb
- **Meetjesland** streek in de provincie Oost-Vlaanderen, met o.m. de gemeente Maldegem en de stad Eeklo. Er is een afdeling Regio Meetjesland bij FV.
- **Meevader** (de) vader die een kind opvoedt of meehelpt opvoeden en die niet de biologische vader is.
- **Meier** (de) beheerder van het huis, vertegenwoordiger van een meerdere, beheerder, rentmeester; naam van de ambtenaar die de vorst vertegenwoordigde in Brabantse steden als Leuven en 's Hertogenbosch. De functie was overwegend van gerechtelijke aard; het betrof een domaniale functionaris met rechterlijke bevoegdheid. Fr. *mayeur*.
- **Meisenier** (de, -s) naam gegeven aan de vrije boeren in het hertogdom Brabant die afstamden van eertijds vrijgemaakte lijfeigenen.
Bib - HGV, p. 339.
J. LINDEMANS, *Van Meiseniersbloed*, VVF-Brabant, 1998.
- **~sbrief** (de, -brieven) attest geregistreerd in de registers van de schepengriffie in Brabantse gemeenten.
- **Meisjesnaam** (de) de eigen familienaam van een gehuwde vrouw (vooral belangrijk in de landen waar de gehuwde vrouw haar meisjesnaam bij het huwelijk verliest, Eng. *maiden name*).
- **Melle** gemeente in de provincie Oost-Vlaanderen; GA; CG: Oost-Vlaams Documentatiecentrum FV →.
- **Memoriaal** (het) boek met o.m. genealogische, familiale aantekeningen, ook huiselijk memoriaal genoemd. Syn. memorieboek →.
Bib - P. DONCHE, 'Over genealogische memorialen en de praktijk van genealogisch onderzoek in vroeger eeuwen', in: *Vriendenboek Valère Arickx*, Roeselare, 2000, p. 91-108.
P. DONCHE, 'Genealogische memorialen', in: VS, 37-9 (2001), p. 400-415.
K. DEGRYSE, *Pieter Seghers, een koopmansleven in troebele tijden*, Antwerpen-Baarn, 1989.
M. GREILSAMMER, *Een pand voor het paradijs. Leven en zelfbeeld van Lowys Porquin, Piëmontees zakenman in de zestiende-eeuwse Nederlanden*, Tiel, 1989.
- **Memorie** (de, -s) (archiefterm) geschrift met een beschouwing of verhandeling over een bepaald onderwerp. Een vaste verbinding is bv. een memorie van toelichting.
- **~boek(je)** (het) aantekenboek(je). Memorieboeken zijn een unieke bron voor de samenstelling van middeleeuwse gezinnen. Syn. memoriaal →.
- **~cultuur** (de) de overtuiging dat de gebeden van de levenden het verblijf van de zielen van de doden in het vagevuur konden verkorten.
Bib - K. KUIKEN, 'Memorie, memoriecultuur en voorouderonderzoek. Hulpmiddelen voor de herinnering: middeleeuwse memorieteksten', in: *Genealogie*, 16-1 (2010), p. 22-25.
- **~tafel** (de) epitaaf (→).

- ~ **van successie** (de) successie →.
- **Mentaliteit** (de) wijze van denken en voelen, geestesgesteldheid. Eng. *mentality*, Fr. *mentalité*.
- ~ **sgeschiedenis** (de) historische antropologie →.
- **Merker** (de) een plek waarin het DNA-variantie in de basevolgorde voorkomt. Aan de hand van de merkers kunnen we de afzonderlijke chromosomen van een chromosomenpaar uit elkaar houden.
Bib – E. VERHEUL, C. BUYS, 't *Zit in de familie*, p. 138.
- **Metadata** gegevens die de karakteristieken van bepaalde gegevens beschrijven, data over data.
- **Meter** (de) peetouder →.
- **Methode d'Aboville** (de) methode van nummering gebruikt bij een afdalende genealogie. Deze methode werd zo genoemd naar graaf Jacques d'Aboville (1919-1979). Hij lanceerde deze methode in 1941. Ze wordt op twee wijzen toegepast: 1) vertrekkende van een voorouder waarvan je eerst het kwartiernummer noteert (volgens Sosa) geef je het kind een volgnummer, deze geef je weer kinderen met een cijfer: zo is 6/2.3 het derde kind van het tweede kind van je moeders vader. Bij meerdere huwelijken gebruik je letters: 6/3b.1 is het eerste kind uit het tweede huwelijk van het derde kind van je moeders vader; 2) Je kunt vertrekken van een willekeurige voorouder zonder het Sosanummer aan te geven: 1.3b.1 is het eerste kind uit het tweede huwelijk van het derde kind van 1.
- **Methode Meurgey de Tupigny** (de) zo genoemd naar de Franse archivaris en genealoog Jacques Meurgey de Tupigny. Hij gebruikt voor elke generatie een Romeins cijfer, een Arabisch cijfer voor ieder kind, een hoofdletter met een insprong voor een kleinkind, een kleine letter met een dubbele insprong voor elk achterkleinkind en een punt met driedubbele insprong voor elk achterachterkleinkind. De verschillende takken worden aangeduid door een Romeins cijfer gevolgd door een Arabisch cijfer: IV-1, IV-2, IV-3 bv. Dit systeem komt vrijwel volledig overeen met het klassiek genealogisch nummeringssysteem →.
Bib – J. MEURGEY de TUPIGNY, *Guide des recherches généalogiques aux archives nationales avec une étude sur les recherches biographiques aux archives de la Seine par François de Vaux de Foletier*, Parijs, 1956.
- **Methode Pelissier** (de) zelfde methode als d'Aboville, maar de cijfers worden vervangen door hoofdletters. Zo wordt 1.12.7 dan ALG.
- **Methode Valynseele** (ook *formule valynseelienne*) genoemd naar de Franse genealoog Joseph Vanlynseele, waarbij hij namen, voornamen, data, plaatsen beroepen verwerkt in een doorlopende tekst, de nummering hetzij in een trappensysteem (vader, kind, kleinkind, achterkleinkind) vergelijkbaar met het systeem van Meurgey de Tupigny.
Bib – J. VALYNSEELE, N. DRENEAU, *La parentèle de Charles et Yvonne De Gaulle*, Parijs, 1990.
- **Methodiek** (de, -en) methodologie, methodeleer; leer van de te volgen methoden bij het (genealogisch) onderzoek; zie stappenplan →.
- **Metrologie** (de) historische hulpwetenschap die de maten en gewichten in het verleden bestudeert. Er is immers een grote verscheidenheid volgens plaats en tijd. Zie ook: maten en gewichten.
- **Metroniem** (het) moedersnaam, familienaam die ontstaan is uit een vrouwelijke voornaam. Bv. Callens < Calle, Kathelijne, Catharina. Matronymica →.
- **Mexico** *Academia Mejicana de Genealogía y Heráldica*.
- **Microfiche** (de) een stukje fotografische film met gestandaardiseerde afmeting waarop volgens ruimtebesparing en voor een langere levensduur documenten zijn vastgelegd en dat ver-

groot op een scherm moet worden geprojecteerd om gelezen te kunnen worden. Het VCGH in Handzame beschikt bijvoorbeeld over een verzameling microfiches van de parochieregisters van Oost- en West-Vlaanderen.

- **Microfilm** (de) filmopname van een document of een boek op zo kleine schaal dat de tekst alleen door sterke vergroting leesbaar kan worden gemaakt. Een microfilm wordt geconsulteerd op een daarvoor bestemd leesapparaat.
- **Middelaar tussen de Genealogische Navorsers** (de) zie *L'Intermédiaire* → en SCGD →.
- **Middeleeuwen** (de) de tijd tussen de Oudheid en de Nieuwe Tijd (5de-15de eeuw), meestal verdeeld in de vroege (5de-10de eeuw), hoge (11de- midden 13de eeuw) en late middeleeuwen (midden 13de -15de eeuw). Kennis van deze periode van de geschiedenis is voor de genealoog in die mate belangrijk dat in de middeleeuwen de basis wordt gelegd van een aantal zaken die ook voor later onderzoek belangrijk zijn. Het gaat om de Westerse tijdmeting, universiteiten, gilden, de parlementen, de vorming van staten, ziekenzorg ... Essentieel zijn begrippen als feodaliteit en heerlijkheid, de rol van adel, burgerij en geestelijkheid, het ontstaan en de evolutie van de heraldiek, de rol van de steden met instellingen als poorteriej en weeskamer.

Bib - Een keuze:

R. BAUER, *De geniale mislukking van de middeleeuwen*, Kapellen, 1991.

W. BLOCKMANS, P. HOPPENBROUWERS, *Eeuwen des ondersheids. Een geschiedenis van middeleeuws Europa*, Amsterdam, 2002.

F. CARDINI, *Het jaar 1000. De wortels van onze beschaving*, Leuven, 1997.

J. DELARUN, *Le Moyen Âge en lumière*, Parijs, 2002.

G. DUBY, *Le Moyen Âge 987-1460*, Parijs, 1987.

J. EVANS, *De glorie der middeleeuwen*, Amerongen, 1985.

C. GAUVARD, A. DE LIBERA, M. ZINK, *Dictionnaire du Moyen Âge*, Paris, 2002.

L. GENICOT, *Cultuurgeschiedenis der middeleeuwen*, Utrecht-Antwerpen, 1962.

D. HÄGERMANN, A. VERHULST, R. SCHNEIDER, *Het dagelijks leven in de Middeleeuwen*, Baarn, 2001.

J. HUIZINGA, *Herfsttij der middeleeuwen. Studie over levens- en gedachtenvormen der veertiende en vijftiende eeuw in Frankrijk en de Nederlanden*, Amsterdam, 1997 (17de druk), 1e druk, Haarlem, 1919).

F. ICHER, *La société médiévale. Codes, rituels et symboles*, Parijs, 2000.

J. LE GOFF, *De cultuur van middeleeuws Europa*, Amsterdam, 1984.

D. MATTHEW, *Atlas van de Middeleeuwen*, Amsterdam-Brussel, 1985.

G. & R. PERNOD, *Le tour de France médiéval*, Parijs, 1995.

H. PLEIJ, *Sprekend over de Middeleeuwen*, Utrecht-Amsterdam, 1991.

- **Middeleeuws voorouderonderzoek** onderzoek naar middeleeuwse voorouders kampt vooral met het probleem van de bronnenschaarste. Vele bronnen zijn verhalend en van religieuze aard. Men zal zich vooral moeten verdiepen in de oorkondenleer en administratieve bronnen (leenregisters, rekeningen, enz.). Zie ook Adel →.

Bib -L. LINDEMANS, *Voorouders in de Middeleeuwen*, Deurne, 1982.

K. KUIKEN, 'Wegwijs in uw middeleeuwse voorouders. De wetten van Dolleman', in: *Genealogie*, 14-1 (2008), p. 21-23.

K. KUIKEN, Oorkonden: de ultieme middeleeuwse bron, in: *Genealogie*, 14-3 (2008), p. 104-106.

R.C. VAN CAENEGEM m.m.v. F.L. GANSHOF, L. JOCQUÉ (bew.), *Introduction aux sources de l'histoire médiévale*, Turnhout, 1997. (verschenen als *Encyclopedie van de Geschiedenis van de Middeleeuwen*, Gent, 1962)

- **Middelnederlands** verzamelnaam voor de verschillende Germaanse dialecten die gesproken

en geschreven werden in de Lage Landen in de periode van ongeveer 1150 tot 1500 (met uitzondering van het Oudfries). Veel teksten die ook genealogen raadplegen zijn in het Middelnederlands geschreven. Zowel het *Middelnederlands Woordenboek* als het *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* kan men via internet raadplegen.

Bib – A. VAN LOEY, *Middelnederlandse spraakkunst*, 1948-49, 2 dln.

M. MOOIJAAART, M. VAN DER WAL, *Nederlands van Middeleeuwen tot Gouden Eeuw. Cursus Middelnederlands en Vroegnieuw-nederlands*, Nijmegen, 2008.

W.J.J. PIJNENBURG, K.H. VAN DALEN-OSKAM, K.A.C. DEPUYDT, T.H. SCHOONHEIM, *Vroegmiddelnederlands Woordenboek*, Leiden, 2001.

F. VAN OOSTROM, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300*, Amsterdam, 2006.

J. VERDAM, *Middelnederlandsch handwoordenboek*, 's-Gravenhage, 1964.

- **Migratie** (de, -s) verplaatsing van de bevolking. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen uitwijking (emigratie) en inwijking (immigratie). Migratie is een verschijnsel van alle tijden en alle landen en kan ook binnen de nationale landsgrenzen plaatsvinden. De grote migratiestroom van Vlaanderen naar Wallonië bijvoorbeeld begon halfweg de 19de eeuw. Zo steeg de bevolking in de 20ste eeuw in Henegouwen van 472.000 naar 1.134.000 en in Luik van 293.000 naar 843.000. Een groot deel van de immigranten kwam uit Vlaanderen.

Bib – HGV, p. 144-145.

VS, 37 (2001), nr. 11-12. Themanummer: *Zeeuws-Vlaanderen*.

J. ABBEEL, *De Vlaamse migranten in Wallonië*, 1997.

G. ASAERT, *De val van Antwerpen en de uittocht van Vlamingen en Brabanders*, Tielt, 2004.

J. CLAEYS, '498 Ruisleedse emigranten naar Amerika 1901-1910', in: *OR*, (2005), 1, p. 27-48.

J. DE BECKER, 'Contribution à l'histoire de l'immigration en Belgique à l'époque du nazisme', in: *MGN*, 54 (1999), nr. 319, p. 1-5 (vervolgt in volgende nummers).

M. DE RIDDER, *Goudgele Virginia. Belgische immigranten in de Canadese tabaksstreek (1900-nu)*, Leuven, 2008.

J. DESREUMAUX, *Leidens weg op*, Roeselare, 1992.

N. DHORDAIN, D. TERRIER, 'Vlaamse grenscriminaliteit in het Rijksse omstreeks 1860', in: *LG*, 46 (2004), p. 175-206.

M. DOORTMONT, 'Ghanees-Nederlandse genealogie', in: *Genealogie*, 8 (2002), p. 4-7.

H. DUDZINSKI, *Les Polonais du Nord. Histoire d'une intégration*, Lille, 2004.

G. FONTEYN, *In de rue des Flamands. Het schamele epos van Vlaamse emigranten in Wallonië*, Groot-Bijgaarden, 1997.

C. GIETMAN, 'Surinaamse genealogie en familiegeschiedenis', in: *Genealogie*, 7 (2001), p. 40-42.

I. GODDEERIS, R. HERMANS (red.), *Vlaamse migranten in Wallonië*, Tielt, 2011.

G. HOORNAERT, 'Emigratie en immigratie rond de eeuwwisseling 16e-17e eeuw in Roeselare Schependom', in: *VS*, p. 218-225.

R. HUBSCHER, *L'immigration dans les campagnes françaises (XIXe-Xxe siècles)*, Parijs, 2006.

G. LIAGRE, 'Aanwezigheid en ontwikkeling van het Nederlands protestantisme. Situatie in Vlaams-Brabant in het algemeen en in Brussel in bijzonder (17de en 18de eeuw)', in: *Eigen Schoon en De Brabander*, 87 (2004), p. 365-411.

A. MORELLI (red.), *Belgische emigranten*, Berchem, 1999.

D. MUSSCHOOT, *Wij gaan naar Amerika. Vlaamse landverhuizers naar de nieuwe wereld 1850-1930*, Tielt, 2002.

D. MUSSCHOOT, *Van Franschmans en Walenmannen. Vlaamse seizoenarbeiders in den vreemde in*

de 19de en 20ste eeuw, Tiel, 2008.

C. PETILLON, *La population de Roubaix. Industrialisation, démographie et société 1750-1880*, Villeneuve d'Ascq, 2006.

A. POITRINEAU, 'Nos ancêtres, les migrants', in: *RFG*, 19 (1998), nr. 116, p. 19-24.

J. PONTY, *Les Polonais du Nord ou la mémoire des corons*, Paris, 1995.

J.-P. POPELIER, *L'immigration oubliée. L'histoire des Belges en France*, Lille, 2003.

P. REEVES, *Ellis Island. Gateway to the American dream*, New York, 1999.

S. VERVAECK, *Gids voor sociale geschiedenis. Bronnen voor de studie van immigratie en emigratie. Hedendaagse tijden*. Deel I. Archiefbronnen bewaard in het Algemeen Rijksarchief, Brussel, 1996.

F. WOJCIECHOWSKI, 'Poolse 'roots' in Zuid-Limburg', in: *Genealogie*, 7 (2001), p. 7-11.

V. YANS-MCLAUGHIN, M. LIGHTMAN, *Ellis Island and the peopling of America*, New York, 1997. *Vlaamse stam*. Congresnummer – Migratie, 46-1 (2010).

www.migrantenerfgoed.be

• **~geschiedenis** (de) geschiedenis van migranten, (arbeids)migratie en migrantenorganisaties. Zie migratie →.

• **Mijt** (de) munt, 24ste deel van een denier. Syn. myte, mite.

• **Militaire loopbaan** (de) zie Militie →.

Bib – Y. BUFFETAUT, *Découvrir la carrière militaire d'un ancêtre*, Parijs, 2005.

• **Militaire opeisingen en leveringen** (de) lijsten van hetgeen aan (meestal vreemde) troepen moest geleverd worden (personen, paarden, enz.).

• **Militaire telling** (de) telling, lijst van personen in verband met militie.

Bib – P. DONCHE, 'Leeftijd, herkomst en afstamming van een aantal soldaten in de Kasselrij Ieper', in: *VS*, 35 (1999), p. 436-438.

T. VANHEE, 'Pioniers en keurlingen', in: *Leiestam*, 6 (1998), p. 225-226.

• **Militair zakboekje** (het) boekje met persoonlijke (identiteit, persoonsbeschrijving) en militaire gegevens (stamboeknummer, militieklasse, affectaties, de uitrusting en de opleiding).

• **Militie** (de) leger bestaande uit dienstplichtigen; dienstplicht. De organisatie van de militie werd in België vastgelegd door de wet van 8 januari 1817 die van kracht bleef tot 1870. Door de wet van 14 december 1909 werd het systeem van de loting afgeschaft. In 1913 werd de algemene dienstplicht ingevoerd, die in 1992 opgeschort werd. Bronnen om gegevens terug te vinden i.v.m. het vervullen van militaire dienst vindt men in gemeente- en stadsarchieven, in het Algemeen Rijksarchief en de rijksarchieven in de provincie, in het archief van het Legermuseum in Brussel, in het Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht (CHD) in Brussel, in het kasteel van Vincennes in Frankrijk (SHAT) voor de Franse tijd en voor de Oostenrijkse tijd in het *Kriegsarchiv* in het *Staatsarchiv* in Wenen. Voor de beide wereldoorlogen komen ook veel buitenlandse archieven in aanmerking (*Imperial War Museum* in Londen, *Militärarchiv* in Stuttgart, militair en fotoarchief in het *Bundesarchiv* in Koblenz, enz.). Bij de huwelijksbijlagen was ook een bewijs van het vervullen van de nationale dienstplicht gevoegd.

Bib – HGV, p. 240.

H. BRUYLAND, 'De 'Service historique de la Défense'', in: *VS*, 46 (2010), p. 237-239.

W. DEVOLDERE, 'Het Kriegsarchiv in Wenen. Belang voor de Vlaamse genealoog', in: *VS*, 43 (2007), p. 472-478.

J. M. DUVOSQUEL (red.), *Bibliographie d'histoire militaire belge des origines au 1er août 1914*, Centrum voor militaire geschiedenis, 14, Brussel, 1979. [bevat 9330 bibliografische verwijzingen]

R.F. VERBEKE, 'Militaire organisatie en terminologie', in: *Kursus Heemkundige Vorsers*, 5de cy-

clus, 1992, p. 37-53 bis.

- ~**getuigschrift** (het) verklaring dat iemand in België zijn militaire dienstplicht heeft vervuld.
- ~**plicht** (de) militaire dienstplicht.
- ~**register** register waarin alle dienstplichtigen werden geregistreerd. Per militair kanton werden tot 1871 de fysieke kenmerken van de rekruten beschreven in verband met gestalte, vorm van het gezicht, voorhoofd, neus, mond, kin, haar, wenkbrauwen, kleur van de ogen met eventuele andere lichamelijke kenmerken. Van iedere rekrut krijgen we ook de geboortedatum, de geboorteplaats, het beroep, de namen en het beroep van de ouders, het motief bij eventuele vrijstelling of uitstel van de militaire dienst en het korps waarbij de betreffende persoon werd ingelijfd. Soms is er ook informatie over het opleidingsniveau of over de graad van geleterdheid. In West-Vlaanderen nam de Provinciale Archiefdienst West-Vlaanderen (→) de militieregisters uit de periode 1813-1922 (in totaal 119 strekkende meter) en een aanvulling op het Hollands Fonds (1814-1830) (in totaal 33 strekkende meter) van het RA Brugge over. Ze werden gedigitaliseerd en kunnen geraadpleegd worden in de leeszaal.

www.west-vlaanderen.be/archiefdienst

Bib – G. DEMUYNCK, 'Militieregisters in de Oost-Vlaamse rijksarchieven', in: *Leiestam*, 9 (2001), p. 345-346.

- **Minderjarige** (de) wie de leeftijd van 18 jaar (vroeger 25 jaar) nog niet bereikt heeft en nog ongehuwd is. Fr. *mineur*. Syn. onbejaard.
- **Minderjarigheid** (de) het minderjarig zijn met als gevolg daarvan het nog niet handelingsbekwaam zijn. In België duurt de minderjarigheid tot 18 jaar. In het ancien régime was dit 25 jaar. Syn. onmondigheid, minoreniteit; ant. meerderjarigheid.
- **Ministerie** (het) de meeste archieven van federale ministeries zijn overgebracht naar het Algemeen Rijksarchief.

Bib – H. COPPENS, B. DESMAELE, I. SCHOUPS, L. THERY, *Richtlijnen voor de studie van de Belgische Ministeries als archiefvormende instanties*, Brussel, 1992.

E. PUT, *Het Ministerie van Justitie (1831-1988)*. Deel I. Organisatiestructuur van de centrale administratie en de adviesorganen, Brussel, 1990; Deel II. Overzicht van de bevoegdheden, Brussel, 1992.

P. VAN DEN EECKHOUT e.a., 'De federale uitvoerende macht. II. De ministeries', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 301-478.

- ~ **van Buitenlandse Zaken** (het) onder de bevoegdheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken hoort ook de directie voor de eretekens en de adel. Zie archief →.

Bib – P. VAN DEN EECKHOUT, 'Ministerie van Buitenlandse Zaken, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 363-378.

- ~ **van Landsverdediging** (het) zie militie →. Er bestaat geen duidelijk onderscheid tussen het militair archief van het ministerie van Landsverdediging en het archief van de Krijgsmacht. Voor beide kun je terecht in het archief van het Legermuseum → wat de periode vóór 1914 betreft en het Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht voor de periode na 1914.

Bib – P. VAN DEN EECKHOUT, 'Ministerie van landsverdediging', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 378-386.

- **Minoriteit** (de) minderjarigheid.
- **Minuut** (de, minuten) (archiefterm) oorspronkelijk een geschrift dat in kleine letters werd geschreven. Nu wordt er het origineel of het klad van een (notariële) akte mee aangeduid. Van

een akte in minuut kun je uitgiften (grossen) of uittreksels maken. De notaris is wettelijk verplicht zijn minuten te bewaren. Syn. ontwerpakte. Een klad opstellen: minutereren.

- **Missaal** (het, missalen) het boek dat de priester gebruikt bij het opdragen van de H. Mis; brevier; gebedenboek, misboek, kerkboek. Vroeger kreeg men een kerkboek als geschenk bij de Plechtige Communie, wat toeliet de dagelijkse gebeden bij de H. Mis te volgen. Er werden o.m. bidprentjes in bewaard. Na het Vaticaans Concilie geraakte het missaal bij de gewone gelovigen in onbruik.
- **Missive** (de) (archiefterm) ambtelijke brief.
- **Mitochondriaal DNA** zie mitochondrium →; het mitochondriaal materiaal wordt alleen door de moeder overgedragen aan de kinderen doordat mitochondrium alleen voorkomt in de eicel, maar niet in de zaadcel. Bij mitochondriaal onderzoek volgt men dus alleen de moederlijke lijn.
- **Mitochondriënljn** (de) moederreeks, matriarchale lijn.
- **Mitochondrische Eva-theorie** (de) theorie die wil aantonen dat alle huidige mensen afstammen van één enkele moeder die ongeveer 20.000 jaar geleden in Afrika leefde.
Bib - S. PARKER, *Het ontstaan van de mens*, Houten, 1992.
- **Mitochondrium** (het, -a) uiterst kleine structuur die in veel cellen voorkomt. Ze zet energierijke grondstoffen om in scheikundige stoffen, die de cel gemakkelijker kan gebruiken. Ze bevatten een vorm van DNA en zijn daarom belangrijk; onderdeel in de cellen dat een rol speelt bij de huishouding van de cel.
- **Moederreeks** (de) matrilineaire reeks; vrouwelijke variant van een stamreeks; moeder, grootmoeder, overgrootmoeder, betovergrootmoeder, enz. De oudst bekende moeder wordt stammoeder genoemd. In tegenstelling met de stamreeks krijgen we hier gewoonlijk een reeks verschillende familienamen. In het Engels spreek je van de *umbilical line*, de lijn van de navelstreng. Syn. matrilineaire → stamreeks.
- **Moederschap** (het) de moederlijke staat, het moeder-zijn.
Bib - C. STEVERLYNCK, *Als de oievaar komt. Vrijen, trouwen en moeder worden in de twintigste eeuw*, Tielt, 2000.
E. BADINTER, *De mythe van de moederliefde*, Amsterdam, 1989.
- **Moei** (de) tante →; ook in petemoei; sloeg oorspronkelijk op verwanten van moederskant.
- **Molinologie** (de) leer en kennis van molens. Syn. molenkunde. Molenaars vormden een gesloten beroep, zodat er zich typische molenaarsfamilies ontwikkelden.
Bib - P. BAUTERS, *Kracht van wind en water. Molens in Vlaanderen*, Leuven, 1989.
P. BAUTERS, G. POUW, *Van zadelsteen tot zetelkruier. Tweeduizend jaar molens in Vlaanderen*, Gent, 2002.
J. BRUGGEMAN, J. COUTANT, Y. DENEWET, *Travailler au moulin - Werken met molens*, Ville-neuve d'Ascq, 1996.
L. DE VLIEGHER, *De molens in West-Vlaanderen*, Tielt-Weesp, 1984.
P. HUYS, *Molens in veelvoudig perspectief. Verzamelde molinologische opstellen*, Gent, 1993.
Tijdschriften: *Molenecho's* (1973 -)
Molinologie (1994 -)
Centrum voor molinologie in Roosendaal (Nederland)
www.molenechos.org
- **Momboor** (de) momber, voogd → over onmondigen.
- **Mondelinge geschiedenis** (de) (Eng. *oral history*) hulpmiddel of onderzoekstechniek die alle activiteiten omvat rond het interviewen van getuigen om het verleden te (re)construeren. Het

ligt voor de hand dat ook de familiehistoricus gebruik maakt van de methoden van de mondelinge geschiedenis. Er moet wel gewezen worden op het gevaar van het onbetrouwbare geheugen.

Bib – 'Mondelinge bronnen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 365-369.

B. DE WEVER, 'Mondelinge bronnen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1245-1260.

B. DE WEVER, P. FRANÇOIS, *Gestemd verleden. Mondelinge geschiedenis als praktijk*, Brussel, 2003.

B. DE WEVER, B. RZOSKA, C. CRUL, P. FRANÇOIS, *Van Horen Zeggen. Mondelinge geschiedenis in de praktijk*, projectengids, Gent-Brussel.

B. DE WEVER, M. VAN ASCH, R. VAN DOORSLAER, *Gekleurd verleden. Familie in oorlog*, Tielt, 2010.

J. HAGEN, *Vragen over vroeger. Handleiding voor het maken van historische interviews*, Utrecht, 1998.

M. MOSTERT, *Oraliteit*, Amsterdam, 1998.

G. MUIJS, 'Het interview als methode bij lokale en regionale geschiedbeoefening', in: *SpH*, 20 (1985), p. 387-390.

D.J. NOORDAM, 'Oral history voor genealogen', in: *Jaarboek*, 53 (1999), p. 37-58.

B. RZOSKA, 'Luisteren, spreken, zien en horen. De actuele aandacht voor mondelinge geschiedenis in Vlaanderen in perspectief', in: *Vlaanderen*, 54 (2005), p. 269-275.

F. SIMON, B. DE GRAEVE, A. VERBRUGGEN-AELTERMAN, C. VANDENBROEKE, C. COPPENS, *Gezin en mondelinge geschiedenis. Studie en toepassing in het secundair onderwijs*, RUG, Gent, 1984.

J. WORRICK, *Mon arbre généalogique. Une nouvelle approche résolument moderne pour explorer mes racines*, Paris, 2011.

- **Mondigheid** (de) handelingsbekwaamheid; bevoegd tot het verrichten van rechtshandelingen (meerderjarige, gehuwde vrouw, niet onder curatele gestelde). Het huwelijk was een element tot ontvoogding. Het kind kon ook geëmancipeerd worden door het verwerven van een eerbare functie als priester, schepen, gerechtelijk officier of voor de meisjes de intrede in een klooster.
- **Monogaam** van de aard van monogamie; het monogame huwelijk: gesloten met één vrouw of man.
- **Monogamie** (de) exclusieve verbintenis tussen twee levenspartners. Ant. bigamie →, polygamie →.
- **Monogram** (het) samenvoeging, vervoeging van letters, meestal de beginletters van voornamen en familienaam. De koning heeft als monogram een officiële, gestileerde tekening of naamletter, waar de eerste letter van zijn voornaam onder een kroontje wordt afgebeeld. Ook de troonopvolger heeft een officieel monogram. Syn. letterverhaking, ligatuur.
- **Morbiditeit** (de) veelvuldigheid van ziekte of ziekten. Syn. ziektecijfer.
- **Morgen** (de) oppervlaktemaat, in de Noordelijke Nederlanden 600 roeden groot, elders van wisselende grootte. Syn. iuger, Lat. *iugerum*, Fr. *arpent*.
- **Mormonen** (de) officieel de 'Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen', ontstaan in de VSA tijdens de 19de eeuw (Eng. *The Church of Jesus Christ of the Latter-day Saints*). De aanhangers van deze religie worden mormonen genoemd. Ze startten in 1938 met een ambitieus programma: het verzamelen en centraliseren van alle genealogische gegevens ter wereld. Nu al beschikken ze over zeshonderd miljoen gegevens in hun databestanden. De microfilms

kunnen geraadpleegd worden in de *Family History Library* in Salt Lake City. Je kunt ze ook laten overkomen naar een van de talrijke familiecentra. De mormonen ontwikkelden ook een genealogisch computerprogramma, PAF (*Personnel Ancestral Files*).

Bib - HGV, p. 142-143, 480 (lijst van centra).

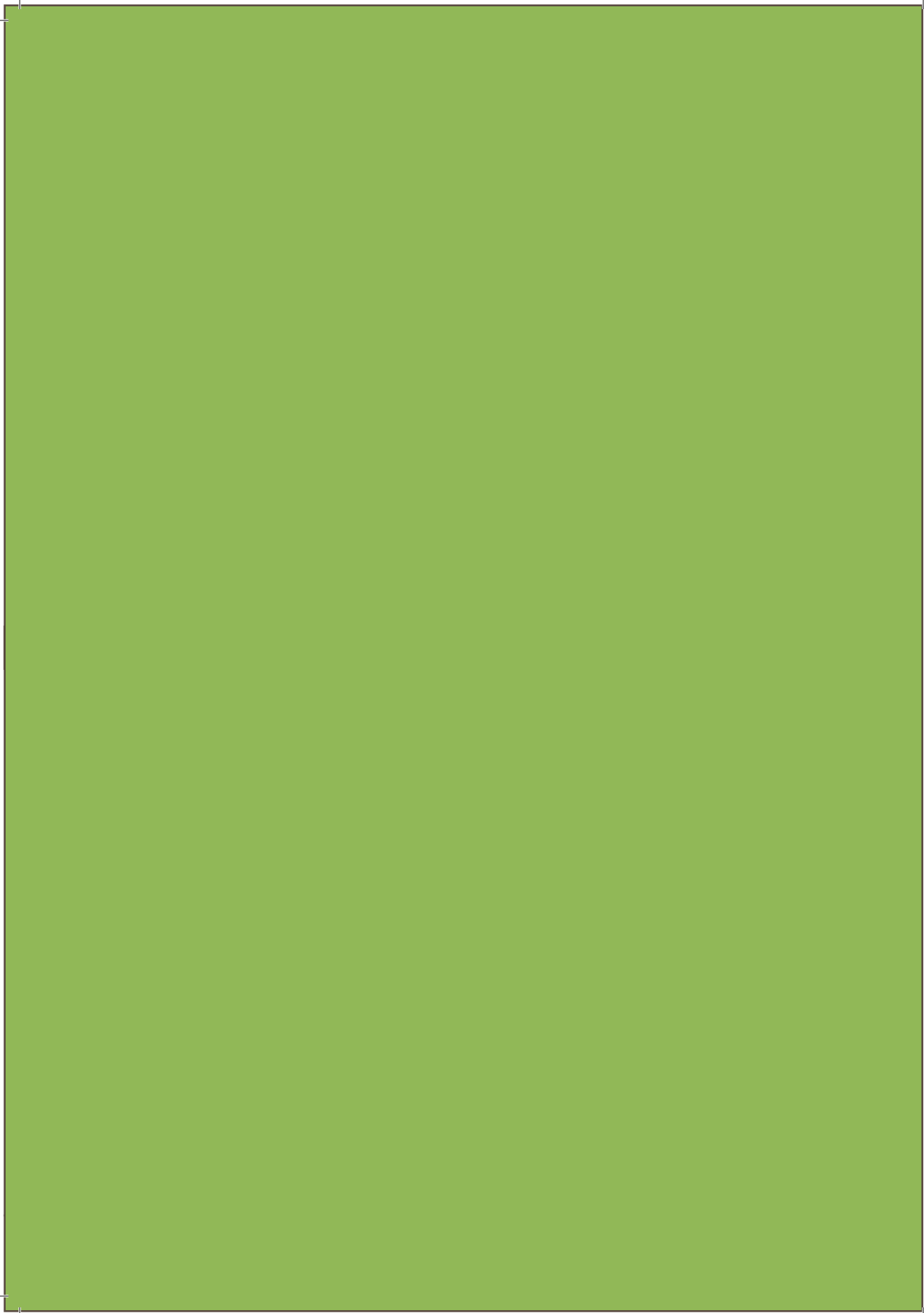
P. DONCHE, 'Het genealogisch werk van de Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen', in: *VS*, 30 (1994), p. 99-100.

www.familysearch.org

- **Moskee** (de) bedehuis van moslims. Syn. *mesdjid*, *mesigit*. Aan een grote moskee is vaak een hogeschool (*medresse*) verbonden.
- **Mote** (de) motte, middeleeuwse kunstmatig opgeworpen heuvel binnen een ringvormige gracht. Boven op de mote stond de versterkte woning of het kasteel van de heer.
- **Mud** 1) inhoudsmaat → (1 mud = 8 zakken); 2) oppervlaktemaat (de hoeveelheid land die met een mud graan kan worden ingezaaid).
- **Multiculturele genealogie** (de) genealogiebeoefening bij allochtonen; o.m. in Nederland werden een aantal projecten gestart. Zie voorouders van verre →.
- **Multidisciplinair** betrekking hebbend op een aantal disciplines (takken van de wetenschap). Ook de genealogiebeoefening is multidisciplinair: er zijn niet alleen de zogenaamde hulpwetenschappen van de geschiedenis (naamkunde, heraldiek, paleografie, zegelkunde, chronologie, demografie) er is ook de geschiedenis zelf met al haar onderdelen (rechtsgeschiedenis, geschiedenis van het persoonlijk leven), de sociologie, taalkunde, biologie, geneeskunde, enz. Er zijn talrijke disciplines en wetenschapstakken waarop de genealoog een beroep moet kunnen doen en vice versa.
- **Mundaneum** (het) archief en museum, gevestigd in Mons (Bergen). Het huidige Mundaneum is de opvolger van de door Paul Otlet (1868-1944) en Henri La Fontaine (1854-1943) op het einde van de 19de eeuw opgerichte organisatie. Het Mundaneum beheert en bewaart o.a. de nalatenschap van Otlet en La Fontaine. www.mundaneum.be
Bib - J. WALTERUS, 'Van mundaneum tot Europeana', in: *faro*, 2-2 (2009), p. 56-63.
- **Munimenten** (de) bijlagen, ondersteunende bescheiden.
- **Munt** (de, -en) geldstuk.
Bib - J. BAERTEN, *Van zilverling tot euro. De geschiedenis van het geld*, Leuven, 1999.
H. ENNO VAN GELDER, *De Nederlandse munten*, Utrecht, 1970.
T. KAPPELHOF, *Dukaten, daalders en duiten. Een geschiedenis van het geld*, Zwolle, 2006.
K. LEMMENS, 'Rekenmunt en courant geld', in: *VS*, 27 (1991), p. 339-367.
K. LEMMENS, 'Buitenlandse munten in onze Brabantse rekeningen', in: *VS*, 28 (1992), p. 560-562.
E. OSSIEUR, 'Gulden en pond, courantgeld en wisselgeld', in: *Leiestam*, 6 (1998), p. 249-251.
W. VAN HOORICK, 'Rekeneenheden, klinkende munt en prijzen', in: *VS*, 39 (2003), p. 161-164.
C. VANDENBROEKE, *Vlaamse koopkracht, gisteren, vandaag en morgen*, Leuven, 1984.
F. VAN DEN KERKHOVE, 'De huidige geldwaarde van de pond groten vlaams', in: *VS*, 3 (1967), p. 90-93.

1 gulden of florijn (fl) = 20 stuivers (st) of patards = 240 deniers = 2 ponden parisis
 1 pond (lb) = 20 schellingen (s) = 240 penningen of deniers (d)
 1 schelling (s) = 12 penningen of deniers = 2 stuivers = 96 mijten
 1 denier (d) = 2 corten = 2 obolen
 1 nobel = 60 s gr. = 3 lb 12 s par. (in 1394)
 1 nobel (goud) = 25 schellingen = 50 stuivers
 Muntverhoudingen:
 1 pond groten Vlaamse (lb gr. Vl.) = 12 pond parisis (lb par.) = 1,5 lb gr Brabants = 6 lb Artois = 7,5 lb Tournois
 3 den. par. = 1 den. Vlaams (oktober 1307)
 1 schelling groot = 12 groten
 1 pond parisis = 0,0833 lb gr. Vl. (parisis: naar een in Parijs geslagen munt in de 10de eeuw)
 1 mijt = 1/24 s par. = d par.
 1 groot = 12 penningen of 24 mijten (groot: in Zuid. Nederlanden benaming voor grotere zilverstukken)
 1 groot = stuiver (vanaf 15de eeuw)
 1 stuiver = 2 groten = 48 mijten
 Vanaf 1690 werden ook gebruikt:
 1 gulden wisselgeld = 1,666 gulden courant (ct)
 1 gulden courant = 0,8571 gulden wisselgeld
 1 patacon = ca. 50 schellingen (17de – 18de eeuw)
 Vanaf 1795:
 1 (Franse) Fr(ank) en (Belgische) Fr(ank) = 22,05 groten = 0,4725 Nederlandse gulden

- **Musée de la Vie Wallonne** (MVW) etnologisch museum in Wallonië. Verzamelt o.m. objecten en documenten in verband met het dagelijkse leven en oude beroepen in Wallonië.
Bib – Musée de la vie wallonne. Principales divisions du catalogue, suivies des règles principales de l'orthographe wallonne, Luik, 1966. www.viewallonnie.be
- **Museologie** (de) leer van inrichting en beheer van musea. Syn. museumkunde.
- **Museum** (het, -s of musea) plaats voor het bewaren, verzamelen en eventueel uitstellen van ongeschreven bronnen en van roerend erfgoed: portretten, foto's, voorwerpen. Het museum is de geschikte plek om de genealoog achtergrondinformatie te bezorgen en een indruk te krijgen hoe men zich het dagelijks leven in het verleden moet voorstellen. www.museumsite.be
Bib – HGV, p. 132.
 R. DE HERDT, 'Het museum voor Industriële Archeologie en Textiel', in: *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, 2003, p. 163-173.
 'Musea West-Vlaanderen', in: *West-Vlaamse Sprokkelingen*, 27 (2003), nr. 3, p. 37-58, 28 (2004), nr. 2, p. 47-50.
 F. DE NAVE, L. VOET, *Museum Plantin-Moretus Antwerpen*, Brussel, 1989.
 P. DE RYNCK, *De museumgids. Vlaanderen & Brussel*, Antwerpen, 2005. Onmisbare gids met adressen, telefoons, e-mailadressen en bezoeken.
Museumpeil. Vakblad voor museummedewerkers in Vlaanderen en Nederland, 2008, nr. 30.
- ~ **voor de oudere technieken (MOT)** www.mot.be
- ~ **voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT)**
- **Mutatie** (de) wijziging, verandering. Genetica: wanneer het nDNA (= nucleus-DNA, kern-DNA), die de belangrijkste genen vormt van de kern van de cel, om een of andere reden verandert en er nieuwe genen verschijnen, spreekt men van mutatie.

- **Naamdrager** (de, -s) iemand die een bepaalde naam draagt. Identieke naamdragers zijn niet noodzakelijk verwant.
- **Naamgeving** (de) het geven van een naam bij de geboorteangifte; vroeger bij het doopsel.
- **Naamkunde** ¹⁾ (de) taalkundige discipline die zowel de persoonsnamenstudie (antroponymie) omvat als de plaatsnaamkunde (toponymie). Syn. onomastiek. Familienamen → ; netwerk naamkunde: www.naamkunde.net; ²⁾ *Naamkunde* is ook de naam van het enige tijdschrift voor de studie van de eigennamen in het Nederlandse taalgebied: www.meertens.knaw.nl
Duitsland: *Gesellschaft für Namenkunde* www.gfn.name
Frankrijk: *Centre d'onomastique*
www.archivesnationales.culture.gouv.fr/chan/chan/onomastique.html
Bib – J.-L. BEAUCARNOT, *Tout savoir sur votre nom de famille*, Paris, 2008.
G. BLOOTHOOFT, E. VAN NIFTERICK, D. GERRITZEN, *Over voornamen. Hoe Nederland aan z'n voornamen komt*, Utrecht, 2004.
G. BRUNET, P. DARLU, G. ZEI (red.), *Le patronyme. Histoire, anthropologie, société*, Paris, 2001.
P. BURETTE, 'Nom de nom', in: *VG*, nr. 1 (2004), p. 26-27.
P. BURETTE, 'Réflexion sur l'origine germanique, biblique ou hébraïque des noms', in: *VG*, nr. 2 (2004), p. 20-21.
P. BURETTE, 'Conseils pour débiter une étude onomastique', in: *VG*, nr. 2 (2004), p. 22-23.
J. CELLARD, *Les noms de famille*, Paris, 2009.
F. DEBRABANDERE, 'De namen van de arbeiders aan de Nieuwe Leie Kortrijk 1399', in: *LG*, 42 (2000), p. 247-266.
F. DEBRABANDERE m.m.v. P. DE BAETS, *Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Amsterdam-Antwerpen, 2003.
H. DE CHALENDAR (red.), *Familles d'Alsace. 1000 noms. L'histoire des patronymes alsaciens*, Mulhouse, 2005.
R. DE CLERCQ, 'Voer voor genealogen. De naam van het kind van een ongehuwde moeder tijdens het ancien régime', in: *VS*, 38 (2002), p. 349-351.
J. DE GUSSEN, 'Onderzoek naar het vernoemen van kinderen tijdens hun dopen', in: *Gentse Cadenas*, 23-1 (2004), p. 11-14.
V. DE TIER, A. MARYNISSEN, H. BROK, *Het dialectenboek 6. Van de streek. De weerspiegeling van dialecten in familienamen*, Groesbeek, 2001.
L. FORDANT, *Votre nom en France*, *Archives & Culture*, Paris, 2007.
Y. & N. GEOFFROY, *Le livre des prénoms arabes*, Beyrouth, 2000.
J. GERMAIN, J. HERBILLON, *Dictionnaire des noms de famille en Wallonie et à Bruxelles*, Brussel, 2007.
K. HENGST, D. KRÜGER, *Familienamen im Deutschen. Erforschung und Nachschlagewerke*, In-singen, 2009.

- C. HERVIS (red.), Numéro spécial: noms de famille, *RFG*, 2010.
- P.-G. GONZALEZ, 'Onomastique. D'où vient votre nom', vaste rubriek in: *RFG*.
- R. & V. KOHLHEIM, *Lexikon der Familiennamen. Herkunft und Bedeutung*, Mannheim, 2008.
- H. LAMBRECHTS-AUGUSTIJNS, 'Over enkele patroniemsnamen in de Antwerpse Kempen', in: *VS*, 37 (2001), p. 136-151.
- M.-O. MERGNAC (red.), *Les noms de famille du nord. Nord/Pas-de-Calais et Picardie*, Paris, 2001.
- M.-O. MERGNAC, *Généalogies. Trouver l'origine de son nom de famille*, Paris, 2004.
- M.-O. MERGNAC, 'Du surnom au choix du nom: l'histoire des noms de famille', in: *Généalogie Magazine*, nr. 245 (2005), p. 16-22. [Ook gegevens over het decreet van 29 oktober 2004 (toepassing van de wet van 4 maart 2002 over het toekennen van de familienamen). Vanaf 1 januari 2005 kunnen de ouders die dit wensen ofwel de naam van de vader ofwel de naam van de moeder, ofwel de beide namen doorgeven. Er kan echter slechts één naam per familie zijn. Bij twist wordt gekozen voor de naam van de vader.]
- M. MULON, *Origine et histoire des noms de famille. Essais d'anthroponymie*, Paris, 2002.
- H. NAQUET-RADIGUET, *Les noms de famille en Belgique, Archives & Culture*, Paris, 2004.
- J.M. SPENDEL, *Familienamen in Nederland van hier en elders*, Delft, 1999.
- W. PINTENS, *Naam*, Gent, 1981.
- E. VROONEN, *Les noms du monde entier et leurs significations*, Paris, 2001. (+ cd-rom).
- J. WINKLER, J. NIJEN TWILHAAR, *Achternamen in Nederland & Vlaanderen. Oorsprong, geschiedenis en betekenis*, Den Haag, 2006.
- **Naamlijst** (de, -en) (archiefterm) lijst, opeenvolgende reeks van namen van personen die met elkaar tot een zaak in dezelfde betrekking staan. Syn. nomenclatuur. In dorpsmonografieën vind je meestal uitgebreide naamlijsten van bekleders van openbare functies (baljuws, burge-meesters, schepenen, raadsleden, griffiers, secretarissen, ontvangers, enz.).
 - ~ **van gevormden** (de, -en) Lat. *catalogus confirmatorum*.
 - **Naamrecht** (het) het geheel van de rechtsregels die zich uitspreken over familienamen en voornamen. Zo bv. over de familienaam bij huwelijk en geboorte van de kinderen. In de meeste ons omringende landen is het naamrecht aangepast. Zo kunnen in Nederland vanaf 1 januari 1998 de ouders kiezen welke familienaam ze doorgeven aan hun kinderen, die van de vader of die van de moeder. Bij de aangifte van het eerste kind wordt de naamkeuze bepaald. Bij ons geldt nog steeds het oude naamrecht.
 - **Naamreeks** (de, -en) overzicht van de opeenvolgende voorouders van een bepaald persoon die dezelfde familienaam dragen als deze persoon. Men gebruikt de term wanneer bij een stamreeks de familienaam via een vrouwelijke lijn is vererfd.
 - **Naamsaanneming** (de, -en) wie in 1808 nog geen vaste achternaam had – wat vooral in sommige streken in Nederland het geval was – werd ingevolge het Keizerlijk Decreet van 20 juli van dat jaar verplicht een familienaam aan te nemen. Deze werden in aparte registers van naamsaanneming ingeschreven.
 - **Naamsverandering** (de, -en) een wijziging in of van de naam moet aangevraagd worden bij de minister van Justitie. Voor verandering van een familienaam moet een grondige reden aangevoerd worden (bv. belachelijke of ontorende naam), voor verandering van voornaam volstaat het dat er aan de nieuwe naam geen ernstige nadelen verbonden zijn voor de betrokkene of voor derden (art. 3 wet 5.5.1987).
 - **Naamsverbetering** (de, -en) wanneer bij de geboorteaangifte een fout werd begaan, zoals een onjuiste spelling van de naam in de geboortekte, dan kan een procedure tot naamsverbetering worden ingezet bij de rechtbank van eerste aanleg (Gerechtelijk Rechtsboek, art. 1383-1385). Wanneer het alleen om spellingsfouten gaat, spreekt men ook van naamscorrectie.

- **Nabestaande** (de, -n) bloed- en aanverwante van een overleden persoon.
- **Nageslacht** (het, geen mv.) 1) nakomelingen van een bepaald persoon; 2) mensen die later zullen leven, de komende geslachten.
- **Nakomeling** (de, -en) afstammeling.
- **~schap** (de, geen mv.) nageslacht, het geheel van alle nakomelingen.
- **Nakomertje** (het, -s) jongste kind in een gezin dat nogal veel in jaren verschilt met het voorlaatste.
- **Napoleon** Napoleon I Bonaparte (1769-1821) heeft zijn stempel gedrukt op een aantal zaken die in verband staan met onze familiegeschiedenis. Dat kunnen de Napoleontische oorlogen zijn waarin ook onze voorouders in de periode 1803-1815 mee moesten optrekken. Velen zijn nooit teruggekeerd. Er zijn wel brieven van Napoleonisten bewaard gebleven. Napoleon heeft ook zijn stempel gedrukt op de wetgeving en de Code Napoléon beïnvloedt nog altijd onze wetgeving.
Bib - D. SMITH, *Geïllustreerde encyclopedie van uniformen van de Napoleontische oorlogen*, Utrecht, 2008.
V. ARICKX, 'Brieven van Napoleonisten uit Heule', in: *B*, 68 (1967), p. 361-369.
J. WELTEN, *In dienst voor Napoleons Europese droom. De verstoring van de plattelandssamenleving in Weert*, Leuven, 2007.
www.napoleon.org
- **Nationaal Archief** (het) Als 'nationaal geheugen' van Nederland beheert het Nationaal Archief 110 kilometer archiefmateriaal, foto's en kaarten van de rijksoverheid en van maatschappelijke organisaties en individuele personen die voor Nederland van nationaal belang zijn (geweest). www.nationaalarchief.nl
- **Nationaal Geografisch Instituut** (het) afk. NGI. Hier is allerlei kaartmateriaal te verkrijgen met zowel topografische, thematische als historische kaarten. www.ngi.be
Bib - R. VERBERCKT, 'Het nationaal geografisch instituut. De dokumentatie waarop het beroep doet en die het produceert', in: *BRHGB*, 1980, p. 205-223.
- **Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS)** <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers>
- **Nationaal Museum en Archief van Douane en Accijnzen**
<http://home.scarlet.be/douanemuseum>
Bib - E. ALEWATERS, 'Het Nationaal Museum en Archief van Douane en Accijnzen te Antwerpen', in: *VS*, 38 (2002), p. 29-33.
- **National Institute for Genealogical Studies** genealogisch instituut verbonden aan de universiteit van Toronto (Canada). www.genealogicalstudies.com
- **Nationale orden** (de) categorieën van onderscheidingen waarmee het staatshoofd mensen met een bijzondere verdienste voor het land kan vereremeren. In België zijn er drie met de kroon verbonden nationale orden: de Leopoldsorde (ontstaan in 1832; het lint is klaproosrood), de Kroonorde (ingesteld in 1898; roodbruin lint) en de Orde van Leopold II (ingesteld in 1900; donkerblauw lint met zwarte streep). Deze orden kennen verschillende klassen, de Leopoldsorde bovendien drie categorieën (burgerlijk, militair en maritiem). Bij iedere klasse in elk van de drie orden hoort een ereteken en een rozet (sierspeld).
Voor de hiërarchische rangschikking van de klassen binnen de nationale orden verwijzen we naar: P.-Y. MONETTE, *Beroep: Koning der Belgen. Familie. Entourage. Macht. Van A tot Z*, Leuven, 2003.
Bib - M. DE WOUTERS, P. DE PRELLE, R. A. REMY, *Etiquette. De regels van het spel. Hoffelijkheid en omgangsvormen*, Tielt, 1999.

- **Nationaliteit** (de, -en) de juridische band tussen een persoon en de staat. Het bezit van nationaliteit verleent aan een persoon de volledige politieke en burgerlijke rechten die in het rechtssysteem van de staat zijn voorzien. Een persoon die in een staatsterritorium verblijft zonder het bezit van de nationaliteit wordt als vreemdeling beschouwd. Wie de nationaliteit van geen enkel land bezit, is staatloos. Men kan de Belgische nationaliteit krijgen op grond van een afstammingsverband t.a.v. een Belgische ouder of op grond van een adoptieve afstammingsband t.a.v. een Belgische adoptant. De geboorte in België is geen voldoende grondslag voor de toekenning van de Belgische nationaliteit, toch zijn er gevallen waar het *ius soli*-systeem geldt, b.v. bij migranten van de derde generatie of bij adoptie voor de leeftijd van 18 jaar door een vreemdeling die zelf in België geboren is (Wet van 13 juni 1991). Aan het kind van migranten van de tweede generatie wordt eveneens de Belgische nationaliteit toegekend, dit is wel afhankelijk van een daartoe voor de ambtenaar van de burgerlijke stand afgelegde verklaring. Ook aan een kind in België geboren dat voor zijn 18de staatloos zou zijn, wordt de Belgische nationaliteit toegekend. Vondelingen in België aangetroffen krijgen overeenkomstig vorige regel ook de Belgische nationaliteit. Een kind van wie de ouder de Belgische nationaliteit verwerft, krijgt ook dezelfde nationaliteit. Syn. staatsburgerschap.
 - **Naturalisatie** (de, -s) het verlenen van de nationaliteit aan een vreemdeling. Het recht op nationaliteit is een mensenrecht. Het verwerven van de Belgische nationaliteit is geregeld door het Burgerlijk Wetboek (wet 28.6.1984, aanvullende wetten van 13.6.1991, 6.8.1993, 13.4.1995, 22.12.1998, 1.3.2000). De verwerving wordt een feit nadat de begunstigde werd ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand. Naturalisaties worden gepubliceerd in het *Staatsblad*. De naturalisatiedossiers van 1840 tot 1898 worden bewaard op het ARA. Voor de periode 1899 tot 1935 moet men zoeken in de vreemdelingendossiers. De dossiers van na 1935 worden bewaard door het ministerie van Justitie.
 - **~dossier** (het, -s) aanvraagdossier dat aangelegd wordt door een immigrant om de naturalisatie te bekomen.
 - **Natuurlijke persoon** (de, -en) het bestaan van een natuurlijke persoon begint in principe bij zijn geboorte en eindigt bij zijn lichamelijke dood.
 - **Nederland** (genealogisch onderzoek) Er zijn weinig verschillen met ons land. De bevolkingsadministratie is praktisch identiek aan de Belgische. Er is een Algemeen Rijksarchief →. Nederland heeft wel meer streekarchieven. De drie belangrijkste verenigingen/stichtingen zijn het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) →, de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) → en het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde (de Leeuw). Daarnaast zijn er nog talrijke kleinere verenigingen.
- Bib - HGV, p. 140-141.*
- R. DE LA HAYE, '1796-1996 Tweehonderd jaar burgerlijke stand in Nederland', in: *Genealogie*, 2 (1996), p. 55-57.
- M. KORS, 'Nederlandse familienamen databank op internet', in: *Genealogie*, 6 (2000), p. 10-11.
- A.J. LEVER, 'Persoonslijst vervangt persoonskaart', in: *Genealogie*, I (1995), p. 87. [in 1994 is de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) ingevoerd. De gemeentelijke bevolkingsadministratie is daarmee volledig geautomatiseerd. Dit heeft ook gevolgen voor de persoonskaart, nu vervangen door de persoonslijst.]
- B. LEVER, 'Veranderingen in de naamgeving', in: *Genealogie*, 3 (1997), p. 99-100. [Op 1 januari 1998 werden een aantal wijzigingen doorgevoerd in de wettelijke regels voor het krijgen en voeren van een geslachtsnaam. De belangrijkste wijzigingen zijn dat ouders samen de achternaam van hun kinderen kunnen kiezen en dat mannen voortaan ook het recht krijgen de naam van hun vrouw te voeren, een recht dat tot op heden alleen in omgekeerde richting gold].

- R. VAN DRIE, 'Zeeuws archief opent de poorten', in: *Genealogie*, 6 (2000), p. 8-9.
- **Nederlanden** (de -) bij opzoekingen is enig inzicht in de samenstelling van het huidige België, Nederland en Luxemburg en hoe het allemaal groeide noodzakelijk. Verschillende vorstendommen (Vlaanderen, Brabant, Holland, Zeeland, Utrecht, Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland) groeiden in de loop van de 16de eeuw uit tot de Nederlanden, geregeerd door de Habsburgers. Het Prinsbisdom Luik kende een aparte evolutie en bleef gedurende het ancien régime een zelfstandige entiteit.
Bib – R. BAUER, *De Lage Landen, een geschiedenis in de spiegel van Europa*, Tielt, 1994.
J.A. KOSSMANN-PLUTO, E.H. KOSSMANN, *De Lage Landen. Geschiedenis van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden*, Rekkem, 1997.
J.C.H. BLOM, E. LAMBERTS (red.), *Geschiedenis van de Nederlanden*, Rijswijk, s.d.
 - **Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (NCV)** www.volkscultuur.nl
 - **Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV)** genealogische vereniging ontstaan in 1946 in Amsterdam. Het tijdschrift van deze vereniging is *Gens Nostra* (1946-). www.ngv.nl
 - **Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)** militair archief in Den Haag www.defensie.nl
 - **Neef** (volle) (de, neven) zoon van een broer of zus van vader of moeder. Lat. *nepos* Fr. *cousin germain*, Eng. *nephew*, Du. *Neffe*.
 - **Neerhof** (het, -hoven) pachthoeve die bij een kasteel hoort.
 - **Negotiant** (de, -en) verouderde benaming voor handelaar.
 - **Negotie** (de, -s) verouderde term voor handel.
 - **Nepotisme** (het, geen mv.) het – eertijds vanzelfsprekende – bevoorrechten van familieleden.
 - **Nering** (de) het uitoefenen van handel en ambacht: bakkers, brouwers, molenaars, herbergiers, kruideniers, enz.
 - **Nicht** (de, -en) vrouwelijke tegenhanger van neef →. Fr. *nièce*, Lat. *fratris/sororis filia*.
 - **Nieuwjaarsbrief** (de, -brieven) op school geschreven brief die jonge kinderen in België op nieuwjaarsdag voor hun ouders en peter en meter voorlezen. Ze blijven soms bewaard in het huisarchief. www.nieuwjaarsbrieven.be
Bib – N. HAELTERMAN, *Nieuwjaarsbrieven van 1746 tot nu*, Leuven, 2008.
J. LUYTEN (red.), *Met mijn armpjes open*, Brussel, 2004.
 - **Nieuwland Erfgoedcentrum** Historisch informatie- en erfgoedcentrum Flevoland www.nieuwlanderfgoed.nl
 - **Nieuwpoort** stad in West-Vlaanderen; SA.
 - **Nieuwsamengesteld gezin** (het, -nen) een ouder met een nieuwe partner en kinderen uit één of twee vroegere gezinssituaties.
Bib – K. FRANÇOIS, L. BOEYKENS, *Familie: een humanistische benadering*, Brussel, 1994.
K. SCHAUBROECK, *Bijna familie: over nieuw samengestelde gezinnen*, Antwerpen, 2005.
 - **Nieuw-Zeeland** genealogische verbonden: *The New Zealand society of genealogists*: www.genealogy.org.nz; *The New Zealand family history society*: www.nzsg.hamilton.co.nz
 - **NGV** Nederlandse Genealogische Vereniging →.
 - **Nomen** (Lat.) bij de Romeinen de naam van de *gens*. Zo behoort keizer Tiberius tot de *gens Claudius*. Zijn volledige naam was Tiberius (*prenomen*) Claudius (*nomen gentilitice*) Nero (*cognomen*). Zijn broer heette Nero Claudius Drusus.
 - **Nooddooop** (de, -en) doopsel in nood toegediend bij doodsgevaar voor het kind. Het was de

plicht van de vroedvrouw om bij een moeilijke bevalling de nooddoop toe te dienen. In de doopakte noteerde de pastoor dan de herdoop *sub conditione*, onder voorwaarde.

- **Noord-Hollands archief** Historisch informatiecentrum voor Noord-Holland, Kennemerland en Haarlem www.noordhollandsarchief.org
- **Noorwegen** genealogisch verbond: *Norsk slekthistorisk forening*: www.genealogi.no
- **Nord Généalogie** tijdschrift van de 'Groupement généalogique de la région du Nord' (1971-) www.ggrn.fr
- **Nota** (de, -'s) (archiefterm) geschrift, houdende een uiteenzetting over een standpunt.
- **Notariaat** (het) het notariswezen. Het notariaat ontstond in Italië vanaf de 12de eeuw. In de Zuidelijke Nederlanden ontwikkelde het zich eerder traag, aangezien de schepenen tot het einde van het ancien régime de bevoegdheid hadden koopakten, huwelijkscontracten, hypotheekakten en akten van boedelverdeling op te maken. Keizer Karel V kondigde vanaf 1540 een aantal ordonnanties af om het notariaat te reglementeren. In Brabant bestond vanaf 1680 een Algemeen Notariaat om de protocollen van alle notarissen te bewaren, in Vlaanderen kwam die verplichting er pas in 1780. De wet van 25 ventôse XI (16.3.1803) vormt tot op heden de wettelijke grondslag van het moderne Belgische notariaat.
Bib - HGV, p. 233. 'Notariële bronnen', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 288-292.
C. BRUNEEL, P. GODDING, F. STEVENS, *Het notariaat in België van de Middeleeuwen tot heden*, Brussel, 1998.
H. CALLEWIER, 'Het Kortrijkse notariaat tijdens de late middeleeuwen', in: *LG*, 51-1 (2009), p. 35-46.
J. DELORME, *Guide des recherches dans les papiers de famille. Les Actes Notariés*, Paris, 2006.
A. FL. GEHLEN, *De beoefening van de notariaatsgeschiedenis der Lage Landen. Een beknopte historio-grafische verkenning*, Deventer, 1992.
P. DE MONTJOUVENT, *Dépouiller les archives de notaires*, Paris, 2004.
C. HERVIS (red.), 'Bien explorer les archives des notaires', *RFG*. Numéro spécial, 2010.
F. STEVENS, *Revolutie en notariaat. Antwerpen 1794-1814*, Leuven, 1994.
F. STEVENS, 'Het notariaat', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 561-566.
G. VAN DIEVOET, 'Het notariaat als hulpbron voor de familiekunde', in: *VS*, 29 (1993), p.337-344.
L. VAN EECKHOUDT, 'Het notariaat als hulpbron voor familiekunde', in: *VS*, 30 (1994), p. 561-566.
J.J.M. VAN ORMELINGEN, 'Liefdeleed en minnebedrog. Te biecht bij de Tongerse notarissen in de 17de en 18de eeuw', in: *VS*, 30 (1994), p. 171-207.
- **Notariële archieven** de gedeponeerde archiefbescheiden van notarissen zijn in ons land thans overgebracht naar het Rijksarchief.
- **Notaris** (de, -sen) openbaar ambtenaar die bevoegd is om bewijskrachtige akten te schrijven. In België zijn de notarissen benoemd voor het leven.
- **Notarishandmerk** (het, -en) door de notaris gebruikt herkenningsteken, waardoor hij het document voor echt verklaarde. Syn. notaristeken.
- **Notariswet** (de) de organieke wet van het notariaat van 25 ventôse XI (16 maart 1803) omschrijft de organisatie van het notariaat in ons land. De wet werd later aangevuld en gewijzigd. In 1999 werd de wet van 16 maart 1803 grondig gewijzigd.
- **Notulen** (archiefterm) het officiële verslag van hetgeen in een vergadering besproken is. Ze

kunnen uitvoerig of beknopt zijn en komen ook onder verschillende andere benamingen voor: handelingen, acta, resoluties, verbalen.

- **Numismatiek** (de, geen mv.) studie die zich bezighoudt met de munten → , penningen en medailles.
- **Nummer** (het, -s) (archiefterm) is een archiefbestanddeel, dat van een eigen kenteken is voorzien. Een nummer kan dus uit meer dan één stuk bestaan (bv. een aantal stukken verenigd in een omslag, pak of band).
- **~ingsysteem** (het, -en) manier om een genealogie te nummeren. Iedere genealogische werkwijze (stamreeks, stamboom, kwartierstaat, parenteel, verwantschapstafel) heeft een eigen systeem. Men maakt gebruik van Romeinse en Arabische cijfers, letters (hoofdletters en kleine letters) en tekens. Er zijn heel veel verschillende nummeringssystemen: bij een kwartierstaat is er een grote eenvormigheid (methode von Aitzing of de Sosa en d'Aboville), bij stambomen is er veel keuze: klassiek genealogisch nummeringssysteem →, methode de Meurgey de Tupigny →, de Pelissier, Valynseele en de doorlopende genealogisch nummering (Warlop) →. Bij publicatie gebruikt men ook een tweekolommensysteem →. Genealogische software ontwerpt het nummeringssysteem zodanig dat ieder individu een eigen identificatienummer krijgt. Meestal zijn het systemen waarbij letters en cijfercombinaties gebruikt worden. Het voordeel van de computer is dat bij toevoeging van personen de nummering automatisch aangepast wordt. Meestal kan men ook een keuze maken (klasseren per generatie of per stam bv.).
Bib - P.E. CLAESSENS, 'Généalogie pratique. Le système de numérotation fondé sur une progression géométrique de raison 2 et Michel von Eitzing (Eyzinger)', in: MGN, nr. 126 (1966), p. 281-283.

- **Obiit** (het, -s) (Lat.) houten paneel, meestal ruitvormig, beschilderd met het blazoën van de overledene op een zwarte achtergrond en opgehangen in de kerk. Ook de sterfdatum wordt vermeld. Zie ook rouwbord.
- **Obituarium** (het, *obituaria*) (Lat.) lijst van overledenen, waarin de namen werden genoteerd van de personen voor wie een mis diende opgedragen te worden, m.a.w. de jaargetijden voor de leden van een bepaalde kloostergemeenschap of hun weldoeners. Ingeschreven werd men op de dag en maand van overlijden (in volgorde van de kalender). Men kan in deze lijsten soms heel oude vormen van een familienaam terugvinden. Niet alleen bewaard in archieven, ook in handschriftenafdelingen van bibliotheken. Syn. *necrologium*, *necrologia*. Fr. *obituaire*.
- **Oblaat** (de, oblaten) persoon die zichzelf en zijn goederen opdraagt aan een abdij. Hij is dus wel afhankelijk van de abdij (toestand van onvrijheid of servitude) maar wordt anderzijds door de abdij beschermd. Vgl. vrijgewijde →.
- **Obool** (het, obolen) munt, een obool is gelijke aan 0,5 denier.
- **OCMW** (het) Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn →.
- **Octrooi** (het, -en) (archiefterm) machtiging door een bevoegde autoriteit.
Bib – M. DEWINTER, 'De octrooien', in: *GKB*, nr. 15 (1950), p. 9-15.
- **Odis-databank** gegevens verzameld door het Onderzoekssteunpunt en Databank Intermediaire Structuren in Vlaanderen 19de-20ste eeuw (Odis-project). www.odis.be
Bib – P. HEYRMAN, 'De Odis-databank nieuwe ontwikkelingen inzake contextuele erfgoedontsluiting', in: *VS*, 44 (2008), p. 448-458.
- **Oedipoes** Nederlandstalig genealogisch programma (Windows).
www.lamain.nl/oedipus.htm
- **Offerte** (de, -s of -n) (archiefterm) geschrift, houdende een prijsopgave van de daarin nauwkeurig omschreven soort en hoeveelheid van te leveren goederen of diensten.
- **Office généalogique et héraldique de Belgique (OGHB)** Belgische genealogische vereniging, opgericht in 1942. Publicaties: *Le Parchemin* en de reeks *Recueil généalogique*. De vereniging beschikt over een bibliotheek en documentatiecentrum. www.oghb.org
- **Officiaal** (de, officialen) permanent gedelegeerde die de bisschop of de aartsdiaken vervangt bij de uitoefening van de kerkelijke rechtspraak.
- **Officialiteit** (de, -en) bisschoppelijke kerkelijke rechtbank.
Bib – M. VLEESCHOUWERS-MELKEBEEK, *De officialiteit van Doornik. Oorsprong en vroege ontwikkeling (1192-1300)*, Brussel, 1986.
- **OGHB** Office généalogique et héraldique de Belgique →.
- **Ommeloper van de watering** (de, -s) inventaris van alle percelen waarvan de eigenaars moeten bijdragen in de kosten voor het beheersen van de waterhuishouding van een bepaald gebied.

- **Ommestelling** (de, -en) omslag, vaststelling van ieders aandeel in een belasting. Het betreft in de eerste plaats belastingen op het grondgebruik geheven door de overheid. Deze bron geeft een inzicht in de bedrijfsstructuur.
- **Omslaan** naar een bepaalde maatstaf verdelen, het aandeel schatten of begroten dat door ieder moet worden opgebracht.
- **Omslag** (de, -slagen) (archiefterm) beperkt aantal bescheiden, bijeengehouden door een daaromheen gevouwen blad papier. Een omslag gaat tot ongeveer 2 cm. In de praktijk steken omslagen in mappen.
- **Omslagbelasting** (de,-en) belasting waarvan het van tevoren bepaalde bedrag over de belastingplichtigen wordt omgeslagen. Bij de omslag (ommestelling, smaldeling, assiete) werd een bepaald bedrag achtereenvolgens over de steden en kasselrijen, de parochies (of heerlijkheden) en de belastingplichtigen verdeeld. De repartitie over alle plaatsen van het gewest geschiedde volgens een vaste schaal die de naam transport → droeg.
Bib - N. MADDENS, *De bedden in het graafschap Vlaanderen tijdens de regering van Keizer Karel V (1515-1550)*, Standen en Landen, Heule, 1978, p. XVI.
- **Onderhands** niet in het openbaar of zonder tussenkomst van een openbaar ambtenaar (bv. een notaris) geschiedend, bv. een onderhandse akte, een onderhandse koop.
- **Onderscheidingen en eretekens** Belgische eretekens en medailles kun je vinden op internet. Over de regelgeving i.v.m. de nationale orden:
www.binnenland.vlaanderen.be/regelgeving/omznenbrieven/omz29.11.2002_bis.htm
Ministerie van Buitenlandse Zaken, Administratie van de Nationale Orden:
<http://diplomatie.belgium.be/nl/Diensten/Protocol>
Bib - N. ALOSI, P. RAMONA, 'Le projet Sainte-Hélène ou la "médaille des vieux débris"', in: *RFG*, 21 (1999), nr. 123, p. 31-32. (Ook België is hierbij betrokken.)
BORNÉ, I. SUETENS, *Eer aan de arbeid. Eretekens voor werknemers, 1830-1980*, Brussel, 1982.
A. CHAFFANJON, *Les grands ordres de chevalerie*, Ivry, 1969.
R. CORNET, *Verzameling van de wettelijke en reglementaire bepalingen inzake de Belgische nationale Orden en beschouwingen aangaande de eervolle onderscheidingen in 't algemeen*, Heule, 1963.
W. FOWLER, *Militaire eretekens*, Helmond, 1994.
H. GOURDON DE GENOUILLAC, *Nouveau dictionnaire des ordres de chevalerie*, Paris, 1891. (reprint Van Helmont, Leuven, 1995).
A. L'HOIST, *de la Toison d'or à l'ordre de Léopold II*, Brussel, 1939.
C.P. MULDER, 'Tweehonderd jaar eremetaal', in: *Genealogie*, 2 (1996).
H. QUILLOT, *Recueil illustré des Ordres de chevalerie et Décorations belges*, Brussel, 1963.
L. VAN HOLLEBEKE, *Histoire et législation des ordres de chevalerie et marques d'honneur d'après les documents officiels*, Brussel, 1875.
A. VAN KEYMEULEN, I. SUETENS, *Munten en eretekens van het Koninkrijk België 1831-1976*, Brussel, 1977.
- **Onderschuiven** ongemerkt in de plaats van het echte of het ware stellen: een ondergeschoven kind.
- **Ondertrouw** (de, -en) aangifte bij de ambtenaar van de burgerlijke stand waarbij de aanstaande echtgenoten verklaren dat zij een huwelijk willen aangaan. Syn. huwelijksaangifte →. Eng. *publication of the banns*.
- **Onderwerpsmap** (de, -pen) (archiefterm) een geheel van documenten dat over één onderwerp gaat.
- **Onderwijs** (het, geen mv.) het georganiseerd overbrengen van kennis. Vooral betreffende het

lager onderwijs vinden we veel bronnen in het gemeentearchief: personeelsdossiers, rekeningen en begrotingen, lijsten kosteloos onderwijs, lijsten leerplichtige kinderen, enz.

- ~ **en genealogie** stamboomonderzoek heeft ook zijn weg naar de klas gevonden; het CBG wijdde in haar tijdschrift *Genealogie* (2001) verschillende bijdragen aan dit onderwerp.

Ook in *Vlaamse Stam*, *Généalogie-magazine*, *Revue Française de Généalogie* en *Votre Généalogie* verschenen reeds geregeld artikels over dit onderwerp. Rond het thema stambomen is er bv. ook aandacht op: www.leerkracht.nl

Bib – S. VAN GRINSVEN, 'Aan de slag met het onderwijs'. Handleiding voor historische verenigingen om samen te werken met het onderwijs, Utrecht, 2004.

L. ANDEWEG, E. POLEY, *De stamboom in de klas. Lespakket familiegeschiedenis en stamboomonderzoek voor de basisvorming*, Den Haag, 2001. en id., *Docentenhandleiding*, Den Haag, 2001.

M. BOON, C DE KONING, *De stamboom in de klas. Handreiking familiegeschiedenis en stamboomonderzoek in de bovenbouw van het basisonderwijs*, Den Haag, 1999.

W. DECOMMER, 'Ik maak zelf mijn kwartierstaat', in: *VS*, 35 (1999), p. 28-32.

V. DE TROYER, *Erfgoed in de klas. Een handboek voor leerkrachten*, Antwerpen-Apeldoorn, 2005. (cf. www.hereduc.net)

E. DURET, 'La généalogie, une activité à développer en milieu scolaire', in: *Actes du 24e congrès international des sciences généalogique & héraldique*, nr. 28 (2000), Besançon, p. 155-176.

E. DURET, 'Des élèves curieux de leurs racines', in: *RFG*, nr. 160 (2005), p. 11-14.

E. DURET, 'La généalogie, une activité à développer en milieu scolaire', in: *Actes du 24e congrès international des sciences généalogique & héraldique*, nr. 28, Besançon, 2000, p. 155-176.

E. DURET, 'La généalogie entre à l'école', in: *RFG*, 22 (2000), nr. 130, p. 21-24.

E. DURET, *Guider les jeunes sur la piste de leurs ancêtres*, Paris, 2006.

A. KORS, 'Genealogie of zaalvoetbal? Genealogie als vrijdagmiddagactiviteit op het Jac. P. Thijssse College te Castricum', in: *Genealogie*, 7 (2001), p. 76-77.

L. MEUWIS, M. VANLANGENDONCK (red.), *Oral History op school. Verkenningen van het dagelijkse leven in het Hageland*. Aarschot, Aarschot, 2004.

D. REBONDY, *D'où je viens, moi? Accompagner un enfant dans la découverte de son arbre généalogique*, Paris, 2004.

J. ROELSTRAETE, 'Familiaal erfgoed in het onderwijs', in: *VS*, 48 (2012), p. 1-8.

R. VAN DRIE, 'De stamboom in de klas', in: *Genealogie*, 5 (1999), p. 59.

B. CORET, Begin de geschiedenisles met een stamboom: zie <http://blog.coret.org/2007/01/begin-de-geschiedenisles-met-een.html>

- ~ **en opleiding** bij de secundaire gegevens over de voorouders horen ook gegevens omtrent de schoolopleiding: lager, middelbaar en hogere opleiding. Er zijn de laatste jaren heel wat monografieën over onderwijsinrichtingen verschenen. Ze geven ons een idee over het leven in die scholen in de tijd dat onze ouders en grootouders er school liepen. Men vindt er doorgaans ook heel wat namenmateriaal in terug.

Het archief van de scholen zou moeten berusten op de school zelf. Helaas, veel is verdwenen of werd niet bewaard. Voor de colleges zijn wel enkele bronnen te vinden in het bisschoppelijk archief. Scholen en/of oudleerlingenverenigingen hebben soms een eigen tijdschrift.

Bib – HGV, pp. 382-383.

C. BATAILLE, *Van "passanten lieden" tot leerlingen ... Sint-Joris Menen. Augustinessen en onderwijs. Evolutie van het Technisch Onderwijs*, Kortrijk, 1995.

R. CARTON, *Met lei en griffel. Ruim 200 jaar onderwijs te Sint-Eloois-Winkel*, Sint-Eloois-Winkel, 1992.

P. CUYPERS, *Op kot in leuven. Het dagelijks studentenleven tussen 1945 en 1980*, Antwerpen, 1992.

- K. DE CLERCQ, B. DE GRAEVE, F. SIMON, *Dag meester, goedemorgen zuster, goedemiddag juffrouw. Facetten van het volksonderwijs in Vlaanderen (1830-1940)*, Tielt, 1984.
- V. DE DONDER, *Kom eens naar mijn kamer. Een halve eeuw collegeleven in Vlaanderen*, Antwerpen, 1988.
- R. DELCOUR, 'Lutte contre l'illettrisme', in: *VG*, nr. 5 (2005), p. 21-29.
- B. DENECKERE, *150 jaar Margareta-Maria-Instituut Kortemark 1824-1838-1988*, Kortemark, 1988.
- M. DEPAEPE, R. BARBRY, *Stedelijk onderwijsmuseum Ieper. Museumgids*, Ieper, 1999.
- J. DURNEZ, *Een bank vooruit ... en bord afvegen. Schoolmeesters en schoolleven in Vlaanderen*, Antwerpen, 1989.
- M. HILHORST, *Bij de zusters op kostschool. Geschiedenis van het dagelijks leven van meisjes op rooms-katholieke pensionaten in Nederland en Vlaanderen*, Utrecht, 1989.
- S. LAZOORE, S. RIEM, *De verdwenen schoolpoort. Toegang tot het verleden van de Ieperse Arme Meisjesschool (St.-Elisabeth)*, Ieper, 2004.
- J.-M. LERMYTE, *Sint-Jozefscollege Izegem. Honderd jaar middelbaar (1894-1994)*, Izegem, 1994.
- G. OPSOMER, 'Het onderwijs in Bavikhove 1796 tot 2006', in: *Roede van Harelbeke*, 27 (2009), Harelbeke.
- R. OPSOMMER (red.), *Van Ieperse scholen en lenen, schilderijen en criminelen uit velerlei eeuwen*, Ieper, 1999.
- L. PILLEN, J. POLLET, *175 jaar klein seminarie Roeselare*, Roeselare, 1982.
- J. STROBBE, *200 jaar dichters, denkers en durvers. Biografie van een college. Het klein seminarie van Roeselare*, Tielt, 2007.
- M. TERMONT, *Sint-Leocollege Brugge 1890-1990*, Brugge, 1990.
- M. TOYE, L. VAN STEENKISTE, *En kendet gij de Têwaers niet, dit liedje zal 't U leren ...*, Moeder Kortrijkse 1884-1984, Kortrijk, 1986.
- M. LIBERT (tekst), A. VAN GEMERT (fotogr.), *Uniformiteit. Meisjesinternaten in Vlaanderen*, Nijmegen, 1997.
- H. RONSE de CRAENE, 'De studiebeurs Vander Woestyne-Luck' in: *VS*, 35 (1999), p. 313-342.
- G. SCHOONAERT, *Ontstaan, groei en bloei van het Sint-Stanislascollege Poperinge 1832-1906*, Poperinge, 2004.
- J. VAN DER ELST, 'De studiebeursstichting van Jan Hebschap', in: *VS*, 37 (2001), p. 362-366.
- A. VAN GEMERT, *Uniformiteit. Meisjesinternaten in Vlaanderen*, Leuven, 1997.
- D. VAN GOMPEL, *Tien op tien en een kus van de juffrouw. De lagere school in Vlaanderen, vroeger en nu*, Antwerpen, 2006.
- M. VERFAILLIE, N. BARBRY, *150 jaar Sint-Vincentiuscollege Ieper, 1834-1984*, Ieper, 1984 (ook de gemeentearchieven zijn belangrijk (gebouwen, personeel, statistieken).
- G. WALTENIER, 'La parenté de Pierre Joseph Delghust, fondateur de bourses d'étude', in: *MGN*, 54 (1999) 321, p. 97-118.
- G. WALTENIER, 'Les bénéficiaires des bourses d'étude Collart', in: *MGN*, 55 (2000) 326, p. 57-84; 327, p. 139-160 en 196-221.
- **Onderzoeksplan** (het, -nen) planmatig opzet van het gestelde doel, waarbij men stap voor stap aangeeft welke onderzoeksdoelen men voor ogen heeft. Vgl. stappenplan →.
 - **Onechtelijk** (bn.) buiten het huwelijk; een ~ geboren kind.
 - **Ongeboren kind** (het, -eren) door echografie kan een beeld gemaakt worden van het zich in de baarmoeder ontwikkelende embryo. Echofoto's worden soms bewaard in het fotoalbum. *Bib* - M. JACOBS, H. SCHOEFS, *Inside out. Het ongeboren leven in beeld*, Brussel, 2002.
 - **Ongeld** (het, geen mv.) belasting
 - **Online genealogieprogramma** o.m. het CBG startte met een soort digitaal depot voor ge-

nealogisch onderzoek. Men kan op die manier zijn genealogisch zoekwerk duurzaam opslaan.
www.stamboomnederland.nl

- **Onomastiek** naamkunde →.
- **Ons Genealogisch erfgoed** tijdschrift voor genealogie en familiegeschiedenis. Jg. 1 (1993-).
www.onserfgoed.com
- **Ons Heem** van 1942 tot 2009 de naam van het tijdschrift van Heemkunde Vlaanderen; sinds 2011 opgevolgd door *Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen*.
<http://tijd-schrift.be>
- **Ons Voorgeslacht** tijdschrift van de (Zuid)Hollandse Vereniging voor Genealogie te Rotterdam. Jg. 1 (1946-). www.onsvoorgeslacht.nl
- **Ons Waardeel** van 1981-'93 het tijdschrift van de Drentse Historische Vereniging voor geschiedenis en genealogie te Assen. www.drentsehistorischevereniging.nl
- **Ontheemd** (bn.) toestand van mensen die, bv. om politieke redenen, onvrijwillig verblijven in een ander land dan datgene waar ze de nationaliteit van hebben. Fr. *déraciné*, Eng. *uprooted*.
Bib – J.-P. GUÉNO, J. PECNARD, *Cher pays de mon enfance. Paroles de déracinés*, Les Arènes, 2005.
- **Ontsluitingsmiddel** (het, -en) toegang tot archief (gidsen, inventarissen, overzichten, repertoria, oude toegangen, steekkaarten, tafels en indices).
Bib – B. AUGUSTYN, *Overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Ronse. Archiefvormers in het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde*, Brussel, 2002, 2 dln.
H. COPPENS, *Publikaties van het Rijksarchief 1831-1981*, Brussel, 1982.
B. DESMAELE, *Guide général des fonds et collections des Archives de l'État à Tournai*, Brussel, 1999.
J. MERTENS, *Ontsluiting van archieven*, Brussel, 1988.
R. NIJSSEN, *Overzicht van de archieven en verzamelingen in het Algemeen Rijksarchief. Archiefvormers in het Brussels Gewest en archiefvormers behorend tot de centrale en gewestelijke overheden. I. Overheidsinstellingen tot 1795*, Brussel, 1998.
R. NIJSSEN, *Overzicht van de archieven en verzamelingen in het Algemeen Rijksarchief. Archiefvormers in de Provincie Vlaams Brabant. I. Overheidsinstellingen tot 1795*, Brussel, 1998.
M. VANDERMAESEN, *Overzichten van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Brugge. Archiefvormers in de gerechtelijke arrondissementen Brugge, Ieper en Veurne. Deel I. Archieven van Overheidsinstellingen tot 1795*, Brussel, 2001; *Deel II. Archieven van overheidsinstellingen vanaf 1795*, Brussel, 2002.
M. VANDERMAESEN, *Overzichten van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Brugge. Archiefvormers in de gerechtelijke arrondissementen Brugge, Ieper en Veurne. Deel III. Archieven van notarissen*, Brussel, 1998.
H. VAN ISTERDAEL, *Beknopt overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief Ronse (december 1995)*, Brussel, 1996.
H. VAN ISTERDAEL, *Beknopt overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Kortrijk*, Brussel, 2002.
J. VERSCHAEREN, *Overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Beveren. Archiefvormers in het gerechtelijk arrondissement Dendermonde*, Brussel, 1995.
A. WAUTERS, *De microfilmcollecties van het Rijksarchief*, Brussel, 1993.
- **Ontsluitingssysteem** (het, -en) (archiefterm) systeem om bronnen te ontsluiten.
- **Ontsluitingsterm** (de, -en) (archiefterm) naam, term, trefwoord, zin of code om een archiefbeschrijving te zoeken, te identificeren en te lokaliseren.
- **Ontwikkelingsstadium** (het, -s of -stadia) (archiefterm) een van de opeenvolgende versies waarin een archiefstuk is tot stand gekomen.

- **Oom** (de, -s) oorspronkelijk broer van de moeder, bij uitbreiding broer van vader of moeder. Fr. *oncle* (waaruit onze nonkel), Eng. *uncle*, Du. *Onkel*.
- **Oorkonde** (de, -n of -s) openbare, uitgaande versie van een belangrijke akte op perkament geschreven en ter bekrachtiging bezegeld. Syn. *charter* →.
- **Oorlog** (de, -en) strijd tussen twee of meer volkeren, vorsten of staten. Oorlog behoorde tot het dagelijks leven van onze voorouders, slechts weinigen onder hen kenden alleen maar vrede.
Bib - L. DE VOS, *Veldslagen in de Lage Landen*, Leuven, 1995.
M. GEVAERT, *Slagveld van Europa. Duizend jaar oorlog in de Zuidelijke Nederlanden*, Roeselare, 2007.
R. VERMEIR, *In staat van oorlog. Filips IV en de Zuidelijke Nederlanden. 1629-1648*, Maastricht, 2001.
- **Oorlogsmonument** (het, -en) herdenkingsteken voor slachtoffers van oorlogsgeweld. Bevat vaak naamlijsten van slachtoffers.
Bib - M. JACOBS, *Zij, die vielen als helden ... Inventaris van de oorlogsgedenktekens van de twee wereldoorlogen in West-Vlaanderen*, 1996.
- **Oorlogswees** (de, -wezen) wees van soldaten of burgers die ten gevolge van oorlogshandelingen om het leven kwamen.
- **Oorspronkelijk aanwijzende tafel (OAT)** (de, -s) register met per sectie de percelen, gerangschikt in volgorde van de perceelnummers. Van elk perceel zijn de gegevens van de eigenaren en vruchtgebruikers en het soort eigendom, de inhoudsgrootte, de klassering en het belastbaar inkomen vermeld.
- **Oorspronkelijke indicatietabel nr. 208** (de, -len) register bij het kadaster dat ieder perceel behandelt in de volgorde van het referentienummer: de aard, de plaatsnaam, de naam en de voornaam van de eigenaar en de waarde.
- **Oorspronkelijke kadastrale legger n° 212** (de, -s) gemeentelijk opgemaakt register met lijsten van eigenaars en de opgave van hun onroerende goederen, bebouwd of niet. Deze legger wordt opgemaakt in het dubbel: één voor de gemeente en één voor het kadaster.
- **Oostende** kuststad in West-Vlaanderen; AB, SA, SB, FV + CG (Provinciaal Centrum voor Familiegeschiedenis Oostende) →.
- **Oostenrijk** Verbond: Heraldisch-Genealogische Gesellschaft "Adler". www.adler-wien.at
- **Oosterling** (de, -en) koopman uit een Hanzestad.
- **Oostindische compagnie** (de) vereniging in verschillende Europese landen in de 17de en 18de eeuw opgericht met als doel handel te drijven met het deel van de wereld dat men toen (Oost-) Indië noemde. In Nederland was dat vooral de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC).
Bib - R.G. DE NEVE, 'De sloopboekjes van de VOC', in: *Genealogie*, 15-1 (2009), p. 22-24.
R. RABEN, J.C.M. PENNING (ed.), *De archieven van de Verenigde Oostindische Compagnie (1602-1795)*, 's-Gravenhage, 1992 (met uitgebreide literatuuropgave).
- **Oost-Vlaams Documentatiecentrum** (het) genealogisch en heemkundig documentatiecentrum beheerd door de gemeente Melle, FV en de HK De Gonde.
- **Oost-Vlaanderen** een van de Vlaamse provincies, met als hoofdstad Gent. In het ancien régime was deze provincie een onderdeel van het graafschap Vlaanderen. Er zijn Rijksarchieven in Gent en Beveren-Waas en stadarchieven in Gent, Beveren, Deinze, Dendermonde, Eeklo, Lokeren, Oudenaarde, Sint-Niklaas. Er zijn enkele belangrijke documentatiecentra in Gent (Amsab; Liberaal Archief). De Gentse Universiteitsbibliotheek bevat naast boeken ook belangrijk archief. Sint-Niklaas bezit een bekend ex-libriscentrum. De provinciale afdeling van

FV heeft regionale afdelingen in Gent, Aalst, Dendermonde, Vlaamse Ardennen, Meetjesland, Land van Waas en Deinze. Er is een provinciaal documentatiecentrum in Melle, er zijn lokale centra in Aalst en Deinze.

Bib – L. DE BACKER, 'Bibliografie voor genealogen. Werkterrein: Oost-Vlaanderen', in: *VS*, 43 (2007), p. 602-620.

- **Opeising** (de, -en) in oorlogstijd werden in het ancien régime geregeld lijsten gemaakt van personen die verplicht waren om op een bepaald tijdstip wagens, paarden, hout enz. te leveren. Ook de personen zelf werden als dienstplichtigen opgeroepen. Deze bevelschriften gingen uit van het hoofdcollege en werden gestuurd naar de burgemeester en schepenen van de verschillende parochies. De overheid stuurde boodschappers (*messagiers*) rond om de betrokken personen te waarschuwen.

Bib – T. VANHEE, 'Opeising van wagens en paarden (1747)', in: *Leiestam*, 3 (1995), nr. 5, p. 122.

- **Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW)** opvolger van verschillende soorten caritatieve instellingen in het ancien régime (Godshuizen, tafels van de H.-Geest, armendissen, huisarmen) en in de hedendaagse tijden (Weldadigheidsburelen, Bestuur der Godshuizen, Commissie van Openbare Onderstand), opgericht in 1977. Het OCMW staat los van de gemeente en vormt dus zijn eigen archief. Toch treft men ook in gemeentearchieven OCMW-archieven (of dat van de voorgangers) aan.

Bib – HGV, p. 247. 'Het OCMW en zijn voorgangers', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 105-109.

'Het OCMW', in: J. VANDE LANOTTE, S. BRACKE, G. GOEDERTIER, *België voor beginners*, Brugge, 2003, p. 183-187.

J. DAUWE, 'Archieven van armentafels en OCMW's als hulpbronnen voor de familiekunde', in: *VS*, 19 (1993), p. 67-82.

H. DE BRUYNE, 'De archieven van het Bureel van Weldadigheid, de Commissie van Burgerlijke Godshuizen, de Commissie van Openbare Onderstand en OCMW als hulpbronnen voor familiekunde', in: *VS*, 36 (2000), p. 489-505.

D. VAN DAMME, *Comparatief-historische studie van de origines van de moderne verzorgingsstaat in West-Europa (voornamelijk achttiende tot begin negentiende eeuw)*, Gent, 1990.

- **Openbaarheid** (de, geen mv.) (archiefterm) rechtstoestand, waarbij een ieder bevoegd is om bescheiden uit het archief te raadplegen. Alle archieven van Overheidsinstellingen van meer dan 100 jaar oud die in het Rijksarchief berusten, zijn in principe openbaar. Maar ook jonger archief aldaar bewaard wordt na toelating ter raadpleging voorgelegd. Beperkingen kunnen er zijn omwille van privacy of omwille van vrijwaring van de archiefstukken zelf. Van zodra een kopie (bv. microfilm) voorhanden is, wordt geen origineel meer voorgelegd. Archief zonder ontsluitingsmiddelen (gids, inventaris, repertorium, analyses op steekkaarten) kan moeilijk of niet geraadpleegd worden. Zie ook Wet op de openbaarheid →.

Bib – E.J. DAALDER, *Toegang tot overheidsinformatie. Het grensvlak tussen openbaarheid en vertrouwelijkheid*, Den Haag, 2005 <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/645>

R. OPSOMMER, G. MARTYN, D. HIERBAUT, (red.), *De archivaris, de wet en de rechtbank. Verslagboek van de studiedag Archief tussen openbaarheid van bestuur en bescherming van privacy*, Gent, 2004.

M. PRENEEL, *Archief en openbaarheid. Een handleiding voor de Rijksarchieven in Vlaanderen*, Brussel, 2005.

- **Openluchtmuseum** (het, -musea) museum in open lucht waar allerlei historische gebouwen heropgebouwd zijn. Deze musea hebben niet alleen een bewaarfunctie, maar vooral ook een educatieve functie: tonen hoe de mensen vroeger leefden. De bekendste openluchtmusea zijn

Bokrijk in Vlaanderen en Arnhem in Nederland. In Duitsland is er het Fränkische Freilandmuseum in Bad Windsheim.

- **Opklimmende lijn** (de, geen mv.) opgaande lijn; genealogisch onderzoek vertrekkend van het heden naar het verleden (ascendenten →).
- **Oppervlaktemaat** (de, -maten) maat waarin de grootte van een oppervlak wordt uitgedrukt. Huidige maten zijn are, hectare, centiare, vierkante meter, vierkante kilometer. Bij de oude vlaktemaat is er een enorme variatie en verschil van streek tot streek. We kennen vooral bunder, dagwand, gemet, morgen, roede, vierkante voet, linie of lijn. Syn. vlaktemaat →.
- **Oral history** (Eng.) uit het Engels overgenomen term om mondelinge geschiedenis → aan te duiden.
Bib - D.J. NOORDAM, 'Oral history voor genealogen', in: *Jaarboek*, 1999, p. 37-58 (met thema's en vragen in bijlage).
- **Orale genealogie** (de, geen mv.) mondeling overgebrachte genealogie. De orale genealogie is ouder dan de geschreven genealogie.
- **Orale overlevering** (de, geen mv.) overlevering van het gesproken woord van allerlei verhalen, (familie)geschiedenis, afstammingsgegevens, enz. Vooral wanneer schriftelijk materiaal ontbreekt, wordt orale traditie heel belangrijk.
- **Orde** (de, -n/-s) 1) term gebruikt door het Burgerlijk Wetboek. Een orde is een groep erfgenamen die andere erfgenamen uitsluit of die door andere erfgenamen uitgesloten wordt van de erfenis, er zijn vier orden; 2) uiterlijke versierselen van een ridderorde (→ eretekens).
Bib - P. JANSSENS, 'De ridderorden in een historisch perspectief', in: *OH*, 57 (2004), p. 3-14.
R. CHAFFANJON, *Les grands ordres de chevalerie*, 1969.
- **R.** CORNET, *Verzameling van de wettelijke en reglementaire bepalingen inzake de Belgische Nationale Orden en beschouwingen aangaande de eervolle onderscheidingen in 't algemeen*, Heule, 1963.
- **~nen** (archiefterm) rangschikken van archiefbescheiden naar hun archivalische kenmerken.
- **~ning** (de, -en) (archiefterm) het logisch rangschikken van archiefstukken binnen een archiefbestanddeel en van archiefbestanddelen binnen een archiefbestand volgens de regels van de archivistiek.
- **~ningsplan** (het, -nen) (archiefterm) schema voor de indeling van een te vormen archiefbestand en de rangschikking van zijn archiefbestanddelen.
- **~ van het Gulden Vlies** (de, geen mv.) door Filips de Goede in 1430 ingestelde ridderorde. Alleen edellieden konden toetreden tot de orde. De ridders genoten bepaalde voorrechten. Fr. *ordre de la Toison d'or*.
Bib - J.-M. VAN DEN EECKHOUT, *Le grand armorial équestre de la Toison d'or. L'armorial de Flandre*, Sint-Niklaas, 1997.
Het Gulden Vlies. Vijfeeuwen Kunst en Geschiedenis. Catalogus, Brugge, 1962 (hierin schreef Burggraaf Terlinden een beknopte geschiedenis van de orde (p. 19-33). Ook de naamlijst van de ridders wordt gepubliceerd (p. 35-81)).
Schatten van het Gulden Vlies. Catalogus, Brussel, 1987.
- **Oudenaarde** stad in Oost-Vlaanderen, SA (belangrijk voor het hele gebied van de vroegere kasselrij Oudenaarde), afdeling FV Vlaamse Ardennen (documentatiecentrum 'Ter Maelsaecke' in Maarkedal).
- **Ouders** vader en moeder. Etymologisch verwijst het woord naar de ouderen in de relatie met de kinderen. Het woord wordt minder gebruikt in het enkelvoud en dat is ook later ontstaan. Men gebruikte hiervoor lange tijd het enkelvoud van echtgenoten, echtelingen, huwelijkspartners. Zie ook: kind →.

- **Oud schrift** (het, geen mv.) paleografie →.
 - **Oud-strijder** (de, -s) iedere persoon die deelnam aan een van beide Wereldoorlogen. Verschillende organisaties zagen het als opdracht de oud-strijders van een of van beide wereldoorlogen te verenigen: o.m. VOS, NSB.
 - **Overbrengen** (archiefterm) het in beheer overdragen van een archief of van archiefbestanddelen aan de beheerder van een openbare archiefbewaarplaats.
 - **Overerving** (de, geen mv.) (genetica) het doorgeven van bepaalde eigenschappen.
 - **Overgangsritueel** (het, -rituelen) verandering in iemands sociale of seksuele status, gekenmerkt door een markante gebeurtenis als geboorte, puberteit, huwelijk, menopauze, overlijden. Antropologen zien hierin drie fasen: de afscheiding, de liminaliteit (transitie) en de reïntegratie. De gezegde gebeurtenissen zijn omringd door allerlei symboliek. Voorbeelden van overgangsritueel zijn het doopsel, de besnijdenis, de eerste communie, het vormsel, de huwelijksceremonie, de begrafenis. Syn. *rite de passage*.
 - **Overheidsarchief** (het, -en) 1) archief waarbij de archiefvormer een overheidsinstelling is; 2) de bewaarplaats van het archief van een overheidsinstelling: gemeentearchief, provinciearchief, rijksarchief.
 - **Overheidsinstellingen tot 1795** – er zijn centrale overheidsinstellingen, provinciale instellingen (bv. Brabant, Vlaanderen), regionale en plaatselijke overheidsinstellingen.
 - **Overheidsinstellingen vanaf 1795** – ook hier zijn er centrale, meer bepaald federale instellingen en instellingen van de gemeenschappen en gewesten, provinciale en gemeentelijke instellingen.
- Bib – G. JANSSENS, Repertorium van nationale openbare instellingen opgericht tussen 1830 en 1914. Wetgeving en werking tot 1985, Brussel, 1987.*
- **Overlevering** (de, -en) het doorgeven van gegevens, gebruiken, verhalen van het ene geslacht aan het andere. Syn. traditie.
 - **Overlijden** (het, -s) als iemand overleden is, wordt dit gemeld aan de diensten van de BS in de gemeente waar het overlijden plaatsvond. Het overlijden wordt dan in het overlijdensregister van de BS ingeschreven (in twee exemplaren; indien de overlijdensplaats verschilt van de woonplaats wordt de akte ook in de registers van de BS van die gemeente overgeschreven. Het BW art. 79 bepaalt welke gegevens moeten vermeld worden. De overlijdensakten in de parochieregisters bevatten veel minder gegevens. Ze zijn soms zo summier dat zonder behulp van andere bronnen de identiteit van de overledene moeilijk vast te stellen is.
 - **~saangifteformulier** (het, -en) formulier dat de dokter na het overlijden dient in te vullen en waarin de doodsoorzaak wordt vermeld; een doktersattest bij overlijden.
 - **~sakte** (de, -n of -s) akte van de burgerlijke stand opgesteld bij de aangifte van het overlijden van een persoon. De akte bevat de naam, de voornamen, het beroep, het geslacht, de leeftijd en de woonplaats (adres) van de overledene, de datum van aangifte, de datum en het tijdstip van overlijden, de plaats (adres) van overlijden, de namen van de aangevers met eventuele relatie (leeftijd, woonplaats, beroep), de namen van de ouders van de overledene (beroep, leeftijd en woonplaats) en de naam van de huwelijkspartner (leeftijd, beroep, woonplaats). Er wordt een akte opgesteld in de plaats van overlijden en in de woonplaats van de overledene. BW art. 78 en 79. Fr. *acte de décès*, Eng. *death record*, Du. *Sterbeurkunde* (ook *Totenschein*).
 - **~sbericht** (het, -en) bericht waarin iemands overlijden publiek bekendgemaakt wordt. Syn. doodsbbericht, overlijdensadvertentie.
 - **~sdatum** (de, -data) de datum van het overlijden; verschillend van de datum van aangifte van het overlijden. Vele overlijdensregisters in het ancien régime zijn eerder begraafboeken, die de

datum van de begrafenis vermelden. Eng. *death date*.

- ~**soorzaak** (de, -oorzaken) de reden van overlijden is moeilijk via officiële bronnen op te sporen. In het ancien régime werd een overlijdensoorzaak wel eens in de parochieregisters vermeld, meestal als het ging om besmettelijke ziekten, moord of een andere gewelddadige dood. *Bib* - E. WILLEMS, 'Archiefstukken i.v.m. de cholera-epidemie van 1833, 1849 en 1866 in Leuven: een genealogische consultatiebron, ook naar (begoede) voorouders die niet in Leuven overleden zijn in voornoemde jaren', in: *VS*, 36 (2000), p. 396-402.
- ~**sregister** (het, -s) register van de burgerlijke stand waarin de overlijdens worden geregistreerd of kerkelijk register waarin de overlijdens (begravenissen) worden genoteerd.
- **Overloper** (de, -s) (archiefterm) legger van landerijen, dienend als basis van de grondbelasting met opgave van grootte, eigenaar en pachter, geografisch ingericht. In Zeeland heet zo'n legger een *hevenboek*, in Vlaanderen een *ommeloper*.

- **Paasplicht** (de, geen mv.) plicht in de katholieke kerk om gedurende de Paastijd te biechten en te communiceren. De geestelijkheid hield nauwkeurig lijsten bij van Paasplichtigen. Wie zich schuldig maakte aan Paasplichtverzuim stelde zich buiten de gemeenschap.
- **Pachtcontract** (het, -en) contract opgesteld tussen eigenaar en pachter waarin de voorwaarden waarop de pacht gesloten is worden vermeld. We vinden ze terug in akten en contracten. In de meer lokale wettelijke passeringen of in familiearchieven kunnen we eveneens pachtcontracten aantreffen. Pachtcontracten zijn, zeker vanaf de 16de eeuw, tamelijk uitvoerige documenten. Deze van de 15de eeuw zijn nog veel beknopter. Ze bevatten doorgaans volgende gegevens: de naam van de eigenaar of zijn zaakgelastigde; de pachter en zijn herkomst; de beschrijving van het verpachte goed: de grootte, soms de naam, de parochie (maar voor een nadere aanduiding van de ligging moeten we in andere bronnen, bv. landboeken, zoeken); de duur van de pacht – doorgaans is dat negen jaar – en het begin ervan; de pachtprijs (geld en natura); een hele reeks bijzondere bepalingen: de *leeninghen en latinghe*, d.i. wat de pachter krijgt en moet achterlaten bij het einde van de pacht; hoe hij het land moet bebouwen; de bemesting; de bomen en struiken; de toestand van de gebouwen; bepaalde karweien die de pachter moet uitvoeren voor zijn eigenaar, enz.

Bib – HGV, p. 347-348.

- **Pak** (het, -ken) (archiefterm) omvangrijk aantal bescheiden, bijeengehouden door een daaromheen gevouwen blad papier. Gewoonlijk meer dan 2 cm dik. Pakken steken doorgaans in portefeuilles of dozen. Bij ons werden vroeger de termen ‘pak’ en ‘omslag’ weinig gebruikt, men sprak van een bundel(tje).
- **Paleografie** (de, geen mv.) hulpwetenschap van de geschiedenis die zich bezighoudt met de wetenschappelijke bestudering van het schriftwezen. Op basis van paleografische inzichten kan men het oude schrift correct leren lezen en transcriberen, de ouderdom en de herkomst van een geschreven stuk bepalen en eventueel de schrijffouten in oude geschriften vaststellen en uitleggen.

http://home.kpn.nl/otto.vervaart/inleiding_paleografie.htm

Bib – HGV, p. 270-271.

Rubriek ‘Pattes de mouche’ in: *Généalogie Magazine*. Bv. G. d'ARUNDEL de CONDÉ, ‘Mariages en Latin. XVIIe et XVIIIe siècles’ [Brugse voorbeelden], in: *Généalogie Magazine*, nr. 235 (2004), p. 394¹

P.-V. ARCHASSAL, *Memento de paléographie généalogique*, Paris, 2005.

C. DEKKER, R. BAETENS, S. MAARSCHALKERWEERD-DECHAMPS, *Album Paleographicum XVII Provinciarum. Paleografisch album – album paléographique*, Turnhout, 1992 (een standaardwerk).

P. DONCHE, ‘Het 17de eeuwse handschrift in calligrafische schrijfboeken’, in: *VS*, 30 (1994), p. 319-328.

M. HOLLESTELLE e.a. (red.), *Werken met Zeeuwse bronnen. Tekst en uitleg bij het lezen van archiefstukken*, Amsterdam, 1998.

P.J. HORSMAN, Th. POELSTRA, J.P. SIGMOND, *Schriftspiegel. Nederlandse paleografische teksten van de 13de tot de 18de eeuw*, Zutphen, 1984.

P. POVOAS, 'Paléographie: comprendre les textes', in: *VG*, nr. 1 (2004), p. 70-72.

P. POVOAS, 'Maîtriser la paléographie généalogique: le défi du généalogiste', in: *VG*, nr. 2 (2004), p. 61-63.

P. POVOAS, 'La paléographie. Une question d'exercice', in: *VG*, nr. 4 (2004-5), p. 62-64.

- **Paleografische atlas** (de, -sen) boek met voorbeelden van en eventueel lees oefeningen voor oude geschriften. Vgl. paleografie →.
- **Paleografische tekens** → afkorting.
- **Palmares** (het, -sen) boek met de namen van de scholieren en hun schoolresultaten, uitgereikt op de prijsuitreiking aan het einde van een schooljaar. Veelal bewaard in het schoolarchief.
- **Panegyriek** (de, -en) lofrede, lage vleierij. In de familiekunde gebruikt om aan te duiden dat een genealogie alleen het ophemelen van voorouders tot doel heeft.
- **Pardon** (het, geen mv.) kwijtschelding, vergeving. Eng. *remission*, Fr. *grâce*.
- **Parentatie** (de, geen mv.) de generaties voorouders van een bepaalde persoon waarbij hijzelf niet meegerekend wordt.
- **~benaming** (de) Vgl. kwartierstaat →.
- **Parenteel** (de, parentelen) 1) een in generaties gerangschikte opgave van de bewijsbare afstammelingen van een bepaald ouderpaar, zowel in mannelijke als in vrouwelijke lijn Fr. *généalogie descendante cognatique, table de descendance, la descendance totale*; Du. *Deszendentztafel, Nachfahrentafel*; 2) bloedverwant Lat. *cognatus, affinis*, Fr. *parent*, Du. *Verwandter*, Eng. *parentage, relative*. Parentele →.
Bib - R.G. DE NEVE, 'De parenteel in het familieonderzoek. Genealogie in de breedte', in: *Genealogie*, 13-3 (2007), p. 104-105.
J. VALYNSEELE, N. DRENEAU, *La parentèle de Charles et Yvonne de Gaulle*, Paris, 1990.
- **~staat** (de, -en) schematische weergave van een parenteel.
- **Parentele** (de) verwantschap, maagschap 2de parentele: vader - broer; 3de parentele: grootvader - oom - rechte rechtzweer (= kozijn); 4de parentele: overgrootvader - grootoom - A - rechte anderzweer; 5de parentele: overgrootvader - B - C - D - rechte derdezweer.
- **Parlement, Bibliotheek van het** - (de) bibliotheek ten dienste van de leden van het Vlaamse of het federale parlement.
www.dekamer.be/toegankelijk/laChambre_biblio_presentation.htm
www.vlaamsparlement.be
- **Parlement van Mechelen** (het) Vgl. Grote Raad van Mechelen →.
- **Parlement van Parijs** (het) de hoogste, centrale rechtbank van het koninkrijk Frankrijk. Het was vooral een hof van beroep (*appel*). Kroon-Vlaanderen behoorde tot aan het verdrag van Madrid (1526) - dat de feodale band met Frankrijk ophief - tot het ressort van het Parlement van Parijs.
Bib - R.C. VAN CAENEGHEM, 'De appels van de Vlaamse rechtbanken naar het Parlement van Parijs', in: *Handelingen 36e congres Federatie Kringen voor Geschiedenis en Oudheidkunde van België*, 1956, p. 191-192.
- **Parochie** (de, -s) 1) kerkelijk begrensd gebied als onderdeel van een bisdom. Iedere parochie heeft een eigen kerkgebouw en wordt bediend door een pastoor, eventueel met assistentie van

een kapelaan of onderpastoor; 2) tijdens het ancien régime ook een administratief gebied dat we nu dorp of gemeente noemen. Aan het hoofd stond de dorpsheer, normaliter de heer van de heerlijkheid waarop de kerk stond. Hij werd in het bestuur vertegenwoordigd door de baljuw die zich liet bijstaan door de schepenen. De kerk stond zowel letterlijk als figuurlijk centraal in het dorp of de stadswijk. Het was het centrum van het godsdienstig leven van onze voorouders. Dit leven bracht de mensen voortdurend bijeen.

Bib – J. ART, *Herders en parochianen. Kerkelijkheidsgegevens betreffende het bisdom Gent. 1830-1914*, Gent, 1979.

M. CLOET, 'De Kerk en haar invloed', in: *België in de 17de eeuw. Band II: Cultuur en leefwereld*, Brussel, 2006, II, p. 5-62.

A. DUBOIS, *Journal d'un curé de campagne au XVIIe siècle*, Villeneuve d'Ascq, 2008.

J. VAN REMOORTERE, *In de tijd van meneer pastoor toen de kerken nog vol zaten*, Leuven, 2009.

M. VAN ZANTEN, *Religieus erfgoed uit kerken en kloosters in de Lage Landen. Geïllustreerd lexicon van Nederlandse en Vlaamse termen*, Zutphen, 2008.

M. VLEESCHOUWERS-VAN MELKEBEEK, 'Het parochiale leven in het oude bisdom Doornik tijdens de later middeleeuwen', in: S. DAUCHY e.a., *Ter overwinning van een historische drempeelvrees. De historicus en juridische bronnen*, Colloquium 20.3.1992, *Iuris scripti historica*, dl. 7, Brussel, 1994.

- **Parochie (burgerlijke-)** (de, -s) dorp.

Bib – N. MADDENS, 'Parochies', in: *De gewestelijke en locale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997, p. 533-545.

- ~**blad** (het, -en) periodiek van een parochie; in het parochieblad (nu *Kerk en Leven*) wordt een aantal kerkelijk gegevens over de parochianen gepubliceerd: doopsels, het overlijden en de begrafenissen, huwelijksbannen (of roepen), huwelijken. Verzamelingen zijn soms terug te vinden in de pastorie (kerkfabriek), bij een heemkundige kring of verzamelaars.
- ~**register** (het, -s) parochieboek; zie ook parochieregisters →.
- ~**registers** (verzamelnaam) benaming die in Vlaanderen wordt gegeven aan de doop-, trouwen en begraafregisters bijgehouden door de pastoor van de parochie. De taal van de parochieregisters is meestal het Latijn, soms de volkstaal. Fr. *registres paroissiaux*, *registres de catholicité* of *registres de chrétienté*, Du. *Kirchenbücher*, Eng. *parish registers*.

De oudste parochieregisters vind je in Frankrijk en Noord-Italië. Een van de oudste vermeldingen is het parochieregister van Cabrières-d'Aigues in het departement Vaucluse (cf. J. JACQUART, 'Notes sur l'origine et la tenue des anciens registres paroissiaux', in: *L'Intermédiaire des généalogistes*, nr. 58 (1955), p. 177-182). Een van de geliefden van Petrarca, Laura de Noves, zou er volgens een gegeven verstrekt door de pastoor van die parochie geboren zijn op 4 juni 1314. Dit gegeven kwam uit een register gaande van 1305 tot 1375. Bekend is ook het register van Givry uit Bourgondië dat dateert uit 1334. In Italië is er het overlijdensregister van San Sepolcro (Arezzo) dat in 1374 begint en een doopregister uit Gemona (Udine) dat in 1379 begint.

Vanaf de 15de eeuw vaardigde de Kerk reglementen uit in verband met de registratie van doopsels. Zo schreef bv. de Synode van Doornik in 1481 voor om doopregisters in het leven te roepen. In Spanje is het de aartsbisschop Ximénès van Toledo die tijdens de synode gehouden in 1497 aan de pastoors het bijhouden van doop- en huwelijksregisters voorschreef. Maar vooral de burgerlijke overheid in Frankrijk doet in de 16de eeuw een duit in het zakje. Bologna 1454, de ordonnantie van Villers Cotterêts van 1539, uitgaande van koning Frans I, verplichtte de geestelijkheid van overheidswege tot het bijhouden van doopregisters. De Koninklijke ordonnantie van Blois neemt de bepalingen van het Concilie van Trente over en verplichtte in 1579 tot optekening van huwelijken en begrafenissen. In 1667 kwam er onder Colbert een nauwkeu-

rige reglementering tot het houden van registers (elk register moest door een notaris “voor gezien” worden getekend en moest in dubbel opgemaakt worden, één exemplaar moest ieder jaar op de griffie van de koninklijke rechtbank neergelegd worden). In Engeland schreef Thomas Cromwell, leider van de Anglicaanse Kerk ten tijde van Hendrik VIII, de aanleg voor van goed opgestelde doop- trouw- en begraafregisters. Er zijn echter al oudere registers in Engeland (bv. Tipston-Staffs uit 1515). Oude doopregisters vind je in Nantes (1406) en in Doornik (1491). Huwelijksregisters van voor Trente o.m. in 1519 (St.-Jansparochie Mechelen) en 1527 (St.-Walburgisparochie, Antwerpen). Het oudste register van ons land dateert van 1482 en betreft St.-Goedele in Brussel. Men moet wachten tot het Concilie van Trente (1545-1563) eer het aantal parochieregisters toeneemt. Het concilie droeg tijdens de 24ste zitting van 11 november 1563 de pastoors op doopsels en huwelijken op te tekenen. In 1564 werden de voorschriften van het concilie in de Zuidelijke Nederlanden van overheidswege verplicht. Men stelt echter een grote onregelmatigheid vast bij de toepassing van deze verplichting. De bisschoppelijke voorschriften vulden de bepalingen van het concilie aan. Zo schreef bisschop Nikolaas Haudion van Brugge op 30 januari 1643 voor dat de drie registers in dubbel moesten opgemaakt worden door de pastoor. Ook de burgerlijke overheid kwam tussen. Belangrijk was artikel 20 van het Eeuwig Edict van 12 juli 1611 van Albrecht en Isabella. Het schreef voor dat de magistraten van stad en dorp ieder jaar een afschrift van de parochieregisters moesten opmaken die de pastoor verplicht is aan hen voor te leggen. Dit dubbel bleef bewaard in het archief van de magistraat. Daarvan moesten ze bovendien een tweede dubbel opstellen dat moest voorgelegd worden op de griffie van de hogere rechtszetel waarvan de magistraat afhankelijk was. Omdat het edict veelal niet werd uitgevoerd, legde Karel van Lorreinen in 1752 het artikel 20 van het edict van 1611 opnieuw op. De ordonnantie van Maria-Theresia van 6 maart 1754 verplichtte de pastoors authentieke dubbels te maken van de parochieregisters. Zo kwamen deze reeksen later in het Rijksarchief terecht. Voor de streken waar de originelen verdwenen, zoals in de Westhoek ten gevolge van de Eerste Wereldoorlog, is dit een groot geluk. De instructies in verband met de begrafenisregisters zijn gewoonlijk van latere datum. In 1644 gaf de Brugse bisschop richtlijnen voor het bijhouden van deze registers in zijn bisdom. Het Keizerlijk edict van 6 augustus 1778 gaf nog preciezere voorschriften, o.m. voor het opstellen van de dubbels. De akten moesten direct opgesteld worden na het doopsel, na het huwelijk en binnen de 24 uur na de begrafenis. De priester die de akten opstelde moest deze samen met de comparanten en de getuigen ondertekenen. De pastoor moest ieder jaar in januari één van de dubbels van het verlopen jaar bezorgen aan de Provinciale Staten op straf van 50 Fl. boete. De namen mochten niet afgekort worden, maar dienden voluit geschreven. Toch bleef men verder veel van die voorschriften negeren. De Franse administratie voerde met het besluit van 29 prairial IV (17 juni 1796) de moderne burgerlijke stand in. Dit is het officiële einde van de parochieregisters. Maar de Kerk bleef verder registers bijhouden, zij het dan zonder de juridische bewijskracht van vroeger.

Bib – HGV, p. 299-302.

M. A. ARNOULD, *L'ancien état civil en Hainaut. Inventaire analytique des registres paroissiaux déposés aux AEM, antérieurement au 1er déc. 1947*, Brussel, 1949.

J.-L. BEAUCARNOT, ‘Petite pré-histoire de l'état civil’, in: *RFG*, 21 (1999), nr. 123, p. 39-40 (o.m. over de registers van Givry in Saône-et-Loire), nr. 124, p. 32-33

J. –L. BEAUCARNOT, ‘Paroissiaux: lire entre les lignes ou entre les actes’, in: *RFG*, 21 (2000), nr. 125, p. 38-39.

G. BUERMANS, ‘Gelegenheidsvondsten in het begraafboek van Nispen (Noord-Brabant)’, in: *VS*, 38 (2002), p. 159-160. (invloed van ordonnantie van Maria Theresia van 6.8.1778)

A. DEBLON, *Les actes du vicariat général de Liège au XVIIIe siècle. I. Dispenses matrimoniales 1760-*

- 1769, 1770-1779, 1780-1794, Luik, 2001.
- J. DELORME, *Histoire et évolution des registres paroissiaux*, Paris, 2006.
- W. DEVOLDERE, 'Prijzen van kerkelijke diensten in 1616', in: *VS*, 36 (2000), p. 391-395.
- W. DEVOLDERE, 'De parochieregisters van het "Plattelandse" en "Appendantse"', in: *VS*, 38 (2002), p. 226-227.
- P. DONCHE, 'Onze rubriek voor beginners: klappers op de parochieregisters, het onderste uit de kan', in: *VS*, 38 (2002), p. 604-614.
- H. DOUXCHAMPS, R. TEFNIN, *Repertorium der oude parochieregisters in België / des anciens registres paroissiaux en Belgique / der ehemaligen Pfarregister in Belgien*, Brussel, 1985.
- L. HANNES, 'Ontstaan van parochieregisters en klappers', in: *VS*, 33 (1997), p. 273-308.
- W. HENDRIKS, 'Huwelijksbeletselen en -dispensatie in Limburg 1760-1794', in: *VS*, 38 (2002), p. 456-463.
- P. HUYSS, 'Aanvragen tot dispensatie voor huwelijken (1783-1787)', in: *VS*, 35 (1999), p. 441-444.
- J. MERTENS, 'Parochieregisters, akten van de Burgerlijke Stand en "Status Animarum". Typologische benadering', in: *VCGHJ*, 3, p. 15-102.
- S. ROELANDT, 'A la découverte des registres paroissiaux', in: *VG*, nr. 3 (2004), p. 46-49.
- S. ROELANDT, 'Les recherches dans les registres paroissiaux', in: *VG*, nr. 4 (2004-5), p. 42-44.
- S. ROELANDT, 'Les dispenses de parenté', in: *VG*, nr. 5 (2005), p. 50-53.
- S. ROELANDT, 'Registres paroissiaux. Comment ne pas perdre son latin?', in: *VG*, nr. 6 (2005), p. 46-48.
- J. ROELSTRAETE, 'Onze rubriek voor beginners: de parochieregisters. Een verkenning', in: *VS*, 38 (2002), p. 352-356.
- D. ROSSER, 'Les dispenses de parenté', in: *RFG*, 22 (2000), nr. 128, p. 31-34.
- G. TASSIN, 'Le poids des parentés', in: *RFG*, 21 (1999), nr. 122, p. 19-24 (over de rol van verwantschappen o.m. bij het sluiten van huwelijken).
- F. VANDENBOSCH, 'De parochieregisters van Sint-Pieters-Rode, een reconstructie', in: *VS*, 35 (1999), p. 533-553.
- M. VANDEPUTTE, 'Clandestien gedoopt te Oeselgem', in: *Leiestam*, 12 (2004), p. 477-478.
- T. VANHEE, 'Dispensaties bij het huwelijk', in: *Leiestam*, 12 (2004), p. 474.
- E. WARLOP, N. MADDENS, 'RA te Kortrijk. Inventaris van de parochieregisters', Brussel, 1973.
- **Parochierekening** (de, -en) (eig. dorpsrekening) de parochierekening bevat de inkomsten en uitgaven van de (burgerlijke) parochie. Bij de inkomsten vind je de namen van de pachters van de parochiegoederen; bij de uitgaven betalingen voor allerlei functies. Soms is het beroep van een voorouder hierin terug te vinden. Het was gewoonlijk de heer van de parochie (de dorpsheer) die de rekeningen afhoorde. Gevolg is dat we deze rekeningen soms in familiearchieven aantreffen.
Bib - P. VANDENHENDE, 'Parochierekeningen als bron voor de genealoog en de heemkundige. Bellegem (1683-1793)', in: *Vriendenboek Valère Arickx*, Roeselare, 2000, p. 239-245.
 - **Partnerkeuze** (de, -s) het kiezen van een partner.
Bib - M. DESENDER, *Daar komt de bruid ... De nuptialiteit van Heist en Knokke 1700-1900*, scriptie Universiteit Gent, 2002 (www.ethesis.net).
 - E. DE WULF, *Vrijen en trouwen te Deinze (1699-1893). Een historisch-demografische studie van het premateriaal gedrag in een kleine stad*, scriptie Universiteit Gent, 2002 (www.ethesis.net).
 - J. KOK, M.H.D. VAN LEEUWEN (ed.), *Genegenheid en gelegenheid. Twee eeuwen partnerkeuze en huwelijk*, Amsterdam, 2005.
 - C. MATTHYS, *Ondergaan of ondernemen? Levenslooponderzoek van de generatie van 1830/31*, scriptie, Universiteit Gent, 2003 (www.ethesis.net).

K. MATTHIJS, *De mateloze negentiende eeuw. Bevolking, huwelijk, gezin en sociale verandering*, Leuven, 2001.

S. VANBELLE, *Nuptialiteitsstudie van Izegem (1750-1850)*, scriptie Universiteit Gent, 2001 (www.thesis.net)

B. VAN DE PUTTE, *Partnerkeuze in de 19^e eeuw. Klasse, romantiek, geografische afkomst en de vorming van sociale groepen op de huwelijksmarkt*, Leuven, 2005.

- **Partnerrelatie** (de, -s) duurzame relatie met een (vaste) partner. De term wordt ook gebruikt in sommige genealogische computerprogramma's. Vgl. relatie →.
- **Paspoort** (het, -en) document dat uitgereikt werd aan iemand die de gemeente, stad of streek verliet. Tijdens de Franse periode moesten reizigers die zich buiten het kanton begaven voorzien zijn van een paspoort. Ze vermelden de naam van de drager, zijn leeftijd, zijn grootte en signalement, soms beroep. Sinds de wet van 28 vendémiaire VI de plaats waartoe men zich begaf. Het decreet van 18 september 1807 bepaalde een nieuw model dat uit twee delen bestond: het eigenlijk paspoort en de *souche* of *talon* dat als minuut bij de gemeentelijke overheid bleef. In de 19de eeuw waren paspoorten vereist om van de ene naar de andere provincie te reizen. In de paspoorten vind je een volledige persoonsbeschrijving van de drager. Vgl. internationaal paspoort →.
- **Paspoortboek** (het, -en) boek waarin de toelatingen aan personen die stad of land mochten verlaten, genoteerd werden.
Bib - G. DEMUYNCK, 'Vinkte paspoorten uit de Franse tijd (1807-1810)', in: *Leiestam*, 9 (2001), p. 337-338, 347, 355, 364, 372, 465, 489.
- **Passagierslijst** (de, -en) lijst van de passagiers aan boord van een schip. Bij aankomst in een Amerikaanse of Canadese haven moest de kapitein van een schip een passagierslijst voorleggen aan de douane. Veel van deze lijsten bleven bewaard en lieten de registratie van de emigranten toe. Deze lijsten bevatten gegevens van alle meereizende familieleden, niet alleen de gezinshoofden. De registratie liep over de periode van 1820 tot ver in de twintigste eeuw. De passagiersregisters van de schepen van bepaalde lijnen bleven bewaard en zijn soms gepubliceerd.
Bib - J. VANDERHAEGHE, *Emigranten naar Amerika*, Antwerpen, 1992.
FILBY, F. WILLIAM, *Passenger and immigration lists bibliography 1538-1900: Being a guide to published lists of arrivals in the United States and Canada*, Detroit, 1988.
www.olivetreegenealogy.com/ships/searchenglish.shtml
- **Pastoraal attest** (het, -en) bewijs afgeleverd door de pastoor dat een persoon in het doopselregister werd geregistreerd. Indien de geboorteakte uit de BS ontbreekt omdat ze niet werd opgesteld, kan ter vervanging een doopakte uit de parochieregisters als geboortebewijs dienen. De pastoor van de parochie moet dan bevestigen dat de gegevens kloppen.
- **Patentbelasting** (de, -en) belasting op de inkomsten en handel en nijverheid.
Bib - 'Patentbelasting', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 222-225.
- **Patentregister** (het, -s) register waarin de personen die patentplichtig waren, werden opgetekend. Het patentrecht moest betaald worden door iedereen die een handelszaak, een industrieel bedrijf bezat of een ambacht uitoefende.
- **Paterneel** (bn.) van vaderszijde, bv. voogd paterneel.
- **Patriarchaat** (het, geen mv.) ordening waarbij de kinderen behoren tot de stam van hun vader, en waarbij het gezag over de kinderen wordt uitgeoefend door de vader.
- **Patriciaat** (het, geen mv.) de aristocratie, de gezamenlijke voorname maar niet-adellijke ge-

slachten.

- **Patriclan** (de, -s) meerdere generaties en leden die zich verwant voelen omdat ze menen af te stammen van een gemeenschappelijke voorouder en dit via patrilineaire verwantschapslijnen. Syn. patrilineage.
- **Patrilineaal** langs de mannelijke lijn: bv. de patrilineale erfopvolging.
- **Patrilineage** (de) patriclan →.
- **Patrilineair** (bn.) patrilineaire afstamming; het individu wordt lid van de afstammingsgroep van zijn of haar vader. In een patrilineaire samenleving is de rol van de moeder bijna herleid tot die van draagmoeder. De familienamen en de meeste adellijke titels werden patrilineair doorgegeven.
- **Patrimoniaal** (bn.) tot het vaderlijk erfgoed behorend.
- **Patrimonium** (het, -s of *patrimonia*) (Lat.) vaderlijk erfdeel; erfgoed.
- **Patrocinium** (het) (Lat.) bescherming die de bezitter van een landgoed aan zijn onderdanen verleent.
- **Patronaat(srecht)** (het, geen mv.) beschermheerschaprecht; rechten en plichten toegekend aan weldoeners van bidplaatsen, onder meer om kandidaten voor te dragen voor benoeming tot bedienaar (pastoor).
- **Patroniem** (het, -en) vadersnaam, familienaam die uit een mannelijke voornaam ontstaan is. Syn. patronymicum (mv. patronymica).
Bib – L. CAVALLI-SFORZA, *Le patronyme. Histoire, anthropologie, société*, Paris, 2001.
- **Pauselijk zoeaaf** (de; zoeaven) soldaat van het pauselijke leger. De pauselijke zoeaven vormden een vrijwilligerskorps ter verdediging van de Kerkelijke Staat tegen de poging tot annexatie door Italië (1867-1870). Ook veel Vlamingen namen dienst als pauselijk zoeaaf.
- **Peetouder** (de, -s) peter en meter, hij/zij die voor een kind (het petekind) de doopbelofte aflegt, hij/zij die een kind ten doop houdt. Syn. peetoom, peetvader, doopmoeder, peettante. Peter en meter werden gekozen onder de naaste bloedverwanten, de peter gaf dikwijls zijn naam door als het een jongen was, de meter gaf haar naam aan een meisje. De ouders gaven de volgende voornamen. Dit verklaart dat er soms tweemaal eenzelfde voornaam in het gezin voorkwam en ook waarom sommige voornamen in een familie veelvuldig voorkomen. Fr. *marraïne, commère; parrain, compère*, Eng. *godparent*.
- **Pelder** (de, -s) Griekse mantel, baarkleed, gewoonlijk van zwart fluweel (*pane*). Voor de pelder moest betaald worden en dat vindt zijn neerslag in de kerkrekeningen. Pelderrekeningen zijn in vele gevallen ouder dan de begrafenisregisters.
- **Pelgrimstocht** (de, -en) strafbedevaart, boetetocht. Bedevaarten nemen bij de godsdienstbeoefening een belangrijke plaats in. Pelgrimstochten waren meestal bedevaarten die na een uitspraak van de schepenvanbank opgelegd werden als straf. Dit kon in het binnenland zijn, maar ook verre bedevaartplaatsen als Rome, Jeruzalem of Santiago de Compostela waren geen uitzondering. Vonnissen die een bedevaart oplegden, vinden we in gerechtelijke archieven. Syn. pelgrimsreis, pelgrimage.
Bib – J. KOLDEWEIJ, *Geloof & geluk. Sieraad en devotie in middeleeuws Vlaanderen*, Arnhem, 2006.
A. VIAENE, *Vlaamse pelgrimstochten*, Brugge, 1982.
U. WEGNER, *Santiago de Compostela*, Tielt-Kampen, 2000.
- **Penitentiaire instelling** (de, -en) het gevangeniswezen. Archieven hiervan worden voor Vlaanderen bewaard in het Rijksarchief van Beveren-Waas. Om gevangenisarchieven van minder dan honderd jaar te raadplegen, is een schriftelijke toelating van de directeur-generaal van het Bestuur Strafinrichtingen vereist.

Bib - K. VELLE, 'Gevangenisarchieven als bron voor de familiegeschiedenis', in: *VS*, 34 (1998), p. 217-231.

- **Penning** (de, -en) de uitdrukking "de penning 20" betekent tegen 5 %.
- **~kohier** (het) kohier waarin de penningheffingen werden opgetekend. Er zijn verschillende soorten: de 5de, de 10de, de 20ste en de 100ste penning van het jaarinkomen uit het onroerend goed en van de jaarwinsten uit de handel. Vooral de 20ste-penningkohieren van 1571 zijn bekend.

Bib - HGV, p. 364.

R. DE CLERCQ, 'Het uitgeven van een Penningkohier', in: *Bijdragen tot de Geschiedenis der Stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde*, 56 (1989), p. 76-128 (met uitgebreide bibliografie).

C. DE RIDDER, *De penningkohieren als sociaal-economische en demografische brond. De Oudburg en het Meetjesland rond 1570*, onuitg. licentiaatsverhandeling UGent, 1985, 2 dln.

F.H.M. GRAPPERHAUS, *Belasting, vrijheid en eigendom. Hoe belastingverheffing leidde tot meer zeggenschap voor burgers en meer eenheid tussen staten 511-1787*, Amsterdam, 1989.

M. VAN BOURGONDIËN, 'Kohieren van de tiende penning', in: *Genealogie*, 16-1 (2010), p. 14-17.

- **Pensioen** (het, -en) periodieke uitkering die je ontvangt na het ontslag uit een ambt wegens het bereiken van een vastgestelde leeftijd. Het pensioen wordt na overlijden aan de weduwe en wezen verder uitgekeerd. In België is de pensioenregeling bij wet geregeld. Gezien het belang kunnen in het familiearchief allerlei documenten betreffende het pensioen terechtkomen: pensioenaanvraag, pensioensparen, pensioenbijdrage, pensioenbewijs, enz.

- **Pensionaris** (de, -en) raadsman van de stadsmagistraat.

- **Perceel** (het, -en) de kleinste eenheid van het grondgebied met eenzelfde bestemming en eenzelfde eigenaar.

- **Perkament** (het, geen mv.) dierenhuid die zodanig bereid is dat ze geschikt is om er op te schrijven. Werd reeds gebruikt in de 7de eeuw v. Chr.

- **Pers** (de, geen mv.) verzamelnaam voor de gedrukte media. Vooral de lokale dag- en weekbladen bieden een schat aan informatie. De bewaarplaatsen (bibliotheken, archieven, documentatiecentra, particulieren) dienen opgezocht bij middel van de opgemaakte repertoria (Degraer, Leenaerts, Schepens, e.a.).

Bib - HGV, p. 250-251. 'Pers', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2007, p. 330-337.

R. VAN EENOO, 'Pers en periodieken', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1155-1198.

M. BRUNA, "Je kunt 'm geen dag missen'. Kranten en genealogisch onderzoek", in: *Genealogie*, 3 (1997), p. 68-72.

L. DENEWET, *Van een wonderdokter, valse nonnen en een landbouwer-uitvinder. Hooglede en Gits in de pers 1840-1910*, Hooglede, 2009 (geeft een goed idee van wat allemaal in de lokale pers verschijnt, een ongelooflijke bron voor de familiegeschiedenis).

- **Personaat** (het, geen mv.) waardigheid van een persoon die het beneficium, de prebende van een pastoraat bezit.

- **Personalausweis** (Du.) soort paspoort door de Duitse bezetter tijdens de Eerste Wereldoorlog ingevoerd. Naast de gegevens en persoonsbeschrijving was ook een foto van de drager vereist.

- **Personele belasting** (de, -en) deze in het jaar V van de Franse Republiek ingestelde belasting sloeg op verscheidene vormen van rijkdom, die door de grond- en patentbelasting niet konden bereikt worden. Zo waren er in de Franse tijd belastingen op de verdiensten, op het aantal schoorstenen en ovens, op het mannelijk huispersoneel, op de luxepaarden en muilieren. Later nog werden belastingen geheven op het aantal vensters en deuren aan de straatzijde en

op de inrijpoorten van huizen en opslagplaatsen. Verandering kwam door de wet van 12 juli 1821 die de hele 19de eeuw gangbaar bleef.

Bib – ‘Personele belasting’, in: N. BRACKE, *Bronnen voor industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 226-227.

- **Personele unie** (de, geen mv.) vereniging van twee of meer staten onder dezelfde vorst.
- **Persoonlijk dossier** (het, -s) in de gemeentearchieven worden de persoonlijke dossiers van het personeel bijgehouden. Ze kunnen allerlei gegevens bevatten als benoemings- en bevorderingsbesluiten, wedde- en pensioenberekeningen, opgenomen verlofdagen, ziekterapporten, tuchtproblemen, eretekens, enz.
- **Persoonlijk leven** (het, geen mv.) de hobby’s die een persoon had, de sport(en) die hij beoefende, het verenigingsleven waarvan hij deel uitmaakte, de kennissen- en vriendenkring waartoe hij behoorde. Het persoonlijk leven maakt deel uit van iemands biografie.
- **Persoonsarchief** (het, -en) particulier archief. Sommige personen bv. kunstenaars, politici stonden hun archief af aan het ARA of een privaatrechterlijk archief. Sommige privé-instellingen en bedrijven hebben een eigen archief.

Bib – Ph. ARTIÈRES, J.-F. LAÉ, *Archives personnelles. Histoire, anthropologie et sociologie*, Paris, 2011.

P. VAN DEN EECKHOUT, M. D’HOORE, ‘Persoonsarchieven en familie-archieven’, in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1071-1151.

A. VANNIEUWENHUYSEN, R. LAURENT, *Archives de familles et de particuliers*, Brussel, 1997.

- **Persoonskaart** (de, -en) Nederlands document dat in de periode tussen 1939 en 1994 de belangrijkste persoonsgegevens bijhield. De kaarten van de in die periode overleden Nederlanders zijn bewaard in het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag. In 1994 werden in de gemeenten de persoonskaarten vervangen door een geautomatiseerde gemeentelijke basisadministratie van persoonsgegevens, vergelijkbaar met het Belgische Rijksregister.
- **Pest** (de) besmettelijke ziekte die overgedragen wordt door de bacterie *Yersinia pestis* en in Europa epidemische vormen aannam. Vooral de builenpest richtte grote ravages aan in de bevolking. Deze ziekte kon zich via de op ratten parasiterende pestvlooïen verspreiden. Bekend is de Zwarte Dood die Europa vanaf 1347 drie jaar teisterde en bijna een derde van haar inwoners uitroeide. Vgl. epidemie →.
- **Peter** (de) peetouder →.
- **Plaatselijke geschiedschrijving** (de) lokale of regionale geschiedschrijving; geschiedenis van stad, dorp, wijk. De genealoog en de plaatselijke geschiedschrijver vullen elkaar aan. De genealoog kan voor de achtergrond van zijn familiegeschiedenis best een goede dorpsmonografie raadplegen. Een eerste bibliografische aanwijzing vind je in algemene werken als *Gemeenten van België* (H. Hasquin), *Geschied- en aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten* (E. De Seyn). Een volgende stap kan erin bestaan dat je het tijdschrift van een lokale heemkundige of geschiedkundige kring opspoort. Veelal bevatten die een schat aan gegevens. Anderzijds zal de lokale geschiedschrijver de nodige aandacht aan de families en de samenhang van families besteden bij zijn onderzoek. Eng. *local history*.

Bib – J. ART & M. BOONE, e.a., *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?*, Gent, 1993-2003, 5 dln.

A. CROIX, D. GUYVARC'H, *Guide de l'histoire locale*, Paris, 1990.
D. HEY, *Family History & Local History in England*, London-New York, 1989.
W.G. HOSKINS, *Local history in England*, London-New York, 1990.
www.englishpastforeveryone.org.uk

- **Plaatsingslijst** (de, -en) (archiefterm) schematische lijst waar archiefstukken beknopt worden opgesomd in de volgorde van hun plaats in de archiefbewaarplaats. Vgl. archiefblok →.
- **Plaatsnaam** (de, -namen) Om een plaatsnaamvermelding te identificeren, staan talrijke gespecialiseerde woordenboeken ter beschikking. Vooral bij plaatsnamen die in het Latijn vertaald zijn, kunnen zich problemen stellen.

Bib - HGV, p. 256-258.

Paroisses et communes de France. Dictionnaire de l'histoire administrative et démographique, Parijs, 1978 (reeds 40 dln. verschenen). www.ehess.fr

K. DE FLOU, *Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesië, het Land van den Hoek, de graafschappen Guines en Boulogne en een gedeelte van het graafschap Ponthieu*, Brugge-Gent, 1914-1938, 18 dln. (anast. herdr. Torhout, 1983).

F. ROMMEL, *Indices op het woordenboek der toponymie*, Steenbrugge, 1953.

M. GYSSELING, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*, Tongeren, 1960, 2 dln. (nuttig voor het opsporen van een Latijnse variant van een plaatsnaam).

H. HASQUIN (red.), *Gemeenten van België, geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek*, Brussel, 1980-81, 4 dln.

J.G.Th. GRAESSE, *Orbis Latinus*. www.belgium.be

- **Plaatsnaamkunde** (de, geen mv.) onderdeel van de naamkunde →. Syn. toponymie →.
- **Plakkaat** (het, -en) een van de overheid uitgaande open brief, die gewaarmerkt was door het opgedrukte zegel van degene van wie het plakkaat uitging. Syn. ordonnantie.
- **Plan** (het, -s of -nen) (archiefterm) geschrift, waarin een te volgen beleid wordt aangegeven. In de cartografie heeft het de betekenis van schets, plattegrond (bv. stadsplan).
- **Platteland** (het, geen mv.) het buiten de steden gelegen land. Hoewel het platteland minder dicht bevolkt was dan de steden en vooral leefde van de landbouw, maakten vele van onze voorouders deel uit van deze plattelandsbevolking of dorpsbevolking.

Bib - B. AUGUSTYN, H. ROMBAUT, M. VANDERMAESEN, *Bronnen voor de agrarische geschiedenis van het middeleeuwse graafschap Vlaanderen. Deel II. Dokumenten bewaard in de rijksarchieven te Beveren, Brugge, Doornik, Kortrijk, Ronse*, Gent, 1990.

C. BILLEN, 'Het platteland', in: *België in de 17de eeuw*, Brussel, 2006, dl. 2, p. 247-270.

D. NICHOLAS, *Stad en platteland in de Middeleeuwen*, Bussum, 1971.

- **Pleegkind** (het, -kinderen) kind dat biologisch geen eigen kind is, maar dat tot het huishouden behoort en dat men opvoedt en onderhoudt als een eigen kind; minderjarige die in een pleeggezin woont. Eng. *foster child*.

www.belgium.be/nl/familie/kinderen/pleegzorg

<http://pleegzorg.zlink.be>

- **Pleegouders** (de) ouders die het kind van een ander als hun eigen kind verzorgen en opvoeden; Eng. *foster parents*, F. *parents adoptifs*, Du. *Pflegeeltern*.
- **Plusmoeder** (de, -s) nieuwe partner van de vader van een kind; nieuwe benaming voor stiefmoeder. Syn. plusmama.
- **Plusvader** (de, -s) nieuwe partner van de moeder van een kind; nieuwe benaming voor stiefvader. Syn. pluspapa.

- **Pointer** (de, -s) Syn. poonter. Ambtenaar die iemands aandeel in de openbare lasten bepaalt.
- **Pointingsrol** (de, -len) belastingsrol, omslag → (ommestelling →, zettingscohiere(n)).
- **Polder** (de, -s) lichaam dat zorg draagt voor de waterschapsbelangen van een polder. Syn. waterschap (watering), poldervereniging, ook 'Polders en watering(en)' genoemd.
Bib – G. ASAERT, *Inventaris van het archief van polders in het Land van Waas*, Brussel, 1984.
J. VERSCHAEREN, *Inventaris van archieven van polders in het Land van Waas, Supplement*, Brussel, 2002.
- **Polen** Verbond: Towarzystwo genealogiczno-heraldyczne – Societas genealogica ac heraldica <http://gen-her.pl>
Bib – W. DEVOLDERE, 'Genealogische opzoekingen in Polen', in: *VS*, 46 (2010), p. 555-557.
W. ZUREK, *Ahnen- und Familienforschung in Polen leicht gemacht*, Frankfurt/Main, 2003.
- **Poliptiek** (de, -en) lijst, opgave, register van goederen en inkomsten, eventueel voorzien van uittreksels uit akten.
- **Politie** (de, geen mv.) overheidsdienst belast met het toezicht op de openbare orde en veiligheid; vgl. burgerwacht →. In Wommelgem is er een politiemuseum in het recreatiedomein.
Bib – H. LAMBRECHTS-AUGUSTIJNS, 'Over een register bij de politie van Antwerpen', in: *VS*, 39 (2003), p. 122-127.
- **Politieke geschiedenis** (de, geen mv.) de politieke geschiedenis behandelt o.m. de vorming van gewesten en staten. De genealogie van vorsten en koningen is hierbij heel belangrijk. Zie ook: adel, vorstenhuis →.
H.H.W. VAN EIJK, 'Genealogie betreffende vorstelijke geslachten', in: H.L. KRUIJMEL, *Voorouderders gezocht. Inleiding tot de genealogie*, Amsterdam, 1981, p. 179-208.
A.-J. BIJSTERVELD (red.), *De kroniek van de hertogen van Brabant, 's-Hertogenbosch*, 2004.
- **Politierechtbank** (de) strafgerecht in België. De politierechtbank behandelt zowel burgerlijke als strafzaken.
Bib – J. BEKERS, 'Het archief van de politierechtbanken als bron van sociale geschiedenis. Een voorbeeld te Antwerpen omstreeks 1900', in: *Bijdragen tot de geschiedenis*, 1969, p. 187-211.
K. VELLE, *De vredegerichten en politierechtbanken in België (1795-1995). Organisatie, bevoegdheden en archiefvorming*, Brussel, 1995.
- **Polyandrie** (de) echtelijke verbintenis van een vrouw met meer dan één man tegelijkertijd.
- **Polygaam** (bn.) met meer dan een vrouw, resp. man in huwelijk levend; verbintenis tussen meer dan twee mensen (onderscheiden in polygenie en polyandrie →).
- **Polygenie** (de) één man die gehuwd is met meerdere, al dan niet verwante vrouwen.
- **Pond Parisis of Artois** (het, geen mv.) muntsoort gelijk aan 20 stuivers van Brabant of 0,0833 groten Vlaams. 1 pond Parisis = 2 pond Tournois. Afk. '1b par.'
- **Pond Tournois** (het, geen mv.) zilveren muntsoort van Frankrijk, gelijk aan 30 stuivers of 20 schellingen van Brabant.
- **Pond Vlaams** (het, geen mv.) muntsoort gelijk aan 20 schellingen Vlaams of 6 gulden Brabants of 120 stuivers. 1 pond Vlaams is gelijk aan 12 pond Parisis. Afk. '1b Vl.'
- **Pondgeld** (het, geen mv.) 1) penning waarop de landheer recht had bij verkoop van zekere goederen; 2) aandeel in de hoofdelijke omslag; 3) 20ste penning van verkocht onroerend goed; 4) recht geheven op inkomende en uitgaande goederen. Syn. pontgeld, pontpenning.
- **Poorter** (de, -s) in het ancien régime een ingezetene van een stad die de volheid van het stadsburgerschap bezat. De gewone benaming was poorter(es), in sommige Vlaamse steden spraken men van keurbroeder of -zuster; wetgevende beschikkingen betreffende poorterschap vind je

in de 'costumen'. De poorters genoten van allerlei voorrechten zoals vrijstelling van sommige belastingen. Heel wat poortersboeken zijn uitgegeven.

- **~ij** (de, -en) stedelijke instelling belast met het beheer van alles wat de poorters betreft.
Bib - HGV, p. 335-337.
H. CALLEWIER, 'Poortertij en migratie in het graafschap Vlaanderen. De mobiliteit van de Kortrijkse poorters 1413-1477', in: *LG*, 47-2 (2005), p. 63-183.
L. DECROIX, 'Meulebeke, een testgebied voor de aantrekkingskracht van de Kortrijkse buitenpoortertij', in: *LG*, 20 (1978), p. 409-445.
N. MADDENS, 'De poortertij en de buitenpoortertij in Vlaanderen', in: *Jaarboek 3 van het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek*, Handzame, 1986, p. 103-128.
K. PAPIN, 'Poortertijregisters in het Graafschap Vlaanderen', in: *VS*, 28 (1992), p. 377-396.
- **~register** (het, -s) het (buiten)poorterschap was erfelijk, je kon het kopen of je werd poorter door huwelijk. De registratie van nieuwe poorters gebeurde in de stadsrekeningen. Er werden echter ook aparte registers of lijsten aangelegd om de gegevens te bewaren. Veel poorterslijsten zijn uitgegeven. Ze laten soms toe hele stamreeksen op te stellen. Poorterslijsten geven soms inlichtingen over immigratie of emigratie. Syn. poortersboek.
Bib - HGV, p. 335-337.
P. POVOAS, *Lille 1516-1795*, 11 dln.
J. DE MEESTER, 'De gebruiks- en meerwaarde van poortersboeken voor historici', in: *VS*, 43 (2007), p. 276-288 en 43 (2007), p. 317-331.
- **~sboek** (het) poorterregister →.
- **~slijst** (de) poorterregister →.
- **~srol** (de) poorterslijst → in rolvorm.
- **Poperinge** stad in West-Vlaanderen; SA.
- **Popp-kaart** (de, -en) kadastrale legger van Popp; verzamelingen van Popp-kaarten vind je in de Koninklijke Bibliotheek en in het Nationaal Geografisch Instituut. De meeste rijksarchieven hebben een collectie van hun ressort. Ook de universiteitsbibliotheek van Gent bezit een verzameling Popp-kaarten met de bijhorende leggers.
Bib - J. P. CHALLE, 'Het oorspronkelijke kadaster en zijn gebruik', in: *Tijdschrift van het GKB*, nr. 105, p. 153-169.
J. HANNES, "De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique" van P.C. Popp: zijn betekenis voor de historische geografie der gemeenten', in: *Tijdschrift van het GKB*, nr. 85, p. 137-146.
A. MATHUES, 'De kaarten van Popp als hulpbron voor de familiekunde', in: *Jubileumboek 25 jaar V.V.F.-Brabant*, Leuven, 1990, p. 101-112.
W. RONSIJN, *De kadasterkaarten van Popp. Een sleutel tot uw lokale geschiedenis*, Leuven, 2007.
- **Portret** (het, -ten) Vgl. fotografie →.
- **Portugal** Verbond: Associação Portuguesa de Genealogia www.genealogia-pt.com.
- **Prebende** (de, -n) recht op renten voorkomend uit kapitaal of land, vastgezet op een geestelijke stichting. Vaste inkomsten uit een geestelijke stichting. Een prebende is het minimum dat deel uitmaakte van het grote deel van elke kanunnik dat hem jaarlijks werd uitgekeerd, d.i. zonder de dagelijkse distributies of quotidianen.
- **Prekadastrale bron** (de, -nen) kadastrale bron uit het ancien régime (landboek →, quoteboek →). Als stedelijke kadastrale bron tijdens het ancien régime tref je o.m. aan: register van huisgeld → (Gent, Kortrijk), zestendelen → (Brugge).
Bib - HGV, p. 365-366.
- **Prenomen** (Lat.) voornaam bij de Romeinen.

- **Prent** (de, -en) afdruk van hoog-, diep-, vlak- of zeefdruk; grafiek.
- **~briefkaart** (de, -en) kaart met foto aan de voorkant. Syn. ansicht(kaart). In België spreekt men ook van postkaart. Is niet alleen een belangrijke iconografische bron: de geschreven tekst en/of commentaar kan illustratief zijn voor de familiegeschiedenis. De eerste prentbriefkaart (Fr. *carte postale*) is van 1 oktober 1869 en zou een uitvinding zijn van de Weense hoogleraar Emmanuel Hermann. Volgens anderen was het de drukker August Schwartz uit Oldenburg in Duitsland die de briefkaart en de afbeelding combineerde en gebruikte als communicatiemiddel. De oudste kaarten waren litho's, vanaf de jaren 1890 kwam de fotografie in gebruik. Ondertussen is het verzamelen van prentbriefkaarten een courant verschijnsel geworden. Voor de familiekundige zijn ze dankbaar illustratiemateriaal. Hij vindt er het dorp van zijn voorouders, soms het voorouderlijk huis op afgebeeld. In het begin van de 20ste eeuw lieten ook veel mensen zich portretten voor hun huis of winkel. In Nederland is er een Vereniging Documentatie Prentbriefkaarten. <http://prentbriefkaart.nl>
- **Prentenkabinet** (het, -ten) al of niet openbare instelling waar grafische werken (tekeningen, etsen, affiches, volksprenten, enz.) worden bewaard en tentoongesteld. Het Prentenkabinet is een afdeling van de Koninklijke Bibliotheek. http://kbr.be/collections/estampes/estampes_nl.html
- **Priesterwijding** (de, -en) liturgische plechtigheid in de katholieke kerk, waarbij een diaken door de bisschop tot priester wordt gewijd. Bij die gebeurtenis worden gedachtenissen uitgereikt.
- **Prijsie** (de) schatting.
- **Prijzen en lonen** (de)
Bib – C. VERLINDEN, e.a., *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant (XIVe-XIXe eeuw)*, Brugge, 1959-1973.
- **Prijzer** (de, -s) schatter, taxateur, deelman →.
- **Primair gegeven** (het, -s) basisgegeven van een genealogie, vooral gegeven omtrent geboorte (de naam), overlijden en huwelijk, eventueel echtscheiding van een persoon.
- **Primaire bron** (de, -en) een originele bron, zoals geboorteakte, overlijdensakte, huwelijksakte zowel in de moderne registers van de burgerlijke stand als in de parochieregisters; een bron waaruit gegevens die in een secundaire bron voorkomen zijn overgenomen.
- **Primogenituur** (de, geen mv.) eerstgeboorterecht; bevoorrechtiging van de eerstgeborene en de *apanage* daaraan verbonden.
- **Primus agnatus** (Lat.) (erfrecht) de naaste levende agnatische verwant (zoon, broers, vaders broers zoon, enz.).
- **Prinsbisdom Luik** (het) middeleeuws vorstendom ontstaan uit een bisdom waarvan de zetel aanvankelijk in Tongeren en Maastricht en sedert de 9de eeuw in Luik was gevestigd. In de 10de eeuw kreeg de Luikse bisschop van de Duitse keizer Otto ook wereldlijk gezag en werd Luik een prinsbisdom. Het prinsbisdom maakte nooit deel uit van de Zuidelijke Nederlanden.
- **Privaatrechtelijke instelling** (de, -en) naast de publiekrechtelijke overheidsinstellingen → zijn er instellingen van privaatrechtelijke aard. Hiertoe behoren kerkelijke instellingen (abdijen, kloosters, oude kerkfabrieken, kapellen, gasthuizen, godshuizen, hospitalen, e.a.), verenigingen, genootschappen en instellingen met ideologische, politieke en culturele doelstellingen. Verder zijn er de ondernemingen en verenigingen, instellingen en genootschappen met een economisch doel. Ook archieven van families, belangrijke particuliere personen en bedrijven kunnen hiertoe gerekend worden.
- **Privacy** (de, geen mv.) (Eng.) bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Wetten op de pri-

vacy vormen soms een belemmering voor het beoefenen van wetenschappelijke familiegeschiedenis waar identificeerbaarheid → cruciaal is. Syn. privésfeer, eigenruimte (het recht om met rust te worden gelaten). www.privacycommission.be

Bib – P. DE HERT, *Privacy en persoonsgegevens*, Brussel, 2001, 3 dln.

K. KUITENBOUWER, *Het recht om met rust gelaten te worden*, Amsterdam, 1991.

R. OPSOMMER, G. MARTYN, D. HEIRBAUT (red.), *De archivaris, de wet en de rechtbank*, Brugge, 2004.

R. VAN DRIE, 'Het recht om onbekend te blijven. Genealogie en privacy', in: *Genealogie*, 4 (1998), p. 63-98.

- **~wetgeving** (de, geen mv.) wet van 8 december 1992, (gewijzigd door de wet van 11 december 1998) aangaande het respecteren van de privacy. De Commissie Bescherming Persoonlijke Levenssfeer (CBPL), ook gekend onder de roepnaam privacycommissie, moet toezien op de toepassing van deze wet.

Bib – *Genealogie en heraldiek in Vlaanderen*, 7-1 (2009), p. 29-33

- **Privéleven (geschiedenis van het -)** alle mogelijke aspecten van de levensloop, vgl. geschiedenis van het persoonlijk leven →.

Bib – P. KLEP, *Persoonlijk verleden. Over geschiedenis, individu en identiteit*, Amsterdam, 2005.

P. STOKVIS, *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007.

Ph. ARIÈS, G. DUBY (red.), *Geschiedenis van het persoonlijk leven*, Amsterdam, 1989-1990.

R. SARTI, *Thuis in Europa. Wonen, eten en kleden in Europa van 1500 tot 1800*, Rotterdam, 2004.

- **Probandus** (de; probandi) (Lat. syn. *propositus*) proband of probant, kwartierdrager. In de kwartierstaat krijgt hij het nr. 1.
- **Procedureboek** (het, -en) register waarin de rechtbank of procureur de interne behandeling van de processen bijhield.
- **Procesdossier** (het, -s) de verzamelde bewijsstukken voor een gevoerd proces. Burgerlijke procesdossiers bevatten dikwijls gegevens in verband met erfenissen.
- **Proces-verbaal** (het, processen-verbaal) (archiefterm) ambtshalve opgemaakt verslag van enige handeling of bevinding. Wordt evenals de akte opgemaakt om te dienen als rechtsgeldig bewijs. Bij het proces-verbaal ligt de nadruk op het verslag.
- **Procuratie** (de, -s of -n) gewettigde volmacht om namens een ander op te treden.
- **Pro-gen** Nederlandstalig genealogisch computerprogramma, ontworpen in 1992 door J. Mulderij en D. Scholte in 't Hoff. www.pro-gen.nl
- **Programma** (het, -s) (archiefterm) geschrift, waarin activiteiten staan opgesomd, die volgens vooropgezet schema zullen worden verricht.
- **Project Genealogische Databank Meulebeke** samenwerkingsverband van een zestal vrijwilligers die jarenlang alle mogelijke gegevens van de Meulebeekse bevolking (PR, BS, BR, Bruine Pakken, parochierekeningen, disrekeningen, schepenarchief, poorterie, weeskamer, kadaster) digitaliseerden en de gezinnen van Meulebeke van ca. 1600 tot 1900 reconstrueerden. Ook de cartografische bronnen (luchtfoto, kadaster, Popp, Atlas Buurtwegen, Ferraris, landboek) werden via een geografisch informatiesysteem (GIS) verwerkt. De ploeg kon rekenen op de faciliterende medewerking van het gemeentebestuur. Dit alles leidde tot een voor Vlaanderen uniek project. Een deel van de verwerkte gegevens is op cd-rom beschikbaar bij de gemeente Meulebeke. www.mulenbeca.be
- **Project genealogische databank van Groot-Grimbergen** digitale bundeling van alle genealogische bronnen betreffende Groot-Grimbergen.

Bib – P. DE CLERCK, 'Een genealogische databank van Groot-Grimbergen', in: *VS*, 39 (2003), p.

271-275.

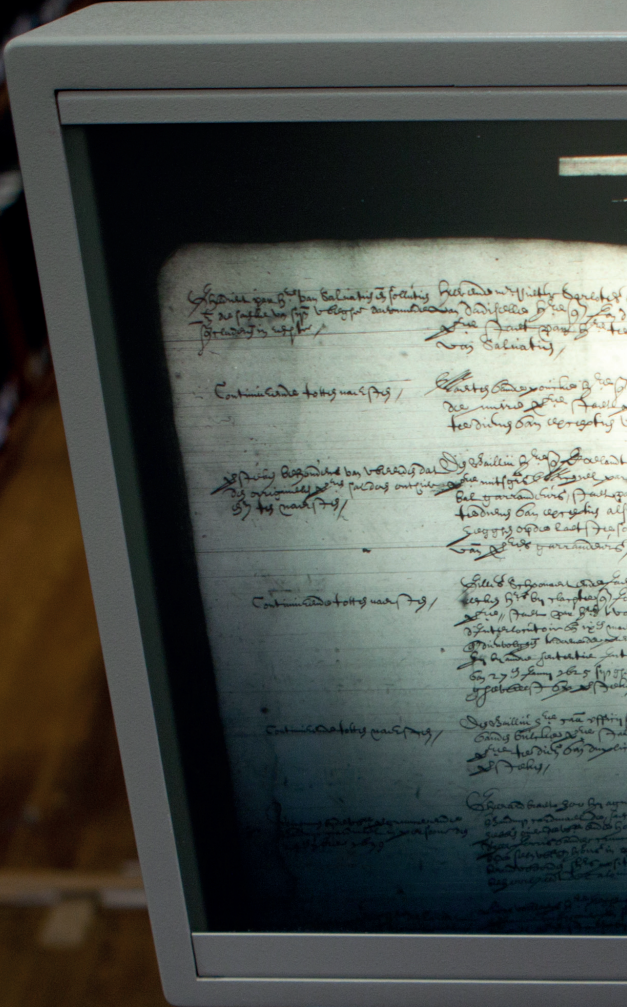
- **Prometheus** Nederlandse genealogische vereniging uit Delft. Tijdschrift: *Ons genealogisch erfgoed* →. www.prometheus-delft.org
- **Proosdij** (de, -en) 1) waardigheid of ambtsgebied van een proost; 2) woning van een proost.
- **Proosse** (het, geen mv.) de zeer uitgestrekte heerlijkheid van de proosdij van Sint-Donaas in Brugge, verdeeld in twee geografische delen: het Proosse en het Kanunnikse. De leden van het bestuurscollege noemde men redenaars.
- **Pro(vo)ost** (de, -en) voorzitter van het kapittel van een kathedrale of collegiale kerk; vgl. ambtman →.
- **Propositus** (Lat.) probandus →, startpersoon voor een genealogisch onderzoek.
- **Prosopografie** (de, -en) beschrijving van het uiterlijk voorkomen, de levensomstandigheden en het karakter, m.n. van personen uit een begrensde historische periode. Studie van een welomlijnde groep personen waarover biografische gegevens verzameld en geüniformeerd worden.
- **Prospectus** (het of de, -sen) (archiefterm) geschrift, houdende een aankondiging en/of beschrijving van een op handen zijnde of reeds bestaande onderneming (niet in de enge zin van bedrijf).
- **Protestantse voorouders** de protestantse kerken hadden hun eigen doop-, trouw- en begraafboeken; in ons land vooral in de garnizoensteden (de z.g. barrièresteden) terug te vinden. Er zijn daarnaast ook enkele protestantse enclaves (bv. Sint-Maria-Horebeke).
Bib - HGV, p. 313-314.
P. VAN DEN EECKHOUT, 'De Protestantse Kerken', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 1015-1026.
G. BERNARD, *Guide des recherches sur l'histoire des familles protestantes*, Paris, 1992.
F. CHRISTIAN, *Retrouver ses ancêtres protestants*, Paris, 2005.
- **Protocol** (het, -len) (archiefterm) 1) een deel (boek) waarin minuten van akten zijn ingeschreven; 2) inleidend deel van een oorkonde; 3) een geheel van inhoudelijk samenhangende notariakten.
- **Provinciaal archief** (het, -ven) hoewel de archiefwet voorziet dat een provincie haar archief kan deponeren in het Rijksarchief, kan ze zoals een gemeente ook haar eigen archiefdienst oprichten.
Bib - P. VAN DEN EECKHOUT, 'De provincies', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 133-164.
'De provincies', in: J. VANDE LANOTTE, S. BRACKE, G. GOEDERTIER, *België voor beginners*, Brugge, 2003, p. 177-182.
- **Provinciaal Archief- en Documentatiecentrum Limburg** andere naam voor Historisch Informatiepunt Limburg →. Bewaart o.m. de Atlassen van Buurtwegen en Onbevaarbare Waterlopen, de archieven van arrondissementscommissariaten en een groot deel van zijn eigen archieven. Een aanzienlijk deel van het archief uit de Franse periode wordt bewaard in het Rijksarchief te Maastricht (Nederland).
- **Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen**
www.oost-vlaanderen.be/public/over_provincie/geschiedenis/archief/index.cfm
- **Provinciaal FV-Centrum voor Familiegenschap Oostende**
www.fv-oostende.familiekunde-vlaanderen.be
- **Provinciale Archiefdienst West-Vlaanderen** Opgericht in 1994 met de bedoeling het geschreven en digitaal provinciaal archiefpatrimonium van 1794 tot nu te beheren en te ontslui-

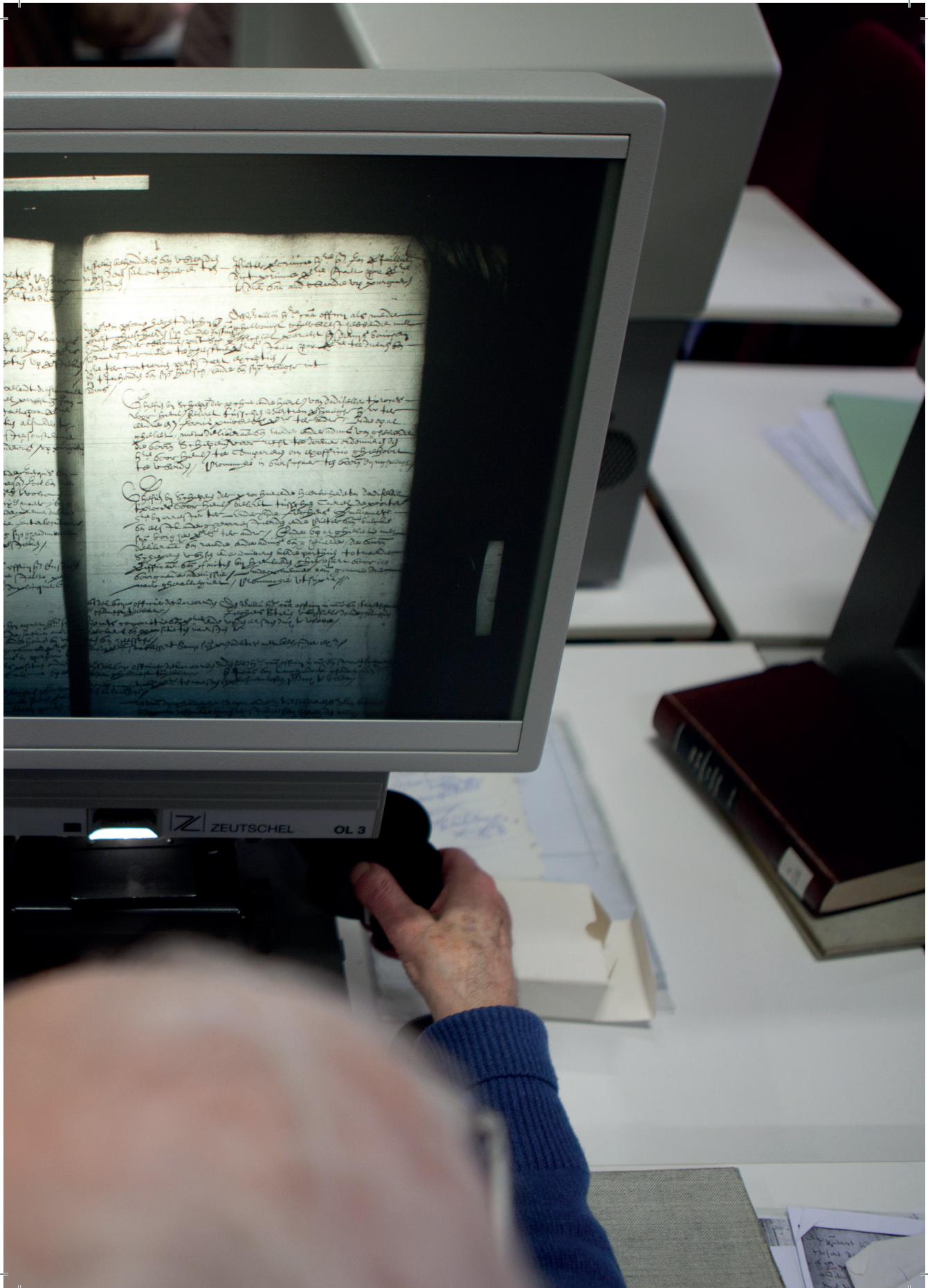
ten. Voor de Franse periode zit het meeste archief in het Rijksarchief Brugge.

www.west-vlaanderen.be/archiefdienst

- **Provinciale parochieregisters** (de) zo heten de parochieregisters die op de Provinciale Staten, later de departementen en de Provinciale besturen, werden neergelegd en in het Provinciaal Archief terecht kwamen. Sommige gemeenten legden hun dubbels van de parochieregister ook neer in het Provinciaal Archief waar soms al een dubbel aanwezig was. Soms stond het Provinciaal Archief dan een dubbel exemplaar af aan het Rijksarchief.
- **Provinciearchief Antwerpen** De provinciale archieven zijn hier niet per dienst, maar per onderwerp geklasseerd. www.provant.be/bestuur/kennismaking/provinciehuis/archief/index.jsp
- **Provinciearchief Vlaams-Brabant** Deze provincie werd eerst in 1995 ten gevolge van de splitsing van de tweetalige provincie Brabant opgericht, zodat het meeste archief van na deze datum is.
- **Pseudogenealogie** (de, -en, geen mv.) genealogie zonder enig houvast, zonder bronnenopgave of steunend op valse documenten. Vervalste of fantastische stambomen zijn van alle tijden, bedrieglijke firma's of personen trachten mits grof geld personen te lokken om een stamboom liefst met bijhorend wapenschild te kopen die zij zouden opgezocht hebben. Deze fraudeurs zijn dikwijls recidivist en komen steeds weer onder andere benamingen op de markt.
Bib - K. KUIKEN, 'Verhalende en fantastische bonnen', in: *Genealogie*, 14-4 (2008), p. 140-142 (over het geval Cammingha in Friesland).
N. PLOMP, 'Een nieuwe 'Heraut' ', in: *Genealogie*, 11-3 (2005), p. 102 (Deze fraudeur was ook in ons land actief onder de naam 'Historique'; de rechtbank stelde een einde aan zijn praktijken).
- **Pseudoridderorde** (de, -s of -n) niet erkende ridderorde. Er bestaan honderden niet erkende orden met een eigen ritueel en ledenlijst, die vaak een financiële bijdrage vragen in ruil voor toetreding.
www.stichtingargus.nl
- **Psychogenealogie** (de) studie van het onbewust doorgeven van schuld bewustzijn tussen de generaties en de therapie om daarmee om te gaan. www.psychogenealogie.com
Bib - N. CANAULT, *Comment paye-t-on les fautes des ancêtres. L'inconscient transgénérationnel*, 1998.
B. COUVENT (interview), 'Au cœur des secrets de famille', in: *RFG*, 22 (2000), nr. 130, p. 17-19.
R. DECLERCQ, 'Psychogenealogie', in: *VS*, 41 (2005), p. 289-388.
E. HOROWITZ, P. REYNAUD, *Se libérer du temps généalogique. Comment déprogrammer son destin par la Psychogénéalogie*, Paris, 2002.
J.-F. MAZOUAUD, *Psychogénéalogie*, Puiseux, 2000.
C. RIALLAND, *Cette famille qui vit en nous. Guide pratique de psychogénéalogie*, Paris, 1994.
G. TISSERON, *Secrets de famille. Mode d'emploi*, Paris, 1996.
V. TISON-LE GUERNIGOU, *Secrets de famille et psychogénéalogie*, Paris, 2007.
A. SCHÜTZENBERGER, *Aïe, mes aïeux*, Parijs, 1993.
T. VANHEE, 'Leven onze voorouders in ons', in: *Leiestam*, 12 (2004), p. 501-503.
A. VERHULST, *Zoon van een «foute» Vlaming*, Kapellen, 2000.
- **Publiceren** bekendmaken met betrekking tot onderzoeksresultaten of een vondst. Syn. uitgeven.
Bib- HGV, p. 395.
J.-L. BEAUCARNOT, 'Comment écrire l'histoire de sa famille?', in: *RFG*, 20 (1998), nr. 118, p.33-35.

- J.-L. BEAUCARNOT, 'Comment publier votre généalogie?', in: *RFG*, nr. 162 (2006), p. 39-41.
- R. CRISPYN, *Hoe schrijf ik mijn levensverhaal? Een praktische handleiding*, Baarn, 2003.
- W. HENDRIKX, *Schrijven voor het beeldscherm*, Hilversum, 1999.
- M. HILHORST, *Hoe schrijf je een familiegeschiedenis?*, Amsterdam, 2008.
- D. LE DU, *Comment réaliser votre journal de famille*, 1997.
- M. MOLHUYSEN, L. STILLER, *Handboek voor schrijvers*, Amsterdam-Antwerpen, 2003.
- L. PARMENTIER, *Stijlboek*, Roeselare, 2003.
- J. VAN DE WETERING, *Hoe schrijf ik geschiedenis? Handleiding voor het schrijven van een familie- of streekgeschiedenis*, Zwolle, 2004.
- **Publiekrechtelijke archiefvormer** (de, -s) hieronder verstaan we o.m. het provinciebestuur, notarissen, regionale en lokale overheidsorganen, gemeenten, OCMW's en hun rechtsvoorgangers, polderbesturen, kerkfabrieken. Het archief door deze organen of instellingen gevormd komt voor een deel terecht in de Rijksarchieven. Er bestaan echter ook provinciale en gemeentelijke archiefdiensten.
 - **Publieksgeschiedenis** (de, geen mv.) deeldiscipline van de historische wetenschap waarin alle vormen van omgang met geschiedenis in de samenleving in het heden en het verleden bestudeerd worden. Daarbij komt ook de vraag aan bod hoe historische kennis vertaald kan worden naar een specifiek publiek (historische documentaire of tentoonstelling, schrijven van een gedenkboek, organiseren van historische festiviteiten en herdenkingen, uitzetten van historische wandelingen, beoefenen van populaire geschiedschrijving, enz.). Cf. www.ipg.ugent.be

Handwritten text on the scanned manuscript page, appearing in two columns. The text is in a cursive script, likely a historical form of German or Dutch. The handwriting is dense and fills most of the page.

ZEUTSCHEL OL 3

- **Quoteboek** (het, -en) register waarin de grondgebruikers in een dorp zijn opgenomen met aanduiding van de wijzigingen in het grondgebruik (af- of bijschrijving van percelen). Ook de aard (land, meers, bos) en de erop staande gebouwen werden opgegeven. Er zijn verwijzingen naar het landboek. Deze registers bestaan vanaf de 17de eeuw.

- **Raadspensionaris** (de, -en) persoon met een administratieve en een gerechtelijke taak.
- **Raad van Adel** (de, geen mv.) adviescommissie opgericht in 1844 als *Conseil Héraldique* ter vervanging van de in 1843 binnen het Ministerie van Buitenlandse Zaken opgerichte adviescommissie voor het onderzoek van aanspraken en de aanvragen tot erkenning van adeldom. Pas op het einde van de 19de eeuw werd 'Raad van Adel' ook officieel de Nederlandstalige aanduiding. De Raad adviseert de koning, via de minister van Buitenlandse Zaken, inzake adelsrecht en de adelsgebonden heraldiek in uitvoering van artikel 113 van de Grondwet.
Bib – H. d'UDEKEM d'ACQZ, C. HOOGSTOEL-FABRI, P. DE WIN, *Le droit nobiliaire et le Conseil héraldique (1844-1994)/Het adelsrecht en de Raad van Adel (1844-1994)*, Brussel, 1994.
P. DE WIN, 'De Raad van Adel van het Koninkrijk België', in: *Heraldicum disputationes*, 14-3 (2009), p. 77-94.
- **Raad van Brabant** (de, geen mv.) hoogste gerechtelijke instelling in het hertogdom Brabant. Syn. Soevereine Justitieraad van Brabant.
- **Raad van Financiën** (de, geen mv.) vanaf 1 oktober 1531 een van de drie collaterale raden naast de landvoogd van de Nederlanden, zo genoemd vanaf 1487 toen hij de financiële bevoegdheden van de Grote Raad overnam. Ca. 1650 was de Raad van Financiën geëvolueerd tot een soort ministerie van Economische Zaken. In 1702 samen met de andere collaterale raden opgeheven, maar in 1725 weer opgenomen als een volwaardige regeringsraad. Jozef II schafte de Raad in 1787 af, die daarna bij de Oostenrijkse restauraties (1790-1792, 1793-1794) nog een korte terugkeer kende.
- **Raad van State** (de, geen mv.) de eerste van de drie collaterale raden die op 1 oktober 1531 door keizer Karel V in Brussel werden opgericht met als taak om samen met de landvoogd(es) alle belangrijke problemen op te lossen.
- **Raad van Vlaanderen** (de, geen mv.) het hoogste gerechtshof in het graafschap Vlaanderen in het ancien régime. Het archief van deze instelling is te raadplegen in het Rijksarchief in Gent. Het omvat meer dan een kilometer documenten. Het is gedeeltelijk toegankelijk door de negendelige inventaris van Jan Buntinx, *Inventaris van het Archief van de Raad van Vlaanderen*, Brussel, 1964-1979, die onder meer de beschrijving bevat van ca. 20.000 bundels met processtukken, gesorteerd per zaak en chronologisch opgebouwd met een alfabetische tafel. Dit onderdeel van het archief van de Raad van Vlaanderen bevat zowel voor de familiekundige als voor de heemkundige zoeker materiaal van onschatbare waarde. Maar daarnaast zijn er nog duizenden registers en pakken met sententies, enquêtes en verbalen zonder alfabetische toegang.
Bib – G. DEMUYNCK, 'Het archief van de Raad van Vlaanderen – een onuitputtelijke maar moeilijk toegankelijke bron voor de genealogen', in: *Leiestam*, 14 (2006), nr. 4, p. 573-575; 15 (2007), nr. 1, p. 593-594, nr. 2, p. 601.
J. DUMOLYN, *De Raad van Vlaanderen en de Rekenkamer van Rijsel. Gewestelijke overheidsinstel-*

lingen als instrumenten van de centralisatie (1419-1477), Brussel, 2002.

- **Racines Franco Belges (RFB)** samenwerkingsgroep Belgische en Franse genealogische verenigingen

Bib - C. DRUGY, Racines Franco-Belges, in: VS, 46-1 (2010), p. 49-51.

- **Rantsoen** (het, -en) losgeld.
- **Rapport** (het, -en) (archiefterm) verslag volgens opdracht of ambtshalve uitgebracht betreffende een bijzonder geval. Een rapport bevat meestal een conclusie.
- **Rechtbank van eerste aanleg** (de, -en) rechtbank in de hoofdplaats van een gerechtelijk arrondissement. Voor bepaalde genealogische opzoeken moet men zich richten tot de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg www.juridat.be/eerste_aanleg

Bib - G. GADEYNE, Richtlijnen en aanbevelingen aan de hoofdgriffiers in verband met de bewaring, de selectie en de overdracht van archief van de rechtbanken van eerste aanleg (algemeen) en de burgerlijke rechtbanken voor de periode 1794-1970, Brussel, 1998.

G. GADEYNE, De rechtbank van eerste aanleg (en voorlopers). Organisatie, taken, bevoegdheid en archiefvorming. Deel II. De rechtbank van eerste aanleg (algemeen) en de burgerlijke rechtbank (1970-1992), Brussel, 2001.

- **Rechtbank van koophandel** (de, -en) er is in ieder Belgisch gerechtelijk arrondissement naast een rechtbank van eerste aanleg → voor geschillen inzake burgerlijk recht ook een rechtbank van koophandel, die bevoegd is voor geschillen die vallen onder het handelsrecht. Bijzonder is dat deze rechtbank naast een beroepsmagistraat als voorzitter ook uit het bedrijfsleven gekozen niet-beroepsmagistraten heeft. Het archief ervan is terug te vinden in het Rijksarchief. Daartoe behoort o.m. het handelsregister → .

Bib - A. DECEUNINCK, 'De geschiedenis van de rechtbank van koophandel in Kortrijk', in: LG, 45 (2003), p. 79-109.

- **Rechtbankdossier** (het, -s) bundel processtukken die op dezelfde zaak betrekking hebben.
- **Rechterlijk archief** (het) gerechtelijk archief →; we onderscheiden het nieuw-rechterlijk archief (NRA) en het oud-rechterlijk archief (ORA).
- **Recht op kennis van zijn afstamming** (het, geen mv.) dit recht berust op het principe dat een kind ongeacht of zijn ouders gehuwd zijn of niet en of het wel of niet de gevolgen ondervindt van een huwelijksbeletsel, het recht heeft om zijn biologische afstamming te kennen. De uitoefening van dit recht kan botsen met het recht op privacy van de moeder en van de biologische en/of de juridische vader. Toch zijn velen van mening dat de belangen van geheimhouding van de moeder en de vader niet opwegen tegen het recht van het kind om zijn afstamming te kennen. Deze redenering wordt (voorlopig) niet gevolgd door het Europese Hof van de rechten van de Mens. De wetgeving hierover verschilt van land tot land.
- **Rechtsterm** (de, -en) begrip ontleend aan de rechtssfeer. Tijdens onderzoek in vooral gerechtelijke registers wordt de zoeker met talrijke rechtstermen geconfronteerd. Veel Latijnse begrippen zijn voor een leek onduidelijk. Woordenboeken en glossaria kunnen hier uitkomst bieden.

Bib - HGV, p. 256.

C. DE KONINCK, Glossarium van Latijnse en Romeinse Rechtstermen, Antwerpen, 1997.

- **Rechtswaar** (de, -en) volle neef (kozijn, zijnde de zoon van oom of tante). Fr. *cousin germain*, Eng. *cousin german* of *first cousin*, Du. *richtiger Vetter*.
- **Rechtswaernede** (de) volle nicht.
- **Recipisse** (de, -n) kwitantie, ontvangstbewijs.
- **Rector** (de; -en, -s) 1) priester belast met de zielzorg in een begijnhof; 2) hoofd van een klooster

of inrichting voor hoger onderwijs.

- **Redemptiedorpen** (de) acht dorpen in het prinsbisdom Luik (Falais, Hermal, Paifve, Veulen, Hoepertingen, Rutton, Rotem, Mopertingen en Nerem) die na betwisting tussen de Republiek der Verenigde Provinciën en Spanje bij de Vrede van Munster in 1648 bij Staats-Brabant → gevoegd werden. In 1795 stond de Bataafse Republiek ze in het Verdrag van Den Haag aan Frankrijk af.
- **Reeks** (de, -en) (archiefterm) groep bescheiden die chronologisch zijn gerangschikt.
- **Regest** (het, -en) korte, maar volledige inhoudsopgave, samenvatting van alle belangrijke punten van een oorkonde. Een regestenlijst bevat chronologisch gerangschikte regesten.
- **Regionaal Archief Tilburg** <http://regionaalarchieftilburg.blogspot.com>
- **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven** www.rhc-eindhoven.nl
- **Regionaal Historisch Centrum Limburg** (het) het vroegere RA Limburg in Maastricht. www.rhcl.nl
- **Register** (het, -s) (archiefterm) archiefbestanddeel waarin ofwel gegevens rechtstreeks zijn vastgelegd ofwel afschriften van bescheiden of gegevens uit bescheiden zijn opgenomen.
- ~ **met willige rechtspraak** (het, -s) bekend onder verschillende benamingen als wettelijke passeringen (zie aldaar), gichten, schepenbrieven, schepenkennissen, *oeuvres de loi*, *actes scabinaux*, akten en contracten. Ze omvatten akten als staten van goed of boedelverdelingen, weesrekeningen, verkoopakten, pachtcontracten, huwelijkscontracten, testamenten, hypotheek, benoemingen, lijkschouwingen, enz.
- ~ **van eigendomsoverdracht** (het, -s) (archiefterm) legger waarin ook de eigendomsveranderingen genoteerd zijn.
- ~ **van erfenissen** (het, -s) legger met o.m. staten van goed.
- ~ **van het huisgeld** (het, -s) prekadastrale bron die we vooral in Gent aantreffen in de 17de en 18de eeuw.
Bib – L. CHARLES, ‘Kadaster en familiekunde: de Gentse registers van het huisgeld (17de-18de eeuw)’, in: *VS*, 30 (1994), pp. 289-308.
- ~ **van huwelijken** (het, -s) huwelijksregister →.
- ~ **van huwelijksaangiften en -afkondigingen** (het, -s) register van de burgerlijke stand waarin de huwelijksaangiften en huwelijksafkondigingen worden genoteerd.
- ~ **van overlijden** (het, -s) overlijdensregister →.
- ~ **s voor contentieuze rechtspraak** (mv.) ingedeeld in registers voor burgerlijke zaken en registers voor strafzaken, die vonnissen bevatten in verkorte (dictum) of uitgebreide (gelibelleerde sententiën) vorm. Daarnaast bestaan er de procedureregisters: dit kunnen rolregisters (vierschaarrollen) of ferieboeken zijn, verder ook registers voor onderzoek en getuigenisverklaringen. Deze registers behoren tot het gerechtelijk archief →.
- **Registratie en Domeinen** (de) registratiekantoor opgericht met een fiscaal doel, m.n. het innen van indirecte belastingen op de juridische omloop van de goederen, waarbij allerlei akten of geschriften door de ontvanger geregistreerd, gekopieerd, ontleed of in registers vermeld worden. Belangrijk zijn de formaliteitregisters, de akten of verklaringen en de successieaangiften.
Bib – ‘Bronnen met betrekking tot de registratie van akten’, in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 253-258.
- **Registratiekantoor** (het, -en) kantoor van Registratie en Domeinen, dat gevestigd was in de hoofdplaats van het gerechtelijk kanton en als rechtsgebied een of meerdere van die kantons

had. We hebben een lijst nodig om voor een bepaalde gemeente de verschillende registratie- en hypotheekkantoren die er in de loop der jaren geweest zijn, op te sporen.

- **Reglement** (het, -en) (archiefterm) geschrift waarin de voorschriften worden opgesomd die de leden binnen een instelling, een organisatie of vereniging in acht moeten nemen.
- **Reguliere geestelijkheid** (de, geen mv.) verzamelnaam voor de diverse kloosterorden (o.m. capucijnen, dominicanen, jezuïeten, kartuizers, kruisheren, minderbroeders, oratorianen, sepulchrijnen) van de katholieke kerk, die naast de seculiere geestelijkheid (priesters) deel uitmaken van de clerus. Biografische gegevens over reguliere geestelijken vindt men in veel verspreide werken. Het beste zoekt men eerst informatie over de orde of congregatie waartoe de gezochte behoorde. Een lijst van ordes en congregaties is te vinden bij de Unie van de Religieuzen van Vlaanderen: www.urv.be.
- **Rekening** (de, -en) (archiefterm) 1) een geschrift waarin inkomsten en/of uitgaven over een bepaalde periode of wegens een bepaalde zaak worden opgelijst en verantwoord; 2) een schriftelijke opgave betreffende verschuldigde kosten, wegens geleverde goederen of verrichte diensten. Een bijzondere vorm in de tweede betekenis is de factuur. In de rekening steekt veelal een uittreksel met de getallen van inkomsten en uitgaven: het borderel.
- **Rekenkamer** (de, -s) instelling door de vorsten in hun respectievelijk vorstendom (Vlaanderen, Brabant), onder de Bourgondische hertogen opgericht ter controle op het beheer van domeinen en financiën. Later onder de Spaanse en Oostenrijkse Habsburgers werd die controle geleidelijk aan meer centraal georganiseerd. Vooral het fonds Rekenkamer in het ARA biedt belangrijk materiaal.

Bib - HGV, p. 283.

E. AERTS, *Geschiedenis en archief van de rekenkamers*, Brussel, 1996.

P. RION, E. AERTS, A. VANDENBULCKE, *Geschiedenis van een controle-instelling. Het Rekenhof tussen traditie en vernieuwing*, Tielt, 1999.

- **Rekest, rekwest** (het, -en) verzoekschrift gericht tot de overheid over iets dat men als hinderlijk, ongewenst of onbillijk ervaart. Syn. bezwaarschrift, klaagschrift, adres.
- **~boek** (het, -en) register met daarin verzamelde verzoekschriften van burgers of verenigingen aan de overheid.
- **Relatie** (de, -s) betrekking van een persoon tot een andere. Het begrip is heel belangrijk in een genealogisch programma: via een relatie koppelt men een bestaande persoon met een ouder, een partner, een kind of een getuige.
- **Relief** (het) verhef →.
- **~rekening** (de) verhef(fings)rekening →.
- **Religieuze familieband** (de) tussen peter en meter (peetoom, peettante) en het kind (petekind) bestaat (los van eventuele bloedverwantschap) een religieuze familieband. In het canoniek recht is een religieuze familieband tussen peetouder en petekind een huwelijksbeletsel.
- **Religieuze orde** (de, -n) congregatie van kloostergemeenschappen als onderdeel van de reguliere geestelijkheid →.

Bib - G. ZARNECKI, *Monniksleven in de Middeleeuwen*, Bussum, 1975.

A. NEUBERG (ed.), *Monialen in België en Luxemburg van de Middeleeuwen tot heden. Dochters van stilte*, Brussel, 1998.

- **Religieuze terminologie** (de, geen mv.) het geheel van termen betreffende het geloof en geloofsleven.

Bib - J.C. DE GROOT, *Encyclopedie van het katholicisme*, Amsterdam-Brussel, 1959.

S. DESODT, *Wat is dat in godsnaam? Religieuze begrippen verklaard*, Antwerpen, 2004.

- L. GOOSEN, *Van Abraham tot Zacharia*, Nijmegen, 1990.
- N. LEMAÎTRE, M.Th. QUINSON, V. SOT, *Dictionnaire culturel du Christianisme*, Paris, 1994.
- B. MESOTTEN, *Van Aalmoes tot Zwitserse garde. Etymologie en betekenis van duizend woorden rond religie*, Averbode, 2004.
- M. SPIERTZ, *Van Aartsbisschop tot Zonneliel. Sleutels tot het katholiek erfgoed*, Nijmegen, 1998.
- H. VANDENBERGHE, *Gewijd of vervolgen? Kwijnend of gebenedijd. Woordenschat uit het 'Rijke Roomsche leven' (Croonestucken 30)*, Poperinge, 2002.
- M. VAN ZANTEN, *Religieus erfgoed. Geïllustreerd lexicon*, Zutphen, 2008.
- **Remonstrantie** (de, -s) protest, verweerschrift.
 - **Rente- en cijnsboek** (het, -en) boek waarin de cijnsplichtigen werden genoteerd en de grondrente die jaarlijks moest worden opgebracht. Veranderde het goed van eigenaar dan werd dit genoteerd (wandelkoop). Bij overlijden noteerde men de doodkoop. Deze registers zijn dan ook genealogisch heel interessante bronnen, die soms meerdere generaties vermelden en ook overlijdensjaren. Er zijn soms belangrijke collecties cijnsboeken. Een aparte vermelding verdienen de hoofdcijnsboeken van het Land van Waas. Voor de genealogen in die streek een bron zonder weerga. Fr. *rentier*.
Bib – HGV, p. 360.
 - **Rentekoop** (de, kopen) techniek bij het lenen van geld, die erin bestond dat de intrest verrekend werd in het maandelijks of jaarlijks terug te betalen bedrag. Was het contract ten einde, dan had de uitlener een grotere som dan het uitgeleende geld verkregen. Deze rente (gelijk aan afkorting hoofdkapitaal + intrest) kon beset worden op een onroerend goed, dat daardoor als waarborg diende voor de regelmatigheid van de afbetalingen. Als de rente niet verder betaald werd, kon dus beslag gelegd worden op het goed en moest het verkocht worden om de rente te verkrijgen.
 - **Renunciatierecht** (het, geen mv.) recht om een erfenis af te wijzen en afstand te doen van zijn aandeel hierin.
 - **Repertorium** (het, repertoria) (archiefterm) index met verkorte weergave van de teksten waarnaar wordt verwezen. De notaris moet een repertorium bijhouden van alle opgemaakte akten.
 - **Republikeinse kalender** (de, geen mv.) nieuwe kalender door de Fransen ingevoerd bij wet van 5 oktober 1793. De kalender startte op 22 september 1792 (opheffing van het koningschap) en werd op 31 december 1805 afgeschaft. Het jaar werd verdeeld in twaalf gelijke maanden van 30 dagen: *vendémiaire*, *brumaire*, *frimaire* (herfst), *nivôse*, *pluviôse*, *ventôse* (winter), *germinal*, *floréal*, *prairial* (lente), *messidor*, *thermidor*, *fructidor* (zomer). Elke maand was verdeeld in drie gelijke delen van tien dagen: de decaden. Om het jaar vol te maken, kwamen er vijf speciale dagen bij. Data in akten uit de Franse tijd dienen dus omgezet naar onze gregoriaanse kalender. Hiervoor zijn omzettingstabellen beschikbaar.
Bib – F. GEVAERT, *De republikeinse kalender en de volledige vergelijkingstabellen met de gregoriaanse kalender*, Heule, 1965.
M.-O. MERGNAC, A. SCHNEIDER-MANOURY, *Les prénoms du calendrier révolutionnaire*, Paris, 2006.
D. VANDECANDELAERE, *De tijdrekening. De kalender: Juliaans, Gregoriaans, Republikeins*, Handzame, 1985.
 - **Requirant** (de, -en) verzoeker.
 - **Resolutie** (de, -s) (archiefterm) besluit van een bestuurscollege van vóór 1794.
 - **~boek** (het, -en) boek waarin de magistraat van de stad de bestuurlijke, religieuze, militaire en economische verordeningen optekende. Syn. register van politieke ordonnantiën, privile-

gieboek.

- **Ressort** (het, -en) rechts- of ambtsgebied. Meer bepaald het werkgebied van een archief.
- **Restaureren** (archiefterm) het materieel herstellen van archiefbescheiden op zodanige wijze dat de oorspronkelijke gedaante zo goed mogelijk bewaard blijft.
- **Retroacta van de burgerlijke stand** (de) archiefstukken die op de voorgeschiedenis van een archiefstuk betrekking hebben, meer bepaald de parochieregisters of de DTB-boeken als voorlopers van de registers van de burgerlijke stand.
- **Retroactum** (het, retroacta) (archiefterm) een bijlage die oorspronkelijk in een ander verband is opgemaakt of ontvangen, hetzij binnen hetzelfde archief, hetzij daarbuiten.
- **Reunion** digitaal genealogisch programma voor Applecomputers. www.leisterpro.com
- **Revue française de généalogie (RFG)** Frans genealogisch magazine. (jg. 1. 1979-) www.rfgenealogie.com
- **Ridderorde** (de, -n) vereniging van wereldlijke of geestelijke ridders. Vgl. orde →, eretekens →. *Bib* - U. ARNOLD, C.G. DE DIJN, M. VAN DER EYCKEN, J. MERTENS, L. DE REN, *Ridders en priesters. Acht eeuwen Duitse Orde in Noordwest-Europa*, Turnhout, 1992.
M. FORRIER (ed.), *De orde van Malta in de Zuidelijke Nederlanden (12de -18de eeuw)*, Brussel, 1993.
M. NUYTENS, *Krijgers voor God. De orde van de tempeliers in de Lage Landen 1120-1312*, Leuven, 2007.
M. VAN DER EYCKEN, 'Familiebanden en opnamepolitiek van de ridders in de balije Biesen tijdens de 16de eeuw', in: *VS*, 30 (1994), p. 125-128.
- **Ridderschap** (het, geen mv.) de gezamenlijke ridders, dit zijn mannen die door ridderslag in de ridderstand zijn opgenomen; hiërarchisch de laagste rang van de getitelde adel; lid van een geestelijke ridderorde, lid van een wereldlijke adellijke orde door de vorst ingesteld (zoals de orde van het Gulden Vlies). Oorspronkelijk had de ridder vooral een militaire functie. *Bib* - R. BARBER, *The reign of chivalry*, New York, 1980.
P. CONTAMINE (red.), *Les chevaliers*, Paris, 2006.
G. DUBY, *La société chevaleresque. Hommes et structures du Moyen Âge*, Paris, 1988.
G. DUBY, *La chevalerie*, Perrin, 1993.
G. DUBY, *Willem de Maarschalk of de beste ridder ter wereld 1145-1219*, Amsterdam-Brussel, 1986.
P. DU PUY DE CLINCHAMPS, *La chevalerie*, PUF, *Que sais-je?*, Paris, 1961.
J.M. VAN WINTER, *Ridderschap, ideaal en werkelijkheid*, Bussum, 1965.
I.F. WALTHER, G.S. INSEL, *Codex Manesse. Die Miniaturen der Großen Heidelberger Liederhandschrift*, Frankfurt am Main, 1989.
E. WARLOP, *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1975-1976 (2 dln. in 4 banden).
- **Rijbewijs** (het, -zen) document waarop een aantal identiteitsgegevens staan en dat de bezitter toelaat om met een voertuig van een bepaalde categorie te rijden. Officieel geldt in België het rijbewijs niet als identiteitsbewijs, in Nederland wel. Normaal verkrijgt men het rijbewijs na het afleggen van een theoretisch en praktisch rijexamen. <http://verkeerweb.be/rijbewijs/inhoudstabel.html>
- **Ryckheyt** centrum voor regionale geschiedenis in Heerlen (NL) www.ryckheyt.nl
- **Rijksarchief** (het, -ven) (in België) federale wetenschappelijke instelling belast met de zorg voor en het beheer van ons archivalisch erfgoed. Al bij de aanvang van zijn onderzoek zal de genealoog kennismaken met het rijksarchief. Daar kunnen immers op microfilm de primaire bronnen geraadpleegd worden. Heel dikwijls voor een hele provincie (in West-Vlaanderen kan men dus zowel in Brugge als in Kortrijk terecht voor gegevens uit de registers van de burgerlijke stand en de parochieregisters voor de hele provincie, ook de tafels). Voor andere archief-

bronnen raadpleegt men eerst het archievenoverzicht van het betreffende archiefdepot om de inventarissen te leren kennen. Zij zijn de wegwijzers in het archief. Naast het Algemeen Rijksarchief in Brussel zijn er de rijksarchieven in de provincies in Anderlecht, Antwerpen, Has-selt, Leuven, Gent, Beveren-Waas, Brugge, Kortrijk, in Louvain-la-Neuve, Luik, Saint-Hubert, Doornik, Namen, Aarlen en te Eupen. <http://arch.arch.be>

Bib – H. COPPENS, *Het rijksarchief. Les archives de l'état*, Brussel, 1996.

M. VANDERMAESEN, *Overzichten van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Brugge. Archiefvormers in de gerechtelijke arrondissementen Brugge, Ieper en Veurne. I. Archieven van overheidsinstellingen tot 1795*, Brussel, 2001.

- **Rijksarchief als genealogisch centrum** in het Rijksarchief te Beveren kunnen microfilms worden geraadpleegd van de parochieregisters, de registers van de burgerlijke stand en van enkele andere genealogische bronnen (bevolkingsregisters, schepenakten, wettelijke passeringen, weesakten, staten van goed, enz.) van de gemeenten in de gerechtelijke arrondissementen Dendermonde en Gent. Eveneens kunnen sinds juli 2001 de microfilms van de parochieregisters en de burgerlijke stand van de andere Vlaamse provincies worden geraadpleegd. Voorts staan de fotokopieën van de klappers en akten van de parochieregisters van een aantal Wase gemeenten ter inzage.
- **Rijksarchief in Nederland** zie Archieven in Nederland →.
- **Rijksregister** (het, -s) systeem om op nationaal vlak de gegevens van personen bij te houden. De wet van 8 augustus 1983 bepaalt dat iedere gemeente verplicht is zich bij het rijksregister aan te sluiten en alle nodige gegevens mee te delen. De inschrijving blijft bestaan tot dertig jaar na het overlijden van de betrokkene. Volgende gegevens worden opgetekend: naam en voornaam, geboorteplaats- en datum, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat, eventueel plaats en datum van overlijden, hoofdverblijfplaats, beroep, samenstelling van het gezin of de personen die op hetzelfde adres zijn ingeschreven. Er worden geen gegevens betreffende afstamming vermeld. Tal van administraties zoals de federale politie, gerechtsdeurwaarders, notarissen, enz. hebben toegang tot het Rijksregister. Bij een eerste inschrijving krijgt men een identificatienummer (zie identiteitskaart). www.rijksregister.fgov.be
- **~nummer** (het, -s) in België bestaat dit unieke identificatienummer voor natuurlijke personen uit elf cijfers, waarvan de eerste zes de geboortedatum van de betrokkene zijn (geboortear, geboortemaand, geboortedag). De volgende drie cijfers vormen een volgnummer, toegekend op de dag van de inschrijving in het geboorteregister op de gemeente. Meisjes krijgen bij registratie een paar nummer, jongens een onpaar nummer. De laatste twee cijfers vormen een controlenummer berekend op basis van de negen voorgaande cijfers.
- **Ritueel** (het, -en) een geheel van cultureel bepaalde handelingen (vaak met specifiek en exclusief voor dat doel gebruikte objecten) die een vast stramen volgen en in bepaalde omstandigheden uitgevoerd worden. Religieuze rituelen zijn gebruiken en ceremonieën in verband met belangrijke momenten in het leven van een gelovige. Vgl. overgangsritueel →.
Bib – C. ROSSEELS, *Rituelen vandaag*, Leuven, 1997.
- **Roede** (de, -n) 1. oppervlaktemaat →. Fr. *verge*; 2. een van de vijf districten die een onderdeel waren van de kasselrij Kortrijk: de roeden van Harelbeke, Tielt, Menen, Deinze en de dertien parochies.
- **Roep** (de, -en) huwelijksafkondiging; zo genoemd omdat dit gebeurde door het afroepen van de namen van de verloofden vanaf de preekstoel. Voor de roep(en) kon dispensatie verkregen worden.
- **Roepsteen** (de, -stenen) verhevenheid aan een openbaar gebouw, bv. de kerk, vanwaar offici-

ele aankondigingen werden gedaan.

- **Roeselare** stad in West-Vlaanderen; SA, FV met DOC (nu Mandel-Leie).
- **Rol** (de, -len) (archiefterm) 1) een agenda van de zaken die in een rechtzitting moeten behandeld worden; 2) verslag van de processuele handelingen tijdens de zittingen van een gerecht. In de 19de eeuw werd de rol opgesplitst in de rol (functie van agenda) en het audiëntieblad (met het verslag van de zittingen).
- **Romeinse naamgeving** (de, geen mv.) aanvankelijk hadden de Romeinen alleen een voor-naam (zoals Romulus en Remus). De koningen voerden twee namen (Numa Pompilius). Sedert de 3de eeuw droegen de Romeinse patriciërs minstens drie namen: eerst de voornaam (het aantal voornamen was beperkt, vandaar de genummerde namen als Quintus), dan volgde de *nomen gentile* of de geslachtsnaam (bv. Cornelius). De *gentes* werden in *familiae* ingedeeld die elk ook een *cognomen* kregen. Deze bijnaam werd de echte familienaam. Caesar heette dus voluit Caius Julius Caesar. De vrouwen hadden alleen een voor- en een geslachtsnaam.
- **Roots** (de) Engelse aanduiding voor afstamming, voorgeslacht. De populariteit van de Amerikaanse televisiereeks naar het gelijknamige boek *Roots. The Saga of an American Family* (1976) van Alex Haley, waarin een zwarte Amerikaan op zoek ging naar zijn Afrikaanse voorouders, zorgde ervoor dat deze term ook in ons taalgebied ingang vond.
- **ROSA** Rol en Samenleving. Bibliotheek, documentatiecentrum en archief voor gelijke kansen, feminisme en vrouwenstudies. www.rosadoc.be
- **Rouw** - 'Vrouwen, familie en maatschappij' in: *Jaarboek*, 2004.
- **Rouwbord** (het, -en) bord waarop naam en wapen van een overledene werd geschilderd. Eng. *achievement*, Fr. *obit*. Vgl. *obiit* →.
- **Rouwbrief** (de, -en) brief van kennisgeving van een overlijden. Rouwbrieven komen vanaf de 18de eeuw in gebruik in adellijke kringen. Op het platteland kwam de rouwbrief na de Tweede Wereldoorlog in omloop. Verzamelingen van rouwbrieven zijn te vinden in archieven, bibliotheken en vooral genealogische documentatiecentra. Syn. doodsbrief, rouwcirculaire.
- **Rouwgebruik** (het, -en) traditionele gebruiken rond het overlijden en de begrafenis, zoals de berechting, de begrafenisstoet of rouwstoet, het afleggen van de dode, de dodenwake, het gebruik van de lijkkoets, de lijkwagen of corbillard. Syn. begrafenisgebruiken.
Bib - P. ARIES, *Het uur van onze dood. Duizend jaar sterven, begraven, rouwen en gedenken*, Amsterdam-Brussel, 1987.
J. BEYEN, *De dood in Vlaanderen. Opvattingen en praktijken na 1950*, Leuven, 2005.
D. CALLEWAERT, 'Overlijden en afscheid in het Brugse 1900-2000', in: *Volkskunde*, 101 - 3 (2000), p. 201-255.
L. DE COCK, *Geschiedenis van de dood. Rituelen en gewoonten in Europa*, Leuven, 2006 (met uitvoerige bibliografie).
Y. HOLLEBOSCH-VAN RECK, V. MEILLANDER, *Rendez-vous met Magere Hein. Doods- en rouwgebruiken in de 19de eeuw*, Museum voor volkskunde, Gent, 1986.
E. MULLEBROUCK, *Ingelmunsterse bidprentjes en rouwgebruiken*, Ingelmunster, 1992.
K.C. PEETERS, 'Dood en begrafenis', in: *Eigen Aard*, Antwerpen, 1975.
W. VALLAEY, R. SLOSSE, *Verhalen rond geboorte, huwelijk en overlijden*, Roeselare, 1999.
M. VAN COPPENOLLE, 'Uitvaartgebruiken in West-Vlaanderen', in: *Volkskunde* (1951), p. 97-134.
- **Rouwregister** (het, -s) boek waarin de personen die hun deelneming komen betuigen hun naam en een boodschap aan de nabestaanden kunnen schrijven. Syn. condoléanceregister.
- **Rubriek** (de, -en) (archiefterm) begripsaanduiding of benaming van een reeks of enige reeksen van bescheiden die eenzelfde onderwerp betreffen.

- **Salt Lake City** hoofdstad van de staat Utah in de VSA bekend o.m. door Temple Square, locatie van de Salt Lake City tempel van de mormonen →.
- **Samengestelde familie** (de) ontstaat wanneer een van de ouders van een kind een nieuwe partner krijgt, die eventueel ook al kinderen met een vroegere partner heeft. Het samengaan van meerdere families. Eng. *joint family*. Zie ook: nieuwsamengesteld gezin →.
- **Samenleven** (overg. leefde samen, samengeleefd) 1) met elkaar, in een gemeenschap leven, tezamen wonen; 2) het ongehuwd met elkaar leven (zowel met beide partners als met één pers. als subject).
- **Samenlevingscontract** (het, -en) contract opgesteld tussen (twee) personen die ongehuwd samenwonen als koppels als vriend(inn)en, als ongehuwde broers en/of zussen, als weduwnaar en zoon, enz. Bloed- of aanverwantschap speelt hierbij geen rol.
- **Samenvoeging van gemeenten** (de) het streven van de overheid om het aantal gemeenten drastisch terug te brengen leidde in de tweede helft van de 20^e eeuw tot een herindeling van de bestaande gemeenten. De grootste fusiegolf vond plaats op 1 januari 1977, toen het aantal autonome Belgische gemeenten door samenvoegingen gereduceerd werd van 2359 tot 596. Nu zijn er nog 589 gemeenten, waarvan 308 in het Vlaams, 262 in het Waals en 19 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Syn. fusie. De zoeker dient veelal zowel de vroegere als de huidige gemeenten op te sporen om het archief terug te vinden.
Dictionnaire des communes de Belgique / Woordenboek der Belgische gemeenten / Lexikon der Gemeinden Belgiens / Dictionary of the municipalities of Belgium, Brussel, 1997 (met kaart).
- **Samenwerkingsverband Vlaamse Verenigingen voor Familiekunde (SVVF)** vzw (het) koepelorganisatie, sinds 1 oktober 2011 Familiekunde Vlaanderen →.
- **Samenwonen** men maakt een onderscheid tussen: 1) samenwonen op basis van eenzelfde adres; 2) geregistreerd samenwonen op basis van de inschrijving in een specifiek register van de gemeente; 3) wettelijke samenwonen op basis van een verklaring bij de ambtenaar van de BS van de gemeente. Deze drie vormen kunnen al of niet met of zonder notarieel contract (samenlevingscontract) gebeuren. Daarnaast is er het feitelijk samenwonen zonder dat men officieel op hetzelfde adres gedomicilieerd is. Het ongehuwd samenwonen neemt de voorbije decennia sterk toe. Het is moeilijk om besluiten te trekken op basis van alleen een adres of domiciliëring. Je kunt bv. opzoeken doen op basis van eenzelfde domicilie in het bevolkingsregister of van eenzelfde adres (kiezerslijst, adresboek).
- **Scabinale akte** (de) akte gepasseerd ten overstaan van of door schepenen.
- **SCGD** Service de Centralisation des études généalogiques et démographiques de Belgique →.
- **Schadebeletter** (de, -s) politiedienaar.
- **Schaderapport** (het, -en) rapport i.v.m. de schade aangericht door bv. doortrekkende troepen met het oog op een uitkering. Een voorbeeld is de telling van 1695 voor de kasselrij Kortrijk

(RAK, Bruine pakken, nr. 5599). Voor het einde van de 16de eeuw is er een telling van het vee en het onbebouwd land (RAK, Bruine pakken, nr. 6523). Syn. staat van schadevergoeding.

Bib – N. MADDENS, De toestand van de kasselrij Kortrijk in 1592, in: *LG*, 50-1b (2008), p. 213-218.

- **Scheiding** (de, -en) zie echtscheiding →.
- ~ **van tafel en bed** (de) wettelijke samenlevingsvorm, ontstaan in de 13de eeuw, waarbij het gemeenschappelijk leven van de echtgenoten werd geschorst met behoud van de huwelijksband. De echtgenoten kunnen dus niet hertrouwen, maar zijn elkaar geen samenwoning en geen echtelijke plichten meer verschuldigd. Voor de canonieke scheiding was een uitspraak van een kerkelijke rechtbank vereist.
- **Schepel** (de, geen mv.) inhoudsmaat, in sommige plaatsen *lope* genoemd.
- **Schepenbank** (de, -en) college van gezworenen dat volgens de graad van justitie aan een heerlijkheid verbonden de hoge, middelbare of lage rechtspraak uitoefende. Een volle schepenbank, ook wet of vierschaar genoemd, telde zeven leden. De schepenen werden door de heer gekozen onder de belangrijkste bezitters van door hem gehouden rentegronen. De eerste schepen of voorschepen werd ook burgemeester genoemd (deze functie is tijdens het ancien régime dus niet te vergelijken met het huidige burgemeestersambt).
Bib – G. VAN DIEVOET, De rechtshistorische benadering van de geschiedenis van de schepenbanken in de Zuidelijke Nederlanden in de Nieuwe Tijd, in: *Bronnen voor de geschiedenis van de instellingen in België*, Brussel, 1977, p. 137-146 (met uitgebreide bibliografie).
- **Schepenen van de keure** (de) schepenen in de stad Gent die bevoegd zijn voor zaken van hoge rechtsmacht.
- **Schepenen van gedele** (de) schepenen in de stad Gent bevoegd voor zaken van lage rechtsmacht, voor civiele en vrijwillige rechtspraak.
- **Schepengriffie** (de, -s) de secretarie van de schepenbank, overdrachtelijk ook het aldaar berustend archief van gerechtelijke stukken.
- **Schild, scild** (de, geen mv.) oude munteenheid in het graafschap Vlaanderen. Syn. schelling.
- **Scholaster** (de, -s) hoofd van een kapittelschool. Lat. *scholasticus*.
- **Schoolarchief** (het) particulier archief van een onderwijsinstelling. Jammer genoeg zijn vele schoolarchieven niet bewaard gebleven. Men vindt gegevens van een onderwijsinstelling ook wel in het archief van de plaatselijke besturen (gemeente, stad, provincie). In een bewaard schoolarchief treft men eventueel rapportenlijsten, absentielijsten. Aangezien het om particuliere archieven gaat, zijn ze niet openbaar. Zie ook Onderwijs en opleiding →.
Bib – L. PILLEN, J. POLLET, *175 jaar Klein Seminarie te Roeselare*, Roeselare, 1982. (een voorbeeld van hoe aan de hand van een schoolarchief de geschiedenis van een school kan geschreven worden).
- **Schoonmoeder** (de, -s) moeder van de echtgeno(o)t(e); Lat. *noverca*, Fr. *belle-mère*, Eng., *mother-in-law*, Du. *Schwiegermutter*.
- **Schoonvader** (de, -s) vader van de echtgeno(o)t(e). Syn. behuwdvader. Lat. *vitricus* of *socer*, Fr. *beau-père*, *parâtre*, Eng. *stepfather*, Du. *Schwiegervater*.
- **Schouwing** (de, -en) inspectie van wegen en waterlopen in het ancien régime op bevel van de plaatselijke gezagdragers. De verslagen van deze schouwingen bevatten soms heel wat naam-materiaal. Aangelanden die in overtreding bevonden werden, betaalden een boete en dienden de nodige herstellingen uit te voeren. Ook in steden werden schouwingen gehouden. De verslagen worden bewaard in archieven van parochies en heerlijkheden en in de stadsarchieven.
- **Schrift** (het, geen mv.) het Latijnse schrift ontwikkelde zich reeds in de oudheid uit het kapitaalschrift dat we vooral in opschriften aantreffen. Het dient nog altijd als voorbeeld van

onze drukletters. Door de invoering van het perkament en de bredere pennen ontwikkelde zich de rustica, een vloeiend schrift dat van de 2de tot de 6de eeuw gebruikt werd. In de 7de eeuw dook de zogenaamde *capitalis quadrata* op, eigenlijk de geschreven vorm van onze nog steeds gangbare drukletter. Voor dagelijks gebruik kwam hiernaast het Romeinse cursief in voege. In de 4de eeuw vormde zich het minuskelschrift bestaande uit kleine letters. In de 3de eeuw ontstond de meer afgeronde uncial die tot de 6de eeuw het meest voorkwam en tot in de 9de eeuw gebruikt werd. In de 8ste eeuw ontstond er een streven naar uniformiteit dat uiteindelijk in de 9de eeuw tot de voorkarolingische minuskel voerde. Hieruit komen zowel de Gotische als de Latijnse schrijffletters voort. Uit de Gotische cursiva ontstond als oorkondenschrift de Rotula (als boekletter bastarda genoemd). De Latijnse schrijffletter voortgekomen uit de antiqua blijft in de meeste landen zoals bij ons in zwang. De verspreiding ervan is een gevolg van de overal voorkomende humanistenscholen. Zie ook oud schrift, paleografie →.

Bib - B. ENGELHART, F. DE CLERCQ, *50 eeuwen schrift. Een inleiding tot de geschiedenis van het schrift*, Utrecht-Antwerpen, 1965.

J. VANDENABEELE, *De letter en haar omwereld*, Brugge, 1985.

K. KHAZAI, *Ontstaan en ontwikkeling van het schrift*, Brussel, 1984.

A.W. BRAVE, *Cursus genealogie*, Amsterdam, s.d., p. 178-179.

- **Schuldbekentenis** (de, -en) ondertekend geschrift of akte waarbij iemand erkent een zekere som schuldig te zijn aan een ander. Deze akten werden gepasseerd voor de schepenen of bij een notaris.
- **Schuttersgilde** (de, -n) vereniging waarvan de leden zich gezamenlijk oefenen in het schieten met een bepaald wapen zoals een geweer of een boogtype. Sommige van deze gilden bewaarden hun oud archief. Het bevat o.m. ledenlijsten, notaboeken (met lijsten van deelnemers aan wedstrijden en de uitslagen), doodschuldenboeken →, verslagboeken. Syn. schutterij.
- **Seclusie** (de) uitsluiting.
- **Secundair gegeven** (het, -s) alle informatie over een persoon die de basisgegevens → kan aanvullen: gegeven m.b.t. woning, beroep, opleiding, functie, bezit, hobby, politieke overtuiging, geloof ...
- **Secundaire bronnen** (de) secundaire genealogische bronnen bevatten gegevens die aan de primaire bronnen zijn ontleend. Zo is een geboorteakte een primaire bron en een paspoort een secundaire bron, omdat de daarin vermelde gegevens betreffende geboortedatum en -plaats ontleend zijn aan de geboorteakte.
- **Seizoenarbeider** (de, -s) arbeider die alleen in een bepaald seizoen arbeid verricht, heel dikwijls in een andere streek. Bekend zijn de Vlaamse seizoenarbeiders die in de vorige eeuwen in het noorden van Frankrijk in de bietenteelt, de suikerfabrieken, de cichoreiasten, en de vlasnijverheid gingen werken.

Bib - L. BRUGGEMAN, *Asten, bieten en ... mensen*, Roeselare, 1993.

D. MUSSCHOOT, *Van Franschmans en Walenmannen. Vlaamse seizoenarbeiders in den vreemde in de 19de en 20ste eeuw*, Tielt, 2008.

L. SCHEPENS, *Van vlaskutser tot Franschman. Bijdrage tot de geschiedenis van de West-Vlaamse plattelandsbevolking in de negentiende eeuw*, Brugge, 1973.

- **Sekse** (de, -n) natuurlijk geslacht. In genealogische programma's moet voor ieder individu de sekse aangeduid worden (M/V).
 - **Seminarie** (het) onderwijsinrichting binnen de katholieke kerk voor de opleiding van seculiere geestelijken.
- Bib - E. PUT, *Richtlijnen en aanbevelingen voor het beheer van het archief van grootseminaries*, Brus-

sel, 1998.

- **Semistatisch archief** (het) archiefbescheiden die door de archiefvormer niet meer voortdurend gebruikt worden, maar nog steeds te zijner beschikking staan; het wordt bewaard in een tussendepot.
- **Sepulturenboek** (het, -en) grafregister.
- **Serie** (de, -s) (archiefterm) groep archiefstukken die zijn samengebracht op grond van gemeenschappelijke kenmerken, vaak de redactionele vorm of het ontwikkelingsstadium. Syn. reeks.
- **Service de Centralisation des études généalogiques et démographiques de Belgique (SCGD)** Belgische genealogische vereniging opgericht in 1944. De vereniging beschikt over een bibliotheek en documentatiecentrum en heeft antennes in Mons, Namur en Arlon. Tijdschrift: *L'Intermédiaire des généalogistes / De Middelaar tussen de genealogische navorsers*.
www.scgd.net
- **Service historique de la Défense (SHD)** militaire archiefinstelling in Vincennes (Parijs).
www.servicehistorique.sga.defense.gouv.fr
- **Sibbetafel** (de) verwantschapstafel.
- **Sibbekunde** (de) verouderde benaming voor genealogie →. Du. *Sippenforschung*.
- **Sibbekundige** (de) verouderde aanduiding voor een genealoog, familiëkundige. Na de Tweede Wereldoorlog in onbruik geraakt.
Bib – J. VAN TOLL, *Nederlandsche sibbekundigen voor 1853*, Naarden, 1944.
- **Sigillografie** (de) hulpwetenschap van de geschiedenis die zich tot doel stelt de zegels te bestuderen naar vorm, inhoud en bestemming. Zie ook heraldiek → voor een bibliografie. Syn. sfragistiek, zegelkunde.
- **Sigil(l)um** (Lat.) zegel.
- **Sint-Niklaas** stad in Oost-Vlaanderen; SA, SB, MUS, Internationaal Exlibriscentrum →, FV (Land van Waas) met DOC.
- **Sint-Truiden** stad in Limburg; SA.
- **Sippe** (de) verwantschapssysteem bij de Germanen.
- **Slaper** (de) register van rechtstitels, soort renteboek.
- **Sociale geschiedenis** (de) tak van de geschiedenisbeoefening die zich toespitst op de maatschappij in het verleden. Fr. *histoire sociale*, Eng. *social history*, Du. *Sozialgeschichte*. Sociale en economische geschiedenis worden heel dikwijls onder een noemer geplaatst en dan spreken we van sociaal-economische geschiedenis.
Bib – M. DUIJVENDAK, P. KOOIJ, *Sociale geschiedenis. Theorie en thema's*, Assen, 1992.
R. MUCHEMBLED, *De uitvinding van de moderne mens. Collectief gedrag, zeden, gewoonten en gevoelswereld van de middeleeuwen tot de Franse Revolutie*, Amsterdam, 1991.
C. VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, Beveren-Nijmegen, 1981.
C. VANDENBROEKE, *Hoe rijk was arm Vlaanderen?*, Brugge, 1995.
J. A. VAN HOUTTE, *Het verleden van Europa. Twintig eeuwen sociaal-economische geschiedenis*, Leuven-Tielt, 1992.
- **Sociale netwerksite** (de, -s) profielensite op internet. Bekend zijn Facebook, Netlog, Hyves. Bedoeling is via internet in contact te komen met personen die gelijke interesses hebben. De gebruiker maakt een profiel aan op een website die dit profiel koppelt aan het profiel van iemand anders. Ook genealogen kunnen deze sites gebruiken om familieleden op te zoeken.
- **Sociale stratificatie** (de) het beschrijven van de bevolking volgens de differentiatie in stan-

- den → of klassen →. O. m. lijsten van vermogensbelastingen laten deze beschrijving toe.
 Bib - H. VANNOPPEN, 'Sociale stratificatie in Brabant', in: *VS*, 40 (2004), p. 265-289.
- **Société d'histoire de Comines-Warneton** historische en heemkundige vereniging met een belangrijk documentatiecentrum www.shcwr.org
 - **Sociologie** (de) leer en studie van de menselijke samenleving en haar verschijnselen. O.m. gezin en familie worden in al hun vormen bestudeerd. Historische sociologie →. De sociologie heeft een eigen terminologie voor het aanduiden van afstamming, verwantschap en aanverwantschap.
 Bib - GHV, p. 37-38.
 Y. ALPE, A. BETONNE, C. DOLLO, J.-R. LAMBERT, S. PARAYRE, *Lexique de sociologie*, Paris, 2007.
 P. ARIES, G. DUBY, *Geschiedenis van het persoonlijk leven*, Amsterdam, 1987-1990, 5 dln.
 D. ALEXANDRE-BIDON, D. LETT, *Les enfants au Moyen Âge (Ve-XVe siècle)*, Paris, 1997.
 A. BURGUIERE, C. KLAPISCH-ZUBER, M. SEGALEN, F. ZONABEND, *Histoire de la famille*, Parijs, 1987, 2 delen.
 R. DELCOURT, 'Dossier. Les trois grandes étapes de la vie', in: *VG*, nr. 2 (2004), p. 43-55.
 R. DELCOURT, 'Dossier. La femme au cours des âges', in: *VG*, nr. 3 (2004), p. 23-35.
 R. DELCOURT, 'Dossier : l'enfance', in: *VG*, nr. 4 (2004), p. 22-31.
 G. DUBY, *Edelvrouwen in de twaalfde eeuw*, Amsterdam, 1997.
 G. DUBY, M. PERROT (red.), *Geschiedenis van de vrouw*, Amsterdam, 1992-1993, 5 dln.
 J.C. KAUFMAN, *Sociologie du couple*, Paris, 1993.
 J. KOK, 'Transities en trajecten: de levensloopbenadering in de sociale geschiedenis', in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 26 (2000), p. 309-329.
 P. LOMBAERT, *Sociologie. Deel 1*, Oostmalle, 1996 (behandelt de definitie van sociologie, socialisatie, het gezin, de cultuur, de verschillende groeperingen).
 K. MATTHIJS, *De mateloze negentiende eeuw. Bevolking, huwelijk, gezin en sociale verandering*, Leuven, 1999.
 R. PERNOUD, *Vrouwen in de middeleeuwen, haar politieke en sociale betekenis*, Baarn, 1980.
 J. SCOTT, G. MARSHALL, *Oxford dictionary of sociology*, Oxford, 2005.
 M. SEGALEN, *Sociologie de la famille*, Paris, 2000.
 F. VANHEMELRYCK, *Marginalen in de geschiedenis. Over beulen, joden, hoeren, zigeuners en andere zondebokken*, Leuven, 2004.
 E. VANLOOKE, 'De samenstelling en de structuur van de Brugse huishoudens in het begin van de 19de eeuw', in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1981, 1-2, p. 317-355.
 L. VANOEVERBERGHE, *Marie Cornillie. Een kijk op de negentiende eeuw te Moorsele vanuit het levensverhaal van een schatrijke dame*, Moorsele, 1998.
 E. VERHAEGHE, 'Rijk of arm: wat maakt het uit? Levensloopanalyse toegepast op meisjes geboren in 1830 en 1831 in Zwevegem', in: *LG*, 45 (2003), p. 287-306.
 T. ZWAAN (red), *Familie, huwelijk en gezin in West-Europa*, Amsterdam-Heerlen-Boom, 1993.
 - **Soevereine orde** (de) dynastieke orde die burgerlijk, militair, religieus of wereldlijk van aard kan zijn (of een combinatie ervan). Sommige zijn verdwenen (Orde van de Tempeliers), andere bestaan tot op heden (bv. de Soevereine Orde van het Gulden Vlies).
 - **Solvit** (Lat.) heeft betaald (in boekhoudingen).
 - **SOMA** Studie- en documentatiecentrum oorlog en hedendaagse maatschappij. Federaal documentatiecentrum: www.cegesoma.be
 - **Soror** (Lat.) zuster.

- **~aat** (het) 1) instelling bij primitieve volkeren waarbij de man bepaalde rechten heeft op de (jongere) zusters van zijn vrouw; 2) zusterhuwelijk (als de man hertrouwt met de zuster van zijn overleden vrouw).
- **Spanje** *Instituto internacional de genealogia y heraldica*. In Spanje werd de burgerlijke stand ingevoerd door de wet van 17 juli 1870. Voordien waren er de parochieregisters. Er zijn veel soorten archieven in Spanje. Belangrijk voor onze streken is het archief van Simancas.
Geneawiki: http://fr.geneawiki.com/index.php/Recherche_Espagne
www.genealogia-es.com
Bib - J.P. CAZAUX, 'Les recherches généalogiques en Espagne', in: VG, nr. 7 (2005), p. 42-46.
- **Spijker** (de en het, -s) de *spicaria* of spijkers waren oorspronkelijk magazijnen van de graaf, speciaal bestemd voor de inzameling van graangewassen. Ieder spijker had zijn eigen beheer. Spijkergronden zijn dus in feite allodiaal bezit, waarop een (graan)rente ten voordele van de graaf werd geheven. De spijker was een van de drie afdelingen die ingesteld waren om de grafelijke inkomsten te verzamelen van wat eens het oud domein van de graven van Vlaanderen was geweest. De spijker ontving de renten in haver, het *lardarium* in vlees en de brieven of *brevia* ontving de geldcijzen. Soms vormden een aantal spijkergronden een gebied dat werd toevertrouwd aan een ambtenaar. Later maakte men niet veel onderscheid meer met een gewone heerlijkheid, de bezitters waren ook hier erfelijk geworden. Het archief van de spijker kan dan ook heel verspreid zijn.
- **~boek** (het, -en) register waarin de houders van spijkergronden werden genoteerd. De bezitters moesten aan de heer of zijn vervanger spijkerrente betalen. De spijkerrente was een graanrente die rechtstreeks aan de graaf werd betaald. De administratie hiervan werd zorgvuldig bijgehouden. Aangezien de registers elkaar opvolgen, kan aan de hand van deze bronnen soms een heel stuk in de stamboom opgeklommen worden.
- **Spilleleen** (het) leen dat vererfd kon worden op een vrouw. Ant. zwaardleen →.
- **Splete** (de) deel van een parochie (dorp) dat tot een andere kasselrij behoorde.
- **Sponsalia** (de) (Lat.); verloving →, trouwbeloften, ondertrouw. Soms wordt er in de huwelijksakte van de parochieregisters melding gemaakt van de *sponsalia*. Fr. *fiançailles*, Du. *Verlobung*.
- **Spoorloos** Nederlands televisieprogramma waarin mensen op zoek gaan naar hun bloedverwanten. <http://spoorloos.kro.nl>
- **Sprekend wapen** (het, -s) wapen waarin men de betekenis van de familienaam op een of andere manier verwerkt terugvindt, m.a.w. de familienaam wordt er sprekend uitgebeeld.
- **Staak** (de, -en) de generatie die voortkomt uit de stam, de derde generatie.
- **Staat** (de, staten) (archiefterm) een geschrift, houdende een opgave van gegevens, die in een andere vorm dan één rij zijn gegroepeerd. Bij gebruik van samenstellingen als prijslijst, puntenlijst kan er soms sprake zijn van een staat. Bijzondere vormen zijn rooster → en tabel →.
- **Staatsblad** (het) *Het Belgische Staatsblad / le Moniteur belge* is een dagelijks verschijnend blad waarin alle nieuwe wetten en decreten worden gepubliceerd. Sinds 3 juni 1997 verschijnt het Staatsblad ook online en sedert 1 januari 2003 enkel nog online. www.staatsblad.be
Bib - P. POVOAS, Le Bulletin des lois, support aux recherches généalogiques, in: VG, nr. 5. (2005), p. 42-45.
- **Staats-Brabant** een van de Generaliteitslanden, d.w.z. wingewesten van de Staten-Generaal van de Republiek der Verenigde Provinciën. Zie ook: redemptiedorpen →.
- **Staat van goed** (de, -staten) boedelbeschrijving; document opgesteld na het overlijden van een erflater als er minderjarige kinderen (soms lichamelijk of geestelijk gehandicapten) wer-

den nagelaten. Fr. *état de bien, inventaire après décès*.

Bib – HGV, p. 322-324.

J.-L. BEAUCARNOT, 'Les inventaires après décès', in: *RFG*, nr. 187 (2010), p. 47-51.

M. DANNEEL, *Weduwen en wezen in het Laat-Middeleeuwse Gent*, Leuven-Apeldoorn, 1995.

- **Staatvorm** (de) schematische weergave van een genealogie of kwartierstaat waarbij de gegevens horizontaal of verticaal naast elkaar worden geplaatst, in tegenstelling tot de lijstvorm →. Syn. tabelvorm →.

- **Stadsarchief** (het, -en) stedelijke archiefbewaarplaats. Vele steden en gemeenten bewaren hun eigen archief, anderen hebben het oud archief gedeponeed op het Rijksarchief.

- **Stadsarchief Amsterdam** archief en historisch documentatiecentrum van de stad Amsterdam; voorbeeldige webstek: <http://stadsarchief.amsterdam.nl>

- **Stadsarchief Brussel** www.brussel.be/artdet.cfm?id=4468&highlight=stadsarchief

Bib – M. VANWELKENHUYZEN, *Gids van de genealoog bij het Archief van de Stad Brussel*, Brussel, 2002.

- **Stadsgeschiedenis** (de) geschiedenis van de stad als verschijnsel. De stad vormt het kader voor het dagelijks leven van velen van onze voorouders.

Bib – P. BEUSEN, H. ROMBAUT, M. PAULY, *Bibliografie van de geschiedenis van de steden van België en het Groothertogdom Luxemburg*, Brussel, 1998.

J. VAN DER STOCK (coörd.), *Stad in Vlaanderen. Cultuur en maatschappij 1477-1787*, Brussel, 1991.

- **Stadsrekening** (de, -en) jaarlijkse rekening van de stad; stadsrekeningen zijn vooral interessant omdat ze doorgaans ver teruggaan in de tijd. Ze worden bewaard in de stadsarchieven (al of niet gedeponeed) of in de Rekenkamer.

Bib – HGV, p. 375-376.

F. HOLLEVOET, *Stadsrekeningen Tiel: 1500-1610*, Tiel, 2000.

- **Stafkaart** (de, -en) topografische kaart voor militair gebruik. In België worden ze uitgegeven door het Nationaal Geografisch Instituut →.

- **Stam** (de) 1) de tweede generatie na die van de oerouders; 2) (nu Stam3) Vlaams digitaal genealogieprogramma voor Windows <http://users.skynet.be/Stam3>

- **~boek** (het, -en) register waarin, naar volgorde van aankomst, de personen staan opgetekend die tot een zelfde vereniging, inrichting, korps behoren.

Bib – K. GRAAK, *Vergiss mein nich - gedenke mein. Vom Stammbuch zum Poesiealbum*, München, 1982.

- **~boeknummer** (het, -s) nummer waaronder een persoon in een stamboek is ingeschreven. Voor opzoeken in verband met militie is kennis van het stamboeknummer van de opgezochte persoon een belangrijk gegeven.

- **~boom** (de, -en) 1) voorstelling van genealogische gegevens in de vorm van een boom →. De boom wordt al eeuwen gebruikt als mythisch symbool in literatuur en beeldende kunst. Ook voor het theoretisch of praktisch weergeven van allerlei verwantschappen is de boom uiterst geschikt; 2) Syn. genealogie →.

Bib – B. BAERT, V. FRAETERS, *Aan de vruchten kent men de boom. De boom in tekst en beeld in de Middeleeuwse Nederlanden*, Leuven, 2001.

C. KLAPISCH-ZUBER, *L'arbre des familles*, Paris, 2003.

- **~boomonderzoek** (het) verzamelwoord voor de verschillende vormen van genealogisch onderzoek; hierbij worden gegevens verzameld over personen die aan elkaar verwant zijn of door een familieband met elkaar verbonden zijn.

- **~boomonderzoeker** (de, -s) genealoog.

- ~**dag** (de, -en) dag waarop een samenkomst van stamgenoten wordt gehouden. Syn. familie-dag →.
- ~**drager** (de, -s) de verste voorvader in rechte lijn.
- ~**familie** (de, -s) twee personen die aan het begin staan van een afstamming. De term wordt ook gebruikt om families aan te duiden die veelvuldig in de parochieregisters van een bepaalde plaats voorkomen. Eng. *stem family*, Fr. *famille souche*.
- ~**huis** (het) vorstelijk of adellijk geslacht waaruit iemand afstamt.
- ~**moeder** (de, -s) oudst bekende moeder in een moederreeks → of matrilineaire stamreeks.
- ~**ouder** (de, -s) een van de eerste ouders van een stam, stamvader of stammoeder.
- ~**reeks** (de, en) opstelling van genealogische gegevens waarbij de voorouders van een persoon in de rechte mannelijke lijn worden weergegeven. Meestal gaat het dan om een reeks voorouders (mannen met eventueel vermelding van echtgenote) die dezelfde familienaam dragen, opklimmend tot de stamvader. De nummering begint bij de stamvader. Deze krijgt het Romeinse cijfer I, de zoon wordt II, de kleinzoon III, enz. Syn. stamlijn, voorouderreeks of geslachtsreeks. Fr. *la lignée*.
- **Stand** (de, -en) rang in de maatschappij. Gesloten sociale groep in een maatschappelijke orde, met een scherp afgebakende en vaak juridisch vastgelegde positie en macht. Het lidmaatschap van een stand is door afkomst bepaald. Het was dan ook de gewoonte binnen de eigen groep een partner te zoeken. Wie zich daaraan niet hield, overschreed de grenzen van het algemeen aanvaarde. De middeleeuwen kende drie standen: de geestelijkheid, de adel en de boeren, die vertegenwoordigd waren in de standenvergaderingen.
Bib - G. DUBY, *De drie orden. Het zelfbeeld van de feodale maatschappij 1025-1225*, Amsterdam-Brussel, 1985.
- **Standaard voor genealogisch bewijs** (de) *Genealogical Proof Standard* bedacht door een Amerikaans genealogisch instituut, de *Board of Certification of Genealogists (BCG)* met de bedoeling de kwaliteit van het genealogisch onderzoek te bevorderen (www.bcgcertification.org) o.m. door een aantal standaarden voor genealogisch onderzoek te formuleren.
Bib - R. VAN DRIE, *Stamboomboek*, Zwolle, 2010, p. 76.
- **Stappenplan** (het) methodisch plan om in verschillende stappen een familieonderzoek te beginnen en te voltooien. We kunnen volgende stappen aanbevelen:
 - 1) de bouwstenen verzamelen voor het onderzoek: verzamel eerst in de eigen omgeving, thuis en bij familie, de primaire gegevens (geboorte, huwelijk, overlijden), beroepen van de eerste drie generaties (ouders, grootouders, ooms en tantes); kies een werkschema (stamboom, kwartierstaat, parenteel) en schaf (eventueel) een genealogisch computerprogramma aan; zoek of al vroeger onderzoek naar de familie is gebeurd (documentatiecentra, verenigingsleven) (lid worden van een genealogische vereniging is zeer nuttig, schaf een goede handleiding aan, dit kan veel tijd besparen!); het onderzoek thuis overbrugt de openbaarheidsbeperking (opgelegd door de wet op de persoonlijke levenssfeer); werk van in het begin heel systematisch, maak gezinskaarten of persoonskaarten (best op basis van voorgedrukte formulieren) en kies voor een bepaalde vorm uitgaande van jezelf van gezin tot gezin; gezinsreconstructie is noodzakelijk, de gezinssamenstelling is een belangrijk onderdeel van de familiegeschiedenis; toets mondelinge gegevens aan geraadpleegde documenten (bv. trouwboekje);
 - 2) Op stap: breng een bezoek aan het kerkhof waar familieleden begraven liggen, aan het dorp of de stad waar ouders, grootouders en overgrootouders woonden en uiteindelijk het gemeentehuis. Met een beetje geluk kunnen reeds enkele akten van de burgerlijke stand worden ingezien of kunnen bevolkingsregisters geraadpleegd worden. In het Rijksarchief kan je al deze bronnen

op microfilm consulteren. Wie voor het eerst een rijksarchief bezoekt, moet zich inschrijven en een lezerskaart aanschaffen die toegang geeft tot de rijksarchieven van het hele land. Misschien zijn die eerste stappen in het archief wat moeilijk maar er is altijd iemand om je te helpen, zowel deskundige medewerkers als bereidwillige vrijwilligers (nog een nuttige reden om lid te worden van een vereniging – zo leert men ook andere zoekers kennen). Het is mogelijk dat ook een bezoek aan het stadsarchief noodzakelijk is. Een stadsarchief hangt niet af van het Algemeen Rijksarchief en ieder archief heeft zijn eigen reglementering. Een voorafgaand bezoek aan een documentatiecentrum kan soms veel werk en tijd besparen. We raden aan eerst de bronnen van de 19de en 20ste eeuw te onderzoeken; 3) zet de stap naar het ancien régime pas nadat de eerste generaties goed zijn uitgewerkt; wie te vlug vooruit wil, krijgt problemen (kennis van de oude instellingen, problemen met andere talen, vooral Latijn, en het grootste struikelblok, het oud schrift). Wie geleidelijk opklimt zal al die problemen gaandeweg de baas kunnen (volg ondertussen de activiteiten van de vereniging (FV geeft bv. in al zijn afdelingen lessen oud schrift en organiseert voordrachten over alle mogelijke onderwerpen die nauw bij het familieonderzoek aansluiten); 4) Maak geregeld een synthese van het afgelegde traject. Wacht niet te lang om de gegevens tot een publicatie (al of niet in beperkte oplage) op te stellen, om er zeker van te zijn dat het werk van jaren niet verloren gaat. Maak uit de veelheid van verzamelde gegevens een schifting, niet alles kan dienen voor publicatie. Zorg voor een goede bronvermelding.

Bib – J. ROELSTRAETE, *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*, Leuven, 2006.

T. VANHEE, De eerste stappen van het genealogisch onderzoek, in: *VS*, 30 (1994), p. 463-467.

- **Staten-Generaal** (de) bestuurscollege samengesteld uit de gevolmachtigde afgevaardigden van de Staten van de verschillende Nederlandse gewesten.
- **Staten van Vlaanderen** (de,) vertegenwoordigend orgaan dat medezeggenschap bezat bij het landsbestuur. De afgevaardigden van de drie standen kwamen in Vlaanderen in hoofdzaak neer op een vertegenwoordiging uit de grote steden of de drie leden (Brugge, Gent en Ieper), vanaf 1350 aangevuld met het Brugse Vrije als vierde lid. Het archief van de Staten van Vlaanderen weerspiegelt vooral de activiteiten van financiële aard, o.m. accijnzen (maalgeld, bestiaalgeld, accijnzen op bier of wijn) en leveringen aan troepen.
- **Statistisch archief** (het, geen mv.) archiefbescheiden die geen concrete administratieve waarde meer hebben; hun belang ligt nog alleen in het leveren van bewijzen in rechte en voor het historisch onderzoek. Ze worden meestal overgebracht naar een archiefbewaarplaats, kortweg archief genoemd. Het is het soort archiefbescheiden waarmee de zoeker het meest in aanraking komt.
- **Statistiek** (de, geen mv.) methode om door middel van cijfers inzicht te krijgen in massale verschijnselen en het weergeven van de resultaten in tabellen of grafische voorstellingen. Voornamelijk in demografische zaken bv. het tijdstip van geboorte, de maand waarin getrouwd wordt, enz. kunnen statistieken goed weergeven wat het resultaat is van het onderzoek. Ook de genealoog kan statistieken verwerken in zijn familiegeschiedenis, sommige genealogische programma's zijn hierop voorzien.
- **Status animarum** (de) (Lat.) telling van de gelovigen opgesteld door de pastoor van een parochie. Ze lieten een soort controle toe op het godsdienstig leven van de onderdanen, vooral wat betreft het vervullen van de Paasplicht (indeling in *communicantes* en *non-communicantes*). Ze zijn dikwijls bewaard samen met de parochieregisters en konden wel eens dienen als bewijsstuk voor een proces. Syn. zielenlijst of zielenboek.

Bib – R. DE MOERLOOSE, Bronnen uit het ancien régime: de “status animarum”, in: *Gentse cadenas*, 24 (2005), p.13-14.

- **Statuten** (archiefterm) schriftelijk vastgestelde grondregels van een instelling, vereniging, vennootschap of stichting.
- **Stedehouder** (de) plaatsvervanger van de baljuw, onderbaljuw.
- **Steekkaart** (de, -en) fysieke of digitale kaart waarop de zoeker de gevonden gegevens noteert, zoals dat in ieder wetenschappelijk verantwoord onderzoek gebeurt. Zo houdt hij orde in zijn opzoekingen. Noodzakelijke gegevens hierop zijn: de vindplaats van de bron (het archief, de bestanden, de nummers, de bladzijden). Deze gegevens laten toe de informatie later zonder probleem te kunnen controleren. Verder wordt het subject nader omschreven. Met dergelijke steekkaarten kunnen we de gegevens op naam te klasseren. Op die manier kunnen later gemakkelijk gegevens teruggevonden worden. Er wordt aangeraden om altijd hetzelfde formaat te gebruiken. Voor demografisch en genealogisch onderzoek kunnen afzonderlijke steekkaarten ontworpen worden. We kunnen fiches ontwerpen volgens akte: bv. de gegevens die we uit een geboorteakte halen, een overlijdensakte, huwelijksakten. Dergelijke fiches worden o.m. gebruikt bij demografisch onderzoek van bv. een hele gemeente. Uiteraard kunnen ook genealogen hieruit nut trekken. Zie bv. de modellen in: M. FLEURY, L. HENRY, *Nouveau manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien*, Paris, 1965, p. 44-53.
- **Sterfhand** (de) dode hand →.
- **Stevenisme** (het, geen mv.) beweging genoemd naar kanunnik Stevens, die de kerkelijke hiërarchie weigerde te aanvaarden omdat ze het concordaat van 1801 tussen de paus en Napoleon verwierp. De stevenisten hebben geen priester, slechts een voorbidder, die de doopsels toedient en de huwelijken inzegt.
- **Stokhouder** (de, -s) vendumeester, leider van een openbare verkoop van meubilaire goederen.
- **Straatgeschiedenis** (de) geschiedenis van een straat (de toponymie, geschiedenis van de huizen en hun bewoners).
Bib – F. DEHAUDT, DE FIGURANTEN, *Koningstraat Menen, een portret van een straat en haar mensen*, Menen, 2009.
 J. ROELSTRAETE, 'Straatgeschiedenis', in: *VS*, 45 (2009), p. 278-282.
 J. ROELSTRAETE, 'Honderd jaar Harelbekestraat (nu Zeger van Heulestraat)', in: *HS*, nr. 25 (1997), p. 1-47; nr. 26 (1997), p. 1-40, nr. 28 (1998), p. 1-14.
 E. VAN HAVERBEKE, *Een straat uit de duizend ... De Beukelaarstraat, voormalige Schildstraat. De geschiedenis van een straat en haar bewoners*, Oostende, 1995.
 E. VAN HOONACKER, *Duizend Kortrijkse straten*, Kortrijk, 1986.
- **Straatschouwing** (de) Syn. schouwing → van wegen.
- **Streekgeschiedenis** (de) geschiedenis gezien vanuit een streekgerichte insteek., Zo kan de sociaaleconomische streekgeschiedenis bv. onderzoek verrichten naar de industrialisatiegeschiedenis.
- **Structuurbeginsel** (het) (archiefterm) het principe dat ieder archiefbestand een structuur heeft, waarvan de orde niet mag worden verstoord en die indien nodig moet worden hersteld.
- **Studiebeurs** (de, -zen) som geld uit een fonds of van overheidswege aan iemand toegekend, om daarmee de studiekosten te betalen. De particuliere studiebeurzen kwamen meestal uit stichtingen voorbehouden aan personen afstammend van een bepaalde familie. Men moest dus een genealogisch bewijs voorleggen om aanspraak te kunnen maken op een studiebeurs. Deze genealogische dossiers zijn in archieven terug te vinden. Zie voor literatuur: onderwijs →.
- **Studiezaal** (de, -en) leeszaal →.

- **Stuit** (de) pacht. Fr. *bail*. Vgl. pachtregister = Lat. *liber stutorum*.
- **Stuk** (het, -ken) (archiefterm) een of meer bladen papier of vellen perkament waarop een tekst is gesteld die een eenheid vormt.
- **Successie** (de, -s) de door de erfgenaam gedane aangifte van de activa en passiva van de nalatenschap. Syn. successieaangifte, memorie van successie, erfenisaangifte →.
- **Successierecht** (het, -en) belasting op de waarde van de goederen bij overgang door erfenis. Bib – R. DEBLAUWE, 'Zin en onzin van de successierechten', in: *Liber Amicorum Maeckelbergh, Fiscaliteit aan de vooravond van de XXIste eeuw*, Brussel, 1993, p. 103-118.
- **Summiere legger** (de, -s) legger in het kadaster gebruikt om de grondbelasting per eigenaar vast te leggen. Per eigenaar bevat de legger de naam, het beroep, de woonplaats, het artikel van de legger en het totale belastbare inkomen. In één register wordt het belastbaar inkomen voor tien opeenvolgende jaren opgetekend.
- **Surinaamse voorouders**
Bib – J.J. VRIJ, P. BOL, *Sranan famiri, Voorouders van verre, deel 6*, 2009 (gids voor onderzoek naar voorouders afkomstig uit Suriname).
- **SVVF** (het) Samenwerkingsverband Vlaamse Verenigingen voor Familiekunde. Nu Familiekunde Vlaanderen →.
- **Symbool** (het, -en) Zie: genealogische symbolen en afkortingen →.
- **Symboliek** (de, geen mv.) kennis of leer der symbolen. Kennis van symboliek is belangrijk bij het ontwerpen van een familiewapen.
M. BATTISTINI, *Symbolen en allegorieën*, Gent-Amsterdam, 2004.
W.H. BENNETT, *Symbols of our Celto-Saxon heritage*, London, 1976.
H. BIEDERMANN, *Prisma van de symbolen. Historisch-culturele symbolen. Van A tot Z verklaard*, Utrecht, 1991.
A. BRUMAGNE (Inl.), *Symbolen. Open Monumentendag Vlaanderen 2002*, Oostkamp, 2002.
M. BUYLE, M. CELIS, J. KLINCKAERT, L. WYLLEMAN, C. VANTHILLO, *De beeldtaal van symbolen*, Brussel, 2002. Over heraldische kleuren, zie p. 68.
S. CARR-GOMM, *Symboliek in de Westerse kunst*, Kerkdriel, 2009.
J. CHEVALIER, A. GHEERBRANT, *Dictionnaire des symboles*, Paris, 1969.
J.C. COOPER, *Lexikon alter Symbole*, Leipzig, 1986.
J.C. COOPER, *Geïllustreerde encyclopedie van traditionele symbolen*, Den Haag, 2001.
M. DE CLEENE, *De plantencode. De betekenis van kruiden, struiken en bomen in de Europese volks-cultuur*, Leuven, 2008.
U. ECO, *De geschiedenis van de schoonheid*, Amsterdam, 2005.
U. ECO, *De geschiedenis van de lelijkheid*, Amsterdam, 2007.
D. FONTANA, *Verborgene taal van symbolen*, Kerkdriel, 2003.
J. HALL, *Hall's geïllustreerde encyclopedie van symbolen in oosterse en westerse kunst*, Leiden, 1996.
M. LODWICK, *De kunstgids. Symboliek en thematiek van klassieke, bijbelse en religieuze schilderkunst*, Kerkdriel, 2002.
M. ROBBEN, 'Metseltekens. Van decoratie naar symbool en terug', in: *OH*, 62-4 (2009), p. 39-55.
T. SCHILDKAMP, *Kleur*, Houten, 2000.
R. TAYLOR, *Symboliek in kerken en kathedralen. Oorsprong en betekenis*, Rijswijk, 2005.
W. TELESKO, *The wisdom of nature. The healing powers and symbolism of plants and animals in the Middle Ages*, Munich-London-New York, 2001.
R.-J. THIBAUD, *Dictionnaire de Mythologie et de Symbolique Celte*, Paris, 1995.
M. TIMMER, *Van Anima tot Zeus. Encyclopedie van begrippen uit de mythologie, religie, alchemie*,

cultuurgeschiedenis en analytische psychologie, Rotterdam, 2001.

J.J.M. TIMMERS, *Christelijke symboliek en iconografie*, Haarlem, 1981.

J. TRESIDDER, *XYZ van de symbolen. Symbolen, iconen en emblemen verklaard*, Amsterdam, 2003.

A. VELS HEIJN e.a., *Verborgene verhalen. Betekenissen van Vlaamse & Nederlandse schilderijen 15^e-18^e eeuw*, Amsterdam-Gent, 2003.

- **Synagoge** (de, -s of -n) plaats van religieuze samenkomst voor de joodse gemeenschap. Ook de vergadering zelf wordt synagoge genoemd.
- **Synode** (de, -s of -n) vergadering van de kerkelijke overheden van een bisdom. De beslissingen van een synode noemt men synodale statuten, die soms zijn uitgegroeid tot kleine wetboeken. De synodale statuten van Jan van Vlaanderen, bisschop van Luik, in 1288 afgekondigd omvatten 321 artikelen betreffende o.m. huwelijk en testamenten.

- **Taalwetgeving** (de) de taal die de administratie gebruikt, wordt in België geregeld door de taalwetgeving. De taalgrens kreeg definitief vorm in de jaren 1962-1963 en bakende drie eentalige taalgebieden af (Nederlands, Frans, Duits) en daarnaast het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De vernederlandsing in Vlaanderen begon in 1873 met het gerecht. In 1878 volgde een eerste stap voor het bestuur en in 1883 kreeg het Nederlands stilaan voet aan de grond in het middelbaar onderwijs en werd het als cultuurtaal erkend. Pas met de gelijkheidswet van 1898 werd het Nederlands als officiële taal gelijkgesteld aan het Frans, maar Vlaanderen bleef voorlopig wel officieel tweetalig. In 1921 kreeg België twee eentalige gebieden (Vlaanderen en Wallonië) en een tweetalig gebied Brussel. In 1930 volgde de vernederlandsing van de Gentse universiteit, Leuven werd pas met de splitsing van de universiteit in 1968 eentalig Nederlands. In 1932 werd de taalwetgeving geschoeid op het territorialiteitsbeginsel: 'streektaal is bestuurstaal' gold nu ook in Vlaanderen. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de taalwetgeving haar definitieve vorm. In 1961 werden talentellingen afgeschaft en in 1962 werd de taalgrens vastgelegd. België bestaat sindsdien uit vier taalgebieden (het Nederlandse, Franse, Duitse en het tweetalige gebied). De taalfaciliteiten in sommige gemeenten met een bijzonder taalstatuut (aan de taalgrens en rond Brussel) vormden (en vormen) een uitzondering op het territorialiteitsbeginsel. www2.vlaanderen.be/taalwetgeving
Bib – Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, Tielt, 1998, p. 2994-3043.
- **Tabel** (de) geordende lijst met een overzicht van een (groot) aantal feiten of gegevens, gewoonlijk enkel namen en cijfers en zo gegroepeerd (bv. chronologisch) dat ze gemakkelijk te overzien zijn; genealogische tabel of afstammingstabel.
- ~**larisch** in tabelvorm, in lijstvorm.
- ~**vorm** (de) zie staatvorm →. Ant. lijstvorm.
- **Tablettes des Flandres** genealogische boekenreeks die verscheen onder leiding van Ch. van Renynghe de Voxvrie, Brugge, 1948-1974, 10 delen, 10 'recueils' en 7 'documents'.
- **Tablettes du Brabant** genealogische boekenreeks, verschenen onder leiding van Ch. R. Paternostre de la Mairieu, Hombeek, 1955-1974, 7 delen en 6 'recueils'.
- **Tablettes du Hainaut** genealogische boekenreeks onder leiding van Ch. R. Paternostre de la Mairieu, Hombeek, 1955-1974, 6 delen, 10 'recueils' waarbij 7 delen *Généalogies enghiennoises* van René Goffin.
- **Tafel** (de, -s) 1) toegang tot sommige archiefstukken. De index of klapperrangschikt namen of trefwoorden alfabetisch. De genealoog is vooral vertrouwd met de tafels op de parochieregisters en de tienjaarlijkse tafels op de registers van de burgerlijke stand. Deze tafels werden in dubbel opgesteld ten gevolge van de wet van 1865, die de gemeenten verplichtte om alfabetische tafels op te stellen van hun oude parochieregisters; 2) dagboek, agenda; 3) gewestelijk gebruikt als synoniem voor verblijf o.m. in de uitdrukking 'tafel kopen'.

- ~ **op de parochieregisters** (de) in 1865 verplichtte het Parlement de gemeenten om tienjaarlijkse tafels op de registers van de burgerlijke stand op te maken en een onderzoek te doen naar de toestand van de parochieregisters. Men begon met de aanleg van tafels op de parochieregisters, veelal het werk van gemeenteambtenaren. Niet alle tafels zijn van gelijke waarde. Sommige vermelden bij de borelingen ook de ouders en de geboortedatum, andere beperken zich tot de naam, het geboortjaar en de verwijzing naar het origineel. Bij het opmaken van de tafel op de parochieregisters werd meestal uitgegaan van het origineel, maar soms ook van een dubbel of een afschrift. Je moet rekening houden met het gebrek aan paleografische kennis van de betrokken ambtenaren. De lijst achteraan van de x'en of onleesbaren kan een aanwijzing zijn. Hou ook rekening met variaties (of verkeerde lezingen) van de familienaam. De lijst van de getelde akten vind je in bijlage in *Documents parlementaires. Recueil des pièces imprimés par ordre de la Chambre des Représentants. Session 1864-1865*, Dl. IV, nr. 178, bijlage B, pp. 13-199. Sommige parochieregisters ontsnapten aan de algemene maatregel en werden nooit geklapperd. Je kunt dit controleren in het Repertorium van Douxchamps en Tefnin.
- ~**meester** (de) armmeester; Fr. *maître de la Table du Saint Esprit, inspecteur des pauvres*.
- **Tak** (de, -ken) de generatie die ontspringt uit de staak, de vierde generatie.
- **Tante** (de, -s) zus van vader of moeder; is eigenlijk een Frans kinderwoord uit het Oudfranse *ante* vgl. Eng. *aunt* en een vervorming van het Lat. *amita* (= tante paterneel). Het Fr. *tante à la mode de Bretagne* betekent volle nicht van vader of moeder. In het middelnederlands gebruikte men voor tante het woord *moeie* dat vanaf de 17de eeuw geleidelijk door het nieuwe woord *tante* verdrongen wordt.
- **Tartan** 1) (het) Schotse geruite wollen stof; 2) (de) mantel of plaid daarvan gemaakt. Iedere clan in de Schotse Highlands heeft zijn eigen kenmerkende kleuren en ontwerpen.
Bib - A. FULTON, *Scotland and her Tartans. The romantic heritage of the Scottish clans and families*, London-Sydney-Auckland, 1991.
I. ZACZEK, C. PHILIPS, *The complete book of tartan. A heritage encyclopedia of over 400 tartans and the stories that shaped Scottish history*, London, 2005.
- **Telefoongids** (de, -en) naam- en adressenlijst van de telefoonabonnees met vermelding van hun nummers. Telefoongidsen zijn nuttig om naamgenoten of familieleden op te sporen en om de verspreiding van een familienaam na te gaan. Je moet er wel rekening mee houden dat niet iedereen in de telefoongids staat, zeker sinds de invoering van de gsm. Telefoongidsen vind je ook op het internet.
Bib - J.-L. BEAUCARNOT, 'Les noms: sésame de vos recherches', in: *RFG*, n° 161 (2006), p. 35-37.
- **Telling** (de, -en) het tellen of geteld worden van de bevolking, van het bezit, het vee, het graan, enz., uitgaande van de hogere of lokale overheid en heel dikwijls met een fiscaal doel. Al in de oudheid hield men tellingen. Vooral de tellingen van de 17de en 18de eeuw zijn genealogisch interessant. Indien ze bewaard en nominatief zijn, geven tellingen een reeks inlichtingen van onschatbare waarde. Soms bevatten ze gegevens over de gezinstoestand en laten ze toe de spreiding van de familie na te gaan. Voor het hertogdom Brabant zijn veel tellingen bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Belangrijk zijn bv. de telling van 1693, 1709 (ARA, *Office fiscal* nrs. 321-337 en 338-1), de telling van 1755 (ARA, *Office fiscal*, nrs. 364-405), telling van 1702, 1747 (Staten van Brabant). Ook voor andere vorstendommen kennen we gelijkaardige tellingen voor verschillende tijdstippen. Zo is er voor het Brugse Vrije op 22 februari 1748 een nominatieve telling bevolen met het oog op een belastingaanpassing.
Bib - I. DEMARREZ, 'De bevolking van Meulebeke volgens de telling van 25 januari 1696', in: *RvT*, 40 (2009), p. 3-42. Gebaseerd op RAK, KA Meulebeke, nr. 45, Parochierekening 1692.

P. KLEP, *Bevolking en arbeid in transformatie. Een onderzoek naar de ontwikkelingen in Brabant, 1700-1900*, Nijmegen, 1981 (p. 511-515 overzicht van tellingen).

B. PLUYMERS, 'Aanvullende genealogische bronnen voor het arrondissement Leuven (18de eeuw en eerste helft 19de eeuw)', in: *VS*, 43 (2007), p. 417-432, 577-601.

- **Temse** stad in de provincie Oost-Vlaanderen.
- **Tenure** (de, -n) recht met betrekking tot een stuk grond: de eigenaar verleende aan een ander persoon het recht op gebruik en genot voor een lange tijd op zodanige wijze dat deze persoon een onmiddellijke en werkelijke macht t.o.v. die grond kon uitoefenen. De houder 'hield' zijn tenure van iemand anders. De twee voornaamste typen van tenuren waren het leen en de cijnsgrond (ontstaan in de 7de-8ste eeuw).
- **Territoriale indeling van België** wie opzoeken verricht in België moet vertrouwd zijn met de indeling van het land sinds 1795, tenminste voor de hedendaagse instellingen. In navolgend werk vinden we volgende indeling: departementen en provincies (1795-1963), gerechtelijke arrondissementen (1795-1963), administratieve arrondissementen (1800-1963), municipale kantons (1795-1800), gerechtelijke kantons (1801-1963), militiekantons (1817-1914), gemeenten (1796-1963).

Bib – S. VRIELINCK, *De territoriale indeling van België (1795-1963). Bestuursgeografisch en statisch repertorium van de gemeenten en de supracommunale eenheden (administratief en gerechtelijk). Met de officiële uitslagen van de volkstellingen*, Leuven, 2000, 3 dln.

- **Territoriale indeling van de Zuidelijke Nederlanden** in het ancien régime is de versnippering van onze gewesten tamelijk groot. De belangrijkste vorstendommen zijn het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant. Merk op: het Prinsbisdom Luik maakte nooit deel uit van de Nederlanden. Het graafschap Vlaanderen was verdeeld in kasselrijen, die soms verder onderverdeeld waren. Het hertogdom Brabant was verdeeld over zes hoofdmeierijen die verder in een aantal ondergeschikte districten verdeeld waren.

Bib – W. PREVENIER, B. AUGUSTYN (red.), *De gewestelijke en locale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997.

R. VAN UYTVEN, C. BRUNEEL, H. COPPENS, B. AUGUSTYN, *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795*, Brussel, 2000.

- **Testament** (het, -en) in geldige vorm opgemaakte beschikking waarbij iemand verklaart wat na zijn dood met zijn vermogen zal gebeuren; uiterste wilsbeschikking; document betreffende het erfrecht. Een testament moet – ook vandaag – niet noodzakelijk voor of door een officiële instantie opgesteld worden. Deze uiterste wilsbeschikking kan ook steeds herroepen, gewijzigd of aangevuld worden. Testamenten opgesteld voor de schepenen, de pastoor of een notaris gebeurden wel in het bijzijn van getuigen. De erflater liet in zijn testament heel dikwijls een aantal geestelijke beschikkingen opnemen (bv. het aantal missen dat diende gelezen te worden, een jaarmis, enz.), ook giften aan armen of aan de parochie, legaten aan particulieren en algemene beschikkingen maken er deel van uit. Soms werden testamenten integraal overgenomen in staten van goed. Testamenten vind je o.m. in kerkarchieven, notariële archieven, schepenenregisters.

Bib – 'De erfenis van Abraham Merlevede', in: *Driemaandelijks tijdschrift van de families Merlevede, Merlevede, Merlevede*, 10 (2001), p. 11-15.

- **Testateur** (de, -s) iemand die een testament maakt of heeft gemaakt, erflater.
- **Teutenpaspoort** (het, -en) document in de 19de eeuw in Limburg in gebruik als paspoort, uitgereikt aan de Limburgse teuten, een soort ambulante handels- en ambachtslieden die hun beroep buiten hun geboortestreek uitoefenden en voor hun reizen een paspoort nodig hadden.

- **Thymine** (de) een van de vier basen waaruit DNA is opgebouwd.
- **Tielt** stad in West-Vlaanderen; SA, FV, DOC.
- **Tiende** (de, -n) een kerkelijke belasting bestaande uit een 10^e deel van de opbrengst van het land. Door de capitulari van Karel de Grote was de tiende verdeeld in drie evenwaardige delen: 1/3 voor het onderhoud van de kerk, 1/3 voor het onderhoud van de parochiepriester en 1/3 voor het onderhoud van de armen. In de praktijk kwam het erop neer dat je bv. voor graangewassen niet 1/10 maar 1/11 van de opbrengst aan de Kerk moest afstaan (bij 100 schoven vielen er dus 9 aan de Kerk te beurt), die dan gemakkelijk door 3 konden gedeeld worden. In de vroege middeleeuwen kwamen veel tienden in lekenhanden terecht. Deze wereldlijke machthebbers dienden dan wel de Kerk te onderhouden. Na verschillende concilies kwam een reactie van de Kerk waardoor vele heren hun tienden aan kerkelijke instellingen verkochten. De tienden werden verder onderverdeeld in grote (of grove) tienden, geïnd op graangewassen als tarwe, rogge, gerst, haver en boekweit en kleine (of smalle) tienden, geïnd op moeskruïden (tuinvruchten), maar ook op vlas en vlees (lammeren, biggen, ganzen, eenden en kippen) (ook krijtende tienden of bloedtienden genoemd). Novale tienden werden geheven op nieuw ontgonnen gronden of gewassen. Het innen van de tienden werd verpacht aan de meestbiedende. Deze tiendenpachter of tiendensteker moest dan de tienden werkelijk innen. Graan werd verzameld in de tiendenschuren. Bronnen in verband met tienden zijn tiendenkaarten, tiendenregisters, tiendenrollen.
- **~nkaart** (de, -en) soort kadasterkaart waarop de tiendenpercelen zijn uitgetekend.
Bib - A. BRAET, 'De tiendenkaart van Ruiselede', in: *Ons Ruiselede*, 5 (1988), p. 66-67.
- **~npachter** (de, -s) persoon die in opdracht van de tiendenheffer de tienden ging ophalen en daarmee handel dreef of de tegenwaarde in geld ging innen.
- **~penning** (de, -en) rechtstreekse belasting: heffing van 10 % op het jaarinkomen uit de onroerende goederen en op de jaarwinst van de handelaars.
- **Tienen** stad in Vlaams Brabant; SA, DOC (het Hagelands Historisch Documentatiecentrum); FV.
- **Tienjarige tafel** (de, -s) vanaf 1803 werd om de tien jaar een alfabetische tafel gemaakt van de geboorteakten, de huwelijken en echtscheidingen en het overlijden. Ze worden opgemaakt in dubbel, één voor de gemeente en één voor de rechtbank. Ze werden opgesteld door de griffier van de rechtbank van eerste aanleg. De tafel van de huwelijksakten werd soms alleen op naam van de man gemaakt. De volgorde is jaar V-X of 1796-1802 (niet altijd gemaakt), 1803-1812, 1813-1822, 1823-1832, 1833-1842, 1843-1850, 1851-1860, 1861-1870, enz. Uitzondering: arrondissement Brussel: 1792-1802.
- **Tijdrekening** (de) zie chronologie →.
- **Toegankelijkheid** (de) (archiefterm) toegankelijkheid van archieven is een toestand, waarbij die archieven zodanig zijn geordend en van ingangen voorzien, dat ze kunnen worden geraadpleegd.
- **Toerisme** zie vakantie →. Belangstelling voor het toeristisch verleden is van recente datum, het moderne toerisme trouwens ook. Het bronnenmateriaal is eerder schaars en bevindt zich bijna uitsluitend in privébezit. Religieuze gebeurtenissen zorgden voor de eerste vormen van toerisme. Zo waren er al vroeg uitstapjes naar bedevaartoorde en bekende processies zoals de H.-Bloedprocessie in Brugge, de boeteprocessie in Veurne. De bakermat van het moderne toerisme ligt in Groot-Brittannië. De Britten plaatsten vakantiebestemmingen als de Franse Riviëra, de Belgische kust, de Zwitserse bergen en de Duitse kuuroorden op de landkaart. De ontwikkeling van een dicht spoorwegnet heeft ook haar steentje bijgedragen tot de ontwikke-

ling van het toerisme.

- **Tongeren** stad in Limburg; SA www.stadsarchieftongeren.be
- **Topografie** (de) beschrijving van de natuurlijke en kunstmatige kenmerken van een landstreek of een terrein; plaatsbeschrijving.
- *Bib* – NGL, *Topografische atlas België / Atlas Topographique Belgique 1:50.000*, Tielt, 2002.
- **Toponymie** (de) studie van de plaatsnamen; onderdeel van de onomastiek of naamkunde. Syn. plaatsnaamkunde. Plaatsnaam →.
- **Torhout** stad in West-Vlaanderen, SA.
- **Transcriberen** het letterlijk uitschrijven van een interview of het maken van een transcriptie →.
- **Transcriptie** (de, -s) het overschrijven van teksten uit bronnen. Dit gebeurt volgens bepaalde regels. Zo mag de interpunctie en het gebruik van hoofdletters, het al of niet aan elkaar schrijven van woorden genormaliseerd worden, d.i. aangepast aan het huidige gebruik. Afkortingen worden volledig uitgeschreven.
- **Transfix** (het, -en) (archiefterm) charter waarvan de zegelstaarten vóór de bezegeling gestoken zijn door een ouder charter om het hieraan toe te voegen.
- **Transport** (het, geen mv.)¹ overdracht, machtiging; ²) het transport was ook een schaal voor de verdeling van de belastingen over het grondgebied van het graafschap Vlaanderen en verder over de verschillende kasselrijen. Syn. repartitiebelasting; ³) lijst van de omslag op plaatselijk vlak vastgesteld door de zettters en pointers.
Bib – N. MADDENS, *De bedden in het graafschap Vlaanderen tijdens de regering van Keizer Karel V (1515-1550)*, Heule, 1978.
- **Trap des ouderdoms** (de) emblematische voorstelling van de levensloop van de mens van geboorte tot overlijden.
- **Trappensysteem** (het) systeem om een genealogie te publiceren waarbij de generaties trapsgewijs worden geplaatst volgens ouderdom. Dit systeem werd o.m. toegepast door de Franse genealoog Joseph Valynseele (1924-1997) en is ook naar hem genoemd: Fr. *la formule valynsee-lienne*.
- **Trefwoordenindex** (de, -indices) index waarin de gegevens zijn aangeduid door trefwoorden.
- **Trefwoordenlijst genealogie** (de) trefwoorden en begrippen uit alle mogelijke genealogische bronnen www.dumont-andre.nl.
- **Tresoar. Fries Historisch en Letterkundig Centrum** Vroeger Rijksarchief Friesland. www.tresoar.nl
- **Tresorier** (de, -s) Syn. thesaurier; ontvanger, penningmeester, comptabele.
- **Triviale school** (de) onderbouw van de Latijnse school, waar de drie vakken van het *trivium* werden onderwezen: grammatica, dialectica en rethorica.
- **Trouwboekje** (het, -s) niet-officieel document dat zowel burgerlijke als kerkelijke gegevens kan bevatten. Het trouwboekje bevat van de betrokkenen ook de gegevens betreffende de afstamming. Behalve de gegevens over het huwelijk worden ook geboorte (en doopsel) van de kinderen die in het huwelijk verwekt zijn, aangegeven. Daarnaast worden ook de data van inentingen van de kinderen genoteerd. Het trouwboekje werd erkend door een rondschrjven van het ministerie van Binnenlandse Zaken van 14 november 1866. Syn. huwelijksboekje.
Bib – R. DE VRIENDT-MORES, R. VAN DE WALLE, 'Het trouwboekje: een gebruik', in: *Oost-vlaamse Zanten*, 61 (1986), p. 41-47.

- **Trouwboek** (het) parochieregister waarin huwelijken worden geregistreerd; zie DTB-boeken →.
- **Turkse voorouders** Turkse immigranten op zoek naar hun voorouders in het land van oorsprong zullen vooral de verhalen en de mondelinge tradities van hun familieleden moeten noteren. De nadruk kan niet liggen op de primaire zuiver administratieve gegevens, maar veel meer op het familieverhaal. De bevolkingsregistratie gebeurt via het bevolkingsregister (*Nüfus Idaresi*) van de woonplaats of plaats waar men ingeschreven staat. Gegevens uit het Mernisbestand kunnen (alleen?) door betrokkenen bekomen worden. De oudste gegevens uit de bevolkingsboekhouding gaan terug tot 1839. Bij opzoekingen van de generaties die in ons land verbleven, moet je rekening houden met fouten die om allerlei redenen in de akten slopen.
Bib - K. DE BLAUWE, 'Migratie, familie en erfgoedpraktijk. Familiegeschiedenissen van Turkse Brusselaars', in: *VS*, 46-1 (2010), p. 61-71.
J. DEN EXTER, *Sen kimsin? Wie ben jij? Voorouders van verre, deel 3. Turkije*, Den Haag, 2008. [ook in: *Genealogie*, 14-2 (2008), p. 49-53.
http://www.rechten.vu.nl/nl/Images/Turks%20Burgelijk%20Wetboek_tcm22-56287.pdf (Turks Burgerlijk Wetboek in het Nederlands).
- **Tweekolommensysteem** genealogisch nummeringssysteem waarbij gewerkt wordt met twee naast elkaar geplaatste kolommen. In de tweede kolom staan de kinderen van de personen uit de eerste kolom. Boven de naam en/of de voornaam in de eerste kolom bevindt zich een cijfer dat de bladzijde aangeeft waar je de ouders van die persoon vindt. Na de huwelijksdatum staat een cijfer dat verwijst naar de bladzijde waar de kinderen van die persoon worden behandeld. Nadeel is dat niet ieder individu een eigen nummer heeft.
- **Twijg** (de, -en) de generatie die ontspringt uit de zijtak.
- **Twintigste penning** (de) zie Penningkohieren →.
- **Twitter** sociale netwerksite waarbij de aangemelde gebruiker korte berichtjes publiceert (*tweets*) op internet waarop anderen kunnen reageren en vice versa; de activiteit van de gebruiker wordt 'twitteren' (of *tweeten*) genoemd.
Bib - R. VAN DRIE, 'De twitterende genealoog', in: *Genealogie*, 16-1 (2010), p. 6-7.
Handleiding Twitter op www.twitterinfo.nl

- **Uitgroting** (de) het vrijkopen, afkopen van het erfgoed van een mede-erfgenaar.
- **Uitlenen** (archiefterm) het voor een bepaalde tijd beschikbaar stellen van archiefbescheiden buiten het gebouw waarin de archiefbewaarpplaats is gevestigd.
- **Uitschiften** (archiefterm) afzonderen van voor vernietiging in aanmerking komende archiefbescheiden. Syn. uitschieten.
- **Uittreksel** (het) (archiefterm) afschrift van een passage of van bepaalde gegevens uit een geschrift.
- **Uitzwermingshaard** (de) plaats van waaruit de familie uitzwermd; bakermat.
- **UNESCO** (de) United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, de VN-organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur; actief sinds 1945. De UNESCO treedt op als pleitbezorger voor de bescherming van het erfgoed. <http://portal.unesco.org>
- **Union Régionale des Associations Généalogiques du Nord-Pas-de-Calais (URAG)**
<http://urag5962.free.fr>
- **Universiteitsmatrikel** (de, -s) inschrijvingsregister van universiteitsstudenten; voor veel universiteiten werden ze uitgegeven. Syn. universiteitsmatrikuul.
Bib – HGV, p. 383.
- **Uruguay** *Instituto de estudios genealogicos del Uruguay* www.iegu.org.uy
- **Usurpatie** (de) het onrechtmatig in bezit nemen bv. van een familiewapen of van een titel.
- **Utilitaire genealogie** (de) genealogiebeoefening met een praktisch doel. Het gaat in eerste instantie om erfeniskwesties. Hiervoor dienden parentelen → en verwantschapstafels.
- **Utrechts archief** (het) vroegere RA Utrecht. www.hetutrechtsarchief.nl
Bib – E.W.A. Elenbaas e.a., *Van aver tot aver. Gids voor genealogisch onderzoek in de provincie Utrecht*. Utrecht, 1998. www.hetutrechtsarchief.nl/webwinkel/onderzoeksgidsen/aver-tot-aver

- **Vacat** (Lat.) staat open, is leeg, vacant.
- **Vaccinatieregister** (het) register waarin de gevaccineerde kinderen werden geregistreerd. Men noteerde van elk kind de naam, voornaam, geboortedatum, de naam van de ouders en de datum van de vaccinatie. De vaccinatie betreft in de eerste plaats de koepokken. De vaccinatie bleef tot voor enkele jaren verplicht. Je vindt deze registers – indien bewaard – in het gemeentearchief.
- **Vaderschap** (het) de staat van vader, het vader zijn. Men onderscheidt het juridisch en het biologisch vaderschap. Voor het juridisch vaderschap geldt volgens het Romeinse recht de regel '*pater est quem nuptiae demonstrant*', vader is degene die door het huwelijk wordt aangegeven. Syn. paterniteit.
- **~sontkenning** (de) het recht om het vaderschap te ontkennen kon ingeroepen worden door het bewijs te leveren dat de man fysiek onmogelijk gemeenschap kon gehad hebben met zijn vrouw op het ogenblik van de verwekking. Tegenwoordig mag men daarvoor ook gebruikmaken van bloed- of DNA-onderzoek.
- **Vadersnaam** (de) Syn. patroniem →.
- **Vakantie** (de) zie ook: toerisme, vrijetijdsbesteding. De betaalde jaarlijkse vakantie is een feit sedert de wet van 1936. Voordien was vakantie eerder een zaak van de rijken. De wet ligt dan ook aan de basis van het (massa)toerisme, dat vooral in de 20ste eeuw enorm toenam. Vakanties maken sindsdien een belangrijk deel uit van de familiegeschiedenis, zoals de familiealbums duidelijk aantonen.
Bib – D. DE KEYZER, *Met Madame aan zee. Meesters en meiden in de villa's aan de Belgische kust (1900-1940)*, Leuven, 2006.
R. GOBYN e.a., *Te kust en te kuur. Badplaatsen en kuuroorden in België 16de-20ste eeuw*, Brussel, 1987.
M. CONSTANDT, *Een eeuw vakantie. 100 jaar toerisme in West-Vlaanderen*, Tielt, 1986.
De jaarlijkse vakantie in België. Ontstaan en evolutie.
- **Valentijnsdag** (de) feest van de heilige Valentijn, patroon van verliefden en echtparen, op 14 februari. Deze verliefdendag waaide een paar decennia geleden naar onze contreien over vanuit de Angelsaksische landen. De oorsprong wordt soms gezocht bij de Romeinse feesten, de *Lupercalia*, die samen met de *Saturnalia* de oudste happenings in Rome vormden. Allerlei gebruiken kwamen rond Valentijnsdag in zwang, zo o.m. het sturen van Valentijnskaarten (*Valentines*).
- **Valorisatie** (de) het ter beschikking stellen van academische kennis door onderzoekers aan de maatschappij in het algemeen of aan het bedrijfsleven in het bijzonder. De term wordt vooral in Vlaanderen gebruikt.
- **Van Zeeuwse Stam** tijdschrift van de NGV-afdeling Zeeland (1990 -). De jaargangen 1990-2004 zijn op cd-rom verkrijgbaar.

- **Vazal** (de, -len) 1) leenman, die een leencontract sluit met de leenheer. Dit bestond uit drie formaliteiten: de manschap, de hulde en de investituur; 2) benaming voor een inwoner van de kasselrij Veurne die over poorterrecht beschikte.
- **~liteit** (de) het systeem waarbij tussen de vazal en de heer een persoonlijke band bestond met wederzijdse verplichtingen: de heer moest de vazal beschermen en de vazal moest de heer trouw dienen. Om deze dienst mogelijk te maken, verleende de heer aan zijn vazal een goed, een *beneficium* →. Dit had oorspronkelijk een militair karakter, de vazal moest als krijgsman te paard zijn heer dienen en het *beneficium* moest dit bekostigen.
- **VCGH** (het) Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek te Handzame →.
- **Veldwerk** (het, geen mv.) het vastleggen van allerlei gegevens, oude tradities, dialecten, volksliederen en -gebruiken, via mondelinge geschiedenis (*oral history*) door historici, sociologen, etnologen, familiekundigen, e.a.
- **Venezuela** *Instituto Venezolano de Genealogía*. www.ivgenealogia.org.ve.
- **Verbaal** (het, verbalen) archiefterm ter aanduiding van een serie van de op één dag of in één zitting vastgestelde minuten, al dan niet met bijlagen, en van voor kennisgeving aangenomen ingekomen stukken.
- **Verbeurde goederen** (de) (mv.) goederen die gewoonlijk na een rebellie door de overheid geconfisqueerd werden. Zo is er de lijst van de verbeurde goederen van 1382 na de Slag bij Westrozebeke (ARA, Rekenkamer 1163).
Bib – J. DESREUMAUX, *Sociaal-economische achtergrond van de Kortrijkse rebellen uit het confiscatieregister van 1383*, Geluwe, 1999, 2 dln.
- **Verbond van Familieverenigingen** voluit: *Fédération des associations de famille de Belgique* – Verbond van Familieverenigingen www.faf-vfv.be
- **Verenigde Staten** Federatie: *Federation of genealogical societies*, www.fgs.org. Verbonden: *National Genealogical Society*, www.ngsgenealogy.org. *Genealogical society of the church of Jesus Christ of Latter Day Saints*, www.academic-genealogy.com/churchofjesuschristoflatterdaysaintslds-mormon.htm
- **Verenigingsarchief** (het) het archief van een vereniging wordt bewaard door de vereniging zelf (meestal bij een van de bestuurders) of is afgestaan aan een archief of documentatiecentrum (bv. KADOC, AMSAB, Liberaal archief, ADVN). Soms vind je lijsten van verenigingen met hun bestuur terug in het gemeentearchief (culturele raad, jeugdraad, sportraad).
- **Verenigingsleven** (het) de gezamenlijke activiteiten van verenigingen. Sommige voorouders speelden wellicht een belangrijke rol in het verenigingsleven van een dorp of stad. Verenigingen zoals de schuttersverenigingen bestaan al eeuwen.
Bib – ‘De sociaal-culturele organisaties’, in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 925-982.
J. PUYPE, *De elite van België. Welkom in de club*, Leuven, 2004.
- **Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België (ANRB/VAKB)** (de) deze vereniging beschikt over een eigen bibliotheek. www.anrb-vakb.be
- **Vereniging van Vlaamse steden en gemeenten (VVSG)** www.vvsg.be
- **Vererven** (vererfde, vererfd) 1) bij erfenis overgaan, overerven; 2) de eigenschappen overdragen.
- **Vergelijkend genealogisch onderzoek** (het) genealogisch onderzoek van grotere groepen in de samenleving (dorp, wijk, straat) of personen die tot eenzelfde stand behoren of hetzelfde beroep uitoefenen.
- **Vergevingsrecht** (het) het recht om bij de bisschop een kandidaat voor het pastoraatsambt

voor te dragen en zo mee de vergeving van die functie te bepalen.

- **Verhalenkoffer** koffer waarin voorwerpen worden bewaard die horen bij een verhaal dat door de leerkracht of animator wordt verteld. Met behulp van de voorwerpen worden allerlei activiteiten uitgevoerd, verhalen verteld en herinneringen opgeroepen. De verhalenkoffer is ook geschikt om jongeren genealogisch besef bij te brengen. Dan kan de koffer best voorzien worden van voorwerpen, documenten enz. om hen in de wereld van de familiegeschiedenis te introduceren.
- **Verhef** (het) relief, hetgeen moest betaald worden aan de leenheer bij verandering van leenhouder. Een vol relief bestond uit 10 pond parisis (lb par.) kamerlinggeld, een half relief uit 5 lb par., maar het kon ook om de opbrengst van het beste van drie jaren gaan. Relief werd soms ook in natura betaald.
- **~fen** een leen verheffen is de leenroerigheid van een bezit erkennen door betaling van een som bij aanvaarding van het goed in leen.
- **~(fings)rekening** (de, -en) jaarlijks opgestelde rekening waarin het verheffingsgeld, het kamerlinggeld en de tafelkosten werden opgetekend. Ze worden bewaard in de Rekenkamer in het ARA.
Bib – R. OPSOMMER, Oudenaardse reliëfrekeningen en hun belang voor de plaatselijke geschiedenis, in: *Handelingen Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde*, 23 (1986), p. 135-142.
R. OPSOMMER, “Omme dat leengoed es thoochste dinc van der werelt”. *Het leenrecht in Vlaanderen in de 14de en 15de eeuw*, Brussel, 1995. Zie vooral hoofdstuk 5: ‘De leenoverdracht en het belasten van lenen’.
R. CASTELAIN, ‘De Stenen Man doorgelicht via reliëfrekeningen’, in: *HGOKO*, 30 (1993), p. 57-70.
- **Verhoofdingsregister** (het) 17de- en 18de-eeuws register waarin evenals bij de ommeloper de onroerende goederen geregistreerd worden, maar waarin ook de verdere eigendomsevolutie werd opgetekend.
Bib – L. CHARLES, e.a., *Erf, huis en mens. Huizenonderzoek in Gent*, Gent, 2001, p. 41.
- **Verkeersschrift** (het) hedendaags, min of meer verzorgd handschrift, zoals het aangeleerd wordt op de basisschool waarna bij iedere persoon een eigen variant kan ontstaan.
- **Verklaring van zwangerschap** (de, -en) akte afgeleverd door een geneesheer voor een nog ongebooren kind.
- **Verkoopakte** (de, -s of -n) akte opgesteld bij verkoop van grond; is terug te vinden in de wettelijke passeringen; men moet altijd voor ogen houden om welk soort grond het ging: leen, cijnsgrond. Syn. overdracht van grond, transportakte.
- **Verlijden** het laten passeren van een akte door partijen; het opmaken van een rechtens vereiste akte door o.m. een notaris of schepenen.
- **Verloofde** (de) ondertrouwde Lat. *sponsus*; *sponsa*, Fr. *fiancé*, Du. *Verlobte*
- **Verloving** (de) zie *sponsalia* →. Eng. *espousal*.
- **Verlovingsregister** (het) in sommige steden werd een apart register aangelegd voor de verloving of ondertrouw, soms werd dan het huwelijk achteraf bijgevoegd, meestal in de marge. Lat. *liber sponsaliorum*.
- **Vermaagschappen** (vermaagschapte, vermaagschapt) verzwageren, door verwantschap verbinden. Zich vermaagschappen: zich verbinden door het huwelijk.
- **Vermeulenfonds** (het) cultuurvereniging in 1945 opgericht. www.vermeulenfonds.be
- **Vernietigen** (archiefterm) het in stoffelijke zin tenietdoen van archiefbescheiden.

- **Vernoeming** (de) systeem bij de voornaamgeving waarbij het oudste kind genoemd werd naar een van de grootouders van vaderszijde, het tweede kind naar een van de grootouders langs moederszijde, daarna kwamen ooms en tantes in aanmerking. Door dit systeem gebeurde het wel eens dat twee kinderen in hetzelfde gezin dezelfde voornaam kregen. Syn. benoeming.
Bib – D. GERRITZEN, 'De voornaam als schakel tussen generaties', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 21-32.
- **Verordening** (de) (archiefterm) een besluit, houdende een algemeen bindende regeling. Soms komen ze voor in een specifieke vorm: een decreet (in de Franse tijd), een plakkaat (met een opgedrukt zegel), een ordonnantie (verouderde term voor bevelschrift of verordening), een keur of een reglement.
- **Verpondingsregister** (het, -s) register met lijsten die de gedane betalingen vermelden voor bijvoorbeeld de onroerendgoedbelasting.
- **Verslag** (het, -en) (archiefterm) een geschrift met een overzicht van de in een bepaalde periode opgedane bevindingen en/of verrichte handelingen. Het woord komt ook veel voor in samenstellingen als reisverslag, jaarverslag.
- ~**boek** (het, -en) boek met de notulen van de vergaderingen van een vereniging.
- **Verstedelijking** (de) verschijnsel waarbij meer en meer mensen zich in de stad vestigen en het platteland verlaten. Syn. urbanisatie.
- **Vertwijging** (de) de generatie die ontspringt uit de twijg, nl. de achtste generatie.
- **Vervreemden** (archiefterm) overdragen van de eigendom van een archief of een archiefbestanddeel.
- **Verwanten** (de) (verzamelnaam) personen die van elkaar afstammen of die een gemeenschappelijke voorouder hebben. Eng. *kin*.
- **Verwantschap** (de, -pen) het verwant zijn; de kerk verklaarde vanaf de 8ste eeuw steeds verder verwijderde verwantschap tot incest: tot en met de zevende graad naar Romeinse telling. Deze situatie duurde tot in de eerste helft van de 11de eeuw. Eng. *kinship*, Fr. *la parenté*, Lat. *affinitas*.
Bib – L. BARRY, *La parenté*, Paris, 2008.
J.-L. FLANDRIN, *Familles: parenté, maison, sexualité dans l'ancienne société*, Paris, 1976.
H. DE MARE, 'Vroegmoderne verwantschap in woord en beeld. Het gebruik van het werk van Cats, De Hooch en Van Hoogstraten als historisch bronmateriaal', in: *Geschiedenis van het privéleven*, Amsterdam, 2007, p. 299-345.
- ~**sband** (de, -en) gevoel van verbondenheid tussen families.
- ~**sgraad** (de, -graden) aanduiding hoe nauw of hoe ver twee personen met elkaar verwant zijn. Het kerkelijk en het burgerlijk recht hanteren hiervoor verschillende normen.

* Engelse afkortingen in internationale context

F	<i>father</i> (vader)
M	<i>mother</i> (moeder)
B	<i>brother</i> (kloosterbroeder, broer)
Z	<i>sister</i> (kloosterzuster, zus)
Ch	<i>child, children</i> (kind, kinderen)
S	<i>son</i> (zoon)
D	<i>daughter</i> (dochter)
Gp	<i>grandparents</i> (grootouders)
Gf	<i>grandfather</i> (grootvader)

Gm	<i>grandmother</i> (grootmoeder)
Gch	<i>grandchild</i> (kleinkind)
Gs	<i>grandson</i> (kleinzoon)
Gd	<i>granddaughter</i> (kleindochter)
H	<i>husband</i> (man, echtgenoot)
W	<i>wife</i> (vrouw, echtgenote)

Op basis van bovenstaande afkortingen kan men allerlei combinaties maken
bv BMS = zoon van moeders broer

- **~snaam** (de) naam waardoor de betrekking van verwantschap van een persoon tot een of meerdere anderen wordt aangeduid, zoals moeder, zuster, zwager.
- **~soverzicht** (het) overzicht dat de graden van verwantschap toont hetzij volgens het Romeins recht, hetzij volgens het Kerkelijk recht.
- **~sreeks** (de) een reeks in opgaande lijn naar een gemeenschappelijke voorouder en dan in neerdalende lijn naar de verwante persoon, geneagram →.
- **~studie** (de) studie van de verwantschapsbetrekkingen, van de verwantschapssystemen.
- **~systeem** (het) sociaal classificatiesysteem waarin normen en regels zijn vastgelegd voor gedrags- en denkpatronen ten opzichte van de verschillende categorieën personen uit iemands sociale omgeving. Bij de ordening van bloedverwanten en aanverwanten wordt een onderscheid gemaakt naar generatie, soort verwantschap (bloedverwanten, aangetrouwde verwanten, religieuze verwanten) en geslacht. Zo ontbreken in het Nederlands in tegenstelling met andere talen geslachtsneutrale termen (zoals Du. *Geschwister*, Eng. *cousin*). Generatieverschillen worden aangeduid door voorvoegsels als 'groot-', 'overgroot-', 'klein-' en 'achterklein-'.
- **~stabel** (de) combinatie van een kwartierstaat van een persoon en de parentelen van alle voorouders uit deze staat, waardoor alle bloedverwanten van die persoon aan bod komen. Dit is bv. nodig bij genealogisch onderzoek naar de bloedverwanten van een erflater. Als nummerings-systeem wordt het systeem d'Aboville (eigenlijk een combinatie van d'Aboville en Stradonitz) gebruikt. Syn. consanguiniteitstabel. Fr. *table de consanguinité*, Du. *Verwandschaftstafel*, *Konsanguinitätstafel*.
- **~sterm** woord dat een verwantschapsbetrekking aangeeft, zoals vader, moeder, kind, grootmoeder en kleinkind. De verwantschapsterminologie toont hoe in een verwantschapssysteem de verwanten worden geklasseerd.
- **Verwantenkring** (de, -en) syn. sibbe, maagschap →.
- **Verweerder** (de, -s) gedaagde (in een proces), de persoon tegen wie een proces wordt aangespannen.
- **Verzameling** (de, -en) (archiefterm) benaming van bijeengebrachte historische of genealogische aantekeningen. Zo lieten sommige genealogen hun verzameling soms over aan een archief of documentatiecentrum.
- **Verzoekschrift** (het, -en) (archiefterm) geschrift, opgemaakt in een bepaalde vorm, houdende een verzoek aan een persoon of instelling met gezag bekleed. Syn. rek(w)est. In de marge van het verzoekschrift vinden we vaak een kantbeschikking, vroeger ook *appointment* genoemd. Bijzondere vormen van verzoekschrift zijn het adres en de petitie.
- **Veurne** stad in West-Vlaanderen; AB, AG, Kas, SA, FV (Westkust, CG in Koksijde).
Bib – K. PAPIN, J. VAN ACKER, 'Het stadsarchief van Veurne', in: VS, 27 (1991), p. 225-228.
- **Vexillogie** (de) banistiek →.
- **Vidimus** (het, de, -sen) (archiefterm) oorkonde van een autoriteit, die daarmee verklaart een

andere oorkonde te hebben gezien, waarvan de tekst wordt ingelast.

- **Viergeslacht** (het) vier opeenvolgende generaties hetzij in moederlijke, hetzij in vaderlijke lijn. Het was de gewoonte om enkele weken na de geboorte een foto te nemen van het viergeslacht, die soms in de krant verscheen.
- **Vierschaar** (de) plaats waar recht gesproken wordt, rechtsgebied.
- **Viertel** (het) oppervlaktemaat, een vierde deel van een mansus of hoeve.
- **Vijfgeslacht** (het) vijf opeenvolgende generaties in leven: een eerder uitzonderlijk verschijnsel (zeker via de mannelijke lijn).
- **Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek (VCGH)** belangrijk genealogisch documentatiecentrum opgericht in 1978. Publiceert een driemaandelijks tijdschrift *Mededelingen*. www.vcgh.be
- **Vlaams Centrum voor Volkscultuur (VCV)** Steunpunt opgericht ten gevolge van het Vlaamse decreet op de volkscultuur, dat de vier pijlers heemkunde, familiekunde, volkskunde en industriële archeologie ondersteunde. Tijdschrift: *Mores*. In 2008 via fusie opgegaan in FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed →. Voor een overzicht van de artikels verschenen in *Mores* (1999-2007), 8-4 (2007), p. 28-35.
- **Vlaamse Ardennen** streek in Oost-Vlaanderen met Oudenaarde → als centrum; FV.
- **Vlaamse Erfgoedbibliotheek (VEB)** netwerk van erfgoedbibliotheeken dat eind 2008 werd opgericht door zes partnerbibliotheeken: de Universiteitsbibliotheek Antwerpen en de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Antwerpen, de Openbare Bibliotheek Brugge, de Universiteitsbibliotheek Gent, de Provinciale Bibliotheek Limburg in Hasselt, en de Universiteitsbibliotheek Leuven. <http://www.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be>
- **Vlaamse Heraldische Raad (VHR)** de Vlaamse Heraldische Raad, een onderdeel van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, is bevoegd voor de wapens en vlaggen van de Vlaamse gemeenten en provincies; met het decreet van 3 februari 1998 wordt ook aan privépersonen en instellingen de mogelijkheid geboden om officieel een wapen te laten registreren. www.onroenderfgoed.be
www.erfgoed.net/heraldiek (register van geregistreerde burgerwapens).
- **Vlaamse Stam** tijdschrift van Familiekunde Vlaanderen (verschijnt sinds 1965).
- **Vlaamse vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen (VVBAD)** belangenbehartiger voor de bibliotheken, archieven en documentatiecentra in Vlaanderen en Brussel. De VVBAD publiceert het tijdschrift *META. Tijdschrift voor bibliotheek & archief*. www.vvbad.be
- **Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (VVF)** genealogische vereniging in Vlaanderen opgericht in 1964. Sinds 1 oktober 2011 heet de vereniging Familiekunde Vlaanderen →. Al de pioniers van het eerste uur voorstellen, zou ons te ver leiden doch de namen der twaalf apostelen, zoals men destijds de sleutelfiguren noemde, kunnen hier niet ontbreken. Het zijn de heren † Valère Arickx, † Hugo De Ceukelaire, Maurits De Maertelaere, Gontran Ervynck, † Jozef Ghyssaert, † Jef Hendrickx, † Michiel Mispelon, Edgard Ossieur, † Ludo Poplemont, † Paul Thierry, Egide Vanhooacker en Eddie Van Haverbeke (1932-). De vereniging geeft sinds 1965 het tijdschrift *Vlaamse Stam* uit (nu tweemaandelijks). Op de website vind je ook een catalogus van de bibliotheken van FV. www.familiekunde-vlaanderen.be
- **Vlaanderen** het genealogisch onderzoek in Vlaanderen wordt vooral beheerst door de koepelorganisatie Familiekunde Vlaanderen. Vlaanderen leeft ook op genealogisch gebied niet op een eiland. Er zijn talrijke contacten met de zusterverenigingen zowel in eigen land als in het buitenland.

- **Vlaggenprotocol** (het) regels voorgeschreven bij het uithangen van vlaggen. Zo hangt de vlag halfstok als het land in rouw is. De grondwet schrijft de rangorde voor waarin men moet vlaggen: 1) de nationale vlag; 2) de vlag van gewesten en gemeenschappen; 3) de Europese vlag; 4) de provinciale vlag; 5) de gemeentelijke vlag. Wanneer een buitenlandse hoogwaardigheidsbekleder op bezoek komt, zal de vlag van zijn land of internationale organisatie op de tweede plaats komen.
- **Vlamingen in de wereld** vereniging die zich om het wedervaren van de Vlamingen in het buitenland bekommert. www.viw.be
Bib – A. VERTHÉ, B. HENRY, *Vlaanderen in de wereld*, Brussel, 1972.
- **Vlas** (het) plantensoort die gekweekt wordt voor de textielproductie. Vooral in Vlaanderen waren veel mensen werkzaam in de vlassector. Om te weten hoe onze voorouders leefden in de vlasnijverheid kun je best een bezoek brengen aan het Nationaal Vlasmuseum in Kortrijk: het is dé plaats voor het vlaserfgoed in Vlaanderen.
www.vlasparlee.be
www.kortrijk.be/vlasmuseum
- **~telling** (de) telling van de huisgezinnen die hun hoofdkomen haalden uit de vlasnijverheid. Deze telling van 1840 is voor alle Oost-Vlaamse gemeenten bewaard in het RA Gent, Fonds Provinciearchief Oost-Vlaanderen 1830-1850, inventarisnr. 3019.
- Bib – ‘De Vlastelling van 1840’, in: *Leiestam*, 12 (2004), nr. 4, p. 493-495.
- **Vliegende Bladen** zie Fonds Ephemera →.
Bib – S. VAN PETEGHEM, ‘Vliegende Bladen... “Ne détruisez jamais un document, imprimé ou écrit” Ferdinand vander Haeghen’, in: *VS*, 45 (2009), p. 283-288.
- **VOC** zie Oostindische Compagnieën →.
- **Voedsel en voeding** geschiedenis van voedsel (eten en drinken), voedselpatronen en voedingsleer. Du. *Nahrungsforschung*. Voeding en wat ermee samenhangt, vormt een belangrijk onderdeel van het dagelijks leven. Expertisecentra zoals het CAG leggen zich toe op dit onderwerp.
Bib – HGv, p. 44.
C. MACHEREL, R. ZEEBROEK, *Brood doet leven. Betekenis en rol van het brood in Europa*, Brussel, 1994.
J.P. GLERUM, *Aan tafel. Antieke culinaire gebruiksvoorwerpen. Tien eeuwen eetgewoontes, koken en tafelen*, Baarn, 1997.
M. JACOBS, P. SCHOLLIERS, *Buitenshuis eten in de Lage landen sinds 1800*, Brussel, 2002.
E. NIESTEN, J. RAYMAEKERS, Y. SEGERS, *Kattentongen, ezelsoren en varkenspoten. Onze keuken in de 20ste eeuw*, Leuven, 2002.
E. NIESTEN, J. RAYMAEKERS, Y. SEGERS, *Dierlijke productie en consumptie in de 19de en 20ste eeuw*, Leuven, 2003.
E. NIESTEN, J. RAYMAEKERS, Y. SEGERS, *Vrijwaar u van namaaksels! De Belgische zuivel in de voorbije twee eeuwen*, Leuven, 2002.
P. SCHOLLIERS, *Arm en rijk aan tafel. Tweehonderd jaar eetcultuur in België*, Brussel, 1993.
R. VAN UYTVEN, *Geschiedenis van de dorst. Twintig eeuwen drinken in de Lage Landen*, Leuven, 2007.
R. VAN UYTVEN, *Smaken verschillen. Over tafelen en mode in West-Europa van 500 tot nu*, Leuven, 2010.
- **Voetnotenapparaat** (het) de voetnoten onderaan de bladzijde of achteraan in de tekst. We onderscheiden de explicatieve noot, die een nadere toelichting of uitleg bij de tekst geeft, en

de verwijzende noot waarin de schrijver verantwoordt waar hij zijn gegevens haalde door te verwijzen naar bronnen en literatuur.

- **Volkscultuur** (de) zie etnologie →.
- **Volksetymologie** (de) verklaring van namen (plaatsnamen, familienamen) veelal afgaande op de fonologische vorm of de letterlijke betekenis van het betekenisdragende hoofdwoord. Ook bij het zoeken van een motief voor een familiewapenontwerp wordt dikwijls volksetymologisch te werk gegaan.
- **Volkshuisraad** (het) zie materieel erfgoed →.
- **Volkskunde** (de) zelfstandige wetenschap die de studie van het dagelijkse leven, zowel nu als in het verleden, als onderwerp heeft. De term volkskunde evolueerde aan het einde van de 20^e eeuw naar volkscultuur.

Bib - W.P. DEZUTTER, R. VAN DE WALLE (red.), *Volkskunde in Vlaanderen. Huldeboek Renaat vander Linden*, Brugge, 1984.

M. JACOBS, H. SCHOEFS, 'Van volkskunde in Vlaanderen naar 'volkscultuur' in Vlaanderen. Twee aanhalingstekens en een erfgoedwereld van verschil', in: *Vlaanderen*, 54 (2005), p. 257-263.

A. ROECK, J. THEUWISSEN, J. VANHAVER, *Vlaamse volkscultuur. Het traditioneel volksleven, Deurne-Ommen*, 1982. [Culturele geschiedenis van Vlaanderen, deel I].

S. TOP, 'Het volkkundig veldwerk: problemen, methoden en technieken', in: *Cursus heemkundige vorsers*, II, Assebroek, 1980, derde les. Ook in: *Volkskunde*, 81 (1980), p. 115-131.

S. TOP, 'Niet zo maar terug naar de mondelinge bron', in: *BO*, 23 (1983), p. 415-424 [Feestbundel Jozef Penninck].

- **Volkskunde Vlaanderen** landelijk erkend expertisecentrum voor volkskunde;

www.volkskunde-vlaanderen.be

- **Volksprent** (de) houtsnede met bijschriften met bij het volk geliefde voorstellingen zoals 'De trap des Levens', in Vlaanderen ook mannekenbladen → genoemd.

Bib - M. DE MEIJER, *Volksprenten in de Nederlanden 1400-1900*, Amsterdam-Antwerpen, 1970.

- **Volkstelling** (de, -en) sinds de Franse tijd beschikken we over een belangrijke bron om het aantal inwoners van ons land te kennen, m.n. de volkstelling of census. Deze telling werd door de overheid georganiseerd met als doel het aantal inwoners te kennen en de kenmerken van die inwoners nader te bepalen. De volkstellingen van het ancien régime hadden vooral een financieel doel, soms beslaan ze een hele parochie, soms een groter gebied (bv. een kasselrij). Zo zijn er voor 1747 volkstellingen gehouden in het hertogdom Brabant, in 1748 is er een telling voor het Brugse Vrije; in 1786 liet Jozef II een telling houden met het oog op een nieuwe indeling van de parochies op het platteland (ARA, Oostenrijkse Geheime Raad, nrs. 401-402). Voor de Franse periode zijn er tellingen voor de jaren III, IV, V, VII en VIII. Ze zijn te vinden in het ARA of in de provinciale rijksarchiefdepots. Voor de Hollandse periode is er de telling van 1814-1815, bewaard in de provinciale archieven gedeponereerd in het RA. Voor West-Vlaanderen zijn de meeste uitgegeven door VVF-Brugge. Eng. *census*, Fr. *recensement*.

Bib - 'Volkstellingen', in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 70-72.

S. VRIELINCK, *De territoriale indeling van België 1795-1963*, Leuven, 2000, III, p. 2037-2104.

G. GADEYNE, 'Bevolkingsregisters en tellingen (1794-1814)', in: *Hemulatie*, 112 (1975), p. 231-357.

R. GOEMAERE, 'De volkstelling van 15.10.1846 te Kortrijk', in: *Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk. Nieuwe Reeks*, LX (1994), p. 205-255.

H. STALPAERT, *Volkstellingen Historische schets*, Heule, 1961.

M. VANDEPUTTE, 'De nominatieve volkstelling te Zulte in 1818', in: *Jaarboek van de Geschied- en*

Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), VI (1978), p. 76-106.

- **Volmacht** (de, -en) uitgedrukte of stilzwijgende overeenkomst waarbij iemand aan een ander de macht geeft of de last opdraagt om een zaak voor hem en in zijn naam te verrichten. Syn. lastgeving, procuratie.
- **Vondeling(e)** (de, -(e)n) pasgeboren kind dat door de ouders of door één ouder te vondeling wordt gelegd in de hoop dat het door iemand wordt opgenomen en opgevoed. Bij het geven van een familienaam speelt de vindplaats en het tijdstip van de vondst vaak een doorslaggevende rol, in namen als: vanden Dorpel, Gevels, Gracht.

Bib - HGV, p. 312-313.

B. NOLF, ‘Vondelingen in Izegem in het Ancien régime’, in: *VS*, 45 (2009), p. 269-277.

J. GELDHOF, *Pelgrims, dulle lieden en vondelingen te Brugge 1275-1975. Zeven eeuwen geschiedenis van het Sint-Juliaansgasthuis en van de Psychiatrische Kliniek O.-L.-Vrouw te Brugge-Sint-Michiels*, Brugge, 1975.

C. SCHEERLINCK, ‘Vondelingen en verlaten kinderen te Oudenaarde in de 19^e eeuw’, in: *HGO-KO*, 25 (1988), p. 153-172.

D. VANDE GAER, E. WILLEMS, ‘Wie was mijn moeder? 19de-eeuwse vondelingen en verlaten kinderen geboren in de baarzaal van Leuven’, in: *VS*, 38 (2002), p. 104-111.

J. VANDERHAEGHE, ‘Vondelingen, verlaten kinderen en wezen te Antwerpen 1683-1796’, in: *VS*, 42 (2006), p. 117-147.

- **~enakte** (de) is soms terug te vinden in het vondelingenregister op de dienst burgerlijke stand, maar alleen in steden. Andere dergelijke akten staan gewoon in de geboorteregisters. Bij het te vondeling leggen legde de moeder bij het kind soms de helft van een kaart of diagonaal verdeeld vierkantje, wat eventueel later als identificatiemiddel kon dienst doen. Syn. akte van vinding.
- **~entehuis** (het) Napoleon gaf in 1810 de opdracht om in elke arrondissementshoofdplaats een vondelingentehuis op te richten. Naast de deur was er een draaiende cilinder waarin de kinderen konden gelegd worden. In Gent sprak men van de ‘rol’, in Antwerpen van de ‘schuif’. Deze tehuizen werden in 1863 afgeschaft.
- **Voogd** (de, -en) meerderjarige persoon aan wie de opdracht wordt gegeven om voor een minderjarige persoon te zorgen, zijn goederen te besturen en hem te vertegenwoordigen bij civielrechtelijke handelingen. Eng. *guardian*; Fr. *tuteur, tutrice, curateur, curatrice*; Du. *Vormund*.
- **Voogdij** (de) functie van voogd, zorg voor de persoon en de goederen en vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen van een minderjarige van wie de ouders of een van de ouders overleden (wees →), uit de ouderlijke macht ontzet of gescheiden zijn. Ook van iemand die onbekwaam verklaard is bv. zwakzinnige.

Bib - M. DANNEEL, *Weduwen en wezen in het laat-middeleeuwse Gent*, Leuven-Apeldoorn, 1995.

J. VAN HOUTTE, *De voogdij over de minderjarigen in het oud-Belgische recht*, Gent-'s-Gravenhage, 1930.

- **Voorgeslacht** (het) de voorouders →.
- **Voornaam** (zie ook Naamkunde →) de voornaam (voornamen) helpt (helpen) om een persoon nader te identificeren. Het geven van een voornaam is ouder dan de later toegevoegde familienamen. Een groot deel van de familienamen is afgeleid van een voornaam. De meeste van onze voornamen gaan terug op Germaanse of Latijnse voornamen. Gezien het gebruik van het toekennen van een of meer voornamen bij het toedienen van het doopsel, ontstond het gebruik van het geven van heiligennamen. Het naamfeest van een persoon was dan ook het naamfeest van de hem toegekende heiligennaam. Het was bovendien de gewoonte dat de doopheffers

hun voornamen doorgaven aan hun doopkind. Omdat dit zorgde voor een zekere continuïteit binnen de familie, kan dit genealogisch belangrijk zijn. Het geven van voornamen is uiteraard aan allerlei modetrends, regionale en sociale verschillen gebonden. In Frankrijk werd de keuze van de voornaam vastgelegd door de wet van 11 Germinal XI (1.4.1803) waarbij men een naam moest kiezen uit de gangbare kalender of de oude geschiedenis. Deze wet werd ook in België van kracht. Eng. *given name*, Fr. *prénom*, Du. *Vorname*.

Bib - HGV, p. 441-444. Zie ook naamkunde →.

W. BABELIOWSKY-WEERTMAN, *Waar komen onze namen vandaan. Oorsprong van naamgeving in een mozaïek van Bijbels-Joodse geschiedenis*, Hoogwoud, 2009

J. BESNARD, *La cote des prénoms en 2006. Connaître la mode pour bien choisir un prénom*, Paris, 2005, 479 blz. Bijna jaarlijks een nieuwe uitgave.

G. BLOOTHOOFT, E. VAN NIFTERICK, D. GERRITZEN, *Over voornamen. Hoe Nederland aan z'n voornamen komt*, Utrecht, 2004.

R. DEBBAUT, 'Voornamenverwarring', in: *VS*, 29 (1993), p. 122-124. [wijst o.m. op de verwarring tussen voornamen als Elisabeth en Isabella, Helena en Magdalena, Jacoba en Guillelmina, Judocus en Josephus. We kunnen er nog andere gevallen aan toevoegen: Eligius en Ludovicus, Hector en Victor]

F. DEBRABANDERE, 'Oude vlevormen en varianten van voornamen', in: *VS*, 11 (1975), p. 79-95.

D. GERRITZEN, *Voornamen. Een praktische handleiding*, Het spectrum, Houten.

C. VAN DEN BROEK, P.L. VAN POUCKE, F. ROMMEL, *Voornamenregister ten behoeve van de ambtenaren van de Burgerlijke Stand*, Heule, 1969.

www.voornamelijk.nl

www.voornamen.com

www.meertens.knaw.nl/voornamen

- **Vooronderzoek** (het) onderzoek voor het eigenlijke (genealogisch) onderzoek start, bv. om na te gaan of een dergelijk onderzoek al vroeger door anderen werd uitgevoerd.
- **Voorouderonderzoek** (het) genealogie →.
- **Voorouderreeks** (de) stamreeks →.
- **Voorouders** (de) voorvaders, stamouders, het voorgeslacht; alle ouders waarvan we de rechtstreekse afstamming kunnen aantonen.
- **Voorouders van verre** voorouders in verre landen. Naam van een reeks genealogische handleidingen → uitgegeven door het CBG (o.m. de Molukken, Marokko, Turkije, Suriname).
- **Voorvader** (de) stamvader, een gemeenschappelijke voorvader hebben; de voorvaders: het voorgeslacht.
- **Vorm** (de) documenten worden op grond van gemeenschappelijke fysieke (bv. schilderij, foto) en/of logische eigenschappen (bv. dagboek) van elkaar onderscheiden.
- **~geving** (de) het brengen tot een bepaalde vorm en de wijze waarop dit geschiedt; vooral de grafische vormgeving is belangrijk bij publiceren →.

Bib - D. BANN, *Het nieuwe productiehandboek voor de grafische industrie*, Kerkdriel, 2006 (met verklarende woordenlijst).

N. VAN BEMMEL, *Retrografisch vormgeven. Een visuele handleiding over 100 jaar grafisch ontwerpen*, Kerkdriel, 2007 (Met woordenlijst).

W. VAN BOESSCHOTEN, W. VAN BREUKELLEN, T. KONINGS, H. COPPENS, E. LONIS, J. VAN WATERSCHOOT, S. WIENKE, *Lexicon voor de kunstvakken. Verklaring van de woorden die gebruikt worden bij de volgende kunstvakken: audio-visuele vormgeving, ckv, dans, drama, fotografie, handenarbeid, kunstbeschouwing, kunstgeschiedenis, muziek, tekenen en textiele werkvormen*, Tilburg, 2002.

- **Vormsel** (het) sacrament in de Katholieke Kerk. Het vormsel wordt gewoonlijk rond de plechtige communie in een collectieve kerkelijke plechtigheid door de (een) bisschop toegediend aan de gedoopte en omvat de handoplegging, de zalving met het Heilige Chrisma, de bekruijing van het voorhoofd en de kaakslag. De gedachtenis wordt meestal gedrukt ter gelegenheid van plechtige communie en vormsel. Het vormsel kan aangezien worden als een overgangsritueel van kind naar volwassene.

Bib - K. DOBBELAERE, L. LEIJSEN, M. CLOET, *Levensrituelen. Het vormsel*, KADOC-studies, 12 Leuven, 1991.

- **Vorstenhuis** (het, -huizen) koninklijke familie, monarchenfamilie; de literatuur over genealogie van vorstenhuizen is zeer uitgebreid;

Bib - *Genealogisches Handbuch des Adels. Fürstliche Häuser*, 1951-2002, 16 dln.

S. ADAMS e.a. (ed.), *The Kings & queens of England & Scotland*, London-New York-Stuttgart, 1990.

C. CANNUYER, *De Europese vorstenhuizen. De gekroonde families die het oude continent maakten*, Turnhout, 1989 (Wapenschilden getekend door P. Baert).

A.W.E. DEK, *Genealogie van het vorstenhuis Nassau*, Zaltbommel, 1970

R. GODDYN, *De kinderen van de koning. Alle erfgenamen van Leopold I*, Antwerpen-Vianen, 2002.

H. GROTE, *Stammtafeln. Mit anfang: Calendarium medii aevi*, Leipzig, 1877.

L. LINDEMANS, *Voorouderstafel van het Belgisch Koningshuis*, dl. 1, Brussel, 1998.

L. LINDEMANS, *Voorouderstafel van het Belgisch Koningshuis*, dl. 2, Brussel, 1999.

L. LINDEMANS, *Voorouderstafel van het Belgisch Koningshuis*, dl. 3, Brussel, 2002.

L. LINDEMANS, *Voorouderstafel van het Belgisch Koningshuis*, dl. 4. Komorowski, Brussel, 2003.

P.-Y. MONETTE, *Beroep: Koning der Belgen. Familie. Entourage. Macht. Van A tot Z*, Leuven, 2003.

L. SCHUBERT, R. SEELMANN-EGGEBERT, *Europese koningshuizen*, Haarlem, 1991

M.E. SPLIETHOFF (red.), *Oranje-Nassau*, Utrecht, 2002 (+ stamboom).

E.J.J. TEBBE (red.), *Encyclopedie van het Koninklijk Huis*, Utrecht, 2005.

M. VAN DEN WIJNGAERT, L. BEULLENS, D. BRANTS, *België en zijn koningen. Monarchie & macht*, Antwerpen, 2000.

C. WENZLER, *Généalogie des Rois de France*, Rennes, 1994.

W. ZIEHR, *Europas Fürstenhäuser*, Köln, 1995.

www.genroy.fr

www.monarchie.be

- **Votre Généalogie** tweemaandelijks Frans genealogisch magazine. www.votre-genealogie.fr

- **Vraamgoed** (het) goed dat een kind bezit zonder het van zijn ouders geërfd te hebben.

- **Vraamvoogd** (de) voogd die het vraamgoed beheert. Syn. vroomvoogd.

- **Vragenlijst** (de, -en) lijst gebruikt bij het interview. De vragen bij het gestructureerd interview zijn goed gestuurd, zo veel mogelijk uitgewerkt en uitgeschreven. Het interview is verwant aan de enquête. Bij het narratieve interview gebeurt het interview op een vrijere, open manier, de tussenkomst is veel beperkter. Je kunt ook kiezen voor een mengvorm door gebruik te maken van een aandachtspuntenlijst, waarbij alle punten die je als interviewer wil behandelen op een logische orde op papier staan.

- **Vrame, vrome** (de) leenroerige verplichting om aan de leenheer de beste opbrengst van een van de drie volgende jaren af te staan (beste, meeste vrome).

- **Vredegerecht** (het) kantongerecht (in België).

Bib - K. VELLE, 'Een bron voor familiegeschiedenis: de akten van familieraad van de vrede-rechter van Nazareth', in: *Heemkring Scheldeveld. Jaarboek*, 26 (1997), p. 146-147.

K. VELLE, 'Het archief van het Vrederecht als bron voor familiekunde', in: *VS*, 34 (1998), p. 217-231.

K. VELLE, *Richtlijnen en aanbevelingen aan de hoofdgriffiers in verband met de bewaring, de selectie en de overdracht van archief van de vrederechten*, Brussel, 2000.

- **Vrede van Aken** (de) verdrag gesloten in 1668 waarbij een aantal gebieden die tot Vlaanderen behoorden bij Frankrijk gevoegd werden, o.m. de stad en kasselrij Veurne.
- **Vrede van Nijmegen** (het) verdrag gesloten in 1678 waarbij een aantal gebieden die tot het graafschap Vlaanderen behoorden definitief bij Frankrijk gevoegd werden, maar andere gebieden die in 1668 afgestaan werden terug naar Vlaanderen kwamen.
- **Vrede van Utrecht** (het) verdrag in 1713 dat voor een groot stuk de definitieve grens tussen Frankrijk en de Oostenrijkse Nederlanden vastlegde. De steden en kasselrijen Belle, Cassel, Broekburg en Sint-Winoksbergen en de daarin gelegen steden bleven Frans. Frankrijk moest daarentegen de stad Ieper, de kasselrij Ieper, de stad en kasselrij Veurne, de stad en kasselrij Waasten, de roede van Menen en de steden Poperinge, Wervik, Diksmuide en Lo aan de Oostenrijkse Nederlanden teruggeven. Deze territoria, vanaf nu gegroepeerd in een afzonderlijk gewest, kregen voortaan de naam West-Vlaanderen (Fr. *West-Flandre*), ook de *Pays Rétrocédés* genoemd. Ieper was de hoofdstad.
- **Vreemde** (de, -n) (ancien régime) inwoner van een stad die poorter was van een andere stad, kasselrij of heerlijkheid.
- **Vreemdelingendossier** (het, -s) per individu bijgehouden dossier van een vreemdeling; het ARA stelt bv. de bewaarde vreemdelingendossiers van 1830 tot 1943 open voor het publiek, ze werden opgenomen in een databank en chronologisch gerangschikt op openingsdatum.
- **Vrij eigen** (het) onroerend goed (grond) in volle eigendom. Syn. allodium →, allodiaal goed. Ant. feodaal goed of leengoed →.
- **Vrijtijdsbesteding** (de, -en) het geheel van bezigheden waaraan een individu zich naar hartelust kan overgeven hetzij om uit te rusten, hetzij om zich te verstrooien, hetzij om zijn informatie of vorming of vrije creatieve bekwaamheid te ontwikkelen, naast beroeps-, gezins- en maatschappelijke verplichtingen. Een individu kan ook de stap zetten naar groepswork om collectief dezelfde hobby uit te oefenen; genealogie leent zich daar bij uitstek toe; genealogiebeoefening is een zinvolle vrijetijdsbesteding die zowel door een individu als in groep kan beleefd worden. Anderzijds maakt een vrijetijdsbesteding of een hobby soms een wezenlijk deel uit van iemands persoonlijke gegevens. In een familiegeschiedenis besteden we hieraan de nodige aandacht. Zie ook Verenigingsarchief →.

Bib - P.-V. ARCHASSAL, *Généalogie, une passion moderne*, Paris, 2006.

J. SCHEERDER, G. PAUWELS, 'Vrij maar geen tijd? Vrijtijdsbesteding in Vlaanderen', in: *Mores*, 6-2 (2005), p. 4-14.

A. VERMANDER, *Volksmuziekkunst in harmonies en fanfaren*, Poperinge, 1959.

H. WILLAERT, J. DEWILDE, *150 jaar muziekleven en Vlaamse Beweging. "Het lied in ziel en mond"*, Tielt, 1987.

- **Vrijgewijde** (de) lijfeigene die verbonden was aan een abdij en daardoor een zekere vrijheid genoot. Hun statuut was erfelijk via vrouwelijke lijnen.
Bib - A. HUYSENTRUYT, 'De vrijgewijdenlijsten als een mijn van oude Vlaamse vrouwenamen', in: *VS*, 10 (1974), p. 397-404.
- **Vrijheer** (de) heer die alleen aan de keizer of koning onderworpen is; bezitter van een allodium →.
- **Vrijheid** (de) (betr. een stad) stadsrecht; het geheel van de voorrechten (privileges) dat door

de landsheer aan een stedelijke gemeenschap is verleend. Ook de aanduiding voor het territorium waarop dit stadsrecht van toepassing is, het stadsgebied.

- **Vrijlaet, vrijlates** (de) benaming voor de inwoner van sommige kasselrijen in Vlaanderen (Brugse Vrije) die over een soort poortersrecht beschikten.
- **Vrijmetselarij** zie vrijzinnige organisaties →. Fr. *franc-maçonnerie*, Eng. *freemasonry*, Du. *Freimaurerei*.
- **Vrijwillige rechtspraak** (de) omvat ongeveer alles wat nu door de notaris wordt geregeld: testament, boedelscheiding, verkoop van grond, pachtcontract, enz. Zie register voor willige rechtspraak →.
- **Vrijzinnige organisaties** (de) de oudste vrijdenkersverenigingen ontstonden halverwege de 19de eeuw in Brussel.
Bib - J. TYSENS, *Vrijmetselarij en vrijzinnige organisaties*, in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p.1049-1067.
J.-F. DAUDIN, *L'ABCdaire de la Franc-maçonnerie*, Paris, 2003.
R. MORATA, *La Franc-Maçonnerie. Les secrets des objets*, Paris, s.d.
P. VAN BRABANT, *De christelijke wortels van de vrijmetselarij*, Antwerpen-Baarn, 2001.
P. VAN BRABANT, *Lexicon van de loge. Handboek voor vrijmetselaars*, Antwerpen-Baarn, 1993.
P. VAN BRABANT, *De vrijmetselarij in Nederland & Vlaanderen*, Antwerpen-Amsterdam, 2003.
A. VANDEN ABEELE, *De kinderen van Hiram. Vrijmetselaars en vrijmetselarij*, Roeselare, 1991.
A. VAN DE SANDE, *Vrijmetselarij in de Lage Landen. Een mysterieuze broederschap zonder geheimen*, Zutphen, 2001.
J.P. VAN TERM, *Het ontstaan, streven en einddoel der vrijmetselarij*, Hilversum, 1929.
- **Vroedvrouw** (de, -en) vrouw die de verloskunde uitoefent en de vrouw in het kraambed bij de bevalling begeleidt. Bij het waarnemen van afwijkingen of complicaties is zij verplicht de hulp van de arts in te roepen. Zie ook vrouwengeschiedenis →. Fr. *sage-femme*, Eng. *midwife*, Du. *Hebamme*.
Bib - J. GELIS, *La sage-femme ou le médecin. Une nouvelle conception de la vie*, Paris, 1988.
V. ARICKX, 'Cursisten verloskunde uit de kasselrij Kortrijk in Gent, 1780-1793', in: *VS*, 30 (1994), p. 337-345.
V. ARICKX, 'Vroedvrouwen uit de kasselrij Kortrijk in de leer te Gent 1780-1793', in: *B*, 93 (1993), p. 209-239.
P. STRUYVE, 'Tussen traditie en vernieuwing: Meulebeekse vroedvrouwen in de 18^e eeuw', in: *RvT*, 22 (1991), p. 106-140.
- **Vroon** (het, vronen) heerlijk goed, domein.
- **Vrouwengeschiedenis** (de) geschiedenisbeoefening waarbij de rol van de vrouw centraal staat, o.m. over de emancipatie van de vrouw. Zie ook ROSA →.
Bib - G. DUBY, M. PEEROT (red.), *Geschiedenis van de vrouw*, Amsterdam, 1992-1993, 5 dln.
P. COSS, *The lady in Medieval England 1000-1500*, Wiltshire, 1999
D. DE KEYZER, *De schaamte en de schrik, goesting en genot. Vier generaties vrouwen vertellen*, Leuven, 2004.
D. DE KEYZER, *De engeltjesmaaksters. Abortus toen het niet mocht*, Leuven, 2009.
- **VVBAD** Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen →.
- **VVF** (de) Vlaamse Vereniging voor Familiekunde →.
- **VVSG** Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten →.

- **Wandelkoop** (de,) bedrag dat betaald werd bij verkoop, schenking of ruil van cijnsgrond. Syn. Marktgeld; Fr. *droit à la Vente*.
- **Wapen** (het, -s) familiewapen →.
- ~**boek** (het) boek met afbeeldingen en/of beschrijvingen van wapens in handschrift of druk. Bekend zijn de wapenboeken van Gelre, Beyeren, Bellenville. Syn. armoriaal →. Wapenboek Beyeren online: www.kb.nl/bladerboek/wapenboek/index.html
- ~**bord** (het) Bord met het wapen van een overledene, bedoeld als herinneringsobject; obit →. Bib – S. CRICK, *Wapenborden van het zilvermuseum Sterckshof, Sterckhofstudies 28*, Antwerpen-Deurne, 2005. S. CRICK, *Obiits & Rouwgebruiken bij de Adel – Rouwborden in de Sint-Catherinakerk te 's-Gravenwezel, 's-Gravenwezel*, 2002. R. VAN DRIE, 'Reconstructie en tentoonstelling in de Grote Kerk. De wapenborden van Breda', in: *Genealogie*, 15-4 (2009), p. 126-129.
- ~**brief** zie adelbrief. Brief met officiële toekenning van een familiewapen.
- ~**kaart** (de) een gedrukt of getekend stuk waarop de wapens van een bepaalde groep personen en/of instellingen in een vorstendom of kleinere omschrijving werden afgebeeld. Bib – E. WARLOP, *De Wapenkaart van Vlaanderen (1610?-1628?)*, Evergem-Ertvelde, 1989 [tekst bij de gelijknamige kaart]. E. WARLOP, *De Wapenkaart van Brabant (1625-1635?)*, Evergem-Ertvelde, 1992 [tekst bij de gelijknamige kaart].
- ~**kunde** (de) de wetenschap die het verschijnsel van de heraldiek bestudeert; blazoenkunst →.
- ~**kunst** (de) toegepaste heraldiek →, heraldiek in de praktijk.
- ~**raam** (het, -ramen) brandglasraam met heraldische voorstellingen. Soms vindt men de afbeeldingen en/of beschrijving ervan terug in handschriftenverzamelingen. Bib – H.J. BOCKSTAL, *De wapenramen van het kloosterpand der minderbroeders te Oudenaarde*, Oudenaarde, s.d., losbladig.
- ~**recht** (het) in een uitgebreide betekenis van hetgeen men *le droit héraldique* noemt: het geheel van juridische besluiten, met vorstelijke autoriteit genomen, met als doel de aanname, de verlening en het verlies van adeldom en de daarmee verbonden voorrechten te regelen. Met wapenrecht in de beperkte betekenis bedoelt men *le droit armorial*, dat slechts een onderdeel is van *le droit héraldique*. Geen enkele wet verbiedt in de Nederlanden het voeren van een wapen, het staat dus iedereen vrij om een wapen te voeren. Er is wel de ongeschreven regel dat men zich geen familiewapen toe-eigent van iemand anders, tenzij men kan aantonen dat men van dezelfde wapendrager zou afstammen. Bib – L. FOUREZ, *Le droit héraldique dans les Pays-Bas catholiques*, Brussel-Leuven, 1932. C. CHAUSSIER, *Le droit ancien et actuel des armoiries non nobles en Belgique. Droit armorial non*

noble en Belgique du Moyen Age à nos jours, Brussel, 1980.

L. DUERLOO, *Privileges uitbeelden. De Zuidnederlandse wapenkoningen en wapenkunde in de eeuw der Verlichting*, Brussel, 1991.

Le Droit nobiliaire et le Conseil héraldique (1844-1994). Het Adelsrecht en de Raad van Adel (1844-1994), Larcier, Brussel, 1994.

- **~registratie** (de) uitgaande van de vaststelling dat het voeren van een (familie)wapen vrij is – op voorwaarde dat het wapen niet van een ander wordt overgenomen – worden door een aantal vooral genealogisch gerichte verenigingen, zowel bij ons als in het buitenland, wapens geregistreerd en via publicatie bekendgemaakt. Zo is er bij ons het Heraldisch College van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. In Vlaanderen worden burgerlijke wapens officieel beschermd als ze geregistreerd zijn bij de Vlaamse Heraldische Raad.

Bib – H.K. NAGTEGAAL, *Familiewapens. Zoeken - ontwerpen - registreren*, Den Haag, 2007.

H. ROTTIER, M. VAN DE CRUYS, *Heraldiek. Wapens kennen en herkennen*, Leuven, 2004.

J. ROELSTRAETE (inl. en red.), *Wapenboek van het Heraldisch College*, Antwerpen, 2005-2007, 3 dln. www.ariadnedatabank.be/hc/hc.php

M. VAN DE CRUYS, *De registratie van burgerwapens in Vlaanderen*, Wijnegem, 2000.

- **~zegel** (het) zegel → voorzien van een familiewapen.
- **Waregem** stad in West-Vlaanderen; SA, DOC van de heemkundige kring De Gaverstreke. www.waregem.be/producten/stamboom-onderzoeken
www.waregem.be/files/waregem/Documenten/tips%20stamboomonderzoek.pdf
- **Watergraaf** (de) grafelijk ambtenaar in Vlaanderen belast met het bestuur van en het toezicht op de wateren behorende tot de domeinen.
- **Watering** (de) waterschap. Zie polders en watering →.
- **Website** (de) verzameling webpagina's met data zoals tekst, afbeeldingen of video's. Syn. webstek. Er zijn ook genealogische websites uitgaande van verenigingen, van personen die zich richten tot andere genealogen of van een bepaalde familie, Zo is er *Wazamar*, de Nederlandse webstek voor genealogie en heraldiek van Walter Groen. www.wazamar.org
- C. BREUKERS, M. ROZE, *Schrijfwijzer voor het web. Taktieken en technieken voor creatief schrijven op internet*, Antwerpen-Amsterdam, 2009.
- **Wederhelft** (de) echtgeno(o)te, huwelijkspartner; meestal voor de vrouw gebruikt, evenals *mijn betere helft*.
- **Weduwe** (de, -n) Vrouw van wie de echtgenoot overleden is. Fr. *veuve*, Eng. *widow*, Du. *Witwe*.
- **Weduwnaar** (de, -en of -s) afgeleid van weduwe, man wiens vrouw overleden is. Fr. *veuf*, Eng. *widower*, Du. *Witwer*.
- **Weerbare mannen** (de) lijsten van weerbare mannen die in oorlogstijd moesten geleverd worden. Zo beval de landvoogd in een brief van 30 mei 1638 aan de Raad van Vlaanderen een algemene monstering aan van alle weerbare mannen tussen 20 en 50 jaar. De steden Gent en Brugge waren vrijgesteld. Die mannen moesten onder leiding van eigen officieren ingedeeld worden in compagnieën van ongeveer tweehonderd man en klaarstaan om de besloten steden te verdedigen. Hiervoor werden door de kasselrijen lijsten opgesteld. De belangrijkste verzameling is terug te vinden in het RA Gent, Raad van Vlaanderen, 946 (Kortrijk), 947 (Oudenaarde en Ieper), 1870 en 1820 (Oudburg van Gent) en in het SA Gent (reeksen 81, 126, 127, 132). Ook in vroegere en latere perioden werden soms lijsten van weerbare mannen opgesteld. Ze worden soms ook bewaard in de kasselrijarchieven (bv. RA Ronse, Kasselrij Oudenaarde, 1335, RAK, Bruine pakken, 5622).

Bib – HGv, p. 373.

G. DEMUYNCK, *Weerbare mannen in de Kasselrij Kortrijk anno 1638. Roede van Harelbeke, Roede van Menen, Roede van Deinze, Roede van de Dertien Parochies*, VVF-Deinze, s.d.

- **Wees** (de, wezen) kind dat vader en moeder verloren heeft; meestal werd men als wees beschouwd als een van beide ouders overleden was en de leeftijd van 25 jaar niet was bereikt. Als beide ouders overleden waren sprak men van volle wezen, wanneer slechts één ouder overleden is, spreekt men van halve wees. Syn. Akte van wezerij.
- **~akte** (de) akte opgesteld na het overlijden van een van de ouders voor de nagelaten weeskinderen; de weesakte werd geregistreerd in het weesboek of weesregister.
- **~boek** (het) boek waarin de weesakten van een bepaalde periode werden geregistreerd; de Kortrijkse weesregisters werden bedacht met een eigen naam (al of niet die van een weesheer). Syn. weesregister.
- **~heer** lid van het overheidscollege (in een stad) belast met het weesbeheer.
- **~kamer** (de) vroeger overheidscollege dat belast was met het beheer van de bezittingen van wezen en van onbeheerde nalatenschappen; de Kortrijkse weeskamer →.
- **~penning** (de) syn. wezenpenning, weesgeld: geld dat aan de wezen toekomt.
- **~rekening** (de) rekening opgesteld door de voogden van een wees; de voogden moesten op vastgestelde tijdstippen verantwoording afleggen van het weesbeheer. Ze stonden immers in voor de belegging van de beschikbare weespenningen. De weesrekeningen geven soms een heel gedetailleerd verslag van de uitgaven die de voogden voor de wezen moesten doen. In Kortrijk vind je ze terug bij de losse staten van goed (de minuten), in Oudenaarde in aparte registers van rekeningen en liquidaties.
- **Wegwijzer** (de) almanak →.
- **Wenskaart** (de) kaart waarop je een heilwens overbrengt. Vooral met Kerstmis (kerstkaart) en Nieuwjaar worden wenskaarten verstuurd naar vrienden en familie. In het begin van de 20ste eeuw was de wenskaart geïllustreerd met romantische of religieuze plaatjes. Ook hier speelde de mode mee, nu ziet neemt eerder het gebruik van fotokaarten toe.
- **Wereldoorlog I en II** de Wereldoorlogen 1914-1918 en 1940-1945 maken deel uit van ons collectief geheugen. In de familiegeschiedenis zullen de gebeurtenissen die verband houden met één of met beide Wereldoorlogen een grote impact hebben. Dat kan zijn omdat er een familielid sneuvelde, soldaat was, krijgsgevangen, collaborerde of in het verzet terechtkwam. Verzet en collaboratie gaven aanleiding tot echte familievetes, er waren slachtoffers van bombardementen, soms door de geallieerden zoals in Leuven en Kortrijk. Kortom, de beide oorlogen hebben bij iedere familie sporen nagelaten. Ze maken dus zeker een belangrijk deel uit van de familiegeschiedenis. Een bezoek aan de soldatenkerkhoven kan o.m. heel relevant zijn. Voor Frankrijk kan men lijsten vinden op internet van gesneuvelden, krijgsgevangenen e.a.
Bib – D. MARTIN, J. GOTOVITSCH, ‘Eerste en Tweede Wereldoorlog’, in: *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*, Brussel, 1999, p. 535-559.
S. VAN CLEMEN, *Reisgids naar de Eerste Wereldoorlog*, Antwerpen, 2008.
I. CONNERY, M. GILBERT, P. HART, L. MACDONALD, N. STEEL, *365 soldaten uit de Grote Oorlog*, Tielt, 2001.
S. COOREVITS, J. DURNEZ (red.), *Waregem 1914-1918. Memorial Rain*, Waregem, 2002.
D. DECUYPERE, *Het malheur van de keizer. Geluwe 1914-1918*, Geluwe, 1998.
L. DE VOS, *De Tweede Wereldoorlog*, Leuven, 2004.
L. DE VOS, P. LEFÈVRE, R. BOIJEN, ‘Ik was 20 in ’45. België en de Tweede Wereldoorlog’, Brussel, 1995.
B. DE WEVER, *Oostfronters. Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen SS*, Tielt, 1985.

B. DE WEVER, M. VAN ASCH, R. VAN DOORSLAER, *Gekleurd verleden. Familie in oorlog*, Tielt, 2010.

L. HUYSE, *Onverwerkt verleden. Collaboratie en repressie in België 1942-1952*, Leuven, 1991.

R. QUAGHEBEUR, *Zwart & wit in de Westhoek*, Koksijde, 2003.

R. RUTTEN, *Wit & zwart. Verzet en collaboratie in een Vlaams dorp*, Berchem, 2008.

R. RUTTEN, *Van Genk tot Mauthausen. Opmerkelijk verzet en collaboratie in Vlaanderen*, Berchem, 2009.

L. SCHEPENS, *14/18. Een oorlog in Vlaanderen*, Tielt, 1984.

P. TAGHON, *Mei 40. De achttiendaagse veldtocht in België*, Tielt, 1990.

W. VALLAEY, *Roeselare 44-45. De bevrijding: euforie en ontgoocheling*, Koksijde, 2004.

J. VANBOSSELE, *Kortrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Kroniek naar het dagboek van dokter Robert Mattelaer*, Kortrijk, 1986-1994, 4 dln.

P. VANLEENE, *Op naar de Grote Oorlog*, Koksijde, 2001.

E. VAN HOONACKER, *Kortrijk 14-18. Een stad tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Kortrijk, 1994.

H. VANNOPPEN, 'Het dagelijks leven van onze families bij de Duitse inval in Midden-Brabant in 1914', in: *VS*, 42 (2006), p. 248-266.

H. VANNOPPEN, 'Het leven van de families in de gemeenten van Midden-Brabant onder de Duitse bezetting tijdens de Eerste Wereldoorlog', in: *VS*, 42 (2006), p. 315-333.

G. VERBEKE, *Beveren-Roeselare tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Kortrijk, 1990.

G. VERBEKE, *Roeselare. 1940-'44. Verzet, bezetting, bevrijding*, Tielt, 1992.

- **Werkboekje** (het) boekje afgeleverd door de gemeente waarin de werkgever (patroon) op een nogal willekeurige wijze zijn beoordeling van de werknemer neerschreef. De werknemer moest zijn werkboekje steeds voorleggen bij een nieuw werk. Ingesteld door de wet van Napoleon van 1 december 1803. Verplicht sinds het KB van 30 december 1840. De wet van 10 juli 1883 schafte het verplicht karakter van het bijhouden van de werkboekjes af.

Bib - '(Registers en lijsten van) werk(mans)boekjes', in: N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 309-310.

E. VAN AUTENBOER, De werkboekjes (19de eeuw) van de arbeiders uit de papierverwerkende nijverheid van Turnhout: verwaarloosde bron voor de familiegeschiedenis, in: *VS*, 37 (2001), p. 166-192, 380-389, 38 (2002), p. 434-450, 584-590, 595-603, 39 (2003), p. 328-340, 437-452, 492-500, 40 (2004), p. 79-90.

- **Werkrechttersraad** (de) dateert uit de tijd van Napoleon en had als taak arbeidsgeschillen te oordelen. In het begin bestond de werkrechttersraad alleen uit werkgevers, vanaf 1859 uitgebreid tot de meestersgasten in de fabriek. De wet van 31 juli 1889 maakte de raad paritair uit werkgevers en verkozen vertegenwoordigers van de arbeiders.

- **Wervik** stad in West-Vlaanderen; SA.

- **Westkwartier** in de 16de eeuw verstond men onder dit gebied de kasselrijen Veurne-Ambacht, Dowaai, Orchies, Ieper, Belle, Waasten, St.-Omer en Terwaan.

www.geuzenproject.org (bibliografie van de 16de eeuw in de Westhoek)

- **West-Vlaanderen** een van de provincies van de Vlaamse gemeenschap, hoofdstad Brugge. In West-Vlaanderen zijn er twee Rijksarchieven, Brugge en Kortrijk. Daarnaast zijn er enkele belangrijke stadsarchieven: Brugge, Kortrijk, Diksmuide, Harelbeke, Menen, Ieper, Oostende, Poperinge, Tielt, Torhout, Veurne. Ook enkele gemeentearchieven zijn goed ingericht: Meulebeke, Waregem, Wevelgem. In het RA Brugge vindt men ook het archief van de Franse hoofdsturen in West-Vlaanderen (inventarissen J. DE SMET (1951) en B. ROOSE-MEIER, (1994).

Daarnaast zijn er enkele belangrijke bewaarbibliotheken als Brugge en Kortrijk. Ook de provinciale bibliotheek in Brugge bezit veel over de provincie. Een goed uitgebouwde privébiblio-

theek die bijna alles over West-Vlaanderen bezit, is die van de familie de Bethune in Marke. www.stichtingdebethune.be/nl

In Kortrijk is er ook de bibliotheek van de KULAK (met o.m. de bibliotheek van de Franse Nederlanden).

Familiekunde Vlaanderen heeft een afdeling in Brugge, Roeselare-Kortrijk (Mandel-Leie), Oostende, Tielt, Ieper (arr. Ieper-Poperinge) (Westhoek) en Koksijde (arr. Veurne) (Westkust). Er is een provinciaal documentatiecentrum in Oostende en enkele goed uitgebouwde lokale documentatiecentra (Roeselare, Brugge, Koksijde, Ieper). In Handzame is er het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek (VCGH) met een belangrijk documentatiecentrum van Familiekunde Vlaanderen.

- **Wet** (de) (vroeger) schepenbank; magistraat, schout en schepenen in een stad.
- ~**achtige kamer** (de) instelling in het graafschap Vlaanderen die zich vanaf de Bourgondische periode en dit tot het einde van het ancien régime inliet met de leenrechtspraak en fungeerde als opperste leenhof.
- ~ **op de openbaarheid** (de) 1) de federale wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur maakt onderscheid tussen documenten van persoonlijke aard en andere; de verzoeker moet dus in het eerste geval een belang aantonen, historisch onderzoek is een wettig belang; 2) de wet van 12 november 1997 op de openbaarheid van bestuur in de provincies en de gemeenten; 3) sinds de Grondwetswijziging van 18 juni 1993 art. 32 is openbaarheid van bestuur een grondwettelijk recht, volgens dit recht kan elke burger een bestuursdocument raadplegen en er een afschrift van krijgen behalve in de gevallen door de wet, het decreet of de regel bedoeld in art. 134. Er zijn dus enkele wettelijke beperkingen: de wet op de openbaarheid en de wet op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer staan soms tegenover elkaar.
Bib – G. MARTYN, ‘Oplossingen de lege lata en de lege ferenda’, in: *De archivaris, de wet en de rechtbank*, Brugge, 2003, p. 117-142.
F. SCHRAM, *Openbaarheid van bestuur*, Brugge, 2003.
- ~ **op de privacy** (de) wet op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, zie privacywetgeving.
- **Wettige afstamming** (de) afstamming gebaseerd op juridische bewijsstukken van alle kinderen geboren uit met elkaar gehuwde ouders; de wettige afstamming is niet noodzakelijk gelijk aan de natuurlijke afstamming, de wettige vader is niet altijd de natuurlijke vader. Al wie dus verwekt en geboren is uit een wettig huwelijk bezit een wettige afstamming. Ook het BW art. 312 stelt dat *Het kind dat tijdens het huwelijk verwekt is de man tot vader heeft*.
- **Wettigingsakte** (de) akte opgesteld bij de wettiging van een kind.
- **Wettelijke passeringen** schepenakten →, registers van (vrij)willige rechtspraak →, ook akten en contracten, gichten →); allerlei akten gepasseerd of verleden voor de plaatselijke schepenbank: huwelijksvoorwaarden, boedelverdelingen, koop- en hypotheekakten, pachtcontracten. De registers waarin deze akten zijn neergeschreven zijn dan ook belangrijke bronnen voor de familiegeschiedenis. Fr. *oeuvres de loi*.
- **Wettigheid** (de) het begrip wettigheid was in het ancien régime afhankelijk van het bestaan van een geldig huwelijk van de ouders; wettigheid werd dus bepaald door het canonieke recht en geschillen werden door kerkelijke rechtbanken behandeld.
- **Willige rechtspraak** (de) register van willige rechtspraak →.
- **Winst- en verliesrekening** (de) (archiefterm) staat, waarin de baten over een bepaalde periode worden vergeleken met de in die periode gemaakte kosten, om de nettowinst of het nettoverlies te kunnen bepalen.

- **Wissel** (de) (archiefterm) geschrift, waarin de ondertekenaar (trekker) aan de geadresseerde (betrokkene) opdracht geeft tot betaling van een bepaalde geldsom aan een aangewezen persoon (nemer).
- **Wonen** geschiedenis van het wonen, de woningbouw en -cultuur. Zie ook materieel erfgoed →.

Bib - R. SARTI, *Thuis in Europa. Wonen, eten en kleden in Europa van 1500 tot 1800*, Rotterdam, 2004.

J. MILLER, *Meubelen, een wereldgeschiedenis*, Arnhem, 2006.

K. VAN HERCK, T. AVERMAETE (red.), *Wonen in welvaart. Woningbouw en wooncultuur in Vlaanderen, 1948-1973*, Antwerpen, 2006.

Vlaamse Architectuurinstituut (VAI) www.vai.be

Centrum Vlaamse architectuurarchieven (CVAA) www.cvaa.be verzamelt archiefmateriaal over architecten, aannemers, bouwbedrijven, ambtenaren (het centrum heeft geen eigen collectie).

www.wederopbouw.be

- **Woonplaats** (de) de woonplaats is juridisch gezien de plaats waar een persoon zijn hoofdverblijf heeft en waar hij geacht is te verblijven voor het uitoefenen van zijn rechten en de nakoming van zijn verplichtingen (BW art. 102).
- **Woordenboek** (het) voor het opsporen van een woordbetekenis in een akte of document moet men een beroep doen op een goed woordenboek; de leeszaal heeft meestal een aantal woordenboeken, idiotica en lexica ter beschikking, zowel over of in de eigen taal, het Nederlands, het Oudnederlands, het Middelnederlands, vreemde talen (Frans, Engels, Duits), Latijn en middeleeuws Latijn, etymologisch woordenboek, dialectenwoordenboek of idioticon, rechtstaal, enz.
Bib - HGV, p. 253-256. 'Encyclopedieën, hand- en woordenboeken en technische tijdschriften', in: N. BRÄCKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis*, Gent, 2000, p. 338-342.
<http://woordenboek.startpagina.nl>
www.vandale.nl
www.onzetaal.nl
Soms vindt men op internet gespecialiseerde woordenboeken:
Bv. i.v.m. bouw www.joostdevree.nl/index.shtml
genealogie: <http://home.planet.nl/~dumonoo2/woordenboek/alfa.html>
- **Workshop** (de, -s) Eng. 1) atelier, werkplaats; 2) bijeenkomst ter bespreking en/of beoefening van actuele wetenschappelijke methodieken en ontwikkelingen; er zijn dus ook genealogische workshops.
- **World wide web** (www) in 1989 leggen de Belg Tim Berners Lee en de Vlaming Robert Calliau de basis vast voor het www. Onder www verstaat men dat deel van internet dat bestaat uit websites; de websites op het www zijn met elkaar verbonden door middel van *hyperlinks* en *hypertekst*.

- **Y-chromosomale Adam** (de) tegenhanger van de mitochondriale Eva; van hem zouden alle Y-chromosomen van de vandaag levende mannen afkomstig zijn. Deze Adam zou zo'n 60.000 jaar geleden hebben geleefd, niet in dezelfde tijd als de mitochondriale Eva omdat het DNA op het Y-chromosoom niet dezelfde evolutionaire weg heeft gevolgd als het mitochondriale DNA.

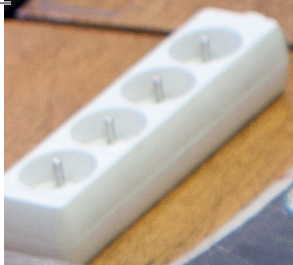

- **Zeeuws Archief** (het) regionaal archief en kenniscentrum voor geschiedenis en genealogie. Ook het Genealogisch centrum voor Zeeland is er ondergebracht.
www.zeeuwsarchief.nl - www.genealogischcentrum.nl
Bib – J. BAERT, P. VAN DUN, *Gids voor grensoverschrijdende bronnen in Vlaamse en Zeeuwse archieven*, met historische inleiding en handleiding bij cd-rom, Brussel-Middelburg, 1999.
VS, 37 - 11/12 (2001), themanummer: Zeeuws-Vlaanderen,
- **Zegel akten** werden in de middeleeuwen bekrachtigd door het aanhangen van een wassen zegel met daarop het wapen van de verdragspartij. Pas later kwam de handtekening als eerste vereiste. Veel voorkomende types waren het uithangend zegel, dat aan de perkamenten oorkonde vastgevlachten was met een afzonderlijke (dubbele) strook perkament of koord, en het aanhangend zegel, dat aan de akte gehecht werd op een onderaan ingeknipte strook perkament van de oorkonde zelf.
- **~kunde** (de) sigillografie →.
- **~lak** (het) rode lak in stiftvorm, die met behulp van warmte onderaan op een officiële oorkonde werd gedruppeld om die tot een officieel gezegeld stuk te maken. In de nog warme lak werd een afdruk van het wapen of de zegelring van de schrijver van het stuk aangebracht.
- **~recht** (het) belasting die door middel van zegels geheven wordt. De afgifte van sommige ondertekende stukken is onderworpen aan het zegelrecht, o.m. afschriften van akten uit de registers van de burgerlijke stand.
- **~ring** (de) ring van (edel) metaal met ingewerkte matrices of een ingelegde (edel)steen waarin het wapen gegraveerd is.
- **Zegspersoon** (de, -en) andere benaming voor een geïnterviewde. Syn. informant.
- **Zekerboek** (het) vergelijk zestendeel →, register betreffende huisgelden, soort prekadastraal register.
- **Zestendeel** (het, -en) een van de zes delen van de bestuurlijke of administratieve opdeling van het Brugse stadsgebied. De registers van de zestendelen beslaan de periode 1580 tot einde 18de eeuw en worden bewaard in het Brugse stadsarchief. Deze registers kan men beschouwen als het oude kadaster van de stad Brugge. In andere steden bestaan ook dergelijke bronnen, maar met andere benamingen: zekerboeken (Kortrijk) of huisgelden (Kortrijk, Gent).
- **Zetter** (de, -s) persoon die belast was met de verdeling over de inwoners van het aandeel in de bede en gelijkgestelde lasten. Hij inde ook de belasting en maakte ze over aan de kasselrijontvanger.
- **Zettingkohier** (het) register met de namen van de belastingplichtigen, het aantal gebruikte (financiële) bunders of andere te belasten zaken als tienden, molens, nering en het te betalen belastingbedrag. Ook de *afdryvers* (*buytenlanders*), dit zijn degenen die grond gebruiken in de betreffende parochie maar elders wonen, werden erin vermeld. Syn. zetboek, zettingrol.

- **Zevende zoon** (de) aan de geboorte van een zevende zoon werd een groot belang toegeschreven. De koning of de burgemeester treedt eventueel op als peter. Meestal krijgt de boreling dan ook de naam van de vorst.
Bib - E. OSSIEUR, *Zevende zonen te Gent (1680-1710)*, in: VS, 28 (1992), pp. 583-592.
J. POLLET, *Een zevende zoon*, in: B, 43 (1937), p. 166.
R. VAN PASSEN, *Zevende zonen en consoorten*, in: *Volkskunde in Vlaanderen. Huldeboek Renaat Vander Linden*, Brugge, 1984, pp. 182-189.
- **Zeventien Provinciën** (de) benaming van de gewesten die in 1543 door keizer Karel V verenigd waren en waarvoor hij in 1549 de Pragmatieke Sanctie uitvaardigde. Deze voorzag in één opvolging voor alle Nederlandse gewesten die onder één landsheer of landsvrouw zouden verenigd blijven en onttrokken aan de keizerlijke jurisdictie. Het grootste deel van de gewesten kwam uit de erfenis van de Bourgondische hertogen: de graafschappen Artois, Franche-Comté, Henegouwen, Holland, Luxemburg, Namen, Vlaanderen en Zeeland, de hertogdommen Brabant en Limburg en de heerlijkheden Antwerpen en Mechelen; vijf andere gewesten werden door Karel V veroverd: het prinsbisdom Utrecht, het graafschap Friesland, het hertogdom Gelre (met Drenthe), Groningen en Oversticht. Syn. de landen van 's herwaarts over.
- **Zinking** (de) uitvaart zonder kerkelijke dienst, omdat de overledene in 'zonde' geleefd had, gescheiden geleefd had of ongetrouwd samenwoonde. Ook personen die zelfmoord pleegden, mochten niet in de kerk begraven worden. Soms werd de overledene dan in het portaal geplaatst en werden enkele gebeden gelezen.
- **Zoekmachine** (de) zoekrobot of *search engine*. Laat toe alles te achterhalen wat op internet is te vinden. Het volstaat bv. uw familienaam in te tikken op www.google.be.
Bib - D. DE GROOFF, *Goochelen met Google. Efficiënt leren zoeken met de grootste internetzoekmachine*, Leuven, 2005.
- **Zoending** (de) gerechtelijke bijeenkomst (ding) met als doel een formele verzoening tot stand brengen.
- **Zuid-Afrika** Genealogiese genootskap van Suid-Afrika - www.eggsa.org
Bib - R. LOMBARD, *Handleiding vir genealogiese navorsing in Suid-Afrika*, Pretoria, (1984), 1990.
C. PAMA, *Die Groot Afrikaanse familienaamboek*, Kaapstad-Pretoria-Johannesburg, 1983.
Genealogiese Instituut van Suid-Afrika: www.gisa.org.za
South Africa Genealogy: <http://home.global.co.za/~mercon/index.htm>
Genealogische webstek: www.stamouers.com
- **Zuidelijke Nederlanden** (de) de Spaanse Nederlanden na de afscheiding van de Noordelijke Nederlanden in 1581.
Bib - P. JANSSENS (red.), *België in de 17de eeuw. De Spaanse Nederlanden en het prinsbisdom Luik*, Dexia, Brussel, 2006, 2 dln. Band I: *Politiek*, band II: *Cultuur en leefwereld*. De bibliografie pp. 409-438 is een goede wegwijzer voor verder historisch onderzoek. De genealoog vindt hier genoeg algemene historische werken om zijn familiegeschiedenis van de nodige achtergrond te voorzien.
- **Zuster-** (de, -s) vrouwelijke bloedverwant met dezelfde ouders. Lat. *soror*, Fr. *sœur*, Eng. *sister*, Du. *Schwester*. Syn. *zus*.
- **~ling** (de, -en) zelden gebruikte aanduiding voor het kind van een zuster. Het corresponderende 'broederling' bestaat niet. Lat. *sororis filia*.
- **Zwaardleen** (het) leen dat uitsluitend voorbehouden bleef aan mannen. Syn. recht leen.
- **Zwaardzijde** (de) mannelijke linie der verwantschap.
- **Zwager** (de) schoonbroer; eig. hij die bij de schoonvader hoort; Lat. *levir*.

- **Zweden** Federatie: Sveriges släktforskarförbund: www.genealogi.se. Verbond: Genealogiska föreningen: <http://genealogi.net>. Zweedse genealogische links: www.genealogylinks.net/europe/sweden
- **Zwitserland** Verbond: *Schweizerische Gesellschaft für Familienforschung – Société suisse d'études généalogiques*: www.sgffweb.ch. Zwitserland telt verschillende genealogische verenigingen. De burgerlijke stand dateert van 1830. Vanaf 24 september 1874, datum van de federale wet, komt het bijhouden van de burgerlijke stand nog alleen toe aan de burgerlijke autoriteiten. De parochieregisters van het ancien régime kunnen teruggaan tot het einde van de 15de eeuw, maar de meeste beginnen slechts in de 17de eeuw. Nuttige adressen:
 - www.ey.ch/swissgen/ver/chinfo-f.htm
 - www.ghgh.ch (Genealogisch-Heraldische Gesellschaft der Regio Basel)
 - www.ghgb.ch (Genealogisch-Heraldische Gesellschaft Bern)
 - www.gen-gen.ch (Société Gènevoise de Généalogie)
 - www.genealogie-zentral.ch (Zentralschweizerische Gesellschaft für Familienforschung)
 - <http://etat.geneve.ch/aegconsult/ws/consaeg/public/FICHE/NumSearch>

Bibliografie

Voor de bibliografische gegevens beperken we ons voornamelijk tot de literatuur verschenen na 1998. Voor de bibliografie vóór 1998 verwijzen we ook naar onze Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen, Roeselare, 1998 (afgekort: HGV) en naar *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*, Davidsfonds, Leuven, 2006. In dit laatste boek verscheen trouwens reeds een deel van dit genealogisch ABC.

Geraadpleegde werken

- P.-V. ARCHASSAL, *Généalogie d'aujourd'hui*, Paris, 2008.
- J.-H. BARTH, *Genealogisch-Etymologisches Lexikon, Band 1 Deutsch. Band 2 Latein und Französisch*, Reichelsheim, 2006-2007.
- N. BRACKE, *Bronnen voor de industriële geschiedenis. Gids voor Oost-Vlaanderen (1750-1945)*, Gent, 2000.
- G. CABOURDIN, G. VIARD, *Lexique historique de la France d'Ancien Régime*, Paris, 2002.
- L.L. DE BO, *Westvlaamsch idioticon*, Brugge, 1873. Heruitg. J. SAMYN, Gent, 1892 (reprint Handzame, 1970-1976).
- F. DEBRABANDERE, *Kortrijks woordenboek*, Kortrijk-Brugge, 1999.
- B. DE KEYSER, M. VANDERMAESEN, D. VAN DUYSE, W. VANHAECKE, *Aan de slag met archiefen en documentatie. Handleiding voor de lokale erfgoedhouder*, Mechelen, 2005.
- C. DEKKER, R. BAETENS, S. MAARSCHALKERWEERD-DESCHAMPS, *Album Palaeographicum XVII Provinciarum*, Turnhout, 1992.
- R. DE LA HAYE, *Limburgse voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg*, Maastricht, 1994.
- T. DEN BOON, *Cultuurtoeristische Van Dale*, Utrecht-Antwerpen, 2007.
- L.P. DE RUIJTER (red), *Geschiedenis van A tot Z*, Utrecht, 1998.
- R. DILLEMANS, A. SCHRAMME, *Wegwijs cultuur*, Leuven, 2005.
- C. GAUVARD, A. DE LIBERA, M. ZINK, *Dictionnaire du Moyen Âge*, Paris, 2002.
- J. GILISSEN, *Historische inleiding tot het recht*, Antwerpen, 1981.
- J.C. GROOT, *Encyclopedie van het katholicisme*, Amsterdam-Brussel, 1999.
- R. JETTÉ, *Traité de généalogie*, Montréal, 1991.
- P.-Y. MONETTE, *Beroep: Koning der Belgen. Familie. Entourage. Macht. Van A tot Z*, Leuven, 2003.
- C. PAMA, *Prisma van heraldiek & genealogie*, Utrecht-Antwerpen, 1990.
- W. PREVENIER, R. VAN EENOO, E. THOEN, *Geschiedenis van Deinze*, Deinze, 2007.
- J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998.
- J. ROELSTRAETE, *Je stamboom, je familiegeschiedenis. Stap voor stap*, Leuven, 2006.
- L. ROY, *Dictionnaire de généalogie*, Brussel, 2001.
- M. SPIERTZ, *Van Aartsbisschop tot Zonnelied. Sleutels tot het katholiek erfgoed*, Nijmegen, 1998.
- K. STALLAERT, *Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamse, Brabantse en Limburgse bronnen*, Leiden, 1886-1892, 2 dln. Vervolledigd door F. DEBRABANDERE, P-Z, en samen met de eerste delen uitgegeven, Handzame, 1977.
- K. TREEBUS, *Symbolenwijzer. Een praktische gids voor gedrukte tekens en symbolen*, Amsterdam, 2007.
- VAN DALE, *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*, 's-Hertogenbosch, 2005.
- O. VANDEPUTTE, *Gids voor Vlaanderen*, Tielt, 2007.
- H. VANDENBERGHE, *Gewijd of vervolgen? Kwijnend of gebenedijd woordenschat uit 'Het Rijke Roomsche leven'*, Poperinge, 2002.
- P. VAN DEN EECKHOUT, G. VANTHEMSCHE (red.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse*

België, 19de-20ste eeuw, Brussel, 1999.

E.J.T.A.M. VAN EMSTEDE, *Glossarium iuris Brabantici 1222-1781*, Deurne, 4 dln.

M. VAN ZANTEN, *Religieus erfgoed uit kerken en kloosters in de Lage Landen. Geïllustreerd lexicon van Nederlandse en Vlaamse termen*, Zutphen, 2008.

J. VERDAM, *Middelnederlandsch handwoordenboek*, 's-Gravenhage, 1964.

J. VERSCHUEREN, F. CLAES, *Groot encyclopedisch woordenboek*, Antwerpen-Den Haag, 1996, 2 dln.

Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen, Brussel, 1972-1974, 5 dln.

Historische Winkler Prins encyclopedie, Amsterdam, 1957-1959, 3 dln.

Geraadpleegde websites

<http://nl.wikipedia.org>

<http://nl.geneawiki.com>

www.encyclo.nl

www.voorouders.net/hulpmiddelen/begrippen.php

Gebruikte afkortingen

Gebruikte afkortingen van tijdschriften

ABB	Archives et Bibliothèques de Belgique / Archief- en Bibliotheekwezen in België
B	Biekerf
BO	Het Brugs Ommeland
ESB	Eigen Schoon en De Brabander
faro	faro tijdschrift over cultureel erfgoed
GéM	Genealogie Magazine
GHV	Genealogie en Heraldiek in Vlaanderen
GKB	Gemeentekrediet van België
GN	Gens Nostra
HGOKK	Handelingen geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk
HGOKO	Handelingen geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde
HGV	Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen
LG	De Leiegouw
MGN	L'Intermédiaire des Généalogistes / De Middelaar tussen genealogische navorsers
Mores	Mores. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen
OH	Ons Heem
OR	Oud Ruyselede
P	Le Parchemin
RFG	Revue française de Généalogie
RvT	Roede van Tielt
SpH	Spieghel Historiaal
TM	Ten Mandere
VG	Votre Généalogie
VS	Vlaamse Stam
WH	Westhoek

Afkortingen gebruikt bij gemeenten en steden

AA	abdijarchief
AB	hoofdplaats bestuurlijk arrondissement
AG	hoofdplaats gerechtelijk arrondissement
AS	archief seminarie
BA	bisschoppelijk archief
CG	genealogisch documentatiecentrum
DOC	documentatiecentrum
EC	erfgoedcentrum
GA	gemeentearchief
KA	kadasterarchief
Kas	hoofdplaats kasselrij
MUS	museum (met bibliotheek en belang voor genealogie)
OCMW	apart OCMW-archief
PA	provinciaal archief

PB	provinciale bibliotheek
PrB	belangrijke privé-bibliotheek
PH	provinciehoofdplaats
RA	rijksarchief
SA	stadsarchief
SB	stadsbibliotheek
STRA	streekarchief
UB	universiteitsbibliotheek
VVF	Vlaamse vereniging voor familiekunde

Afkortingen gebruikt voor talen

Du.	Duits
Fr.	Frans
Eng.	Engels
Gr.	Grieks
Lat.	Latijn
Mnl.	Middelnederlands

Enkele geijkte genealogische afkortingen

Ant.	antoniem
ARA	Algemeen Rijksarchief
BS	Burgerlijke Stand
CBG	Centraal Bureau voor Genealogie
DTB	Doop-, Trouw-, Begraafboeken
FV	Familiekunde Vlaanderen
GA	Gemeentearchief
GGRN	Groupement Généalogique de la Région du Nord
KB	Koninklijke Bibliotheek
Kf	kerkfabriek
p.	pagina
NGV	Nederlandse Genealogische Vereniging
PR	parochieregisters
RA	Rijksarchief
SA	Stadsarchief
StvG	staat van goed
Syn.	synoniem
VVF	Vlaamse Vereniging voor Familiekunde

